

1. AKI NEM JÁR HITLENEK TANÁCSÁN

¹Boldog ember az, aki nem jár a bűnösök tanácsa szerint, nem áll a vétkesek útjára, és nem ül a csúfolódók székére, ²hanem az ÚR törvényében gyönyörködik, és az ő törvényéről elmélkedik éjjel-nappal. ³Olyan lesz, mint a folyóvíz mellé ültetett fa, amely idejében megtermi gyümölcsét, és nem hervad el a lombja. Minden sikerül, amit tesz. ⁴Nem így járnak a bűnösök, hanem úgy, mint a polyva, amelyet szétszór a szél. ⁵Ezért nem állhatnak meg a bűnösök az ítélet idején és a vétkesek az igazak közösségében. ⁶Mert ismeri az ÚR az igazak útját, a bűnösök útja pedig semmibe vész.

1. Aki nem jár hitlenek tanácsán, És meg nem áll a bűnösök után, A csúfolóknak nem ül ő székében, De gyönyörködik az ÚR törvényében, És arra gondja mind éjjel nappal: Ez ily ember nagy boldog bizonynal.

2. Mert ő olyan, mint a jó termőfa, Mely a víz mellett vagyon plántálva, Ő idejében meghozza gyümölcsét, És el nem szokta hullatni levelét; Ekképen amit ez ember végez, Minden dolgában megyen jó véghez.

3. De nem így vannak a gonoszok; Hanem mint az apró por és polyvák, Melyek a szélről széjjelragadtatnak: Így az ítéletben meg nem állhatnak A gonoszok, és kik bűnben élnek, Az igazak közt helyet nem lelnek.

4. Mert az Isten ismeri útukat, Az igazaknak érte dolgukat; Azért mindörökké ők megmaradnak; De akik csak a gonoszságban járnak, Azoknak nyilván mind elvész útuk: Mert Istennek nem kell az ő dolguk

★

1. AKI NEM JÁR HITLENEK TANÁCSÁN

Kétféle életút – így szól az első zsoltár fölött álló tartalmi összefoglalás, jelige és útmutatás ez a két szó, nemcsak a bibliai Zsoltárok Könyvére, hanem az egész emberi életre nézve is. A kétfelé elágazó út a népmesék hőseit is sorsdöntő választás elé állítja. Ismerjük a görög hitregéből Hérák/ész történetét, aki ifjú korában egy keresztútnál találkozott a bűn és az erény nemtőjével. Az egyik a földi örömet, a másik a becsületes helytállás rögzös útját kínálta, s a derék ifjú habozás nélkül az utóbbit választotta. Hasonlóképpen *Salamon* uralkodása kezdetén Istentől nem gazdagságot és hosszú életet, sem ellenségei felett való győzedelmet, hanem bölcs szívet kért (1 Kir. 3 :5–14), és jutalmul megkapta a többiekét is. Az 1. zsoltár az Isten útján járó embert a folyóvíz mellé ültetett termőfához, a gonoszokat pedig a szélről szerteszórt pelyvához hasonlítja.

Benne volt már *Kálvin* 1539-ben Strasbourgban kiadott első zsoltárkönyvecskéjében is. Dallama az 1562-iki végérvényes kiadásig részleteiben többször változott. Figyelmet érdemel, hogy első és utolsó sora egyforma, és hogy szó-íó-szó-mí kezdő hangjai egy igen ősi, számos magyar gyermekjáték-dalban is előforduló motívumot szólaltatnak meg. Kár, hogy ehhez a szépen megformált dallamhoz nincs több szövegünk s ezért éneklésére csak ritkán nyílik alkalom.

Itt emlékezünk meg az első, és vele együtt 49 zsoltár francia versekbe foglalójáról, Marót Kelemenről (1496–1544), a hányt-vetett sorsú költőről, akit a francia irodalomtörténet korának legjobbjai között tart számon. Ifjú éveiben I. Ferenc király szolgálatában az udvaroncok életét élte; mikor azonban zsoltárai révén a reformáció híveivel kapcsolatba lépett, majd „eretnek” nézetei is kitudódtak, több ízben bebörtönözték, végül száműzték.

Kálvinnal először Ferrarában, a reformációt pártoló *Renáta* hercegnő udvarában került személyes kapcsolatba. A reformátor 1539-ben strasbourgi száműzetése idején kiadott kis zsoltárkiadványába Marot-nak 13 zsoltárát vette fel. Mikor a költő 1542-ben eretnekség vádja miatt Párizsból végleg menekülni kényszerült, Kálvin hívására Genfbe

költözött. A könnyűvérű udvari élethez szokott költő azonban Genf szigorú puritán légkörében nem jól érezte magát, sőt, egyszer szerencsejátékban való részvétel miatt vád alá is került. 1544 nyarán végleg elhagyta Genfet, és ugyanaz év augusztusában Torinóban meghalt, összesen 56 református egyházi használatba került éneke közül 49 zsoltár, valamint a 447. és a 473. dicséret van benne énekeskönyvünkben.

*

A zsidó hagyomány (a Jeruzsálemi és a Babilóniai Talmud) összeköti az első és a második zsoltárt; a másodikat az első folytatásának tartja. Ezt a hagyományt az egyházatyák egy része is követi. Nyoma van ennek az ún. D-kódexben is, mely szerint Pál apostol ApCsel 13:33-ban az első zsoltárból idéz, azonban a görög kéziratok többsége itt második zsoltárt mond. Semmiképpen sem helyes összekötni az első és a második zsoltárt; a kettő nem tartozik össze. Inkább az történhetett, hogy az első zsoltárt a Zsoltárok könyvének szerkesztője bevezetésként helyezte a gyűjtemény élére.

A zsoltárnak már az első szava, a **boldog** szó is a bölcsességirodalom jellegzetes szava. Ez a szó legtöbbször a Zsoltárok könyvében és a Példabeszédek könyvében fordul elő. A zsoltár tartalma is a bölcsességirodalomra mutat. Itt találkozunk a gonoszok és igazak szembeállításával, legtöbbször az ún. ellentétes gondolatpárhuzam formájában: a vers első sora az igaz emberről vagy annak sorsáról, a második sora a gonosz emberről vagy annak sorsáról szól (pl. Péld 10-15). Az Zsolt 1 3-3 versben állítja egymással szembe az igaz és a gonosz ember sorsát.

Az 1. vers igaz ember ismertetőjegyeit tartalmazza. Párhuzamosak mind az igék (jár-áll-ül, mindhárom a jelenre is érvényes perfectummal kifejezve); mind a főnevek (bűnösök-vétkesek-csúfolódók, ill. tanács-út-szék). A bűnösök tanácsa a bűnösök gondolatait, céljait, terveit jelenti; útjuk a magatartásukat. A csúfolódók széke azt fejezi ki, hogy ezek az emberek időnként összegyűltek, és ellenségesen álltak szemben azokkal, akik ragaszkodtak az atyák tiszta hitéhez, és komolyan vették Isten törvényét. Világosan felismerhető, hogy két embercsoport áll egymással szemben: az igazak és a csúfolódók, a bűnösök. Ezek nemcsak a híveket csúfolták, hanem magát Istent is. Őt magát erőtlennek, beszédét be nem teljesülőnek tartották (Ézs 5:19; Ez 8:12; 12:21-28; Zsolt 26:4; 73:10k.). Ilyen emberekkel 1Kor 5:11; 2Kor 6:14-18 szerint sem szabad közösségben lennie a gyülekezet tagjainak.

A negatív ismertetőjelek után a pozitív ismertetőjelek következnek. Az igaz ember **gyönyörködik** az Úr törvényében. Itt nem a megmerevedett törvényvallással van dolgunk; mivel a törvény még nem tehernek számít, amely ezernyi tiltással köti gúzsba az embert. A törvény örömet ad (vö. Zsolt 19:8-11; 112:1; 119:24.77.92.143.174)! A vers

második fele a kor kegyességére jellemző, szinte a kor kegyeseinek az embereszményét mutatja: az irattekercs fölé hajló, azt félhangosan olvasó embert, aki igyekszik minél többet megérteni Isten törvényéből. Nem elégszik meg azzal, hogy a kultuszban hallotta Isten törvényét. Foglalkozik vele **Éjjel-nappal**; azaz állandóan (Deut 6:7; 17:19; Józs 1:8). Ezen a ponton a zsoltár túlmutat a bölcsességirodalmon, mellyel pedig formai szempontból sok szál köti össze (vö. Péld 1:7; 9:10: **A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme**). A zsoltáríró nem önmagából, tapasztalatából és nem emberi tanításból merít valamiféle gyakorlati és hasznos bölcsességet, hanem tanítványként figyel a magát Igéjében kijelentő Istenre. Olyan időben keletkezett ez a zsoltár, amikor a **törvény** már írott formában megvolt.

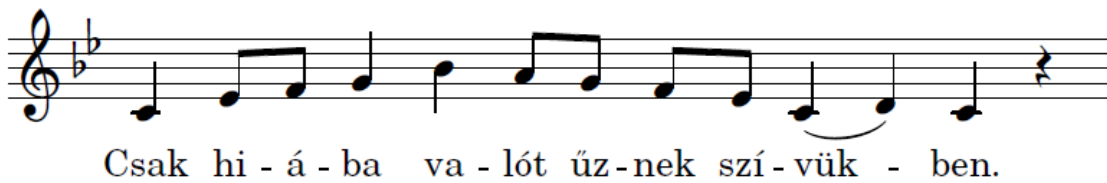
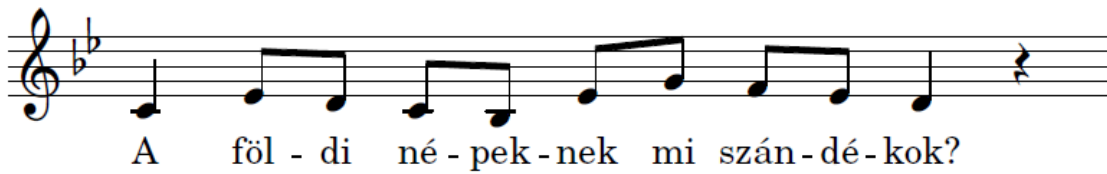
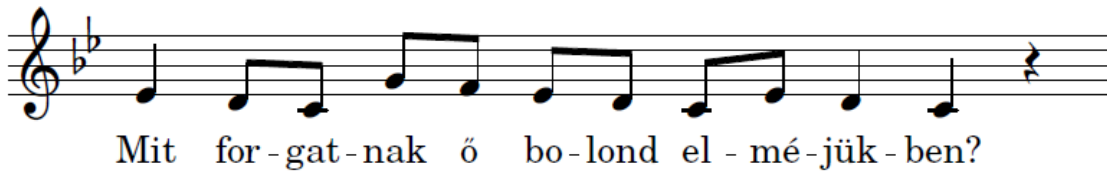
A 3. vers a **folyóvíz mellé**, pontosabban az öntöző csatorna mellé ültetett fához hasonlítja az igaz embert. A hasonlat Jer 17:5-8-ból való. Ott szép ellentétpárok vannak: az átkozott férfival az áldott férfi, a pusztai cserjével a víz mellé ültetett fa, a **karjához húst tevő**, azaz a maga erejében bízó emberrel az Úrban bízó ember áll szemben. Az ellentétpárok e zsoltárban kevésbé pontosak. **Áldott** helyett itt **boldog** áll és hiányzik az **átkozott** szó; az öntözőcsatorna mellé ültetett fával a polyva áll szemben, a tóra tanulmányozójával a csúfolódó bűnös. (Az embert gyakran hasonlították össze a fával: Jób 29:19; Zsolt 52:10; 92:13-15; Jer 11:19; Ez 17:3kk.; Mt 7:15-20). A vers vége (minden sikerül, amit tesz) már nem a fáról szól. Világosan látható, hogy az igaz ember nem a maga erejéből terem gyümölcsöket, hanem az Úr állandó segítsége által.

A bűnösök hasonlóak a polyvához, melyet elfúj a szél. Cséplés után erős széljáráskor szokták feldobni a gabonát. A súlyos magvak visszahulltak a földre, a könnyű polyvát elfújta a szél. A hasonlatot Jób 21:18; Zsolt 35:5; Ézs 17:13 is használja. Ez a vers arra mutat, hogy Isten fog ítéletet gyakorolni (vö. Mt 3:12). Megtisztítja gyülekezetét, amelyben még együtt vannak az igazak és a bűnösök. Fáj a zsoltárírónak, hogy a gyülekezet még nem **igazak gyülekezete**, hanem benne vannak a bűnösök is. Igazakat és bűnösöket nem a templom fala választja el egymástól; a fal a gyülekezeten belül húzódik! Ezen csak az Isten ítélete tud változtatni, amely napfényre hozza, kik az igazak. Az igazak **felállnak**, igazságuk nyilvánvalóvá válik; a gonoszok pedig, akik Istennel nem voltak kapcsolatban, a gyülekezet közösségében sem maradhatnak meg. Az Úr ugyanis mondja a 6. vers **ismeri** az igazak útját; törődik velük, közösségben van velük. A bűnösök **útja** viszont semmibe vész. A kifejezés eléggé különös. Egyesek arra gondolnak, hogy a bűnösök **útja** helyett a bűnösök **reménye** illenék a szövegbe. A bűnösök reménysége elvesz (Jób 8:13; Zsolt 9:19; Péld 10:28). Bár a kifejezés így simább lenne, elveszne a szöveg egyik jellegzetessége: a két **út** szembeállítása. Az igazak **útja** az Úrral való maradandó közösség; a bűnösök **útja** pedig úgy vész semmibe, hogy ők maguk is elvesznek (Zsolt 34:22; 37:20.28.34). (Jubileumi kommentár, dr.Karasszon Dezső)

*

2. MIÉRT ZÚGOLÓDNAK A POGÁNYOK?

¹Miért tombolnak a népek, milyen hiábavalóságot terveznek a nemzetek? ²Összegyűlnek a föld királyai, a fejedelmek együtt tanácskoznak az ÚR ellen és felkentje ellen: ³Dobjuk le magunkról bilincseiket, tépjük le köteleiket! ⁴A mennyben lakozó kineveti, az ÚR kigúnyolja őket. ⁵Majd így szól hozzájuk haragjában, izzó haragjában így rémíti meg őket: ⁶Én kentem föl királyomat szent hegyemen, a Sionon! ⁷Kihirdetem az ÚR végzését. Ezt mondta nekem: Az én fiam vagy! Fiammá fogadtalak ma téged! ⁸Kérd tőlem, és neked adom örökségül a népeket, birtokul a földkerekséget. ⁹Összetöröd őket vasvesszővel, szétzúzod, mint a cserépedényt! ¹⁰Azért ti, királyok, térjetelek észhez, okuljatok, ti bírái a földnek! ¹¹Félelemmel szolgáljátok az URat, reszketve vigadjatok! ¹²Csókoljátok a fiút, hogy meg ne haragudjék, és el ne pusztuljatok az úton. Mert hamar föllángol haragja, de mind boldog, aki hozzá menekül!

1. Miért zúgolódnak a pogányok? Mit forgatnak ő bolond elméjükben? A földi népeknek mi szándékok? Csak hiába valót űznek szívükben. E világi királyok egybegyűlnek, A

fejedelmek tanácsot tartnak, Az Isten ellen erős kötést tesznek, És az ő Krisztusára támadnak.

2. Nagy fennen mondják: mit késünk ezzel? Jer, szaggassuk el ezeknek kötelét, És minden igájukat rontsuk el, Ne viseljünk többé rajtunk effélét! De az Úr Isten a magas mennyekben Csak neveti dolgukat azoknak, Csúfolja őket, ülven szent székében, Kinek ezek semmit nem árthatnak.

3. És végre hogy megindul haragja, Kemény beszéddel kezd szólni azoknak, Rettenetesképen megriasztja, Mely miatt teljességgel elbágyadnak: Hogy mertek, ugymond, ez ellen zúgódni, Akit én kentem a királyságra? És királyi pálcát én adtam néki, Az én szent hegyemre, a Sionra.

4. Mond e királyság: im kihirdetem Az ő tanácsát és szent dekrétomát: A felséges Úr mondá énnekem: Én fiam vagy, ma szültelek, fiamat. Kérjed éntőlem a sok pogányokat, Kiket örökségül neked adok, Föld kerektségén sok tartományokat Mindenütt én tenedek ajánlok.

5. Rontsd meg őket te nagy hatalmaddal, Mint a földből égetett cserépedényt, És a te királyi vaspálcáddal Verd össze, és törd apró pozdorjánként! Azért fejedelmek, bírák, királyok Ezekből tanulságot vegyetek, És magatokat jól meggondoljátok, Kik e földön regnáltok, ítélték.

6. Szolgáljatok e hatalmas Úrnak Jám bor étellel, igaz félelemmel, Örvendezzetek ő nagy voltának, De ezek is légyenek rettegéssel: Csókoljátok e néktek küldött fiat, Hogy erősen meg ne haragudjék; El ne mulasszátok parancsolatját, Mert szörnyűképen el kell vesznetek!

7. Mert gyakorta, hogy ingyen sem vélnéd, Mint sebes tűz, úgy felgerjed haragja. Te azért teljes szívvel elhiggyed: Boldog, aki magát ez Úrra bízza.

*

Régi énekeskönyveink soltári részében 1806-ig közreadták a szerkesztők azoknak a zsoltároknak a jegyzékét, amelyeknek éneklését „*az Időknek és Dolgoknak alkalmatossági szerént*”, tehát üdvtörténeti értelemben is ajánlották, így például a Karácsony ünnepére alkalmas zsoltárok sorában ez az ének áll az első helyen. Valóban: Krisztus „*az övéi közé jött és az övéi nem fogadták be őt*” (Ján. 1 :11). Ezt a feszültséget érezték a régiek a második zsoltárban, melynek kezdő kérdésével a katolikus misekönyv karácsonyi bevezető szertartási énekében, az un. Introitus-ban is találkozunk. Régen a mi istentiszteletünk kezdő énekét! — az un. *fennállókat* — is latinosán introitusnak nevezték.

Az ünnepi időszakokban nagy lelki haszonnal énekelhető zsoltárok itt következő felsorolásában régi énekeskönyveink adatait egyéb, megfelelő tartalmú zsoltárokkal egészítjük ki.

ADVENT: 14, 24, 25, 40, 50, 53, 67, 75, 96, 98, 114, 121.

KARÁCSONY: 2, 8, 45, 49, 50, 66, 83, 89, 93, 95, 96, 98, 100, 101, 105, 106, 107, 108, 110, 113, 114, 117, 132.

ÚJÉV (régen: KISKARÁCSONY): 65, 67, 72, 81, 95, 97, 103, 104, 122, 133.

NAGYHÉT (bűnbánat): 6, 32, 38, 51, 102, 130, 143, 22, 69, 86, 88

NAGYPÉNTEK: 6, 13, 16, 22, 28, 35, 38, 41, 42, 43, 55, 60, 69, 70, 80, 83, 88, 109, 118, 130, 142, 143.

HÚSVÉT: 16, 21, 27, 40, 43, 45, 49, 68:10, 110, 116, 118, 138, 145.

MENNYBEMENETEL: 2, 8, 20, 21, 24, 45, 47, 68, 97, 99, 110, 113, 132, 150.

PÜNKÖSD: 19, 29, 33, 45, 46, 48, 60, 65, 72, 84, 87, 108, 133, 139, 143, 147, 149.

Az üdvtörténethez kapcsolódó ünnepeinken kívül még a következő legfontosabb istentiszteleti alkalmakra válogathatunk gyülekezeti énekeket a zsoltárok közül:

ÚRVACSORAKOR: 16, 22, 26, 32, 34, 42, 51, 86, Uft 116, 122, 125, 130, 132, 133, 135, 139, 143.

ÚRVACSORA UTÁN: 23, 24, 33, 34, 35, 47, 68, 75, 89, 103, 105, 107, 111, 114, 115, 138, 147, 148, 149, 150.

REFORMÁCIÓ ÜNNEPÉN: 3, 7, 46, 47, 68, 90, 97, 105, 121, 122, 124, 125, 135, 136, 138, 144, 148, 149, 150.

DIAKÓNIA (keresztyéni szolgálat): 14, 16, 34, 41, 70, 82, 86, 116, 123, 146.

KERESZTYÉN BÉKESZOLGÁLAT: 24, 31, 67, 85:3-4, 89, 122, 133.

Századunk elején még igen sok gyülekezet énekelte Karácsonykor a 2. zsoltár hatodik versét:

Csókoljátok e nektek küldött fiat, hogy erősen meg ne haragudjék; el ne mulasszátok parancsolatját, mert szörnyűképen el kell vesznetek!

Sajnos, ennek a zsoltárnak a szép, kifejező dallama is feledésbe merült,, mert nincs másik szöveg, amit énekelhetnénk reá.

Itt említjük meg, hogy zsoltárunk szövege félversszakkal végződik, tehát éneklése a dallam közepén véget ér. Az ilyeneket zenei műszóval *da-capo* dallamoknak nevezzük. Olykor, ha a dallam második felének sorai is egyforma szótagszámúak az elsővel, lehetséges az utolsó félvers szövegének megismétlésével a dallamot végig mondani. Jó példa erre a 47. zsoltár, a második azonban nem.

Végző alakját már az 1. zsoltár dallama is Bourgeois Lajos kezétől nyerte el, aki ugyancsak sok formáló munkát végzett együttvéve nyolcvanöt zsoltáron, őt tekinthetjük a genfi zsoltárdallamok fő kiformalójának, hiszen az ő genfi tartózkodása (1542-től 1552 végéig) után keletkezett zsoltármelódiák is ugyanazokat a stílusjegyeket tartalmazzák, amelyek az ő dallamaira — részint általában a késő reneszánsz dallamosságra — jellemzőek.

Bourgeois dallamai az egymást követő kiadások tanúsága szerint hosszú, aprólékos formáló munka során nyerték el végső, és a mester távozása után véglegesnek tekintett alakjukat. Jórészüik nem eredeti szerzemény, hanem többnyire *népies* vagy *népszerű*, olykor egyházi olykor világi eredetű dallam-magok kifejlesztése. Származásuknak, forrásaiknak felderítése még távolról sincs befejezve. Formáló mesterük nevét azonban, bár tanult és jó képességű zeneszerző volt, nem nagyobb lélekzetű kórusművei, hanem a genfi zsoltárdallamok tették halhatatlanná.

*

A második zsoltárt ApCsel 13:33 egyik görög kézírata első zsoltárként idézi (bővebben ld. a Zsolt 1. magyarázatánál).

A 2. zsoltár ún. király-zsoltár (ld. még Zsolt 18; 20–21; 45; 72; 89; 101; 110; 132; 144). A királlyal kapcsolatban Izráelnek nem voltak ősi hagyományai. Aránylag későn, Jeruzsálemnek Dávid által történt elfoglalása után áradt be Izráel gondolkodásába az ókori keleti király-ideológia. Ennek a hatásai látszanak ebben a zsoltárban is.

Az 1–3. versben a föld népeinek és királyainak lázadásáról van szó. Ilyen lázadások a nagy birodalmak történelmében akkor fordultak elő, amikor új király került a trónra, és a leigázott kisebb államok megpróbálták elszakadni. A zsoltár csodálkozó kérdéssel kezdődik: *Miért nyugtalankodnak a népek? Úgyis hiábavaló, amit terveznek! Hiába a harcok készülődés, a vezetők tanácskozása.* A 3. vers idézi a lázadók mondatát. A **„kötelek”**, amelyeket a lázadók el akarnak szakítani, az ígárhoz tartoznak. Erre utal a LXX is, amely a vers második felében kötél helyett ígát mond. Az ígát ui. kötéllal erősítették a jószág nyakára (vö. Jer 27:2). Az iga a szolgaság jelképe (Jer 27:11).

Bár Dávid és Salamon korában Izráel erős birodalom volt, Izráelnek mégsem volt olyan tapasztalata, hogy az egész föld minden országa Jeruzsálem ellen támad. A dávidi birodalom belső bajok miatt szakadt szét. Az univerzális távlat a király-ideológiához tartozik.

A mennyben trónoló Isten nevetése erős antropomorfizmus. Azt fejezi ki, hogy az egész világ minden országának katonai ereje sem képes Istent veszélyeztetni. Ő magasan a világ és az ember felett áll, mint Úr és teremtő (Zsolt 37:13; 59:9; Ézs 18:4). Az 5. vers szerint Isten az Ige által rémületet kelt ellenségei szívében, és ez máris eldönti a harcot. A 6. v.-tól kezdve maga az Úr beszél: **„Én kentem fel királyomat szent hegyemen, a Sionon”**. Bár itt nem a gyakoribb *masah* = felken ige fordul elő, mégis királlyá szentelésről van szó. A felkent király sérthetetlennek számított (1Sám 24:11; 26:11). A felkenés a Sion-hegyen történt, amely a zsoltár keletkezésének

korában már az Úr szent hegyének számított. A 7. v.-ben a király jogait és kötelességeit, valamint uralkodói neveit (Ézs 9:5) tartalmazó okmányról van szó. Ilyen okmányról 2Kir 11:12-ben is olvasunk. Az okmány tartalmazza a király istenfiúságáról szóló kijelentést is: **„Fiam vagy te, ma nemzettelek téged”**. Ezt nem szó szerint kell érteni, ahogyan pl. Egyiptomban a királyt az istenség test szerint való fiának gondolták. Inkább a sumer és asszír elképzeléshez áll közel ez a vers; eszerint a király az istenség megbízottja, felhatalmazottja. A 7. vers végén levő perfectum (**„nemzettelek téged”**) nem azt jelenti, hogy a király még meg sem született; hiszen a király már felnőtt ember, és ezek a szavak a trónra lépés alkalmával hangzottak el. A perfectum a véghezvitel perfectuma (perfectum performativum): a kimondás által lép érvénybe. Ettől kezdve a király Isten fogadott fiának számít. A háttérben a Nátán-féle jövendölés áll (2Sám 7:14; Zsolt 89:27k.).

A királynak a trónra lépés alkalmával (és esetleg később is) módja van arra, hogy szabadon terjesztheti kéréseit az Úr elé (1Kir 3:5; Zsolt 20:5; 21:3.5). Ha pedig a király Istennek, az egész föld Urának fia, akkor örökségül az egész földet megkaphatja (Zsolt 45:6; 72:8; 110:1k.; Mt 21:38; Mk 12:6k.; Gal 4:7). A világuralmat a trónra lépés alkalmával az ókori Keleten mágikus úton, varázslattal igyekeztek elnyerni. Vasból készült buzogányt adtak az új király kezébe, és ezzel verte szét az ellenségeit ábrázoló agyagszobrocskákat, vagy az ellenségei neveivel teleírt agyagtáblákat. – Megjegyzendő még, hogy a 9. vers arámos képzésű **„széztúzod”** szavát a **„legeltet”** szóval adja vissza a LXX, és ennek nyomán az Újszövetség is (Jel 2:27; 12:5; 19:15).

A 10–12. versben ultimátum hangzik el. Az udvari költő felszólítja a királyokat, a föld bírját (király és bíró egyet jelent; ld. 1Sám 8:5; Mik 4:14); térjenek észre, fogadják el a figyelmeztetést (ez az értelme a toleratív nifalnak), és hódoljanak az Úr előtt. A 11. vers második felében sérült a szöveg; helyreállításában a vers első fele segít bennünket. Már az **„Ujjongjátok reszketéssel”** kifejezés is különös. A **„csókoljátok a fiút”**, pontosabban **„csókoljátok egy fiút”** (nincs határozott névelő) héberül lehetetlen. Az arám **„bar”** (héberül: bén) szó nem fiút jelent, hanem valakinek a fiát (mint pl. a német **„Sohn”** szó); ez magában nem állhat. Az írásmagyarázók szócserét alkalmaznak: **„csókoljátok lábait reszketéssel”**. Ez így jó párhuzamot képez a vers első mondatával: **„Szolgálatot az Urat félelemmel”**. A legyőzött király leborult a győztes előtt, és megcsókolta lábát a hódolat jeléül (Zsolt 18:45k.; 72:7.11; Ézs 49:23). Az ultimátumban jóakarát fejeződik ki. Ha ui. a lázadók nem hódolnának meg idejében, az Úr haragja érné utol őket. Már nem sok hiányzik ennek a haragnak a kitöréséhez; kevés az idő, de most még lehet jól dönteni. Ebben az esetben, ha ui. nem lázadás céljából közelednek az Úrhoz, hanem menedéket keresnek nála, boldogok lesznek. A zsoltár utolsó fél sora a zsoltárköltészet ismert kifejezéseit tartalmazza, és már nem a király-

ideológiához tartozik. Itt fogság utáni szerkesztő fűzi hozzá hitvallását a régi király-zsoltárhoz.

Az Újszövetség jó néhányszor idézi a Zsolt 2-t. Az 1-2. verset idézi ApCsel 4:25k.; Jel 11:18; 19:19; a 7. verset Jn 1:49; ApCsel 13:33; Zsid 1:5; 5:5 (a Jézus megkeresztelkedése alkalmával elhangzott mennyei szózat nem a 2. zsoltárt idézi, hanem az Úr szolgájáról szóló Ézs 42:1-et); a 8-9. verset Zsid 1:2; Jel 2:28k.; 12:5; 19:15; a 11. verset Fil 2:11; vö. Mt 28:18. Az Újszövetség ezekben az idézetekben Jézus Krisztusról mint Isten fiáról tesz bizonyosságot, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön.

*

3. Ó, MELY SOKAN VANNAK

¹Dávid zsoltára, abból az időből, amikor fia, Absolon elől menekült. ²URam, mily sok ellenségem van, mily sokan támadnak rám! ³Sokan mondják rólam: Nem segít rajta Isten! (Szela.) ⁴De te, URam, pajzsom vagy nekem, dicsőségem, aki fölemeled fejem. ⁵Hangosan kiáltok az ÚRhoz, és ő meghallgat szent hegyén. (Szela.) ⁶Lefekszem, alszom és fölébredek, mert az ÚR támogat engem. ⁷Nem félek a sok ezernyi néptől, amely körülvelt engem. ⁸Állj mellém, URam, szabadíts meg, Istenem! Hiszen te vered arcul minden ellenségemet, kitördeled a bűnösök fogait! ⁹Az ÚRtól jön a szabadítás. Legyen áldásod népeden! (Szela.)

Ó, mely so - kan van - nak,
A - kik há - bor - gat - nak
En - ge - met, én Is - te - nem!
Nagy sok el - len - sé - gim
És sok gyű - lö - lö - im
Tu - sa - kod - nak el - le - nem.
So - kan azt ál - lít - ják,
Lel - kem - ről azt mon - dják:
El - ve - szett en - nek dol - ga,
Se - gít - sé - ge nin - csen,
Mert el - hagy - ta Is - ten,
Így szól - nak bo - lond mód - ra.

*

1. Ó, mely sokan vannak, Akik háborgatnak Engemet, én Istenem! Nagy sok ellenségim
 És sok gyűlölőim Tusakodnak ellenem. Sokan azt állítják, Lelkemről azt mondják:
 Elveszett ennek dolga, Segítsége nincsen, Mert elhagyta Isten, Így szólnak bolond
 módra.

2. Mert te, én Istenem, Paizsom vagy nekem, Ki életem megmented, És nagy
 tisztességre, Fejem dicsőségre Idővel fölemeled. Tehozzád, Úr Isten, Kiáltok
 szüntelen, És te megvidámítasz; Meghallgatsz kedvedből, Sion szent hegyéről Nagy
 segedelmet nyújtasz.

3. Ha ágyamban nyugszom, Csendesen aluszom, nincsen semmi félelmem. Midőn
 felserkenek, Semmit sem kesergek, Mert Isten őriz engem. Ha százezer népek Mind
 körülvennének Jobb és bal kezem felől, Ha rám ütnének is, Nem rettegnék mégis
 Semmi veszedelemtől.

4. Kelj föl, Uram, tarts meg, Ellenségim vond meg, Megtörvén ő fogokat! Mind
 összepaskolod És arcul csapdosod Az Isten-utálókat. Csak te vagy az Isten, Ki minden
 szükségben Meg tudsz szabadítani, Ki a te sereged Megtartod, szereted, És meg
 szoktad áldani.

*

Dávid zsoltára, pártütő fia, Absolon elől való futása idejéből. Tudjuk, hogy nem minden
 zsoltár Dávid szerzeménye, bár a régi énekeskönyvek címlapjai „Szent Dávid király és
 próféta százötven sóltári"-ról szólnak. Valójában a zsoltároknak alig fele származik
 magától Dávidtól.

Ezt a zsoltárt a reformáció ünnepén, vagy más olyan alkalommal énekelhetjük, amikor
 eleink szabadságharcaira emlékezünk:

Csak te vagy az Isten, ki minden szükségben
 meg tudsz szabadítani,
 ki a te sereged
 megtartod, szereted,
 és meg szoktad áldani.

(4. vers)

Az első vers közepén, az *alitják* szót sokan félreértik, nem tudva, hogy az ősrégi magyar
 ige, és jelentése annyi mint vélni, sejteni, *gyanítani*, jól jegyezzük meg és jól értsük hát
 ezt a szót!

Ennek a zsoltárnak lendületes dallamára készítette Lengyel József 361. sz.
 áldozócsüörtörtöki dicséretünket:

Vedd el jutalmadat, Krisztus, ki magadat megüresítéd vala ...

Íme: egy szép ünnepi dicséretszöveg mennyit segíthet abban, hogy a ritkábban használt zsoltárdallam ne merüljön feledésbe.

Zsoltárunk versalakja nevezetes szerepet játszik a magyar költői formák fejlődésének történetében. Ilyen szerkezetű, tehát zsoltárunk dallamára is jól énekelhető *Nagybányai Mátyás* 1560-ban írt, *Hunyadi János*-ról szóló históriás éneke, valamint *Sztárai Mihály* 23. zsoltára (lásd a 260. számnál!), és ebben a formában, csupán felényi hosszúságú versszakokban készült a 447. és 478. énekünk; végül ennek a költői formának egyik alakváltozata a 16. és 17. századi magyar költészetben annyira népszerű Balassi vers is, melyet énekeskönyvünkben a 215. és a 262. dicséret képvisel.

*

A zsoltár címfelirata a 2Sám 15-18 részekben leírt történetre céloz. Bizonyára azért hozták kapcsolatba Dávid történetét ezzel a zsoltárral, mert a 2., 3. és 7. v. sok ellenségről beszél. Azonban ez nem elég ok arra, hogy Dávidot tartsuk a zsoltár szerzőjének, vagy a király-zsoltárok közé soroljuk a 3. zsoltárt. Inkább egyéni panaszénekeknek tartjuk; az ilyen énekek szerzői máskor is szoktak sok ellenségük miatt panaszkodni (Zsolt 25:19; 31:14; 38:20; 69:5; 119:157). Ide illik az ellenfelek szavainak az idézése is: Nincs számára segítség Istennél (3b). Így beszélnek a bajban levő ember látogatói, ismerősei.

Ezekben a versekben az egyéni panaszénekek gyakori alkotórésze, az ún. bizalom-motívum olvasható. A zsoltáríró az Urat olyan pajzsnak nevezi, mely mindenfelől véd. A 4b-ben nem is csupán szabadításról van szó, hanem a fej felemeléséről, a megtépázott ember tekintélyének, méltóságának a helyreállításáról (Jób 19:9). Ez nem emberi erőből megy végbe, hanem imameghallgatás következménye: a szenvedő ember „kiáltott”, az Úr pedig meghallgatta „szent hegyéről”, Jeruzsálemből (Zsolt 2:6; 15:1; 43:3; 99:9). A salamoni templom már áll! Egyúttal az Ószövetség esztétikájának egyik alapgondolata is kifejeződik itt: az az ember, akin Isten jótetszése nyugszik, és aki felemelheti fejét és örvendezhet, szép is (Zsolt 27:6; 34:6; 52:10; 92:11-16).

A 6-7. versnél az írásmagyarázók egy része az ún. *incubatio*-ra gondol. Szokás volt az ókori Keleten az, hogy a bajban levő ember a templom egyik kamrájában töltötte az éjszakát, reggel pedig áldozatot mutatott be, így kérve Isten segítségét (vö. Zsolt 5:4). A templom menedékhely az üldözött hívek számára. Az Úr jelenlétében (= az Ő szárnyainak árnyékában) védelmet találnak (Zsolt 17:8; 27:5k.; 57:2; 63:8). Ezért a zsoltáríró nem fél az őt körülvevő sok ellenségtől (Zsolt 27:3; 56:5.12; 118:6).

A zsoltár záradéka könyörgés az Úr segítségéért. De ezt a könyörgést is átjárja a

zsoltár középső részében is meglevő bizalom-motívum. „Arcul verted minden ellenségemet, kitörted a bűnösök fogait” – mondja perfectumokban a zsoltáríró, és a perfectum itt bizalmat fejez ki (ún. *perfectum confidentiae*). Az ellenséget vadállat képében ábrázolja a zsoltáríró (Zsolt 7:3; 10:9k.; 22:13k.; 27:2). Az Úr azonban ártalmatlanná tette hívének ellenségeit: összetörte a fogaikat. A 9. vers a panaszénekekben ismert módon az egyénnek szóló segítséget a népre is kiterjeszti: a vers második fele a népre kér áldást az Úrtól. Ez az áldás nemcsak a természeti javak bőségében áll (Zsolt 29:11; 129:8), hanem hozzátartozik a szabadítás is.

Olyan nagy mértékben találunk itt bizalom-motívumokat, hogy ezt a zsoltárt nemcsak egyéni panaszéneknek lehet tartani, hanem bizalom-zsoltárnak is. Király-zsoltárnak semmiképpen; hiszen a királyt ellenséges nép vagy hadsereg fenyegeti, nem pedig ismerőseinek bántó beszéde. Miközben a zsoltáríró a saját „dicsőségének” helyreállítását kéri, ezeknek a bántó beszédeknek a megszüntetését is várja (Zsolt 57:5; 58:7; 59:8).

4. ÉN IGAZSÁGOMNAK ISTENE

¹A karmesternek: Húros hangszerre. Dávid zsoltára. ²Hallgass meg, ha hozzád kiáltok, igazságos Istenem! Szorult helyzetemből adj nekem kiutat, könyörülj rajtam, hallgasd meg imámat! ³Ti emberek! Meddig gyalázzátok dicsőségemet? Meddig szeretitek az üres beszédet, meddig törekedtek még hazugságra? (Szela.) ⁴Tudjátok meg, hogy az ÚR csodákat tesz hívével! Meghallgat az ÚR, ha hozzá kiáltok. ⁵Ha felindultok is, ne vétkezzetek! Gondolkozzatok el fekvőhelyeteken, és csillapodjatok le! (Szela.) ⁶Igaz áldozattal áldozzatok, és bízzatok az ÚRban! ⁷Sokan mondják: Bár jó napokat látnánk, és ránk ragyogna orcád világossága, URunk! ⁸Nagyobb örömet adsz szívembe azokénál, akiknek bőven van búzájuk és boruk. ⁹Békében fekszem le, és el is alszom, mert csak te adod meg, URam, hogy biztonságban élhessek!

Én i - gaz - sá - gom - nak Is - te - ne,

Hall - gasd meg én ki - ál - tá - som!

Szánj meg és te - kints ín - sé - gem - re,

Te vigy en - ge - met tá - gas hely - re,

Mi - dőn itt szo - ron - gat - ta - tom!

Ti nagy u - rak, míg - len gya - láz - tok

En - ge - met tiszt - tes - sé - gem - ben?

És ily hív - ság - ban míg ma - rad - tok?

Ha - zu - do - zás - ra mit vá - gyód - tok?

Mit gyö - nyör - köd - tők e - zek - ben?

*

1. Én igazságomnak Istene, Hallgasd meg én kiáltásom! Szánj meg és tekints
ínségemre, Te vigy engemet tágas helyre, Midőn itt szorongattatom! Ti nagy urak,
míglen gyaláztok Engemet tisztességemben? És ily hívságban míg maradtok?

Hazudozásra mit vágyódtok? Mit gyönyörködtök ezekben?

2. De vegyétek jól eszetekbe, Hogy az Úr Isten engemet Bévelt kedvébe, kegyelmébe,
Csuda mód megmentett engemet, És meghallja kérésemet! Rettegjete hát és lássátok,
Hogy ellene ne vétsetek; Magatokat meggondoljátok, Az ágyasházban ha nyugosztok,
Hogy lehessen csendességetek!

3. Az igazak áldozatjával Áldozzatok az Istennek; Jó étellel és igazsággal, És az
Istenben bátorsággal Bízzatok és örvendjete! De sokan mondják azt minékünk: Ki
vezér! minket a jóra? Azért téged, Úr Isten, kérünk, Mutasd kegyes orcádat nekünk,
Jöjjön el az áldott óra!

4. Mellyel inkább vigasztalsz engem És örvendeztetsz szívemben, Hogynem kiknek sok
mustjok terem, Búzajokkal rakva sok verem, Mikkél élnek bőségesen. Azért élek jó
békeességben, Fekszem, aluszom kedvemre, Uralkodván lakom földemben Bátorságos
örvendezésben, Mert az Úr vigyáz élttemre.

*

'Esti ének nehéz időkben — mondja a zsoltár címe. Ma már jóformán sehol sem ismerős,
pedig kivált a régmúlt időkben, a vallási üldöztetés és a társadalmi elnyomás
századaiban sok megpróbált lélek énekelte:

Az igazak áldozatjával
áldozzatok az Istennek;
jó étellel és igazsággal,
és az Istenben bátorsággal
bízzatok és örvendjete!
(3. vers)

Ha nincs is meg már az a társadalmi időszerűsége, mint régen, amikor az elnyomott
jobbágy így énekelhetett a templomban:

Ti nagy urak, míglen gyaláztok
engemet tisztességemben? —
(1. vers)

akkor is eleven bizonyága ez az ének annak, hogy milyen erőforrás volt a
zsoltáréneklés régen a hívek számára.

*

Egyesek az ebben a versben található imperativusokat úgy pontozzák, ill. javítják, hogy perfectumok legyenek. Ebben az esetben a zsoltáríró a megkapott segítségre tekintene vissza, és a zsoltárt bizalom-zsoltárnak lehetne tartani. Helyesebbnek látszik azonban a vers egyetlen perfectumát is imperativusra javítani; ld. az új fordítású Bibliát („adj nekem kutat” szó szerint: „adj nekem tágas teret”). Ebben az esetben a 2. vers az egyéni panaszének szabályszerű bevezetése: Isten megszólítása és segítségül hívása. Itt a zsoltáríró „igazságom Istenének” nevezi az Urat. Isten tudja őt megvédeni a hamis vádakkal szemben (Zsolt 17:2; 35:23; 37:6; Ézs 50:6k.; Róm 8:34).

A zsoltár főrészében a zsoltáríró ellenfeleinek megszólítása, jellemzése és intése található. „Az ember fiai” rangos, előkelő embereket jelent, akik a 8. vers szerint még gazdagok is. Ezek a zsoltáríró becsületébe gázoltak, „tisztességemet gyalázatra” fordították. (A LXX itt másként választja el a szavakat: „Emberek fiai, meddig lesztek keményszívűek, miért szeretitek a hiábavalóságot, és keresitek a hazugságot?”.) Bizonyára hamis, igaztalan vádokról van szó. Ezzel szemben a zsoltáríró tudtukra adja, hogy az Úr csodálatos szeretetet tanúsított iránta. (Itt a héber szöveg „különlegesen bánt” szava helyett számos kézirat, a LXX és Zsolt 31:22 segítségével „csodálatosan bánt” a helyesebb.) A zsoltáríró bizonyos abban, hogy meghallgatta „kiáltását” az Úr. Éppen ezért arra inti ellenfeleit, hogy ha haragszanak is (a két imperativus gúnyos megengedést fejez ki), ne vigyék véghez vétkes terveiket, hiszen Istennel találnák szemben magukat. (Az 5. vers szavai jobb sorrendben: „Gondolkozzatok szívetekben, és ne vétkezzetek! Haragudjatok ágyatokban, de hallgassatok el!”) Inkább igaz áldozatokat mutassanak be. Itt nem csupán rituális értelemben kifogástalan áldozatokra kell gondolnunk, hanem - mint a 6. vers vége mutatja - olyan áldozatokra, melyek mögött az Úrba vetett bizakodás áll.

Egyedülálló a 7. vers, amely „sokak” panaszát és kérését fejezi ki. A nép többsége nélkülözött a nehéz időkben, és jobb sorsot kívánt. „Ki láttat velünk jót?” - kérdezték. A vers második fele könyörgés: „Fordítsd (tkp. emeld) felénk orcád világosságát!” (Más magánhangzókkal: eltávozott tőlünk orcád világossága.) Az Úr orcájának világossága áldást, bőséget, segítséget jelent (Num 6:26; Zsolt 44:4; 89:16). A 7. versben nem a zsoltáríró ellenségei szólalnak meg, hiszen ezek gazdagok (6b. vers), hanem a hívek. A zsoltáríró nemcsak a gonoszok bűne ellen harcol, hanem a hívek, ill. az átlagember csüggedése ellen is.

Látszik, hogy a zsoltáríró a szegényekhez tartozik. Szemben áll azokkal, akiknek sok a gabonájuk és a boruk - de nem irigyli őket. Neki nagyobb örömet adott az Úr, mint amekkorát a vagyon adhat: meghallgatta imádságát, kiderítette igazságát. Ezért amint lefekszik, el is alszik (Péld 3:24). A zsoltáríró menedéket talál a templomban, Isten

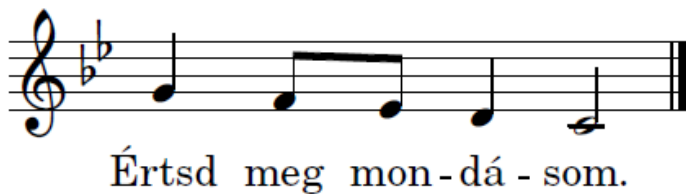
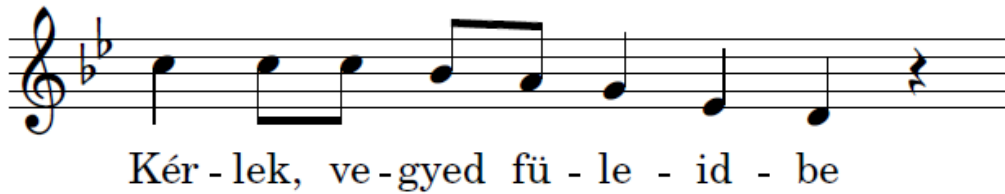
jelenlétében. Ő védi meg hívét az ellenséges erőktől; Ő hoz igazságos döntést ügyében (Zsolt 3:6; 5:4; 26:1). Ez a vers a 6. verssel együtt a zsoltár szereztetési korát is jelzi: a templom még áll, az áldozatok folynak. Ez a fogság előtti kor. Az Úr megengedi hívének, hogy biztonságban lakják (az országban) (Zsolt 37:29).

A zsoltár tanítása megegyezik az Újszövetség tanításával: az Úr mellett örömben és biztonságban élhet az ember, és ez többet ér a földi kincseknél (Zsolt 3:4; 27:3; 118:6; Mt 6:19-21; 1Tim 6:6-10).

5. ÚR ISTEN, AZ ÉN IMÁDSÁGOM

¹A karmesternek: Fúvós hangszerre. Dávid zsoltára. ²Figyelj beszédemre, URam, vedd észre sóhajtozásomat! ³Figyelj hangos kiáltásomra, Istenem, királyom, mert hozzád imádkozom! ⁴Hallgasd meg szavamat reggel, URam, reggel eléd készülök, és várlak. ⁵Istenem, te nem leled örömed a bűnben, nem talál otthonra nálad a gonosz. ⁶Nem állhatnak meg szemed előtt a dicsekvők, gyűlölsz minden gonosztevőt. ⁷Elpusztítod a hazudozókat; a vérszomjas és álnok embert utálja az ÚR. ⁸De én bemehetek házádba, mert te nagyon szeretsz engem, és szent templomodban leborulok, mert tisztellek téged. ⁹Vezess, URam, igazságodban, mert ellenségeim vannak, egyengess előttem az utat! ¹⁰Mert nem jön ki szájukon őszinte szó, belül romlottak, nyitott sír a torkuk, sima a nyelvük. ¹¹Derítsd ki vétküket, Istenem, bukjanak bele fondorlataikba! Taszítsd el őket sok vétük miatt, mert ellened lázadtak! ¹²Mind örülnek majd, akik hozzád menekülnek. Örökké ujjonganak, mert oltalmazod őket. Örvendeznek általad, akik szeretik nevedet. ¹³Mert te, URam, megáldod az igazat, körülveszed kegyelmeddel, mint pajzzsal.

*

*

1. Úr Isten, az én imádságom, Kérlek, vedd füleidbe És hallgass meg kérésemben! Én Istenem és én királyom, Értsd meg mondásom.
2. Tekintsd meg esedezésem, És halld meg kiáltásomat, Midőn hívlak, királyomat! Meghallgatod én könyörgésem, Bizonynal hiszem.
3. Jó reggel meghallgatsz engemet, Uram, még virradta előtt, Idején a nap hogy feljött; Elődbe számlálom ügyemet, Várván kegyelmet.
4. Mert egyedül te vagy oly Isten, Kinek a gonoszság nem kell; És aki gonosz bűnben él, Nem mehet hozzád semmiképpen, Míg él vétékben.
5. Én pedig nagy jó reménységgel Bémegyek szent templomodba, És imádlak szent házádba; Nagy jóvoltodért félelemmel Szolgállak szívvel.
6. Uram, vezérelj igazságban Ellenségimnek láttokra, Kik igyekeznek káromra; Oktass, hogy a te útaidban Járhassak jobban.

7. És hogy azok mind örüljenek, Akik bíznak csak tebenned, Szívből szeretik szent neved: Engedd, hogy vígan Felségednek Énekeljenek.
8. Az igazat mert te megáldod, Te nagy irgalmasságoddal Körülveszed, mint paizzsal; A gonosz ellen őt megtartod És oltalmazod.

*

Ez a zsoltár reggeli könyörgés és panasz az esztelenek ellen, végül pedig hitvallás Isten gondviseléséről:

Az igazat mert te megáldod;
te nagy irgalmasságoddal
körülveszed, mint paizzsal;
a gonosz ellen őt megtartod
és oltalmazod. (12. vers)

Dallama különösen szép és kifejező. Éppen ezért sajnálatos, hogy a 64. zsoltáron kívül nincs hozzá más szövegünk, és ezért csak ritkán szólal meg istentiszteleteinken.

*

A zsoltárfeliratban a LXX örökséget kapó (vagy adó) nőre gondol; valószínűbb, hogy a héber szó fuvolát jelent. A babiloni költészetben a fuvolára írt énekek siratóénekek voltak. Ld. a bevezetés 5., 15., 2. és 3. pontja alatt. A Zsolt 5 versmértéke 3+2, a siratóénekek metruma.

Tartalmi szempontból azonban nem siratóénekekkel van dolgunk, hanem egyéni panaszénekekkel. Ezt mutatja már a bevezetés is (2-4. vers), melyben az Urat arra kéri a zsoltáríró, hogy hallgassa meg „kiáltását”. Imádságában így szólítja meg az Urat: Istenem és Királyom. Az „Istenem” megszólítás a Bibliában mindenütt az imádkozó ember bizalmát fejezi ki. Királynak a régebbi időkben ritkán nevezték az Istent (Num 23:21; Deut 33:5; Ézs 6:5); a zsoltárokból is ritkán fordul elő (Zsolt 44:5; 84:4). Később már gyakrabban nevezték Istent királynak (Ézs 41:21; 43:15; 44:6 stb.). A 4. vers a reggeli áldozat bemutatásához tartozó előkészületről, a fa és az áldozati állat részeinek sorba rakásáról beszél (Num 22:41; 2Kir 3:20; 16:15; Ám 4:4 stb.). A zsoltáríró most a maga ügyét tárja Isten elé (Jób 13:18; 23:4): imádkozva és áldozatot bemutatva figyel a zsoltáríró az Úr szavára, kijelentésére (kiegészítendő: „rád” figyelek - Ézs 21:6-8; Mik 7:7; Hab 2:1). Ez a kijelentés bizonyára a pap szája által hangzott el. Az Úr segítsége „reggel” érkezik (Ex 14:27; 16:7; Zsolt 46:6).

A főrészben először azt olvassuk, hogy nem tartózkodhat (jövevényként) az Úrnál, aki gonosz (vö. Zsolt 15:1kk.; 24:3-6; Ézs 33:14-16). Isten szeme előtt nem állhatnak meg a

bűnösök. A „megállás”, odaállás kultikus összegyülekezést jelent (Józs 24:1; 1Sám 10:19). A zsoltáríró a bűnösöket kérkedőknek (Zsolt 73:3; 75:5) és gonosztevőknek is mondja. A 7. versben említett hazugság rágalmakat, hazug vádakat jelent (Zsolt 12:3; 26:4). Ezek a vádlott életét veszélyeztetik; ezt jelenti a „vérontó” kifejezés (szó szerint: „vér embere” – 2Sám 16:7k.; Zsolt 51:16; 139:19). Az ilyen emberek nem kerülhetik el az Úr ítéletét (Zsolt 12:4; 17:13k.).

A zsoltáríró viszont tudja, hogy neki helye van az Úr templomában (8. vers). Ennek objektív oka az Úr hűsége, szubjektív oka a zsoltáríró istenfélelme. A zsoltáríró bemehet a templomba. Egyelőre azonban a templom felé fordulva, leborulva imádkozik (1Kir 8:38; Zsolt 28:2; 138:2). (Később a diaszporaszidóságban is szokás volt a templom felé fordulva imádkozni, Dán 6:11.) Ezt a bátor bizodalmat az Újszövetségben is megtaláljuk (Zsid 10:19); itt már a mennyei szentélybe való bemenetelről van szó. A 9. versben az ellenségeitől körülvevett zsoltáríró azért fohászkodik, hogy Isten vezérelje őt, egyengesse útját. Ez a vezetés és útmutatás Isten kijelentése által történik (Zsolt 25:4k..8k..12; 27:11; 32:8).

A 10-11. vers megint a zsoltáríró ellenségeiről szól. Hazug vádjaik életveszélyesek. Ráadásul ügyesen, ravaszul beszélnek; annál veszélyesebbek. A zsoltáríró nemcsak a maga szabadulásáért imádkozik, hanem ellenfelei bukásáért is (Zsolt 17:14; 28:3k.; 56:8). Isten az, aki bűnösnek tudja minősíteni őket. Ő deríti ki, Ő is deklarálja, ki az igaz és ki a bűnös (1Kir 8:31k.). A templomban történik azoknak az ügyeknek a tisztázása, melyekben a vének nem tudtak döntést hozni (Ex 22:7kk.; Deut 17:8kk.).

Ezekben a versekben a panaszének bizalom-motívuma szólal meg: akik az Úrnál keresnek menedéket, örökké ujjonganak (12. vers). Isten nevét szeretni annyi, mint Istent szeretni. Ez a legfőbb parancsolat (Deut 6:4k.). A 12. vers „oltalmazod őket” szavai a 13. vers végére illenek, a „mint pajzs” szó elé. A szöveg így szép párhuzamot ad: „Oltalmazod őt, pajzsként veszed körül kegyelmeddel”.

A dávidi szerzőséget kizárja a templom említése (8. vers). Azonban felesleges a fogság utáni második templomra gondolnunk. Éppen így nem valószínű, hogy a 6. versben említett gonosztevők varázslók voltak. Bár a varázslás az ókori Izráelben gyakoribb lehetett, mint manapság, elég, ha igaztalanul megvádolt embert tartunk a zsoltár írójának, aki Istennél keresett és talált menedéket. A zsoltár 10. versét Róm 3:13 is idézi.

6. URAM, TE NAGY HARAGODBAN

¹A karmesternek: Mélyhangú húros hangszerre. Dávid zsoltára. ²URam, ne feddj meg

haragodban, ne ostorozz indulatodban! ³Kegyelmezz, URam, mert elcsüggedtem, gyógyíts meg, URam, mert reszketnek tagjaim! ⁴Lelkem is csupa reszketés, és te, URam, meddig késel? ⁵Fordulj hozzám, URam, mentsd meg életemet, szabadíts meg, mert irgalmas vagy! ⁶Mert a halál után nem emlegetnek téged, ki ad hálát neked a sírban? ⁷Belefáradtam a sóhajtozásba. Egész éjjel könnyekkel áztatom ágyamat, könnyeimmel öntözöm fekvőhelyemet. ⁸Szemem elhomályosodott a bánattól, fénye megtört sok ellenségem miatt. ⁹Távozzatok tőlem mind, ti gonosztevők, mert meghallotta az ÚR hangos sírásomat! ¹⁰Meghallgatta könyörgésemet az ÚR, imádságomat elfogadta az ÚR. ¹¹Megszégyenül, és reszketni fog nagyon minden ellenségem, meghátrál, és megszégyenül egy pillanat alatt!

*

U - ram, te nagy ha - ra - god - ban,

Mely mi - att va - gyok bú - ban,

En - ge - met ne feddj meg!

És ha - ra - god - nak tü - ze,

Szűn - jék meg se - bes - sé - ge,

Mely - ben ne bűn - tess meg!

*

1. Uram, te nagy haragodban, Mely miatt vagyok búban, Engemet ne feddj meg! És haragodnak tüze, Szűnjék meg sebessége, Melyben ne büntess meg!
2. Nékem, Uram, légy irgalmas, Mert vagyok nagy fájdalmas. Ne hagyj, Uram, kérlek! Gyógyítsd meg sérelmimet, Elrettent tetemimet Újítsd meg, hogy éljek!
3. Térj, Uram, kegyesen hozzám, Mert, jaj, elfogyatkozám! Te nagy irgalmadból Szánj

meg nagy nyavalyámban És keserves kínomban: Ments meg a haláltól!

4. Én szomorúságim miatt Én két szemem elsorvadt És elhomályosult; Ezt szerzik ellenségim, Vigadnak gyűlölőim, Min szívem elbúsult.

5. Azért minden ellenségim És én háborgatóim, Pironkodjatok el! Már mind hátra térjetek, És megszégyenüljetek Nagy hirtelenséggel!

*

A hét bűnbánati zsoltár (6., 32., 38., 51., 102., 130., 143.) között az első, Dávid zsoltára. Sajnos, ezt a nagyon mélyről jövő, bensőséges zsoltárt kevés gyülekezet ismeri. Pedig dallama is szép és könnyen tanulható, az újabb időkben azonban kikopott a használatból.

Ennek, számos más hasonló sorsra jutott énekünkkel együtt az az oka, hogy a hagyományos családi kegyesség fokozatos elsorvadásával az énekek egyre nagyobb része csak a templomban vagy a felekezeti népiskolában csendült fel. Református iskola azonban nem volt mindenütt. Ahol volt, többnyire egy-két tanerős, *osztatlan* iskola volt. Az ilyen iskolák tanulói a naponként tartott templomi áhítatokon — az úgynevezett könyörgéseken — túl, a közös tanteremben az egyes osztályok foglalkozása között igen gyakran énekeltek. De sajnos, nem minden éneket, hanem csak azokat, amelyek benne voltak a *népiskolai vallás- és énektanítási tanterv* szűkös anyagában. Másrészt azonban már a kisebb gyermekek is megismerték a közös éneklésben hallomásból a magasabb osztályok anyagát, és a nagyobbak is éveken át ismételhették a kisebbekét. Sok derék tanító magánszorgalomból megtanította és énekeltetette a gyermekekkel a tantervbe fel nem vett énekek egy részét is. Ahol azonban a tanító ezt nem tette meg és a lelkész sem törődött eléggé az éneklés dolgával, ott egy-két emberöltő alatt az egész falu elhagyta a tantervből kimaradt énekeket, így vált egyre teljesebbé gyülekezeti éneklésünk megszegényedése kivált az első világháború óta. Sokadmagával a hatodik zsoltár is így merült alá a feledés tengerébe. Pedig dallamát 1921-ig még a mostani 211. dicséretünk is segítette volna fenntartani, de az sem volt benne a tantervben.

*

Ezt a zsoltárt a hét, ún. bűnbánati zsoltár közé szokták sorolni (Zsolt 6; 32; 38; 51; 102; 130; 143). Azonban nem a bűnbánó bűnös szava hangzik el a zsoltárban, hanem a szenvedő és segítséget kérő ember szava. Ezért a zsoltárt egyéni panaszéneknek tartjuk. Felépítése laza. Ha a 2. verset tartjuk bevezetésnek, azt látjuk, hogy a „mert” kötőszó, amely a főrészt szokta bevezetni, nemcsak a 3. versben fordul elő (kétszer is), hanem a 6. vers elején is. A 3-8. versben panaszok és kérések váltják egymást. – A zsoltár a babiloni fogság előtt keletkezett.

Ez a vers azt fejezi ki, hogy a zsoltáríró méltónak érzi magát Isten haragjára. Tudja

azonban, hogy ez a harag akár el is pusztíthatná őt (Zsolt 90:7; Jer 10:24); de Isten nem a bűnös halálát akarja (Ez 18:23.31). A fenyítés nevelő és tisztító céllal történik.

Itt világosan látható, hogy Isten betegséggel sújtotta a zsoltáríró. Az elalélt, meggyengült ember kegyelmet, gyógyulást kér, hiszen az Úr az orvos (Ex 15:26; 2Kir 5:7; Zsolt 30:3; 41:5; 103,3; 147:3). A szenvedés lelkileg is megrázta őt (4a. vers). (A 3. vers végén ugyanez az ige áll. Azonban a csontok nem szoktak „megzavarodni”. Itt inkább „kiszáradtak csontjaim” olvasandó, vö. Zsolt 32:3.) A 4. vers végén a panaszénekek jellegzetes sürgető kérdése áll: Meddig még? (Zsolt 90:13; Ézs 6:11; Hab 2:6; ld. még Zsolt 74:10; 79:5; 80:5; 94:3). Az 5. vers nyomatékos kérdés. A „visszatér” ige nem azt jelenti itt, hogy az Úr térjen meg, hanem azt, hogy forduljon bajban levő híve felé, és mentse meg „lelkét”. A „lelkem” szó itt a személyes névmás helyett áll, és egyszerűen azt jelenti: engem. A beteg ember testi gyógyulásért könyörög. Ennek forrása egyedül az Úr szeretete, hűsége (5b. vers).

A zsoltáríró a szabadításért mondott könyörgést azzal okolja meg, hogy a holtak hazájában nincs istendicséret (Zsolt 30:10; 88:11-13; Ézs 38:18k.). Éppen ez benne a legfájdalmasabb. A sorok között fogadalomtétel sejthető: ha az Úr meggyógyítja, megszabadítja a zsoltáríró, bizonyára el fog menni a templomba, és hálaénekekkel fogja magasztalni Istent. Panaszénekekben gyakori az ilyen fogalom. Itt ez csak burkoltan hangzik el. A zsoltáríró Istent akarja könyörületre, szabadításra bírni. Tudja, hogy Isten gyönyörködik a hálaénekekben. Együttal az istendicséret adja meg az emberi élet értékét és értelmét is.

A 7-8. vers visszatér a panaszhoz. A keleti ember szereti a túlzó kifejezéseket. Ilyen az is, hogy ágyát könnyeivel öntözi (Zsolt 30:6), éjszaka álmatlanul hánykolódik (Zsolt 77:5k.), szeme „megöregedett”, azaz látása meggyengült és elhomályosodott a bánattól, a sok sírástól (Zsolt 31:10).

Itt a könyörgés meghallgatásának bizonyosságát fejezi ki a zsoltáríró. Minden átmenet nélkül hangzik fel a diadalmas kiáltás: „Távozzatok tőlem mind, ti gonosztevők!” (Zsolt 119:115). Itt hallunk először arról is, hogy a zsoltárírónak ellenségei voltak, akik zavarba jutnak és megszégyenülnek (11. vers). Bizonyára olyan emberekről van szó, akik a súlyosan szenvedő embert támadták és vádolták. A zsoltárírók azt remélték, hogy ellenségeiket Isten büntetése éri utol (Zsolt 3:8; 5:11; 7:17; 11:6).

Honnan van a 9. versben látható hirtelen hangulatváltozás, a panasz és a könyörgés után a diadalmas öröm? Nem értünk egyet azzal a magyarázattal, amely szerint két zsoltárral van dolgunk; egyiket a bajban írta a zsoltáríró, másikat a szabadítás után. Az sem biztos, hogy a pap szája által értesült imája meghallgatásáról. Hiszen ilyen súlyos beteg nem is tud elmenni a templomba! Inkább arra gondolhatunk, hogy imádkozás

folyamán kapott kijelentést az Úrtól, és már a szenvedés idején szilárdan hitte, hogy meghallgatta könyörgését az Úr.

A 9. verset más összefüggésben idézi az Újszövetség is (Mt 7:23; Lk 13:27).

8. Ó FELSÉGES ÚR, MI KEGYES ISTENÜNK

¹A karmesternek: „A szőlőtaposók” kezdetű ének dallamára. Dávid zsoltára. ²Ó, URunk, mi Urunk! Mily felséges a te neved az egész földön, az égen is megmutattad fenségedet! ³Gyermekek és csecsemők szája által is építed hatalmadat ellenfeleiddel szemben, hogy elnémítsd az ellenséget és a bosszúállót. ⁴Ha látom az eget, kezéd alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, ⁵micsoda a halandó - mondom -, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? ⁶Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg. ⁷Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent a lába alá vetettél: ⁸a juhokat és marhákat mind, még a mezei vadakat is, ⁹az ég madarait, a tenger halait, amelyek a tenger ösvényein járnak. ¹⁰Ó, URunk, mi Urunk! Mily felséges a te neved az egész földön!

*

Ó, fel - sé - ges Úr, mi ke - gyes Is - te - nünk,

Mely csu - dá - la - tos a te ne - ved né - künk!

Nagy di - cső - sé - ged ez e - gész föld - re

Ki - ter - jed és fel - hat az e - gek - re.

*

1. Ó, felséges Úr, mi kegyes Istenünk, Mely csudálatos a te neved nekünk! Nagy dicsőséged ez egész földre Kiterjed és felhat az egekre.
2. Dicsérnek téged még a csecsszopók is, Szájukban viselik nevedet ők is, Kik által ellenséget megejtesz, És bosszúállót megszégyenítesz.
3. Nagy voltát ha megnézem dolgaiddnak, Melyeket a te kezeid formáltak, Az eget, holdat, a fényes napot, És szép renddel a sok csillagokat:
4. Csudálván mondom: micsoda az ember, Ki tőled ennyi sok dicsőséget nyer? De micsoda az embernek fia, Kiről Felségednek van ily gondja?
5. Az angyaloknál noha egy kevésbé Kisebbé tődd, de nagy dicsőségessé Teremtéd őtet és magasztalád, Nagy dicsőségre felkoronázád.
6. Kezed munkáin őtet úrrá tevéd, Hogy azokkal bírna, néki engedéd, Valamit e világra teremtel, Mindeneket lába alá vetél.
7. Ó, felséges Úr, mi kegyelmes Urunk, Mely csudálatos a te neved nálunk! Felségednek mely nagy dicsősége, Mellyel teljes e föld kereksege.

*

Istennek a teremtett világban megmutatkozó dicsőségéről és az ember iránt való tetteiről szól ez a zsoltár. Dallamára ugyan nincs más énekünk, de a 6. zsoltárnál említett tantervben benne volt s talán így menekült meg a feledéstől. Második versében Jézusnak az az idézete (Máté 21 :15–16) szólal meg, amellyel erre a zsoltárra hivatkozva védelmezte meg a főpapokkal és az írástudókkal szemben azokat a gyermekeket, akik őt Hozsanna-kiáltásokkal köszöntötték:

Dicsérnek téged még a csecsszopók is,
szájukban viselik nevedet ők is,
kik által ellenséget megejtesz
és bosszúállót megszégyenítesz.

Zsoltárunk közbülső versei arról szólnak, hogy milyen csodálatosak Isten tervei az emberrel, akit a Teremtő alig tett valamivel kisebbé az angyaloknál, úrrá téve őt az egész teremtett világ felett. S hogy el ne bízzuk magunkat, az utolsó vers ismét arra figyelmeztet, hogy mindez a dicsőség végső soron mégsem a mienk, hanem Istené, és az Ő kezében mégis jobb helyen van, mintha minden korlátozás és felelősség nélkül az ember személyére volna hagyva. Lehet-e az atomkorszakban a hívő ember számára bármiben ennél több reménység és vigasztalás?

*

A 8. zsoltár himnusz, istendicséret. A bevezetés költői kérdést tartalmaz: Mily felséges a te neved! Költői kérdés található az 5. versben és a 10. versben is; ez gyakran előfordul a himnuszokban (Zsolt 36:8; 76:8; 77:14; 89:7.9 stb.). A 2. versben

nehézséget okoz a fordítás: „aki add fenségedet az égen”. A LXX szerint: mert felemelkedett fenséged. A szír fordítás szerint: aki adtad fenségedet. Hieronymus szerint: aki rendelted fenségedet. Magyarázók javaslatai: „hadd énekeljem fenségedet az égen”, vagy: „méltóságod és fenséged az égen!”. Az Úr dicsősége a földön is, az égből is megvalósul (Zsolt 113:3k.; 148:13; Ézs 6:3).

A 3. vers azt a bibliai üzenetet tartalmazza, hogy Isten a gyengéket és kicsinyeket használja fel a hatalmasok és erősek megszegyenyítésére (Mt 21:16; 1Kor 1:27; 2Kor 12:9).

Itt nem a gyülekezet beszél, hanem egy személy. Észrevehető a Zsolt 19:2kk.-vel és Gen 1:1kk.-vel való összefüggés: Isten helyezte az égre az égitesteket, amelyek az Ő dicsőségét zengik. Utána az ember teremtéséről van szó (5kk. versek). Ez is rokon a bibliai teremtetéstörténettel (Gen 1:28kk.: Isten úrrá tette az embert a földön). Figyelemre méltó a 6. vers: Kevéssel tetted őt kisebbé a mennyei lényeknél. Itt nem Istenről van szó, hiszen ha Istenről akar beszélni a 8. zsoltár írója, a Jahve nevet használja (2.10. vers). Az 5. vers éppen azt az áthidalhatatlan különbséget fejezi ki, ami a teremtető Isten és az ember közt van: Micsoda a halandó? Istenhez képest csak porszem (Jób 7:17 és Zsolt 144:3k.). A zsoltáríró csodálkozik azon, hogy Isten mégis törődik az emberrel, sőt olyan méltóságot adott neki, hogy csak kevésbé kisebb a mennyei lényeknél. Joggal mondja Zsid 2:7 a LXX nyomán: kisebbé tetted őt az angyaloknál. Úrrá tette a háziállatok felett, sőt a vadállatok felett. Az ember Isten megbízottjaként uralkodhat a földön. Isten megkoronázta, királyi méltóságra emelte őt. Az uralkodással együtt jár a gyengék védelme is. Ókori keleti képek az embert úgy ábrázolják, hogy egyik lába egy fekvő háziállaton nyugszik, miközben kardjával vadállat ellen harcol.

A teremtetéstörténettel foglalkozó himnuszok nem a genuin izráeli hagyományhoz tartoznak (ez az exodusról, a szabadításról szól), hanem a közös ókori keleti kultúra részei. Ezen belül az ember teremtésének titkával találkozunk itt, éppúgy, mint Zsolt 139:13-18-ban. Itt azonban már nem annyira kultikus műfajjal van dolgunk, mint inkább a bölcsességirodalom előrehaladottabb formájával. Az emberről, az ember rendeltetéséről van már szó - és arról, hogy az ember Istenének gondoskodó szeretetében érezheti magát.

Az Újszövetség ismételten idézi és Krisztusra vonatkoztatja a 8. zsoltárt. Ő az, akit az Atya egy időre emberré tett angyaloknál is kisebbé (Zsid 2:6k.); az Ő lába alá vetett mindent (1Kor 15:28k.); Ő idézi ellenfeleinek a Zsolt 8:3-at a Mt 21:16-ban.

9. DICSÉRLEK TÉGED, ÚR ISTEN

¹A karmesternek: „A fiú halála” kezdetű ének dallamára. Dávid zsoltára. ²Hálát adok az ÚRnak teljes szívemből, elbeszélem minden csodatettedet. ³Örülök és vigadok neked, zengem nevedet, ó Felséges! ⁴Mert meghátráltak ellenségeim, elbuktak, és semmivé lettek előtted. ⁵Mert igazságot szolgáltatottál ügyemben, trónodra ültél mint igaz bíró. ⁶Megdorgáltad a népeket, semmivé tetted a bűnösöket, eltörölted nevüket mindörökre! ⁷Vége van az ellenségnek! Feldúltad városaikat, hogy örökké romokban heverjenek, még emléküik is kiveszett. ⁸De az ÚR örökké trónján ül, fölállította bírói székét. ⁹Igazságosan bíraskodik a világ fölött, részrehajlás nélkül ítéli a nemzeteket. ¹⁰Az elnyomottak menedéke az ÚR, menedék a nyomorúság idején. ¹¹Benned bíznak, akik ismerik nevedet, nem hagyod el, URam, azokat, akik hozzád folyamodnak. ¹²Zengjete az ÚRnak, aki a Sionon lakik, mondjátok el a népeknek felséges tetteit! ¹³Mert számon kéri a vérontást, emlékezik rá, nem feledkezik meg a nyomorultak jajkiáltásáról. ¹⁴Légy kegyelmes, URam, lásd meg, mily nyomorult lettem gyűlölőim miatt! Te emelhetsz föl a halál kapujából, ¹⁵hogy elbeszélhessem sok dicső tettedet Sion leányának kapuiban, és vigadhassak, mert megszabadítottál! ¹⁶Maguk ásta gödörbe zuhantak a népek, rejtett hálójuk fogta meg lábukat. ¹⁷Megismertette magát az ÚR, igazságot szolgáltatott. A bűnöst saját kezének műve ejti csapdába. (Közzjáték. Szela.) ¹⁸A holtak hazájába kerülnek a bűnösök, minden olyan nép, amely elfelejti Istent. ¹⁹Nem marad örökre elfelejtve a szegény, nem vész el végleg a nyomorultak reménye. ²⁰Ne engeddd, URam, hogy erőszakoskodjanak az emberek! Álljanak eléd ítéletre a népek! ²¹Kelts bennük félelmet, URam, hadd tudják meg a népek, hogy ők csak emberek! (Szela.)

★

Di - csér - lek té - ged, Úr Is - ten,

És áld - lak tel - jes szí - vem - ben,

És a te csu - da - té - te - li - det,

Hir - de - tem jó - té - te - mé - nyi - det.

*

1. Dicsérlek téged, Úr Isten, És áldlak teljes szívemben, És a te csodatételidet,
Hirdetem jótéteményidet.
2. Tebenned, Uram, vigadok, Nagy örömben tombolok, És a te felséges nevednek
Szép dicséreteket éneklek.
3. Mert az én ellenségimet Veréd, megtérítéd őket, Kik rettegven, hátra esének,
Szent színed előtt elveszének.
4. Én ügyemet megtekintéd, És kegyelmesen felvevéd; Ülvén a törvénytevő székből,
Megmentél igaz ítéletben.
5. Énekeljete az Úrnak, A Sion hegyén lakónak! Sokságát cselekedetinek Hirdessétek
el minden népnek.
6. Aki nyilván megkeresi, Az igaz vért nem felejt, A szegény népet ő nem hagyja,
Akiknek kiáltását hallja.
7. Én Uram és én Istenem, Tekintsd meg nagy ínségem: Életemet a gonosz gyötri; A
halál kapuiból végy ki!
8. Kelj fel, Uram, és légy jelen, Hogy ember erő ne vegyen; A pogányokat hívd elődbe,

Ítéld meg erős törvényedbe!

9. Szívökben, Uram, retentsd meg, Hogy magukat gondolják meg, És ismerjék a pogány népek, Hogy ők is halandó emberek.

*

Hálaének Isten igaz ítéletéért. Vannak a mai gyülekezet számára is alkalmas és mindenkor időszerű versei (1, 2, 8–14); ezért, de szép és igen könnyű dallamáért is megérdemli a felelevenítést.

Második versében a *tombolok* kifejezéshez tudnunk kell, hogy arra, amit ma a német eredetű *tánc* szóval fejezünk ki, a tömb gyökérszó és származékai (tombolni, tombolás) voltak nyelvünk eredeti és ősi kifejezésformái. Az istentisztelet gyanánt szolgáló tánc nemcsak a primitív népeknél és a pogányoknál, hanem Dávid életében (2 Sám. 6 :14) és általában az ótestamentumi istentiszteletben is szerepet játszott, sőt a fiatal egyházakban is találkozunk vele.

*

A Zsolt 9-10 összetartoznak. Erre mutat az alfabetikus forma (ld. Zsolt 25; 34; 37; 111-112; 145; Péld 31:10-31; JSir 1-4), a Zsolt 9 végén levő „szela” szó (ez talán közjátékot jelent, tehát utána még következik valami), a külön címfelirat hiánya a Zsolt 10 előtt, valamint a hasonló szóhasználat. Szövegromlás miatt néhány betű kiesett, így a *dalet* (9:7-ben *tammu* = végük van helyett a *dalet*-strófa helyreállítására a *damu* = elhallgattak szót javasolták), továbbá a *mem*-, a *nun*-, a *szamek*- és a *cade*-strófa. A *nun*-strófa a LXX segítségével helyreállítható; a 10:3 utolsó két szava („megveti az Úr”) a 4. vershez vonható. A 10:5 *máróm* = magasság szavában talán a *szamek*-strófa rejtőzik: *száru* = távol vannak tőle ítéleteid. Ezután a *pé*-strófa megelőzi az *ain*-strófát; ez máshol is előfordul (JSir 2:16.17; 3:46.51; 4:16.17). A tartalmat az határozza meg, hogy a 9. zsoltár a hálaénekek, a Zsolt 10 a panaszénekek jellegzetes kifejezésével kezdődik. Ez okozta a zsoltár kettéosztását is.

A zsoltár a hálaének stílusában kezdődik: hadd adjak hálát, hadd beszéljem el, hadd örüljek és vigadjak, hadd zengjem nevedet. Látszik a kultikus háttér: az Úr csodatetteit elbeszélni, nevét zengeni a gyülekezetben szokás. A „Felséges” régi, kánaáni eredetű istennév, mely az Úrnak mint az istenek Királyának szól (Gen 14:18; Zsolt 47:3; 78:35). A zsoltáríró azért ad hálát az Urnak, mert peres ügyében igazságot szolgáltatott neki, éspedig teofánia által: „trónjára ült” – és kijelentette, ki az igaz, és ki a bűnös (1Kir 8:31-33; Zsolt 122:5).

Itt az Urat mint az egész világ bíróját dicséri a zsoltáríró. Az Úr „dorgálása” a mitikus teremtetéstörténetekben fordul elő: a káosz-hatalmakat dorgáló szavával győzi le a teremtető Isten. Később az ellenséges népek dorgálásáról beszéltek (Ézs 17:13; Zsolt

68:31; 76:7; 80:17; 104:7). Az ősidőkhöz hasonlóan a végidőkben is legyőzi ellenségeit az Úr. Véget vet az ellenségnek (Zsolt 46:9kk.; 76:9); nevük eltörlése megsemmisítést jelent (Zsolt 83:5). Mennyei trónusán ülve igazságban ítéli a népeket (Zsolt 82:8; 94:2; 96:13; 98,9; ApCsel 17:31). Ez az eszkatológikus reménység a jelenre nézve is bizalmat ad a hívek szívébe. Isten már most is menedék a Benne bízóknak, azoknak, akik „nevét ismerik” és Őt „keresik”, templomában Hozzá folyamodnak (Zsolt 46:8.12).

Rövid himnusz. Imperativusokban szólítja fel a híveket a Sionon trónoló Isten magasztalására (Zsolt 76:3; 99:1k.; 132:13k.), tetteinek hirdetésére, és a „mert”-tel kezdődő megokolásban Isten igazságáról és a szenvedő emberhez lehajló kegyelméről beszél: Isten számon kéri híveinek kiontott vérét (Zsolt 72:14; Ézs 1:15; Ez 22:3.6.9.12.27; Jel 6:10).

Itt a panaszénekek két fontos ismertetőjele látható: a kérés, mellyel a zsoltáríró Istent *singularis* 2. személyben szólítja meg (eddig az Úrról *singularis* 3. személyben volt szó), és a fogadalom, melyet a nyomorúságban levő ember tesz. Ha mostani helyzetéből, a holtak hazájának kapujából, a halál szférájából (Zsolt 107:18; Jób 38:17; Mt 16:18) megszabadul, Sion leányának kapuiból fogja magasztalni Istent (Zsolt 87:2; 100:4; 118:19k.; 122:2).

Itt az egyéni panaszénekekből ismert bizalom-motívum található. A 17. vers világosan kimondja, hogy Isten hajtja végre az ítéletet a bűnös felett. Ezért esik a bűnös ember abba a „gödörbe”, melyet maga ásott, abba a „hálóba”, melyet maga állított fel (képek a vadász és a madarász életéből Zsolt 7:16; 35:7k.; 57:7). Ez a kép eredetileg az egyénre illik, és csak másodsorban vonatkoztatják a népekre. (A 17. vers végén levő szakkifejezések magyarázatát ld. a bevezetés 12. és 7. pontjánál.) Sőt még súlyosabb a büntetés: a holtak hazája vár a bűnösökre: a bűnösök nem maradhatnak meg (Zsolt 1:4-6; 34:22; 37:13.20.38). De a szegény nem „felejtetik el”, és nem vész el reménye. Ez azt jelenti, hogy Isten nem feledkezik el róla, és nem engedi, hogy reménysége megghiúsuljon.

Megint kérés. Látszik, hogy a jelenben még szenvedniük kell a híveknek az ellenséges „népektől”. Ezért hangzik a kérés: Állj fel, Uram – ti. ítéletre. A 21. versben az új fordítású Biblia jó szövegvariánst választott: „Kelts bennük félelmet” (LXX: törvényadót, tanítót). A félelem itt istenfélelmet jelent, mellyel megalázkodás jár együtt: az ember meggondolja, hogy csak halandó, aki Istenének felelősséggel tartozik (Zsolt 90:3; 103:15; Ézs 40:6-8).

10. MIRE TÁVOZOL TŐLÜNK, ÚR ISTEN?

¹URam, miért állsz oly távol, miért rejtőzöl el a szükség idején? ²A bűnösök gőgjükben üldözik a nyomorultat, de saját ármánykodásuk ejti el őket. ³Dicsekszik kapzsiságával a bűnös, és áldást mond a haszonleső, de ezzel megcsúfolja az URat. ⁴Fennhéjázva mondja a bűnös: Nem lesz számonkérés, nincs Isten! Ez minden gondolata. ⁵Útjai mindenkor eredményesek, azt hiszi, hogy messze van ítéleted, semmibe veszi ellenségeit. ⁶Azt mondja magában: Nem rendülök meg, nemzedékek váltják egymást, de engem nem ér baj. ⁷Szája tele van átokkal, csalással és durvasággal, nyelve nyomorúságot és bajt okoz. ⁸Ólálkodik a házak körül, titokban meggyilkolja az ártatlant, szeme a gyámoltalant figyeli. ⁹Lesben áll rejtekhelyén, mint oroszlán a bozótban. Lesi, hogy elragadhassa a nyomorultat. Kiveti hálóját, és elragadja a nyomorultat. ¹⁰Szétzúzza, levágja a gyámoltalanokat, ha a körmei közé jutnak. ¹¹Azt mondja magában: Elfelejtett az Isten, eltakarta arcát, nem lát meg soha! ¹²Állj elő, URam, emeld föl kezedet, Istenem! Ne feledkezz meg a nyomorultakról! ¹³Miért vetheti meg Istent a bűnös? Miért mondhatja magában: Nem lesz számonkérés?! ¹⁴Pedig te látod a vészt és a bánatot, rátekintesz, és kezedben tartod. Rád bízhatja magát a gyámoltalan, az árvának te vagy a segítője. ¹⁵Törd össze a bűnös hatalmát, a gonosztól kérd számon bűnét, hogy nyoma se maradjon! ¹⁶Király lesz az ÚR mindörökké, a pogányok pedig kivesznek országából. ¹⁷Az alázatosok kívánságát meghallgatod, URam. Megerősíted szívüket, feléjük fordítod füledet, ¹⁸véded az árva és elnyomott ügyét, hogy ne hatalmaskodják többé senki a földön.

*

Mi - re tá - vo - zol tő-lünk, Úr Is - ten,

Ily mesz-sze, és ma-gad mit rej - ted el?

E sok i - de - ig va - ló ín - ség - ben,

Mi - ért hogy min-ket így fe - lej - tesz el?

Ím, az is - ten - te - len ke - vély - ség - gel

Ker - ge - ti a sze-gényt és nyo-mor-gat - ja:

Há - ló - ja es - sék az ön-nön nya - ká - ba!

*

1. Mire távozol tőlünk, Úr Isten, Ily messze, és magad mit rejtet el? E sok ideig való ínségben, Miért hogy minket így felejtet el? Ím, az istentelen kevélységgel Kergeti a

szegényt és nyomorgatja: Hálója essék az önnön nyakába!

2. Mert az istentelen dicsekedik, És gyönyörködik kívánságában. :/: Dicséri a fösvényt, hízelkedik, Istent káromol felfuvalkodván, Akit megutál nagy hívságában, Sőt kevélységében így gondolkodik: Hogy nincsen Isten, azzal csúfolódik.
3. Ő bolondságában úgy elmégyen, Erős ítéletedet nem féli. :/: És kevélységében szól nagy fennen, Ellenségét is semminek véli. Könnyen elfúhatja, azt ítéli, Végre mond: bátran lakom és csendesen, Soha nem esem szerencsétlenségben.
4. Átokkal, szitokkal rakva szája, Szól az ő nyelve csak álnokságot, :/: E nyelvet szoktatta csalárdságra, Mellyel szerez sok bút és bánatot. Tolvajok módján megáll barlangot, Leshelyből a szegényre ólálkodik, Hogy megfoghassa, csak azon forgódik.
5. Uram, tekintsd meg a nyomorultat, A szelídeket kegyesen tartsd meg; :/: Vedd füledbe ő kiáltásukat, Erősítsd szívüket, vigasztald meg. A szegény árvákat védelmezd meg, Zabolázd meg az erőszaktevőket: E földön óvd a gonoszoktól néped.

*

A 10:1. vers a panaszének bevezetése a jellegzetes „miért” kérdéssel (Zsolt 13:2; 22:2; 43:2). A zsoltáríró úgy érzi, hogy Isten távol van, elrejtőzik (Zsolt 27:9; 30:8; 55:2; 69:18; az új fordítású Biblia helyesen választotta itt a visszaható értelmű *nifal*-t). A zsoltáríró a későbbi versekben is a panaszének gondolatkörében mozog.

A 10:2-11. vers a bűnös magatartását mutatja meg. Különös szépsége a költeménynek, hogy idézi magát a bűnöst (4.6.11.13. vers). (Vannak, akik a 11. verset a csüggedő hívek szavának tartják. De a 2-11. versekben végig a bűnösről van szó; ő beszél „szívében”; 6.11. vers.) Ezekből nem elméleti, hanem gyakorlati ateizmus csendül ki: a bűnös véleménye szerint Isten nem „lát”, nem törődik az emberi dolgokkal, és nem cselekszik, nem kéri számon a bűnt. (A hagyományos értelmezés szerint a 2. vers vége átok: fogassanak meg ármánykodásaik által, melyeket kigondoltak. Itt azonban még nem a bűnösök büntetéséről van szó, hanem arról, hogy a „nyomorultak megfogatnak” azok által az álnokságok által, amelyeket a bűnösök kigondoltak. Ezt az értelmezést a gondolatpárhuzam támogatja.) A bűnös ember csak a nyereszkesedésre vágyik, azt „áldja”. Panaszosan állapítja meg a zsoltáríró, hogy ez sikerül is neki (5a. vers; már fordítás szerint „állandóak” útjai; Jób 20:21). Elbizakodottságában azt gondolja, hogy nem is éri utol Isten ítélete; őt nem érheti baj (Zsolt 30:7). A 7. vers átokról beszél; vö. Zsolt 109:17. Ez és az 5. vers végén levő „rájuk fújnak” kifejezés egyesek szerint varázslatra mutat. Elég azonban ravasz mesterkedésekre gondolni. A szövegösszefüggés a nyelv bűneire mutat (7. vers). A gazdag és döllyfős emberek vadállathoz hasonlóan lesik az alkalmat a gyámoltalanok kifosztására, sőt megölésére (8-9. vers); vö. Zsolt 7:3; 14:4; 17:12; 22:13k.; 37:14. (A 8. vers végén „elrejt” helyett az új fordítású Biblia helyesen „figyeli”-t mond.) A 9. vers vége a vadászhoz hasonlítja a hívek ellenségeit. A vadász „összehúzza” a nagy hálót, és abból már nincs menekvés. Ez is a ravasz, titkos mesterkedésekre és a gonosz fölényes erejére mutat: a

gyanútlan, jóhiszemű híveket váratlan veszély fenyegeti (Zsolt 9:16; 25:15; 31:5; 35:7k.; 57:7). A 11. vers a 4. vershez hasonlóan a bűnösök szavait idézi. „Elfelejtett Isten”: nem törődik a földi dolgokkal (Zsolt 30:8; Ézs 49:14). Sőt nem is akar segíteni; megvonta jóindulatát, nem hallgatja meg hívei panaszát (Jób 13:24; Zsolt 13:2; 44:25; 88:15). Nem is látja meg a bűnt; ítéletre, számonkérésre nem kell számítani.

A sürgető kérés átmegy a bizalom kifejezésébe. Az „állj fel” kifejezés az ítélet elkezdését jelenti (Zsolt 7:7). A kéz felemelése harcra való mozdulat (2Sám 20:21; ld. még Ézs 5:25; 10:4; 30:30-32). A 13. vers újból a panaszénekekre jellemző „miért” kérdést tartalmazza. Ezután azonban egyre inkább hangot kap a bizalom. Hiába mondja a bűnös, hogy az Úr nem lát és nem kéri számon a bűnt (4.11.13. vers), a zsoltáríró tudja és vallja, hogy Isten lát, és számon kéri a bűnt (14k. vers; ld. még Zsolt 11:4; 14:2; 33:13k.; 35:22; 94:9). Ő a gyámoltalan és árva segítője és védelmezője (14.18. vers); ld. még Zsolt 18:28; 37:11; 69:33k.; 147:6).

A zsoltár istendicsérettel (himnusz) végződik: Isten Király! Nem ideiglenes király Ő, mint a szomszéd népek királyai, az ősszel meghaló és tavasszal feltámadó istenségek, hanem örök Király (Zsolt 29:10; 145:13; 146:10). Országában igazságosan uralkodik. Segíti, „meghallgatja” a hátrányos helyzetben levőket (Ex 22:21kk.; Lev 19:33kk.; Deut 24:17k.; Ézs 1:17; Jer 7:6). Nem engedi, hogy hívei felett „népek” hatalmaskodjanak (16b. vers) hiszen ezek csak halandó, földi emberek (18b. vers). Az ítéletet Isten, az örök Király magának tartotta fenn (Zsolt 7:9; 9:20; 67,5; 96:10; Mt 7:1).

Mint az alfabetikus énekeket általában, a Zsolt 9-10-t is fogság után írt költeménynek gondoljuk.

*

11. AZ ISTENBEN BÍZOM JÓ REMÉNYSÉGGEL

¹A karmesternek: Dávidé. Az Úrhoz menekülök. Hogyan mondhatjátok nekem: Menekülj a hegyre, mint a madár?! ²Mert a bűnösök már feszítik az íjat, rátették a nyilat a húrra, hogy titokban rálőjenek a tiszta szívűekre. ³Ha az alapfalakat is lerombolják, mit tehet az igaz ember? ⁴Az ÚR ott van szent templomában, az ÚR, akinek trónja a mennyben van, lát a szemével, pillantása megvizsgálja az embereket. ⁵Az ÚR megvizsgálja az igazat és a bűnöst, szívből gyűlöli azt, aki az erőszakot szereti. ⁶Hullasson a bűnösökre kénköves, tüzes parazsat, perzselő szél legyen osztályrészük! ⁷Bizony, igaz az ÚR, igaz tetteket szeret; a becsületes emberek meglátják arcát.

*

Az Is - ten - ben bí - zom jó re - mén - y - ség - gel,

Mi - ért szól - tok hát így én lel - kem - nek,

Hogy én a ti he - gye - tek - re fus - sak el,

És mint egy ma - dár mesz - sze re - pül - jek?

Mert a ke - gyet - le - nek í - vü - ket szeg - zik,

Hogy a tiszt - ta szí - vü - ket meg - lő - jék,

Már a nyi - la - kat az i - deg - be tet - ték.

*

1. Az Istenben bízom jó reménységgel, Miért szóltok hát így én lelkemnek, Hogy én a ti hegyetekre fussak el, És mint egy madár messze repüljek? Mert a kegyetlenek ívüket szegzik, Hogy a tiszta szívüket meglőjék, Már a nyilakat az idegbe tették.
2. Mert igaz ő, és igazságot szeret, És kedves orcát mutat azoknak, Kik igazságban rendelik éltüket. Az Istennek temploma mennyeiben, Ott fenn vagyon szent széke,

melyből széjjel Szemei mindent néznek élesen, Földi népet is megnézell és szemléli.

*

Ezt a két zsoltárt együtt tárgyaljuk, mert ezeknél kezdődik a számozásbeli eltérés egyfelől az ősi héber és az azt követő protestáns biblia- és énekeskönyv-kiadások, másfelől a római katolikus egyházban a legújabb időkig egyedül hitelesnek elfogadott latin bibliafordítás, az úgynevezett *Vulgata* között. A *Vulgata* fordítást Hieronymus, magyarul Jeromos, a mai Dalmáciában született latin egyházatyja (kb. 331–420) készítette, III. részben ő szerkesztette egybe. Különösképpen egybeolvasztotta ezt a két zsoltárt, nem törődve azzal, hogy a 11-ik-nek, mely nála a 10. zsoltár záró része, külön címe is van, amely így szól: „az éneklő mesternek, Dávidé.”

Ennek következtében a katolikus zsoltárszámozás a 11-iktől eggyel alacsonyabb a miénknél egészen a mi 114–115. zsoltárunkig, melyeket a *Vulgata* 113. számmal szintén egybeolvasztott. Mindjárt azután a mi 116. zsoltárunkat a bibliai 10. versénél (*Hittem, azért szóltam*) kettéválasztja, és innét a 147-ikig ismét eggyel alacsonyabb számjelzést használ. Ott azután a bibliai 12. verssel (*Dicsőítsd Jeruzsálem az Urat*) újabb kettéosztás révén állítja helyre az eredeti sorszámot.

A legújabb *Vulgata*-kiadásokban a régi mellett a naponkénti könyörgéseken való használatra egy újabb, XII. Pius pápa által 1945-ben jóváhagyott latin zsoltárfordítás is szerepel. Ennek a számozása már a héber eredetivel, tehát a mienkkel is azonos.

Mindkét zsoltárnak, de kivált a tízediknek szövege a szegények elnyomásának és az egyházunkra nehezedett üldöztetéseknek évszázadaiban nagyon időszerű volt. A dallama is mindegyiknek szép és kifejező. A 10. zsoltárról tudjuk, hogy a magyar gályarabok 1675. április 29-én egy Capra Cotta nevű olasz falubeli istállóban keservesen énekelték. Az ő énekeikről részletesen szólunk a 126. zsoltárnál. Istennek legyen hála, hogy ezek az idők ma már csak a múlt emlékei.

*

Már a zsoltár első szavaiban felcsendül a bizalom-motívum: Az Úrnál keresek menedéket. A templom a régi időben menedékhely volt; ide menekült a veszélyben levő ember, itt nem lehetett őt megölni (Ex 21:12kk.; 1Kir 1:50). Azonban a zsoltárírónak azt tanácsolják jóakarói, hogy meneküljön a hegyek közé: „menekülj a hegyre, mint a madár” (ld. az új fordítású Bibliát; itt a jobb variáns található a szövegbéli „meneküljetek hegyetekre” helyett). A barátok meg is okolják tanácsukat: a bűnösök már készen állnak a támadásra. Már feszítik (tkp. tapossák) az íjat, ráteszik a „nyilakat” (LXX) a húrra, és titokban (a héber szöveg szerint „sötétben;” ehelyett

egyesek javasolják: „mint valami madárra”) lőni készülnek az igazakra. A kép ismerős; a gonoszok úgy vadásznak az igazakra, mint a madarászok a madárra (Zsolt 57:7; 124:7). Alattomosan és kiszámíthatatlanul támadnak (Zsolt 64:4k.); és az igazak tehetetlenek velük szemben. Nincs már jogrend, az erőszak uralkodik; lerombolták már az „alapokat”, amelyeken a föld nyugszik. Itt átvitt értelemben a jogra és igazságra kell gondolnunk (Zsolt 75:4; 82:5). (Az „alapok” szó helyett a LXX tévesen múlt idejű igét fordít: készítettél. De ez nem állhat határozott névelővel.

Ezt a jótanácsot kísértésnek ismeri fel és visszautasítja a zsoltáríró, éppenúgy, mint Nehémiás (Neh 6:10-14) és később Jézus (Lk 13:31-33). Ld. még Zsolt 121:1k.: nem a hegyekből jön a segítség, hanem az Úrtól (Ézs 28:16). Ez azonban nem tehető dogmává. Mózes, Dávid, Illés, sőt Jézus és Pál is menekült a fenyegető életveszély elől (Ex 2:15; 1Sám 19-27. rész, 1Kir 19:3kk.; Mt 2:13kk.; Lk 4:30; ApCsel 9:25). Volt idő, amikor Izráel népe is a hegyekben, barlangokban talált menedéket (Bír 6:2; 1Sám 13:6); sőt egy ízben Jézus is a menekülést tanácsolja (Mt 24:16). Azt, hogy adott esetben mit tegyen az igaz (3b. vers), nem a bűnösök ereje dönti el, hanem egyedül az Úr.

A zsoltár nagyobbik részében a bizalom-motívum szólal meg, ezért az írásmagyarázók a 11. zsoltárt bizalom-zsoltárnak tartják. A 4. versben Isten mennyei templomáról van szó. Itt van az Ő trónusa (Zsolt 2:4; 103:19; 123:1; Mt 23:16-22). Bár a menny magasan van, Isten jól látja az embereket (Zsolt 14:2; 33:13-15; 35:22; 94:9; 102:20; 139:1kk.). Az 5. vers szavait kétféleképpen lehet elválasztani. Az egyik lehetőség szerint: „az Úr megvizsgálja az igazat és a bűnöst; de aki az erőszakot szereti, azt gyűlöli az ő lelke”. A másik lehetőség: „az Úr megvizsgálja az igazat; de a bűnöst és azt, aki az erőszakot szereti, gyűlöli a lelke”. A megvizsgálást a 4-5. vers az ötvös munkájához hasonlítja, aki olvasztással próbálja meg az ércet és a fémet. A héber szöveg szerint „hálókat hullat a gonoszokra” (6. vers). Valószínűbb, hogy itt a *paḥím* = hálók, csapdák szó helyett a *peḥám* = parázs szó állt: *paḥamé* 'és' = tüzes parazsat hullat az Úr a bűnösökre (Gen 19:24; ld. még Zsolt 18:13kk.; 140:11; Ez 38:22). Egyrészt a Sodomáról és Gomoráról szóló tradíció áll a háttérben, másrészt a teofánia gondolata. Az ítélő Isten megjelenését erős szélvihar is kíséri (Zsolt 83:16; Ézs 30:28.33). Ez a részük az Úrtól: a harag poharát kell kiüríteniük (Ézs 51:17; Hab 2:16; Zak 12:2). Végül a 7. vers igaznak mondja az Urat, aki szereti az igaz tetteket. Az „egyenest”, becsületes embereket azzal jutalmazza, hogy megláthatják az Ő orcáját (a héber szöveg itt romlott; „arcukat” mond). Isten arcát meglátni az Izráelen kívüli vallásokban a templom és a benne levő bálványszobor meglátását jelentette. A Biblia átveszi az ősi kifejezést, de más értelemben használja. Olykor passivumba teszi: megláttatik – megjelenik Istennél, pl. Deut 16:16; 31:11. Máskor, mint itt is, azt a kifejezést használja az Ószövetség, amely a prófétai látomást szokta kifejezni. Itt tehát Istennek magasabb értelemben vett meglátásáról van szó (vö. 1Kor 13:12).

*

12. SZABADÍTS MEG ÉS TARTS MEG, URAM ISTEN

¹A karmesternek: Mély hangra. Dávid zsoltára. ²Segíts, URam, mert elfogytak a kegyesek, eltűntek a hívek az emberek közül. ³Hazug módon beszélnek egymással, sima szájjal, kétszínűen beszélnek. ⁴Irtson ki az ÚR minden sima száját és nagyokat mondó nyelvet! ⁵Mert ezt mondják: Győzzük nyelvvel, segít rajtunk a szánk, ki lehetne úrrá rajtunk? ⁶Most már fölkelek - mondja az ÚR - a nyomorultak elnyomása, a szegények sóhajtása miatt, és szabadulást adok az arra vágyódónak. ⁷Az ÚR ígéretei tiszták, olyanok, mint a hétszer tisztított ezüst, melyet földre vájt formába öntöttek. ⁸URam, te megtartod ígéreteidet, minket pedig megoltalmazol ettől a nemzedéktől mindenkor, ⁹még ha bűnösök járkálnak is körülöttünk, és az alávalóságot magasztalják is az emberek.

*

Sza - ba - díts meg és tarts meg, U - ram Is - ten,

Mert szen - tid el - fogy - tak, nincs jól té - vő,

És a föl - dön már sok a tö - ké - let - len,

Nincs em - be - rek közt i - gaz be - szé - dű.

*

1. Szabadíts meg és tarts meg, Uram Isten, Mert szentid elfogytak, nincs jól tévő, És

a földön már sok a tökéletlen, Nincs emberek közt igaz beszédű.

2. Ezek egymásnak szólnak csak hívságot, Dolgukat festik szép beszédekkel;
Hízeltkedvén, mutatnak nyájasságot, De nyelvük nem egyez ő szívükkel.
3. És ezt mondják: jer, tegyük azt nyelvünkkel, Hogy minket minden nagyra becsüljön;
Ajkunkkal, szánkkal elbírunk ezekkel, És senki sincs, ki velünk pörölgjön.
4. Azért mond Isten: ímé, a szegények Elhagytatnak, öletnek, pusztulnak; Azért őket
megszánom és felkelek, És kezükből kimentem azoknak.
5. Az Istennek mondási oly igazak, Mint a drága ezüst, kit a tűzben Az ötvösök
kohókban tisztítottak, És hétszer megeresztettek szépen.
6. Tartsd meg azért népedet kegyelmesen, Kérünk, jóvoltodból reánk tekints! Őrizd
meg örökké e nemzet ellen, Hozzánk mindenkor jókedvet jelents!

*

A 12. zsoltár egyfelől az ember, másfelől az Isten beszéde és igazsága közötti ellentétet rajzolja meg, továbbá Isten népének megtartásáért s az igazság és a becsület győzedelméért könyörög. Mindenkorra érvényes az emberről adott jellemzése:

mert szentid elfogytak, nincs jól tévő,
és e földön már sok a tökéletlen,
nincs emberek közt igaz beszédű.

Ezek egymásnak szólnak csak hívságot,
dolgukat festik szép beszédekkel;
hízeltkedvén, mutatnak nyájasságot,
de nyelvük nem egyez ő szívükkel.
(1-2. vers)

Ez a zsoltár is kezd már feledésbe merülni, nem mintha érvényét veszítette volna, hanem főleg amiatt, hogy *dallamát* az 1921. évi kiadásból kihagyták, szövegét pedig a 110. zsoltáréhoz hasonlóan — a második sorban egy szótag betoldásával, a harmadikban pedig egy szótag kinyesésével — rátoldották a 8. zsoltár nótájára. Ez ugyan szintén szép dallam, de a gyülekezetek mégsem kaptak rá a megnyirbált zsoltárra. Csak énekeskönyvünk lett szegényebb egy szép dallammal. A keresztyén emberismeretnek ezt a jeles zsoltárát pedig ma is csak kevés gyülekezet ismeri.

Az 1921-i énekeskönyv harminc zsoltárdallamot küszöbölt ki hasonló módon. A kihagyásoknál nem voltak figyelemmel sem az illető dallamok zenei értékére, sem a kihagyott vagy megmaradt dallamok versformájának egyezésére vagy különbségére.

így például a 7. zsoltárt átszabták a 147-ik eltérő versalakjára, holott a meghagyott 46-ikra változtatás nélkül jó lett volna. Az 59-iket a 35-ikre „alakították” át, pedig ugyancsak jól illett volna a 46-ikhoz. Átnyírbálták a 45. zsoltárt a teljesen eltérő felépítésű 84-ikre, holott változtatás nélkül egyformán jó lett volna a megmaradt 32-ikre vagy a 144-ikre. Ugyanígy változatlan maradhatott volna a 94. zsoltár a 80-ikra vagy az ugyanolyan versmértékű 105-ikre utaló nótajelzéssel. A 126. zsoltár szövegét viszont átszabták a 46-ik dallamára, pedig a 148-ikéra változtatás nélkül lehet énekelni. Végül — és ez a legfurcsább — az egymással egyező versmértékű 114. és 115. zsoltár két dallamát elhagyva, az előbbit a 80-ik, az utóbbit a 90-ik zsoltár dallamára és mértékére nyírbálták rá. Az egészben az a legtanulságosabb, hogy az ilyen átszabások következtében egyetlen érintett zsoltár gyülekezeti használata sem vett lendületet, sőt ellenkezőleg: *fokozott mértékben háttérbe szorultak*.

Történelmi elégtétel volt, amikor Kodály Zoltán a budapesti Pozsonyi úti templom orgonaavatására (1951) szerzett remek zsoltárkórusának alapjául éppen az 1921-ben elhajított 114. zsoltár eredeti dallamát választotta ki.

Bizonyára nem haszontalan, ha itt most felsoroljuk az egymással azonos versmértékű (szótagszámú) zsoltárdallamokat:

négysorosak: 100—134 12—110

hatsorosak: 24—113

38- 61

75-135

80- 94-105

114-115

nyolcsorosak: 18- 32- 45-144 7- 46- 59 35-73 126-148 128-130

*

Ez a zsoltár közösségi (kollektív) panaszének. Szövegének magyarázatában zavart okoz, hogy az igék utóragjai nem egységesek; ezek azonban más bibliai kéziratok alapján egyeztetethetők.

Itt hangzik el a panasz. A 2. vers szabályos bevezetés: az Úr megszólítása és segítségül hívása (LXX: „segíts meg engem”). A panaszt rövid formában már a 2b. vers elmondja: elfogytak a hívek az emberek közül (így javítható a szöveg a LXX és a Targum alapján). Itt néhány írásmagyarázó arra gondol, hogy öreg és csalódott embertől származik ez a zsoltár; vagy késői korból való. De már Illésnek is volt ilyen tapasztalata (1Kir 19:10.14; ld. még Ézs 57:1k.; Mik 7:2kk.).

A romlás a megromlott beszédben nyilvánul meg. Képmutatásról beszél a zsoltár; ezt

jelenti a „sima nyelv” (Ézs 30:10; Dán 11:32) és a „kettős szív” (tkp. szív és szív); ez hasonlít a „kettős súly” kifejezéshez (Deut 25:13).

A 4. vers átokmondás: irtson ki az Úr minden sima ajkat és nagyokat mondó nyelvet! Az igaz Isten előtt nem maradhat meg az, aki hazugságot beszél (Zsolt 5:7; 17:1k.; 144:11). Az 5. vers pedig idézi a bűnösök szavait. Ezek nem ismernek el senkit úrnak maguk felett, még Istent sem. Nem abban bíznak, hogy Isten velük van, hanem abban, hogy a nyelvük velük van, és a nyelvükkel minden helyzetben diadalmaskodni tudnak. Ez azt jelenti, hogy saját magukban, a saját értelmükben bíznak, nem pedig Istenben. Úgy gondolják, hogy Isten nem kéri számon tetteiket (Zsolt 10:46).

A 6. vers pap vagy próféta szája által elhangzott isteni szó, üdvjövendölés. Az Úr „felkel”, ti. ítélettételre (Num 10:35; Zsolt 3:8; 7:7; 9:20; 10:12; 17:13; 74:22). Itt van szó arról is, hogy a sima nyelvű, de hiábavalóságot beszélő emberek (3. vers) veszélyesek: szenvedést okoznak a szegényeknek. De az Úr meghallotta sóhajtasukat, és „szabadításba helyezi” az arra vágyakozókat. (Kevésbé valószínű, hogy itt valami gonosz varázslóról van szó, aki „ráfúj” áldozataira.) A 7. vers Isten szavát magasztalja. Olyan tiszta az Isten szava, mint a földbe vajt üregben hétszer megtisztított ezüst, amely mentes a salaktól (vö. Zsolt 19:10k.; 119:140).

Néhány bibliai kézirat a 8. versben pluralis 1. személyű tárgyragot tartalmaz: megtartasz bennünket, ill. őrzöl bennünket. Formai szempontból a felszólító mód (*jussivus*) is lehetséges. Az első esetben bizalom-motívummal van dolgunk, a második esetben kéréssel. Az Úr megtartó erejére azért van szükségük a híveknek, mert kevesen vannak, körülöttük bűnösök élnek („járkálnak”), akik az alávalóságot emelik magasra. Ez azt jelenti, hogy a vezető körök romlottak; a hívek csak Isten segítségére támaszkodhatnak.

13. MÍGLENN FELEJTESZ EL, URAM?

¹A karmesternek: Dávid zsoltára. ²Meddig tart ez, URam? Végképp megfeledkeztél rólam? Meddig rejted el orcádat előlem? ³Meddig kell magamban tanakodnom, és bánkódnom szívemben naponként? Meddig kerekedhetik fölém ellenségem? ⁴Tekints rám, hallgass meg, URam, Istenem! Tartsd meg szemem ragyogását, ne jöjjön rám halálos álom! ⁵Ne mondhasa ellenségem: Végeztem vele! Ne ujjonghassanak ellenfeleim, hogy ingadozom! ⁶Mert én hűségemben bízom, szívből ujjongok, hogy megégitesz. Éneklek az ÚRnak, mert jól tett velem.

Míg - len fe - lej - tesz el, U - ram,

Míg nem em - lé - ke - zel ró - lam?

A te or - cá - dat én - e - lő - lem,

Ö - rök - ké el - rej - ted e tő - lem?

Mi - re nem kö - nyö - rülsz raj - tam?

*

1. Míglen felejtess el, Uram, Míg nem emlékezel rólam? A te orcádat énelőlem, Örökké elrejtéd e tőlem? Mire nem könnyörülsz rajtam?
2. Tekints reám, kegyes Uram! Szánjad meg az én nyavalyám! Szemeimet világosítsd meg, Hogy életemben viduljak meg, Halálban el ne aludjam.
3. Mert én bízom jókedvedben, Ki megvigasztalsz szívemben. Örvendez azért az én lelkem, Hogy Isten az én segedelmem, Melyért dicsérem énekben.

*

Az ember, kivált a próbatételek súlya alatt, hamar összeroppan és Istent vádolja. Isten azonban ilyenkor is csak látszólag hagyja el az embert (Ézs. 54:7–8), s a benne bízónak kész szívvel nyújtja segítségét és vigasztalását.

Ezt a tartalmilag nagyon építő, dallamát tekintve is szép zsoltárunkat szintén kevés gyülekezet énekli. Miért? — Mondjuk ki őszintén: mert többnyire nincs aki szépségeit feltárja, megszerettesse és megtanítsa. Olyanforma ez, mint amikor a Bethesda tónál nem volt, aki a harmincnycs esztendeje bék. embert bevigye a vízbe (Ján. 5 · 7). Az ilyen magatartásra mondotta más összefüggésben Jézus: „... hitetlen és elfajult nemzetség ... vajon meddig szenvedlek titeket?” (Mát. 17 :17).

Ebben a vonatkozásban pedig ma sem időszerűtlen arra emlékeznünk, amit *Asztalos* András, a nagyszombati gyülekezet pártfogója írt 1608—1609-ben Szenci *Molnár* Albertnek, a zsoltárok magyar nyelvre fordítójának: *az muzsika az magyaroknál tudatlanságban vagyon ... szűk volta vagyon az tanító rendnek ... hogyha volna ki tanítani az Psalmusoknak (zsoltároknak) franciai nótáit ... Igen kedves volna ez a Kegyelmed munkája ...* Van valami elszomorító a mi magyar református közműveltségünkben: kezdettől fogva sokféle vonatkozásban kész volt minden haladó gondolat átvételére, csak éppen a zene terén mutatott igénytelenséget és elmaradottságot. Zsoltáraink nagy részének elhanyagolása is jórészt ide vezethető vissza.

Ezzel szemben a napjainkban kialakuló magyar zenei közműveltség várható jövődjje, a szolfézs-tanuló, hangjegyzolvasó ifjúság képe annál több reménységgel tölt el: gyermekistentiszteleteken az általános iskolások első látásra szolmizálják a dallamokat! Éppen ez az, ami az elhamarkodva „ítélkező” fel-nőtteket, elsősorban a vezetőket felelősségre inti: mit tudunk nyújtani az utánunk következő, *tanultabb* nemzedéknek? Az írott és az énekelt énekeskönyv közötti ellentmondás megoldása lehetséges és nem halogatható.

★

Ez a zsoltár az egyéni panaszénekek jellegzetes példája. Szereztetési idejét nehéz meghatározni, de többnyire fogság előttinek tartják.

A 2-3. vers, a bevezetés, négyszer is tartalmazza az Úr segítő beavatkozását sürgető kérdést: Meddig még? (vö. Zsolt 6:4; 35:17; 74:10; 79:5; 80:5; 94:3). A panasznak három része van. Először Isten ellen szól a panasz, Aki „elfelejtette” bajban levő hívét (Zsolt 9:13; 10:11; 77:10; Ézs 49:14). E tekintetben a csüggedő hívő ember panasza veszedelmesen közel áll a bűnös ember véleményéhez. Ha Isten elrejti orcáját, az az Ő haragjának a jele (Zsolt 27:9; 69:18; 102:3; Ézs 54:8; 57:17; 59:2; Ez 39:23). Ekkor az ember Istentől elhagyottnak érzi magát (Zsolt 22:2). A zsoltáríró átélte, és már elviselhetetlenül hosszúnak érzi ezt az állapotot (a 2. vers „örökké” szava nem abszolút értelemben veendő). A panasz második része az ún. „én-panasz”. A zsoltáríró itt a saját szenvedéseiről szól. Gyötrődik, szeretne megoldást találni, de nem tud. (A „nappal” szó után a LXX többlete: „és éjjel”.) Ezután a 3. vers végén következik az ellenség ellen

mondott panasz, az ún. „te-panasz”. Az ellenség kapva kapva a zsoltáríró megingásán és bukásán. Az ő szemében éppen ez lenne a bizonyítéka annak, hogy valami súlyos bűnnek kell lennie a háttérben; ezt bünteti Isten.

A 4-5. versben a kérés áll előttünk. A 4. vers három imperativust tartalmaz: tekints (rám), hallgass meg, ragyogtasd. A bánattól elhomályosodik az ember szeme (Zsolt 6:8; 38:11), de ha az Úr megsegíti az embert, ragyog a szeme (Zsolt 13:4; 19:9). A vers vége megmutatja, mi a baj: halálos álom fenyegeti a zsoltárírót, súlyosan beteg. A halált a Szentírás az álomhoz hasonlítja (Jób 3:13; 14:12; 1Kor 15:6). Ez egyúttal az ellenség diadalát is jelentené; hiszen annak a bizonyítéka lenne, hogy a zsoltáríró hite nem volt igaz hit. Nemcsak bajából kér szabadulást, hanem hitének diadaláért is könyörög.

A 6. versben a bizalom-motívum és a fogadalomtétel található. A halálos veszedelemben is töretlen hittel és bizalommal fordul a zsoltáríró Isten felé, és már készül arra, hogy éneket fog mondani az Úr magasztalására. Tudja, hogy meg fogja tapasztalni a szabadítást; kész arra, hogy ezért hálásan magasztalja az Urat (a 6. vers második sora a hálaénekre jellemző cohortativussal kezdődik). Hite által már a szenvedés idején is értékes segítséget kap az Úrtól: reménykedik az Úr hűségében (Zsolt 52:10).

14. A BOLOND ÍGY SZÓL AZ Ő SZÍVÉBEN

¹A karmesternek: Dávidé. Azt gondolja magában a bolond, hogy nincs Isten! Romlottak és utálatosak tetteik, senki sem tesz jót. ²Az ÚR letekint a mennyből az emberekre, hogy lássa, van-e köztük értelmes, aki keresi az Istent? ³Mindnyájan elfordultak tőle, egyaránt megromlottak. Senki sem tesz jót, egyetlen ember sem. ⁴Nem tudja a sok gonosztevő, akik úgy eszik népemet, ahogy a kenyeret eszik - de az ÚRhoz nem kiáltanak -, ⁵hogy majd egyszer nagyon megrettennek, mert Isten az igaz nemzedékkel van! ⁶A nyomorult tervét csúffá tennétek, de az ÚR az ő oltalma! ⁷Bárcsak eljönne a Sionról Izráel szabadulása! Amikor az ÚR jóra fordítja népe sorsát, ujjong majd Jákób, és örül Izráel.

A bo-lond így szól az ő szí - vé - ben:

"Nincs Is-en," a - zért nagy go-nosz-ság-ban él;

U - tá - la - tos bűnt te - szen, sem-mit nem fél.

Ez e - gész föl - dőn a - ki jót te - gyen,

Sen - ki nin - csen.

*

1. A bolond így szól az ő szívében: 'Nincs Isten', azért nagy gonoszságban él; Utálatos bűnt teszen, semmit nem fél. Ez egész földön aki jót tegyen, Senki sincsen.
2. Az Úr az égből alátekintte E földön az emberek fiaira, Hogy meglássa, ha kinek esze volna, Ha valaki az Istent keresné És tisztelné.
3. De azt jól látja dicsőségében, Hogy a jó útról eltértek mindenek, Mindnyájan fertelmes bűnben hevernek; Aki az Istent tisztelné híven, Csak egy sincsen.
4. A Sionról vajon ki jövend el, Ki a szent Izráelt megszabadítja? Ha Isten fogságból népét kihozza, Örvend a Jákób és az Izráel Teljes szívvel.

*

Alig képzelhetnénk el gorombább hibát, mint ha ezt a zsoltárt az ateizmussal szemben vitaeszköznek fognánk fel. Ilyen vitának semmi körülmények között, sincs értelme, mert Isten létezése ész-okokkal sem nem bizonyítható, sem számunkra

elégletes érvénnyel nem tagadható. A 14. zsoltár lényegi mondanivalója nem *az Isten létének bizonyítása, hanem az istentelen, vagyis lelkiismeretlen emberi magatartás leleplezése*, és a bűnnek s a bűn következményeinek rabságából való szabadulás reményének megváltása. Ebben az értelemben zsoltárunk, valójában adventi tartalmú, ahogy azt a hetedik versszak mondja:

A Sionról vajon ki jövend el, ki a szent Izraelt megszabadítja? Ha Isten fogságból népét kihozza, örvend a Jákob és az Izrael teljes szívvel.

Nemcsak dallama, hanem szövege is azonos az 53. zsoltárral, de ennek francia verseit Marót, amazét *Béza* készítette.

*

A Zsolt 14 nemcsak a Zsoltárok első könyvébe (Zsolt 1-41) került bele, hanem a Zsoltárok második könyvébe, az ún. Elohim-zsoltárok közé is (Zsolt 42-72). Szövege ui. néhány eltéréstől eltekintve azonos a Zsolt 53 szövegével. Az eltérések a következők: a címfelirat többlete 53:1-ben „a betegségre” és a „tanítóköltemény” szavak; 14:1 „cselekedet” helyett 53:2 „gonoszság”; 14:2 „Az Úr” - 53:3 „Isten”; 14:3 „Az összes eltért” - 53:4 „mindnyájan elpártoltak”; 14:4 „minden gonosztevő” - 53:5 „gonosztevők”; 14:4 „az Urat” - 53:5 „Istent”; 53:6 többlete „nem volt félelem”; 14:5b „mert Isten az igaz nemzedékkel van” - 53:6b „mert Isten szétszórja támadóid csontjait”; 14:6 „A nyomorult tervét megghiúsít(hat)játok, de az Úr az ő menedéke” - 53:6 „megszégyeníted, mert Isten megvetette őket”; 14:7 „Izráel szabadítását” - 53:7 „Izráel szabadításait”; 14:7b „az Úr” - 53:7b „Isten”.

Ezenkívül 14:3 után (külön számozás nélkül) a LXX-ban a Róm 3:13-18-ból ismert sorok olvashatók:

Nyitott sír a torkuk,
nyelvükkel cselekednek,
ajkuk alatt kígyóméreg,
szájuk átokkal és keserűséggel van tele,
pusztulás és nyomorúság van útjaikon,
és a béke útját nem ismerik;
nincs istenféllem a szemük előtt.

Az írásmagyarázóknak feltűnt, hogy a 4. vers végén egymás mellett áll a „kenyér” és az „Úr” szó. Igaz, hogy a „kenyér” szó alatt elválasztójel (*atnah*) áll, de ennek áthelyezésével „az Úr kenyerét” kifejezés jön létre. Az Úr kenyerét, azaz az áldozatot a papok fogyasztják el (Lev 2:3.10; 6:9; 21:22; Ez 42:13; 44:29; Hós 4:8). Így aztán - jó néhány szövegjavítás árán - kialakult az a vélemény, hogy a zsoltár a papok bűnei ellen szóló prófétai feddés, mint pl. Ézs 28:7k.; Jer 2:8; 4:9; 5:31; 6:13;

8:10kk.; 14:18; Ez 22:26; Hós 4:4kk.; 5:1; 6:9; Mal 1:6; 2:1-9.

Azonban nem valószínű, hogy a papok voltak azok, akik úgy gondolkoztak, hogy nincs Isten. Az 1. versben levő „bolond” szó ellentétes értelmű párja a 2. versben levő „értelmes” szó. Mindkettő a bölcsességirodalom jellegzetes szava. A „bolondság” olyan erkölcstelen, fajtalan cselekedetet jelent, amelyet nem volt szabad elkövetni Izráelben (Gen 34:7; Deut 22:21; Bír 19:23k.; 20:6.10; 2Sám 13:12; Jer 29:23). A „bolond” szó tartalmát találóan fejti ki Ézs 32:6. Itt a „bolond” beszéd, a szív álnoksága és az elvetemült tett egyaránt említésre kerül. A „bolond” az éhes embert „kiüríti”, még éhesebbé teszi, és „megfosztja italától a szomjazót”. Az Úrról „tévelygést beszél”: ti. azt, hogy nincs Isten (Zsolt 14:1 = 53:2; 10:4). Nem teoretikus istentagadásról van szó, hanem inkább gyakorlati ateizmusról, mely nem veszi komolyan Istent, nem hisz sem szeretetében, sem hatalmában (Zsolt 10:11; 73:11; Ézs 5:19; Jer 5:12; Róm 3:18). Ha elfogadjuk a Zsolt 53:6-ban található furcsa „táborozód” (*hónák*) (új ford.: „támadód”) szó korrekcióját: *hánéf* = istentelen, Istentől elrugaskodott (a LXX szerint „embereknek tetszeni akaró”), ez is hasonló tartalmú. Az Isten ellen elkövetett bűnhöz társul az ember ellen elkövetett bűn, a tettek megromlása (1. vers). Megdöbbenő, hogy milyen nagy méretű a romlás. Ha az Úr, az ég és a föld bírása, letekint a földre (Zsolt 9:6k.; 11:4; 33:13; 80:15; 94:9; 102:20), általános romlást lát (Jób 4:17; 9:2; 25:4; Zsolt 130:3; Róm 3:20; Gal 2:16). Senki sem „keresi” Istent. Itt a keresés nem a templomlátogatásra vonatkozik, hanem mélyebb értelmű: Istenhez való fordulást, Hozzá-folyamodást, az Ő tetszésének keresését jelenti. De nemcsak az igaz kegyesség hiánya fáj a zsoltárírónak, hanem az igaz emberség hiánya is. „Népemet” úgy eszik, mintha kenyeret ennének: mindennapi dolognak tartják honfitársaik kijátszását, mások kihasználását és sanyargatását (Péld 30:14; Mik 3:3). Sőt az életüket is el akarják venni (Zsolt 10:8; 37:14; 94:6)! Nincs igaz ember! (1Kir 8:46 = 2Krón 6:36; Zsolt 143:2; Péld 20:9; Préd 7:20; Ézs 59:4-8).

Az 5. vers már a gonoszok büntetéséről beszél. Meg fognak rettenni - mondja a Zsolt 14 írója, és 53:6 hozzáteszi, hogy csontjaikat szétszórja az Úr. Ez a halálos büntetés további súlyosbítása: nem részesülnek tisztességes temetésben sem (vö. Deut 28:26; Jer 7:33; 8:2; 9:21; 14:16; 16:4; 19:7; 25:33; Ez 39:3kk.). Itt a két zsoltár szövege különböző. Zsolt 14:6 szerint a gonoszoknak most még sikerül megghiúsítaniuk a nyomorultak tervét; ezeknek viszont a bajban is menedéke az Úr. Zsolt 53:6 ezen a helyen arról beszél, hogy az Úr szégyeníti meg (ti. őket), mert Isten megveti őket (Zsolt 1:4-6; 9:4.16k.; 26:9; 28:3; 34:22; 37:13.17.20.22.28).

A zsoltár az istenfélők (= értelmesek; vö. Dán 12:3!) és az istentelenek sorsával foglalkozik. Tartalomban és korban közel áll a Zsolt 1; 36; 58-hoz. Ezért az utolsó verset, mely Izráel sorsának jóra fordulásáról, azaz a babiloni fogságból való hazatérésről szól, nem tartjuk későbbi betoldásnak. Ez jelzi a zsoltár szerzettetési

idejét; ebben a korban az egyéni panaszénekeket már a népre vonatkoztatták. Erősen érezhetők a bölcsességirodalom hatásai is.

15. URAM, KI LÉSZEN LAKÓJA

¹Dávid zsoltára. URam, ki lehet sátradnak vendége, ki tartózkodhat szent hegyeden?

²Az, aki feddhetetlenül él, törekszik az igazságra, és szíve szerint igazat szól;

³nyelvével nem rágalmaz, nem tesz rosszat felebarátjával, és nem hoz gyalázatot rokonára. ⁴Megvetéssel néz az alávalókra, de tiszteli azokat, akik az URat félik.

Esküjét nem vonja vissza, ha kárt vall is. ⁵Nem adja pénzét uzsorára, és nem hagyja magát megvesztegetni az ártatlan rovására. Aki ezeket teszi, nem tántorodik meg soha.

*

U - ram, ki lé - szen la - kó - ja

A te fel - sé - ged sá - to - rá - nak?

Je-lentsd meg és add tud-tom-ra,

Ki lé-szen ö - rök la - ko - sa

Szent he-gyed-nek és haj - lé - kod - nak?

*

1. Uram, ki léssen lakója A te felséged sátorának? Jelentsd meg és add tudtomra, Ki léssen ö rök lakosa Szent hegyednek és hajlékodnak?
2. Aki jár igaz életben, Szól és szolgáltat igazságot, Forgódik híven mindenben, És hűséges ő szívében, És szereti a jámborságot.
3. Ki az ő felebarátját Ő nyelvével nem rágalmazza, Kárral nem bántja szomszédját, Nem rútolja atyjafiát, És tisztességét nem gyalázza.
4. Az istentelent utálja, Az istenfélőt megbecsüli, Őt nagy tisztességben tartja, Esküvését meggondolja, Ha kárt is vall, azt meg nem szegi.
5. Aki pénzével él híven, Kölcsön ad, de nem kér uzsorát; Az ártatlan ember ellen Ajándékot ő nem vesz: Aki így téssen, az megállhat.

*

Ki állhat meg az Úr színe előtt? — ezt a kérdést veti fel, és válaszol is rá a 15. zsoltár:

Aki jár igaz életben,
szól és szolgáltat igazságot
Ki az ő felebarátját
ő nyelvével nem rágalmazza
Aki így téssen, az megállhat.
(2., 3., 5. vers)

Dallama egyszerű, könnyű, kis terjedelmű. A zsoltár egészében véve különösen alkalmas gyermekistentiszteleti használatra.

*

Ezt a zsoltárt tóra-liturgiának tartjuk. Liturgia azért, mert a zarándokok kérdésére (1. vers) felel a pap (2-5. vers), és pedig a templom kapujában (vö. 1Sám 1:9; Zsolt 24:7-10; Ézs 33:13-16). A zarándokok a templomba akarnak bemenni, és ennek feltételeit kérdezik meg az ott szolgálatban levő pap(ok)tól. Ez volt a helyzet már a honfoglalás előtti időben is Kánaánban: minden templomban más kultusz folyt; a vándoroknak külön-külön mindenütt érdeklődniük kellett a helyi istenség tiszteletének módjáról, ha nem akarták annak haragját magukra vonni. Kultikus ügyekben a pap illetékes arra, hogy tórát, tanítást adjon (Hag 2:10kk.; Zak 7:3kk.).

A kérdés így hangzik: Ki tartózkodhat jövevényként sátrában? Jövevény az, aki nem teljes jogú polgárként tartózkodik egy országban. Akár agyon is üthetik (Gen 12:10kk.). De ha az ország egyik polgára a házába fogadta, akkor a házigazda oltalmában lehetett. Ábrahám és utódai jövevények az országban (Gen 23:4; Lev 25:23); a nép Egyiptomban jövevény volt, ezért saját országában védenie, sőt szeretnie kell a jövevényt (Ex 22:20; 23:9; Lev 19:33; Deut 10:19). A templom menedékhely, ahol a hívő ember az Úr uralma alatt és egyúttal az Úr oltalma alatt áll (Zsolt 39:13). A templomot itt „sátornak” mondja az ige (vö. 2Sám 7:7; Zsolt 27:5k.; 61:5; 78:60). Itt lakozni nagy ajándék (Zsolt 23:6; 27:4; 84:5). A Sion-hegy az Úr szent hegye (Zsolt 2:6; 3:5; 43:3; 48:2; 87:1; 99:9).

A felelet, 2-5. vers, az igaz ember ismertetőjegyeit tartalmazza. Nem kultikus követelményekről (áldozatokról, ceremóniákról) van itt szó, hanem igaz cselekedetekről, igaz beszédéről, sőt igaz gondolatokról, a szívben levő igazságról. A

szív a gondolkozás, a tervezés, a törekvés székhelyének számított (Zsolt 20:5; 33:10k..21). Az igazság pedig a felebaráttal való kapcsolatban nyilvánul meg: az igaz ember nem tesz rosszat embertársának. Különösen kis közösségben veszélyes a rágalmazás (vö. Neh 6:6). Latin közmondás szerint a rossz hír (*fama*) a felhők fölött tartja a fejét: nem lehet torkon ragadni, nem lehet harcolni ellene. – Az igaz ember nem hoz szégyent rokonságára, családjára: a bűnös ui. családjára is gyalázatot hoz, hiszen 3-4 nemzedék is lakhat egy fedél alatt (Ex 20:5). A 4a. vers értelmezését a 4b. vers szabja meg. Az igaz ember tiszteli azokat, akik az Urat félik, ezekhez tartozik, ezekkel van közösségben. Az ezzel ellenkező magatartásúakkal nincs közösségben, „megveti” őket (Zsolt 1:1; 50:18; 1Kor 5:11; 6:9; 2Kor 6:15; Ef 5:5). Amikor Jézus Krisztus bűnösökkel vállalta az asztalközösséget (Mt 9:11; Mk 2:16; Lk 5:30), ez nem a bűnnel való egyetértést jelentette, hanem a bűnből megtisztító, a bűnt legyőző és megbocsátó isteni kegyelmet.

A 4. vers végén a szöveg így hangzik: megesküszik, hogy rosszat tegyen. Másképpen olvasta és helyesen értelmezi a LXX: megesküszik felebarátjának, és nem változtatja meg. Ez az értelme a hagyományos „kárára esküszik” fordításnak is: ha időközben változik is a helyzet, és hátrányossá válik az ígéret megtartása, az igaz ember akkor sem változtatja meg adott szavát.

Az 5. vers először a kamatszedés tilalmát tartalmazza (Ex 22:24; Lev 25:37; Deut 23:20; Ez 18:8.13.17), majd a megvesztegetését. Izráelben nem volt fizetésük a bírának. A bírák megvesztegetése sok bajt okozott, hiszen a megvesztegetett bíró nem hozhatott igazságos ítéletet; így „ürömmé” vált a törvény (Ám 5:7; 6:12; vö. Ex 23:8; Deut 16:19; Ézs 1:23; 5:23; Ám 2:6k.; Mik 3:11; 7:3).

Aki az ilyen bűnöktől tartózkodik, „nem inog meg soha”. Az ige itt passivumban áll: nem ingattatik meg, sem emberi erő által, sem Isten által; sőt Isten gondoskodik arról, hogy az igaz ember az Ő szent hegyén lakhasson és áldásában részesüljön.

16. TARTS MEG ENGEMET, Ó ÉN ISTENEM

¹Dávid bizonyágtétele. Tarts meg engem, Istenem, mert hozzád menekültem! ²Ezt mondom az ÚRnak: Te vagy az én Uram, rajtad kívül nincs, ami jó nekem. ³A szentekben, akik a földön élnek, és a dicsőségesekben telik minden kedvem. ⁴Sok fájdalmuk lesz azoknak, akik máshoz csatlakoznak. Nem mutatok be nekik vérrel kevert italáldozatot, még nevüket sem veszem ajkamra. ⁵URam, te vagy osztályrészem és poharam, te tartod kezemben sorsomat. ⁶Osztályrészem kies helyre esett, örökségem nagyon tetszik nekem. ⁷Áldom az Urat, mert tanácsot ad nekem, még éjszaka is figyelmeztet bensőm. ⁸Az ÚRra tekintek szüntelen, nem tántorodom meg,

mert a jobbomon van. ⁹Ezért örül a szívem, és ujjong a lelkem, testem is biztonságban van. ¹⁰Mert nem hagysz engem a holtak hazájában, nem engeded, hogy híved leszálljon a sírba. ¹¹Megismerteted velem az élet útját, teljes öröm van tenálad, örökké tart a gyönyörűség jobbodon.

*

Tarts meg en - ge-met, ó, én Is - te-nem,

Mert re-mény-sé - gem ve-tem csak te - ben-ned!

A - zért az Úr - nak mond-jad ezt, lel-kem:

Én U - ram vagy te, ör - ven-dek te - né - ked!

E kí-vül nem kér - ked-he-tem sem-mi - vel,

Hogy né - ked hasz-nál-hat-nék jó - té - tem-mel.

*

1. Tarts meg engemet, ó, én Istenem, Mert reménységem vetem csak tebenned! Azért

az Úrnak mondd ezt, lelkem: Én Uram vagy te, örvendek tenéked! E kívül nem kérkedhetem semmivel, Hogy néked használhatnék jótétemmel.

2. Az Úr Isten az én örökségem, Mely nekem kiváltképpen részeltetett, És ő megtartja híven azt nékem. Az én sorsom a legjobb részre esett; Hogy az örökség zsinórral osztatott, Azzal a legszebbik rész nekem jutott.

3. Dicséreteket mondok az Úrnak, Ki tanácsával engem jól vezérel; Még veséim is erre tanítanak, És az ágyban is megintenek éjjel. Az Urat szüntelen előttem tartom: Mert jobbam felől van, nem ingadozom.

4. Öröme vagyon szívemnek ezen, Örvendez lelkem és megnyugszik testem: Noha a sírban fekvése leszen, De azt szívemben nyilván én elhiszem: A koporsóban nem hagyod szentedet, De rothadás ellen megmented őtet.

5. Az életre nekem utat mutatsz, Mely életben van az örök boldogság, Hol szent színednek gyönyörű voltát Láttatod, mely nagy öröm és vigasság. Nagy dicsőséged, jobbod erőssége Örökké megmarad, soha nincs vége.

*

Itt kezdődik a Béza Theodor (magyarosan: Tivadar) kezétől származó 101 zsoltárének sora. Morot halála után hét esztendőre megszakadt a zsoltárok versbe foglalásának munkája. *Kálvin* ennek a hét évnek letelte előtt, 1549-ben Bézót, a Lausanne-i akadémia tudós fiatal professzorát nyerte meg a nagy munka folytatására és befejezésére. *Béza* zsoltárai először a 83 ének tartalmazó 1551-iki kiadásban jelentek meg. Ez még csak a kezdet volt. A teljes genfi zsoltár az úgynevezett függelék négy énekével — melyeknek száma később nyolcra, sőt tizenötre szaporodott — első ízben 1562-ben, egy esztendőben három helyen: Genfben, Párizsban és Lyonban került kinyomtatásra. *Kálvin* 1564-ben bekövetkezett halála után Béza lett a reformátor utóda és holtáig (1605) vezette a genfi eklézsiát, ápolva a kapcsolatokat a külföldi hittestvérekkel, köztük a magyarokkal is.

A 16. zsoltár arról szól, hogy Isten népének elidegeníthetetlen osztályrésze a reménység. Reménykednek abban, hogy Isten az övéit soha nem hagyja magukra, ott áll a jobb kezük felől és tartja őket, hogy meg ne inogjanak. Még a halálban sem adja át őket a teljes enyészetnek, hanem az örök életre mutat nekik utat,

mely életben van az örök boldogság,
hol szent színednek gyönyörű voltát
láttatod, mely nagy öröm és vígasság.
Nagy dicsőséged, jobbod erőssége
örökké megmarad, soha nincs vége. (6. vers)

Péter apostol az első Pünkösöd napján mondott bizonyágtételében ennek a

zsoltárnak a bibliai 8–11. verseit idézte az Úr Jézus feltámadásáról szólva. Ebben az értelemben igen helyes lenne, ha olyan gyülekezetekben, ahol még nem ment feledésbe vagy felelevenítésre kerül ez a húsvét; zsoltár, a feltámadás ünnepén újra megzendülne a hívek ajkán, kivált az 5. és a 6. verse, mint ahogy a második zsoltárt eleink karácsonyi énekként tartották számon és sokáig úgy is énekelték.

Dallamával kapcsolatban ügyeljünk arra, hogy a legvégén az utolsó előtti hangot ne emeljük fel gisz-re, hanem ahogy írva van, módosítás nélkül énekeljük. Korálkönyvünk összhangosításai is így készültek, mert ezt követeli a dallam hiteles alakja és a gyülekezet félhangnyi eltérése bántó disszonanciát okozna.

★

Ez a zsoltár úgy kezdődik, mint az egyéni panaszénekek: imperativusos formában történik Isten megszólítása és segítségül hívása; Nála keres menedéket a zsoltáríró (Zsolt 7:2; 11:1; 25:20; 31:1), akit a 10. vers szerint halálos veszély fenyeget. De már a 2. verstől kezdve egyre inkább a bizalom-motívum lép előtérbe, ezért a zsoltárt bizalom-zsoltárnak nevezhetjük. A zsoltáríró a 2. versben az Urat nevezi javának, ami azt jelenti, hogy az Úr az ő legnagyobb, igazi kincse.

A 2. vers végén és a 3. versben szövegromlással van dolgunk. Szó szerint: „Nincs feletted. A szenteknek, akik a földön (vannak), és hatalmasai, bennük van minden gyönyörűségem”. A sokféle szövegjavítási kísérlet közül az a legvalószínűbb, amelyik abból indul ki, hogy az eredetileg hézag nélkül írt szöveget rosszul választották szét. A mássalhangzók másféle szétválasztásával a következő szöveg áll elő: „Haszontalanok mindazok a szentek, akik a földön vannak, és a hatalmasok; nincs gyönyörűségem bennük”. (Itt csak kisebb szövegjavítás szükséges: *kol* = „mind” helyett *ba*-t olvasunk: „nincs”.) – A „szentek” a Zsolt 16-ban mennyei lények, a hajdani kánaáni panteon lefokozott istenei, akikhez az ember hiába fordul (Jób 5:1), és akikben az Úr hibát talál (Jób 15:15). A szenteknél nagyobb, hatalmasabb az Úr (Ex 15:11; Zsolt 89:6.8). (A „szentek” más összefüggésben pozitív értelemben Isten mennyei környezetét vagy akár földi népét is jelenthetik; Deut 33:3; Dán 4:14; 7:18.21; 8:13.) A „hatalmasok” szó a kánaáni istenekkel kapcsolatban is használatos (Ex 15:11; Zsolt 76:5; 93:4). Aki ezeknek az idegen istenségeknek (ital)áldozatot mutat be, arra szenvedés vár (4. vers). Gyógyítani csak az Úr tud (Ex 15:26; 2Kir 1:2-4; Zsolt 103:3; 147:3).

Így értve a 16. zsoltár írója először negatív hitvallást tesz. Nemet mond azoknak a „szenteknek”, akiknek vérrel együtt szoktak áldozatot bemutatni; ez az Ószövetség szerint súlyos bűn (Lev 17:10-14; Deut 12:16.23). A zsoltáríró ezeknek a kánaáni bálványoknak még a nevét sem veszi szájára (Ex 23:13; Hós 2:18k.; Zak 13:2; ld. még Zsolt 31:7; 96:5; 115:4kk.; 135:15kk.).

A hitvallás pozitív része, a bizalom-motívum részletes kifejtése itt kezdődik. Az 5. vers első pillantásra ún. lévita-hitvallásnak látszik: ui. a lévítának az Úr a „része” (Num 18:21k.; Deut 10:9; Józs 13:14; 14:4); az áldozatokból él, földbirtokot nem kap. A következő vers azonban már arról az örökségről beszél, mely sorsvetéssel jutott a nép tagjainak, és amelyet kötéllel mértek ki (Num 26:55; Zsolt 78:55; Mik 2:5). Ez már nem lévita-tradíció, hanem a honfoglalási tradíciók költői felhasználása. Ahogyan örült az az ember, akinek szép darab föld jutott, úgy örül az, akinek az Úr az öröksége. Amit eredetileg a lévíták mondhattak el magukról, az minden hívő közös hitvallásává vált (Zsolt 73:26; 119:57; 142:6; JSir 3:24). Az Úr immár nemcsak olyan értelemben „öröksége” a hívőnek, hogy gondviselő szeretetével körülveszi; a 7. vers már arról is szól, hogy az Úr tanácsolja őt. Még éjszaka is intik őt „veséi”; a vese szó sokszor a szív szóval párhuzamosan áll, és az ember belső világát jelenti (Zsolt 7:10; 26,2; Jer 11:20; 17:10; 20:12). A 8. vers az Úrral való közösséget fejezi ki. Ha az Urat szüntelenül maga elé helyezi az ember, ez azt jelenti, hogy mindig Rá tekint, Rá gondol (vö. Zsolt 25:15; 26:3; 51:5b). Így aztán az Úrtól megtartó erők áradnak, melyek nem engedik meginni a hívőt; ő az Úr „jobbán” van (vö. 110:1).

A 9-11. vers először szép hármas párhuzammal fejezi ki a hívő ember örömét: örül a szívem - ujjong a májam - biztonságban lakozik a testem. (Itt tartalmi szempontból jobb a „májam” - bensőm szó, mint a „dicsőségem” szó; a *kábód* = dicsőség és a *kábéd* = máj szó gyakran felcserélődik.) A 10. vers a halálos veszedelemből való szabadításról szól. Az Újszövetség két ízben is idézi ezt a verset (ApCsel 2:31; 13:35k.), mindkétyszer magasabb értelemben, Jézus Krisztus feltámadására vonatkoztatva.

A zsoltáríró ujjong, mert nem „látta meg a sírgödröt”, hanem „az élet ösvényére tanítja” az Úr. Az Ő színe előtt örömek vannak, „jobbán” „kedvesség”, gyönyörűség (*abstract pluralis*). Nemcsak a templomban lehet Isten színe előtt és az Úr jobbán, az Ő segítségét elnyerve élni, hanem mindenütt és mindenkor.

A 16. zsoltár írójának szent ügye a bálványok elleni harc és az igaz Istenbe vetett bizodalom. A szöveg másolói a 3. versben levő „szentek” és „hatalmasok” szavakat félreértették és jó értelemben vették. Pedig a 4. vers elején levő *‘ahér* = más szó is idegen istenséget jelent, akit az ember megvásárol (jegyajándékkal, *móhar*-ral). Bár a szöveget itt is javítani szokták, javítás nélkül is kifejezi a bálvány és az igaz Isten közti különbséget: egyikért fizetni kell, mégis megsokasodnak tisztelőinek fájdalmai, a másik pedig maga ad híveinek értékes örökséget.

17. HALLGASD MEG IGAZSÁGOMAT

¹Dávid imádsága. URam, hallgasd meg igaz ügyemet, figyelj esedezésemre! Ügyelj imádságomra, mert ajkam nem csalárd. ²Tőled jön felmentő ítéletem, hiszen látja

szemed az igazságot. ³Megvizsgáltad szívemet, meglátogattál éjjel. Próbára tettél, nem találsz bennem álnokságot, nem jön ki ilyen a számon. ⁴Bármit tettek az emberek, én a te beszédedre figyelve őrizkedtem az erőszakosok útjától. ⁵Lépteim ösvényeidhez ragaszkodnak, nem inognak meg lépteim. ⁶Hozzád kiáltok, mert meghallgatsz, Istenem. Fordítsd felém füledet, hallgasd meg beszédemet! ⁷Tégy csodát híveddel, mert te megszabadítod azokat, akik jobboldhoz menekülnek támadóik elől. ⁸Őrizz engem, mint szemed fényét, rejts el szárnyaid árnyékába ⁹a bűnösök elől, akik erőszakoskodnak velem, halálos ellenségeim elől, akik körülfoznak. ¹⁰Konok szívük elzárkózik, szájuk gőgösen beszél. ¹¹Lépten-nyomon körülvesznek, arra igyekeznek, hogy földre terítsenek. ¹²Olyanok, mint a zsákmányra vágyó oroszlán és a rejtekében lapuló oroszlánkölyök. ¹³Lépj elő, URam! Szállj szembe vele, és terítsd le! Ments meg engem kardoddal a bűnösöktől! ¹⁴Ments meg kezeddal az emberektől, a világ embereitől, URam, akik kiveszik részüket az életből! Töltsd meg hasukat azzal, amit nekik tartogatsz, lakjanak jól vele a fiaik is, és ami megmarad, hagyják gyermekeikre! ¹⁵Én pedig meglátom orcádat, mint igaz ember, öröm tölt el, ha meglátlak, amikor fölébredek.

★

Hall-gasd meg i - gaz - sá - go - mat,

Én ki - ál - tá - som, U - ram, értsd meg!

Hoz - zám fi - gyel - mezz és te - kintsd meg

Szív - bé - li i - mád - sá - go - mat!

Í - té - le - tet te - tű - led vá - rok,

Nézd meg ü - gyem, lát - tass tör - vényt:

Í - télj meg i - gaz - ság szer - int,

Mert én ál - nok - ság - gal nem já - rok.

*

1. Hallgasd meg igazságomat, Én kiáltásom, Uram, értsd meg! Hozzám figyelmezz és tekintsd meg Szívbeli imádságomat! Ítéletet tetőled várok, Nézd meg ügyem, láttass törvényt: Ítélj meg igazság szerint, Mert én álnoksággal nem járok.
2. Szívem éjjel megpróbáltad, És megvizsgáltad teljességgel, Láttad, hogy egyez én nyelvemmel: Csalárdság nélkül találtad. Amit ember szól, avagy művel, Én ajakid beszédire, Gondot tartok szent Igédre, Nem járok a gonosztevővel.
3. Vezérljed én járásomat, És tarts meg a te ösvényiden, Máshova senki ne térítsen; Erősítsd lábaimat! Téged hívlak én segítségre, Uram, láss meg szükségembe, Kérésem vedd füleidbe, És légy figyelmes beszédemre.
4. Te vagy bizonyos oltalmok, Akik tebenned reménylenek; Jóvotlod mutasd meg ezeknek, Hogy lássák a rád támadók: Mint a te szemeidnek fényét, Úgy őrizz meg, Uram, engem, Szárnyad árnyékában fejem Takargasd, őrizvén ösvényét.

*

Könyörgés Isten oltalmáért és szabadításáért: ebben foglalhatjuk össze a zsoltár tartalmát. Talán minden gyülekezetünkben feledésbe merült és csak alig egy-két helyen elevenedett meg a legújabb időben. Dallamát *Bourgeois* egy, számos ősi nótára énekelt középkori latin dicséret — görögös nevén: himnusz — egyik hagyományos dallamából alakította ki. Nyolcadik verse *da-capo*, vagyis a dallam közepével befejeződő fél versszak.

Ugyancsak erre a nótára énekeljük a 70. zsoltárt, melynek tárgya a szoron-gattatásban Istenbe vetett bizodalom.

★

Ez a zsoltár egyéni panaszének, amelyben fontos helyet foglal el az ún. bizalom-motívum. Szövege több helyen is romlott. A versbeosztás tekintetében érdemes figyelni a LXX-ra is.

Már a bevezetésben is elhangzik - az Úr megszólításán és segítségül hívásán túl - az ártatlanság hangsúlyozása. A zsoltáríró igaz ügyben kéri az Úr segítségét. Nehéz jogi ügyekben az Úr döntött (Deut 17:8-11; 1Kir 8:31-34). A zsoltárírót ért vád nem helytálló; védekezése viszont jogos, „ajka nem álnok” (vö. Zsolt 5:7.10; 10:7; 12:3k.).

Az ártatlanság bizonyítása. A 3. és a 15. vers is arra mutat, hogy a zsoltáríró a templom egyik kamrájában töltötte az éjszakát (ún. *incubatio*). Az Úr éjjel vizsgálta

meg őt: az Úr ismeri a szív titkait (Zsolt 7:10; 26:2). Azért éjjel vizsgálja meg az embert, mert álomban az embernek nincs módja a színlelésre. A szív vizsgálatát a 3. vers második fele az ötvös munkájához hasonlítja, aki a fémet olvasztással „próbálja meg” (Zsolt 26:2; 66:10), ami tisztítást is jelent (Ézs 6:6k.). A vizsgálat eredménye negatív volt: az Úr semmi aljasságot nem talált hívében. A 3. vers végét a 4. vershez kapcsolva (ld. LXX) megállapítást nyert, hogy nem követett el bűnt beszédével, sőt az Úr beszédéhez tartotta magát. A 4. vers végét az 5. vershez kapcsolva azt állítja, hogy léptei nem tévedtek a rablók ösvényeire. Ebből következtethetünk arra, hogy mivel vádolták. A vád nem igaz; ő állhatatosan az Úr „ajkának beszédére” figyelt, nem ingott meg.

Könyörgés szabadításért. A könyörgés a meghallgatás bizonyos reményében történik (Zsolt 5:2; 31:3; 54:4; 55:2; 71:2; 86:1). A zsoltáríró kéri, hogy tegyen vele csodát az Úr (így értendő a 7. vers első szava sok bibliai kézirat alapján). Bizonyos abban, hogy az Úr nagyon szereti őt; őrzi, mint szeme fényét (Deut 32:10; Péld 7:2; Zak 2:12). A templom menedékhely is volt (ld. Zsolt 36:8; 57:2; 61:5; 63:8; 91:4; Ézs 31:5; Mt 23:37). (Hasonlóképpen oltalmazza a király is népét; JSir 4:20; sőt bármelyik ember a vendégét; Gen 19:8.) A zsoltárírónak erős ellenségei vannak, akik körül fogják (szó szerint: lélekben ellenségeim, 9b. vers).

Az ellenség jellemzése. „Kövérségük” helyett „szívük kövérsége” olvasható (*helbámó* helyett *héleb libbámó; haplografia*). A kövér szív érzéketlenséget jelent Istennel és emberrel szemben (Deut 32:15; Zsolt 73:7; 119:70; Ézs 6:10; Jer 5:28). „Lépteimet most körül vették”: szövegjavítás nélkül is érthető, hogy nincs kiút, minden menekülési lehetőséget elzártak, és le akarják teríteni áldozatukat (11b. vers). A 12. vers az egyéni panaszénekekben szokásos módon vadállathoz hasonlítja az ellenséget (Zsolt 7:3; 10:9k.). A rejtejhelyin lapuló oroszlánhoz hasonlítunk a zsoltáríró ellenségei: bármikor várható a: alattomos támadás (Zsolt 7:3; 10:9; 22:20; 35:17; 58:7).

A 13-14. vers: a szabadításért mondott könyörgésnek (6-9. vers) negatív megfelelője: az ellenség megbüntetésért szóló imádság. A zsoltárírók Istent igaz Istennek ismerik, Aki az igaz ügyet viszi diadalra. Ehhez szervesen hozzátartozik a bűnösök megbüntetésére is: „Kelj fel, Uram!” Az ítéletre „felkel” az Úr (Zsolt 3:8; 7:7; 9:20; 10:12). Azt kéri a zsoltáríró, hogy az Úr kényszerítse térdre a bűnösöket. A 14. vers elején nem meggyőző az egyik régi fordítás (Aquila) alapján javasolt szövegjavítás: kardoddal (13. vers vége) ölje meg őket kezéd. A vers további része ui. arról szól, hogy ezek az emberek töltsék meg gyomrukat rejtett kincseikkel, sőt hagyják rá azokat gyermekeikre is. Inkább arra gondolhatunk, hogy ezek az emberek maradjanak meg kincseik birtokában, de ne kapják meg a legfőbb kincset, az Úrral való közösséget. Hasonló értelemben tanít Jézus is: „megkapták jutalmukat” (Mt 6:2).

A zsoltáríró ennél sokkal nagyobb ajándékban részesül. Megláthatja az Urat (Ex 24:10k.), megpillanthatja az Úr alakját, mint Mózes (Num 12:8). Ez több, mint amit a Sínai-hegynél kapott a nép (Deut 4:12). A 15. vers párhuzamos félsora az Úr orcájának a meglátásáról beszél, éspedig a prófétai „látás” értelmében. A hívő ember jutalma az, hogy az istentiszteleten megtapasztalhatja az Úr jelenlétét. Ez előremutat, az Újszövetségnek a színről színre látásról szóló üzenete felé (1Kor 13:12; Jel 22:4).

19. AZ EGEK BESZÉLIK

¹A karmesternek: Dávid zsoltára. ²Az egek hirdetik Isten dicsőségét, kezének munkájáról beszél a menny. ³Nappal a nappalnak adja át e szót, éjjel az éjjelnek adja tudtul. ⁴Nincs szó és nincs beszéd, hangjuk sem hallatszik, ⁵mégis eljut hangjuk az egész földre, szavuk a világ végéig. Sátorat készített a napnak, ⁶amely mint vőlegény jön ki szobájából, örül, mint egy hős, hogy futhat pályáján. ⁷Elindul az ég egyik szélétől, átível a másik széléig, nincs rejtve melege elől semmi. ⁸Az ÚR törvénye tökéletes, felüdíti a lelket. Az ÚR intő szava határozott, bölccsé teszi az együgyűt. ⁹Az ÚR rendelkezései helyesek, megörvendeztetik a szívet. Az ÚR parancsolata világos, ragyogóvá teszi a szemet. ¹⁰Az ÚR félelme tiszta, megmarad örökké. Az ÚR döntései igazak, mindenben igazságosak, ¹¹kívánatosabbak az aranyból, sok színaranyból is, édesebbek a méznél, a csurgatott méznél is. ¹²Szolgádat is figyelmeztetik: ha megtartja azokat, jutalma bőséges. ¹³A tévedéseket ki veheti észre? Titkos bűnök miatt ne büntess meg! ¹⁴A kevélységtől is tartsd távol szolgádat, ne uralkodjék rajtam. Akkor feddhetetlen maradok, sok bűntől mentesen. ¹⁵Fogadd kedvesen számnak mondásait és szívem gondolatait, URam, kösziklám és megváltóm!

Az e - gek be - szé - lik

És nyil - ván hir - de - tik

Az Úr - nak e - re - jit.

Az ég meny - nye - ze - ti

Szé - pen ki - je - len - ti

Ke - zé - nek mun - ká - it.

A na - pok egy - más - nak

Tu - do - mányt mu - tat - nak

Az ő böl - cse - sé - gé - ről,

Egy éj a más éj - nek

Be - szél az Is - ten - nek

Ő nagy di - cső - sé - gé - ről.

*

1. Az egek beszélnek És nyilván hirdetik Az Úrnak erejét. Az ég mennyezeti Szépen kijelenti Kezének munkáit. A napok egymásnak Tudományt mutatnak Az ő bölcsességéről, Egy éj a más éjnek Beszél az Istennek Ő nagy dicsőségéről.
2. Nincs szó, sem tartomány, Holott e tudomány Nem prédikáltatnék; :/: Mindenfelé mégyen E földkerekségen Beszédük ezeknek. Írásuk kimégyen Mind e világ végén, Holott a fényes napnak Hajlékot az Isten Helyheztetett szépen Ő lakó szállásának.
3. Melyben mint vőlegény Reggel felkél szépen Ő ágyasházából; :/: És ugyan örvendez, Mint az erős vitéz, Ha futásra indul. Az égnek egy végén Felkél és elmégyen Gyorsan a más végére; Sehol semmi nincsen Ő hévsége ellen, Ki magát elrejthesse.
4. Az Isten törvénye Tiszta, ő beszéde Lelkeket megtérít; :/: Hűség bizonyága, Kisdedeket abba□ Bölcsességre tanít. Ő parancsolati, Igazak mondási, Mik szívet vigasztalnak. Minden ő törvényi, Tiszták szent beszédi, Szemet világosítanak.
5. Az Isten félelme Tiszta, mindörökké Megmarad és megáll. :/: Az ő ítélete Igaz mindenekbe□, Teljes nagy jósággal. Aranynál, ezüstről És drágaköveknél Sokkal becsületesebb; Ő szerelmessége És gyönyörűsége A méznél is édesebb.
6. Aki szolgál néked, Tanul, Uram, tőled Nagy jó tanulságot. :/: És ha azt megtartja, Jól leszén ő dolga, Mert veszen jutalmat. Ki tudná bűninek, Számát esetinek, És ki gondolhatná meg? Én sok bűneimet, Titkos vétkeimet, Uram, nékem bocsásd meg!
7. Szolgádat őrizd meg, Kevélységtől tartsd meg: Ne essék e bűnbe; :/: És én tiszta lések, Semmi bűnt nem tések, Járván te kedvedbe□. Szájamnak szólása, Szívem gondolatja Kedves legyen tenéked! Adjad, ó, én Uram, Kösziklám, megváltóm, Hogy ne vétsek ellened.

*

Egyike a legszebb, legköltőibb zsoltároknak. Valamennyi verse friss, időszerű és bármikor énekelhető a mai református gyülekezetben. Kár hogy friss lendületű dallamára nem készült más szövegünk, hogy még gyakrabban sort lehetne keríteni az éneklésére.

Tartalmilag három fő részre oszlik: az elsőben nagy lendülettel, valóságosan kozmikus arányú képekben érzékelteti Isten rendjét a teremtet világ egészében és minden részében (1–3. v.); a másodikban Isten törvényének és ígéjének tökéletességéről, megvilágosító beszédének tisztaságáról, az ő félelmének megtartó erejéről, Ítéletének igaz voltáról és szerelmének édességéről tesz vallást (4–6. v.); végül az utolsó versszakban azt kéri Istentől, hogy szolgáját legfőként az elbizakodottság bűnétől tartsa vissza és hogy szánknak beszédét, kedvesen és tisztán őrizze meg az Úr, ami

kösziklánk és megváltónk, így vezet el a zsoltár az egyetemestől az egyénihez, a kozmikus dicsőség szemléletétől a személyes istenközeltség, sőt az Istennel való közösség öröméhez. Ez a gondolatmenet sokféle lehetőséget nyújt arra, hogy a 19. zsoltárt istentiszteleti keretben gyakran énekelhessük. Érdemes megemlíteni, hogy a régi énekeskönyvek alkalmi mutatójában, melyről már a 2. zsoltárnál megemlékeztünk, a 19. zsoltár pünkösdi ének gyanánt szerepel. Ebből arra következtethetünk, hogy énekeink bibliai és tartalmi összefüggéseit illetően a régieket nem a formalizmus, hanem az igei fantázia irányította.

Itt kívánczik elmondásra az a tanács, amelyet nem lehet eléggé hangsúlyozni: az ilyen, szövegének tartalmában és dallamának zenei karakterében egyaránt határozott, teljes lelki bizonyosságot sugárzó éneket nem *szabad* tomposon, *elnyújtottál)* énekelni. Maga a dallam markáns, szinte indulószerű *tá-tí-tí-tá-tá-tá* ritmusa is mutatja, hogy éneklésében határozottságra, lendületre van szükség. Persze ez a lendület nem jelenthet elsietést, lélektelen eldarálást sem. Átérezett, kifejező előadás, érzésben gazdag és bátor, de fegyelmezett lüktetés jellemezze zsoltáréneklésünket. A zsoltárok igen szépek, de csak akkor szépek igazán, ha *lélekkel és értelemmel* (1 Kor 14 :15), azaz lelkesen és fegyelmezetten énekeljük őket. A szép magyar református gyülekezeti éneklés kifejlesztéséhez nincs alkalmasabb tananyag „a sóltároknak a' Kóták szerént való mesterségé”-nél, mint ahogy azt *Maróthi* György már 1740-ben megmondotta.

★

Ez a zsoltár három részből áll. Az első rész (1b-7. vers) ősi Nap-himnuszok alapján fogalmazza meg a teremtető Isten dicsőségéről szóló bizonyágtételét. A második rész (8-11. vers) is himnusz, amely a törvényt adó Istent dicséri. A harmadik rész (12-15. vers) kérés, amelynek helye tkp. nem a himnusz, hanem a panaszének. A zsoltár szereztetési ideje közel állhat Ezsdrás korához.

Ennek a zsoltárnak a háttérében ősi Nap-himnuszok állnak. Ilyenek bőven maradtak ránk Egyiptomban és főleg Mezopotámiában. A Napot önálló istenségnek tartották, aki mint ifjú vőlegény futja pályáját keletről nyugatig. Pályája végére érve a tengerbe bukik alá, ahol szeretője várja. E himnuszok dicsérték a Nap melegét és fényét, mellyel mindent megvilágít. Mint igazságos bíró, megbünteti a gonoszokat és megjutalmazza a becsületeseket. Ilyen Nap-himnusból származó töredék a 6-7. vers.

Ezt a zsoltáríró kiegészíti és helyesbíti a bibliai bizonyágtétellel: „a Napnak készített bennünk sátrat” (5. vers). Ennek a mondatnak kimondatlanul is Isten az alanya. Tehát a Nap nem önálló istenség, hanem csak teremtmény az éggel és a csillagokkal együtt; ezek Isten kezének munkái (Gen 1:16k.; Zsolt 8:4; 102:26). Sőt a zsoltáríró azt is tudja, miért teremtette Isten a világot: azért, hogy minden az Ő dicsőségét zengje.

Mint valami hatalmas kórusok, melyek egymásnak felelgetnek, adják át az Isten „ismeretéről” szóló hírt egymásnak a nappalok és az éjszakák (Zsolt 97:6). De mindezt – az ember füle nem hallja! Csak távoli párhuzamban áll ezzel a szférák zenéjéről szóló görög hiedelem; az ui. szép, de értelmetlen. Ez viszont beszéd, szabály, ismeret (4-5. vers). Ld. Róm 1:20: Isten örök hatalma... alkotásainak értelmes vizsgálata révén meglátható (ld. még Róm 10:18.).

Az ember számára nem hallható istendicsérettel a zsoltáríró a törvény dicséretét állítja szembe. A törvényt az ember jól hallhatja, hiszen istentiszteleteken felolvassák (Deut 31:9-11), sőt az ember maga is olvashatja (Deut 17:18k.; Zsolt 1:2). A törvény a zsoltár keletkezésekor már írásos formában készen volt de még nem lett teherré, mely gúzsba köti az ember egész életét. Ellenkezőleg: „tökéletes”, amilyennek az áldozati állatnak kellett lennie; de a kegyes ember is ilyen (Gen 6:9; Mt 5:48). A törvény örömet ad annak, aki megtartja: felüdíti a lelket (1Kir 17:22), az együgyűt is bölccsé teszi. Az együgyű embert könnyű lenne becsapni, ha az Úr nem őrizné (Zsolt 116:6) és nem tenné értelmessé (Zsolt 119:130). Az ember részéről viszont istenfélelemre van szükség; ez mindenkor „megáll”, megmarad (10. vers). (A 10. vers második felét Jel 16:7; 19:2 idézi.) A törvény, melyre a 8-10. versben még további négy párhuzamos kifejezést találunk (intés, rendelkezés, parancsolat, döntés) olyan örömet ad, mint az ételek közt a méz (1Sám 14:27.29; Ez 3:3).

A himnuszban tulajdonképpen nincs helye a kérésnek. A zsoltáríró mégis kérést bocsát Isten elé, amelyben magát szolgának nevezi (12.14. vers; Zsolt 27:9; 31:17; 69:18; 86:2; 116:16). Tudja, hogy a törvény megtartásának gazdag jutalma van, de arra gondol, hogy az ember tévedésből akaratlanul is megszegheti a törvényt (Gen 20:5kk.; Lev 4:1kk..13kk.; Num 15:22kk.). A durva cégéres bűnöket könnyebb elkerülni, mint azokat a bűnöket, amelyeket észre sem vesz az ember. Sőt emberek részéről is veszély fenyegeti a híveket: a „kevélyek” uralkodnak a földön. A könyörgésbe beletartozik az is, hogy tőlük is oltalmazza meg szolgáit az Úr, hadd maradjanak feddhetetlenek.

Az utolsó versben a zsoltáríró úgy ajánlja fel könyörgését az Úrnak, ahogyan az áldozatot szokás (Zsolt 104:34; 119:108). Eközben Istent kösziklájának és megváltójának nevezi (Zsolt 18:3.47; 28:1; 62:3.7; ill. Zsolt 74:2; 77:16; 78:35; 106:10; 107:2; Ézs 41:14; 43:1.14; 44:6.22-24). Ezzel az Urat erős védelmezőjének és bajból, ellenségtől szabadító Urának vallja.

20. AZ ÚR TÉGEDET MEGHALLGASSON

¹A karmesternek: Dávid zsoltára. ²Hallgasson meg téged az ÚR a veszedelem napján,

legyen oltalmad Jákób Istenének neve! ³Küldjön neked segítséget szentélyéből, erősítsen a Sionról! ⁴Gondoljon sok ételáldozatodra, égőáldozatodat fogadja szívesen. (Szela.) ⁵Adja meg szíved vágyát, teljesítse minden tervedet! ⁶Akkor örvendezünk győzelmednek, és zászlót emelünk Istenünk nevében. Teljesítse az ÚR minden kérésedet! ⁷Jól tudom, hogy az ÚR győzelmet ad felkentjének, felel neki szent egéből győzelmes jobbjának hőstetteivel. ⁸Ezek a harci kocsikat, amazok a lovakat emlegetik dicsekedve, mi pedig Istenünknek, az ÚRnak a nevét. ⁹Ők térdre rognak és elesnek, mi pedig felkelünk és talpon maradunk. ¹⁰URam, segítsd meg a királyt! Hallgass meg minket, ha hozzád kiáltunk!

Az Úr té - ge - det meg - hall - gas - son

Te nagy ín - sé - ged - ben,

A Já - kób Is - te - ne meg - tart - son

Te ve - sze - del - med - ben!

Küld - jön te - né - ked se - ge - del - met

Az Úr ő szent há - zá - ból,

Te - re - ád for - dít - sa ke - gyel - mét,

Tart - son meg a Si - on - ból!

*

1. Az Úr tégedet meghallgasson Te nagy ínségedben, A Já kób Istene megtartsa Te veszedelmedben! Küldjön tenéked segedelmet Az Úr ő szent házából, Tereád fordítsa kegyelmét, Tartson meg a Sionból!
2. Áldozatodat megtekintse, Mikkel őt tiszteled, Égő áldozatodat tüze Égesse meg neked. Amit a te szíved kívánhat, Adja meg ő tenéked, Hogy mindennemű szándékodat Te jó véghez vihessed.
3. Adjad, Uram, hogy te nevedben A mi zászlóinkat Felemeljük nagy örömünkben És adjunk hálákat, Mondván: Az Úr Isten megőrzi Fölkentjét kegyelmével, A mennyből őtet erősíti Jobb keze erejével.
4. Némelyek az ő szekerükben, És bíznak lovukban; De mi a nagy Isten nevében Bízunk mint Urunkban. Azért ők keményen megesnek, Mi pediglen megállunk; Ők mind a földhöz verettetnek, De mi épen maradunk.

*

Imádság a Messiás-király szabad kásáért — olvassuk a zsoltár felett. Az úgynevezett király-zsoltároknak kettős értelmet szokás tulajdonítani. Az első, általános értelmezés szerint a nép fölött Isten rendelkezéséből *uralkodó*, egyben pedig a nép javát *szolgáló* többségről; a másik, mélyebb és újszövetségi felfogásban pedig Isten egyetlen igazi Felkentjéről, a *Messiásról* szólnak. Ebben az értelemben tehát a király-zsoltárok mintegy a Krisztus képének és az ő szaba-dításának prófétai kivetítései. Csakis Krisztusra *nézve* magyarázhatjuk őket helyesen. Akár Dávid, akár bármelyik ótestamentomi király csak fakó vázlata lehet a Krisztusban templomi üvegablakokhoz hasonlóan *belülről* felragyogó Istenképnek.

Kifejezés! formáját illetően a Zsoltárok Könyve költői mű, telve jelképi, szimbolikus kifejezésekkel. A mai ember a világi költészetben gyönyörködik a jelképi kifejezésekben, de sokszor értetlenül áll meg a Szentírás, kivált a zsoltárok szimbolikus képei előtt. De ha a 20. zsoltárt Krisztusra vonatkoztatjuk, világossá lesz számunkra, hogy ő a mi üdvösségünk záloga, aki kész és képes az övéit minden küzdelmükben helytállásra segíteni és minden veszélyben, próbatételben megtartani.

Talán nem érdektelen, hogy *Bethlen* Gábornak, a nagy erdélyi fejedelemnek egyik legkedvesebb bibliai olvasmánya ez a zsoltár volt. Az ő idejében a genfi zsoltárok még nem voltak általánosan ismertek, mert csak *Szene/ Molnár* Albert külföldön nyomtatott kiadványaiban — zsoltár- és bibliakiadásában — jelentek meg. Egy ismeretlen költő azonban éppen a nagy fejedelem nevére a 20. zsoltár alapján készített egy „Gyakorta való buzgó könyörgést kíván az Isten jó fejedelmekért”

kezdetű éneket. Ez az ének huszita eredetű dallamával 1806-ig volt benne énekeskönyveinkben. Új énekeskönyvünkbe nem került bele. Annál kíváncsiabb és kedvesebb volna a 20. genfi zsoltár felújítása.

Zsoltárunk dallama a legszebbek közé tartozik. Sajnos, alig van gyülekezet, ahol ismernék. Persze, mint majdnem minden rosszban, ebben is van valami jó. Mégpedig az, hogy *új énekként* lehet megtanulni és tanításában nem zavarja az énekvezetőt semmiféle régi helytelen szokás vagy dallambeli torzulás. Külö nösen az a fontos, hogy az első és második, illetve a harmadik és negyedik sor között ne tartsunk szünetet, hanem azokat akár lélegzet-megszakítással, akár anélkül, folyamatosan énekeljük, nehogy a dallam szép fordulatai széttöredezzenek.

Egyébként a dallam középkori eredetű: egy *Kyrie* kezdetű miseének (lásd a 177. ének magyarázatánál!) átalakításából állott elő. Mint a 2. zsoltárnál is említettük, ez is fél versszakkal zárul, de a dallamot nem folytathatjuk a szöveg megismétlésével, a hatodik és a nyolcadik sor szótagszámának eltérése miatt. Ezért az éneket a dallam közepén kell befejeznünk.

★

A Zsolt 20 a király-zsoltárok közé tartozik. Ilyenek: Zsolt 2; 18; 21; 05; 72; 89; 101; 100; 132; 144. Általában is igaz, hogy a királyé2t iládkozni szoitak (Zsolt 61:7k.; 72:1; 84:10; 132:1; 1Tim 2:1k.), d% különösen akkor volt szükség buzgó imadságra, amikor a kipályt veszély fenyegette: h` háborúba kéczült (1Kir 8844kk.; 2Krón 14:10; 20:4kk.; Zsolt 144:1-10). Ilyen helyzet áll a Zsolt 20 háttérében is.

Ezek a veRsek a k)rilyt szólítják meg: Hallgassof meg téged az Ú2. Az Urat istentiszteletek alkalmával ünnepélyesen Jákób Istenének nevezték (Zsolt 24:6; 46:8.12; 76:7; 84:9; Ézs 2:3). A király maga is jelen volt azon az istentiszteleten, amelyen érte és a győzelemért könyörögtek. Közel volt a „veszedelem napja”, az ütközet ideje. A papok kórusa ünnepélyesen kérte az Urat, hogy adjon a királynak segítséget szentélyéből, a Sionról. Ez arra mutat, hogy áll már a Salamon által épített templom. Innen várták az Úr segítségét (Zsolt 14:7; 53:7) és nem a Sínai-hegyről, mint a régi időkben (Deut 33:2; Bír 5:4k.). Az Úr maga a mennyben van (7. vers); de „neve” a Sionon lakozik (Deut 12:11; 14:23; 16:2.6.11; 26:2). Az Úr neve segítséget jelent mind az egyénnek, mind a népnek (Zsolt 44:6; 118:10-12; 124:8). A zsoltárban erőteljesen érvényesülő névteológia (2.6.8. vers) deuteronomiumi hatás; ebből a zsoltár szereztetési korára is következtethetünk.

Természetes, hogy harc előtt áldozatokat is mutattak be (1Sám 7:9; 13:9kk.): Bár előfordult, hogy a király maga is mutatott be áldozatot (2Sám 6:13.17k.; 1Kir 3:3; 8:5.62kk.; 12:33; 2Kir 16:12-15), ez csak ritkán történt meg. A 4. versben említett „ételáldozataid” és „égőáldozataid” (a többes számot számos kézirat alapján

indokoltnak tartjuk) nem feltétlenül azt jelenti, hogy a király maga mutatta be ezeket. Már az áldozatok mennyisége miatt is valószínű, hogy papok végezték az áldozat bemutatását a királyért, és ők könyörögtek azért, hogy az Úr fogadja ezeket szívesen (szó szerint: tekintse kövéreknek). A kövérje ui. az Úré (Lev 3:16)! A kifejezés régies; nem szükséges a szövegjavítás. Az 5-6. versben a király szíve(vágyáról), tervéről, ill. kéréséről van szó. A király kiváltságai közé tartozik, hogy szabadon terjesztheti kéréseit az Úr elé (2Sám 24:11kk.; 1Kir 3:5kk.; Zsolt 2:8; 21:3.5). A 6. vers eleje fogadalomtétel, melyet a „mi”, a nép és a gyülekezet nevében mondanak a papok: ha győzelmet ad az Úr, ujjongani fogunk az Ő nevében (a héber „zászlót emelünk” szót a LXX „nagygyá leszünk”-nek fordítja). A fogadalomtétel teljesítése a hálaünnepen történik.

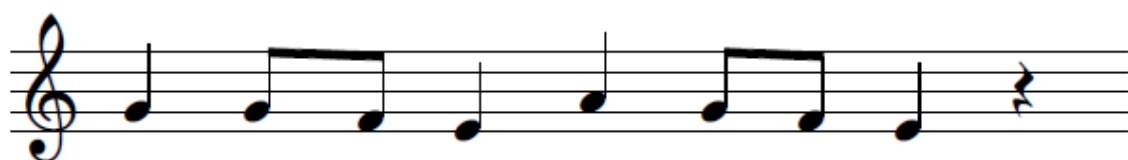
Ezek a versek stílus tekintetében is elütnek az előzőektől. Nem a papok kórusa beszél, hanem csak egy személy: Jól tudom! (Zsolt 56:10; 81:6; 85:9; 140:13). Prófétára vagy papra kell gondolnunk, aki istentisztelet közben kapja a kijelentést az Úrtól (vö. 2Krn 20:14kk.). Prófétai (vagy papi) üdvörakulummal van dolgunk, mint pl. 1Sám 1:17-ben is. Ez azt az örömhírt tartalmazza, hogy az Úr meghallgatta a könyörgést és megsegíti felkentjét, a királyt (Zsolt 2:2; 84:10; 132:10). Ezután a zsoltáríró összehasonlítja Isten népének és az ellenségnek a hitét is. Az ellenség harci kocsik és lovak sokaságában bízik; Izráelben ez bűnnek számít (Zsolt 33:16k.; 44:7; 147:10; Ézs 30:15-17; 31:1-3; Zak 4:6). Isten népe az Úr nevét dicséri és abban bízik (1Sám 17:45; Zsolt 113:1; 116:4.13.17; 118:10-12; 124:8). Azok „térdre esnek és elterülnek”, mi pedig „felállunk és felsegítjük egymást”. (Ez a szótári jelentése a 9. vers utolsó szavának - a hagyományos fordítás: állva maradunk, a LXX-hoz igazodik.) Az Úr háborúiban ui. az ellenség soraiban zavar támad, esetleg egymás ellen fordulnak (Ex 14:24; 23:27; Józs 10:10; Bír 4:15; 7:21k.; 1Sám 7:10). Az Úr seregében ennek az ellenkezője történik: aki áll, talpra segíti a roskadót. - A zsoltár utolsó verse megismétli a 2-6. versben levő kérést. Megjegyzendő, hogy az erős elválasztójel (*atnah*) rossz helyen van. Eszerint így alakulna a fordítás: Uram, segíts! A király hallgasson meg minket, amikor (hozzá) kiáltunk”. Ez így nem lehet helyes. A Bibliába ui. nem illik bele a királyhoz szóló imádság. A vers első fele így fordítandó: „Uram segítsd meg a királyt!” Második fele enyhe szövegjavítással (a LXX alapján): „és hallgass meg minket, amikor (hozzád) kiáltunk”. A zsoltár a királyért és népéért mondott könyörgéssel végződik.

21. ÖRVENDEZ, URAM, A KIRÁLY

¹A karmesternek: Dávid zsoltára. ²URam, a te erődnek örül a király. Mennyire ujjong, hogy megsegítetted! ³Megadtad neki szíve kívánságát, ajka óhaját nem tagadtad meg. (Szela.) ⁴Hiszen gazdag áldással fordulsz feléje, fejére színarany koronát teszel. ⁵Életet kért tőled, és megadtad neki, hosszú életet, örökké tartót. ⁶Nagy a dicsősége,

mert megsegítetted, fenséget és méltóságot adtál neki. ⁷Bizony, áldottá teszed örökre, megvidámítod őt, örülhet előtted. ⁸Bízik a király az ÚRban, szereti a Felséges, ezért nem tántorodik meg. ⁹Kezed utoléri minden ellenségedet, jobbod utoléri gyűlölőidet. ¹⁰Olyanokká teszed őket, mint a tüzes kemence, ha megjelensz, URam. Haragod elnyeli őket, és tűz emészti meg. ¹¹Magzataikat kipusztítod a földről, utódaikat az emberek közül. ¹²Ha rosszat forralnak ellened, és cselt szőnek, nem mennek semmire, ¹³mert megfutamítod őket, célba veszed íjaddal. ¹⁴Mutasd meg hatalmadat, URam! Mi pedig énekelünk, zsoltárt zengünk hatalmas tetteidről!

*

Ör - ven - dez, U - ram, a ki - rály

A te nagy ha - tal - mad - ban

És sza - ba - dí - tá - sod - ban;

És vi - gad nagy buz - gó - ság - gal,

Hogy őt meg - se - gí - téd,

Ín - ség - ből ki - men - téd.

1. Örvez, Uram, a király A te nagy hatalmadban És szabadításodban; És vigad nagy buzgósággal, Hogy őt megsegítéd, Ínségből kimentéd.
2. Úgy viseled néki gondját, Hogy amit tőled kérend, Mindeneket megnyerend. Mihelyt felnyitja ő száját, Szól alig egy ígét: Már hallod kérését.
3. Elébb, hogynem könyörgene, Meghallgatod, meglátod, Irgalmaddal megáldod, És feltéssz az ő fejére Sárarany koronát Mint királyi pompát.
4. Őt felvőd nagy dicsőségre A te segedelmeddel, Örök üdvösségeddel. E nagy királyi felségre Tőled emelteték És ékesítették.
5. Szereted őt minden jókkal, És a te szent áldásod Néki örökké nyújtod. Örvedetes vígságokkal Őt gyönyörködteted, Színedre nézeted.
6. E király mindenkor bízik Csak az ő Istenében, És nem fél veszélyében. A Magasságosnak nyugszik Irgalmasságában És megmarad abban.
7. Megtalálja kezéd őket, Akik reád támadnak, Bosszúságodra járnak. És a te gyűlölőidet Kezeidből senki Soha ki nem menti.
8. Mint a hæv tüzes kemence, Haragod körülveszi És őket mind ellepi. Haragos orcádnak színe Őket megemészti, Mint a láng, elnyeli.
9. Mert gonoszra igyekeztek, Szándékoztak ellened, Hogy bosszantsanak téged. Sok csalárdságot terveztek, De hogy véghez menjen, Erejükben nincsen.
10. Azért, Uram, már támadj föl: Mutasd meg hatalmadat, Lássuk erős voltodat, Hogy dicsőséges erődről Vígan énekeljünk, És benned örvendjünk.

*

Ez a zsoltár hálaadó ének Istennek az ő Felkentje által nyújtott áldásaiért és reménykedés a további áldásokat illetően. A „király” elnevezést itt sem földi, politikai értelemben, hanem Krisztusra vonatkoztatva fogjuk fel. Ennek megfelelően a régiek zsoltárunkat húsvéti és áldozócsütörtöki éneknek is használták, mert jelképes kifejezéseiben felismerték a Krisztusra mutató üzeneteket. A mennybemenetelre utaló próféciát az ötödik versben látták meg:

Őt felvőd nagy dicsőségre
a te segedelmeddel, örök üdvösségeddel —

a húsvéti gondolat pedig az utolsó versben jut kifejezésre:

Azért, Uram, már támadj föl
hogy dicsőséges erődről
vígan énekeljünk,
és benned örvendjünk.

Dallama csak igen kevés helyen ismert, pedig egyszerű, kifejező és köny-nyű

megtanulni.

★

A Zsolt 21 király-zsoltár. Ilyenek: Zsolt 2; 18; 20; 45; 72; 89; 101; 110; 132; 144. Ez a zsoltár két részből áll: 2-7. és 8-14. vers.

Ezeket a verseket királyi hálaéneknek tartja néhány írásmagyarázó. Azonban a hálaének stílusa az egyes szám 1. személy használata: hadd adjak hálát, hadd magasztaljalak (*cohortativus*). Itt pedig a királyról egyes szám 3. személyben van szó, és az Urat szólítja meg a zsoltár egyes szám 2. személyben. Helyesebbnek látszik királyi ünnepre gondolni (trónra lépési ünnep vagy évforduló), amelyen az udvari próféta (vagy költő) köszönti a királyt. Erre mutat a hagyományos udvari stílus, mely a király-ideológia ismert gondolatait tartalmazza. Ezért a zsoltárt nem tudjuk ismert történelmi eseményhez kapcsolni, legfeljebb annyit mondhatunk, hogy a királyság idejéből, tehát a fogság előtti időből származónak gondoljuk.

A 2. vers szerint örül a király. Az öröm a király tisztségéhez, felkenetéséhez tartozik (Zsolt 45:6k.). Éspedig Isten oltalmának, segítségének örül (a gondolatpárhuzam miatt jobb „erő” helyett „oltalmat” fordítani; a héber szó mindkettőt jelent). Már itt is látszik, hogy a király Isten segítségére szoruló ember. A 3. vers a király kiváltságáról szól: szabadon terjesztheti kérését az Úr elé (2Sám 24:11kk.; 1Kir 3:5kk.; Zsolt 2:8; 20:5). „Áldásokkal”, jó ajándékokkal árasztja el őt az Úr. Ha a király Istennek tetszően uralkodik, az ország is áldásban részesült (Lev 26:3-13; Deut 28:1-14; Zsolt 72:16-19; 144:12-15). A királynak színarany koronát is ajándékoz az Úr (vö. 2Sám 1:10; 12:30; 2Kir 11:12; Zsolt 132:18). Az 5. versben a király „örök” életéről olvasunk, de ezt nem a szó újszövetségi értelmében kell venni. Itt is a király-ideológiával van dolgunk: a király származása az ősidőkbe nyúlik vissza (Mik 5:1); a hajnal méhéből született (Zsolt 110:3), és élete is „nemzedékről nemzedékre” tart (Zsolt 61:7k.; 72:5.7; 91:16). Aki a királyt köszönti, „örök életet” kíván neki (1Kir 1:31; Neh 2:3; Dán 2:4; 3:8; 6:22). A 6-7. vers a király dicsőségéről, méltóságáról és pompájáról beszél, és megismétli azt a gondolatot, hogy a király örvendezhet Isten színe előtt (2. vers; Zsolt 31:17; 67:2; 80:4.8.20; 119:135). Népe számára pedig áldássá teszi az Úr a királyt, Ábrahámhoz hasonlóan (Gen 12:2).

Kérdés, hogy öreg királyról van-e szó, aki már megkapta a hosszú élet ajándékát, vagy fiatalról, aki nemrégén került a trónra. A zsoltár első felében 7 imperfectum mellett 4 perfectum áll. Ezek közül pedig éppen a 4. vers „adtál” szava előtt a LXX-ban egy „és” áll; ez az ígét jelen idejűvé teszi. Az igeidők vizsgálata és a zsoltár második fele, mely nyilvánvalóan a jövőre vonatkozik (12 imperfectum és 1 imperativus mellett 2 perfectum), arra mutat, hogy a király uralkodásához fűződő reménységre, tehát fiatal

királyra kell gondolnunk.

A király kegyességének az a jutalma, hogy a Felséges Isten, a mennyei lények Királya, megsegíti őt a harcban, hiszen Ő a háborúnak is Ura (Ex 15:3; Zsolt 2:6k.; 24:8; 110:1k..5k.; 144:1k.). A Felséges Isten hűsége oltalmazza a Dávid házából származó királyokat (Zsolt 18:51; 89:2-5.25.29; Ézs 55:3). A 9. vers kétszer is ígéri, hogy a király keze (jobbja) „megtalálja” az ellenséget. Amikor a király megjelenik a harcban („orcádnak idején”, 2Sám 17:11), az Úr haragja nyeli el és (égi) tűz emészti meg az ellenséget („az Úr” szót a 10. versben a második fél sorhoz kapcsoljuk, így versmérték tekintetében is helyreáll a párhuzam). Az ellenség büntetését súlyosbítja az, hogy az ítélet az utódokat is utoléri (Zsolt 37:28; 109:9-13; Hós 9:11-14). Mindez jogosan történik: a bűnösök gonosz és aljas terveket forraltak (12. vers). Ezek a tervek nem valósulhatnak meg (Zsolt 2:2-4; Ézs 7:7-9; 29:8). A király megfutamítja ellenségeit, amikor íjával célba veszi őket (Zsolt 45:6; íj helyett csak hűrt mond a 13b. vers. A szó töve „maradékot” is jelent; így fordít - tévesen - a LXX).

Az utolsó vers első fele kéri az Urat, hogy hatalmasan emelkedjék fel; második fele fogadalomtétel Isten magasztalására. A király ui., amint ezt már az 1. vers is kimondja, csak Isten oltalma és segítsége által lehet az, akinek lennie kell.

22. ÉN ISTENEM, ÉN ERŐS ISTENEM

¹A karmesternek: „A hajnali szarvas” kezdetű ének dallamára. Dávid zsoltára. ²Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el? Távol van tőlem a segítség, pedig jajgatva kiáltok! ³Istenem! Hívlak nappal, de nem válaszolsz, éjszaka is, de nem tudok elcsendesedni. ⁴Pedig te szent vagy, trónodon ülsz, rólad szólnak Izráel dicséretei. ⁵Benned bíztak őseink, bíztak, és megmentetted őket. ⁶Hozzád kiáltottak segítségért, és megmenekültek, benned bíztak, és nem szégyenültek meg. ⁷De én féreg vagyok, nem ember, gyaláznak az emberek, és megvet a nép. ⁸Gúnyolódnak rajtam mind, akik látnak, ajkukat biggyeszti, fejüket csóválják: ⁹Az ÚRra bízta magát, mentse hát meg őt, szabadítsa meg, hiszen kedvelte! ¹⁰Te hoztál ki engem anyám méhéből, biztonságba helyeztél anyám emlőin. ¹¹Már anyám ölében is rád voltam utalva, anyám méhében is te voltál Istenem. ¹²Ne légy tőlem távol, mert közel van a baj, és nincs, aki segítsen! ¹³Hatalmas bikák vettek körül, bekerítették a básáni bivalyok. ¹⁴Föltátották rám szájukat, mint a marcangoló, ordító oroszlan. ¹⁵Szétfolytam, mint a víz, kificamodtak a csontjaim. Szívem, mint a viasz, megolvadt bensőmben. ¹⁶Torkom kiszáradt, mint a cserép, nyelvem az ínyemhez tapadt, a halál porába fektettél. ¹⁷Mert kutyák vettek körül engem, gonoszok bandája kerített be, átlyukasztották kezemet, lábamat. ¹⁸Megszámlálhatnám minden csontomat, ők pedig csak bámulnak, néznek rám. ¹⁹Megosztoznak ruháimon, köntösömre sorsot vetnek. ²⁰Ó, URam, ne légy távol,

erősségem, siess segítségemre! ²¹Ments meg engem a fegyvertől, életemet a kutyák hatalmából! ²²Szabadíts meg az oroszán szájából, és a bivalyok szarvai közül, engem, nyomorultat! ²³Hirdetem nevedet testvéreimnek, dicsérlek a gyülekezetben. ²⁴Kik az URat félitek, dicsérjétek őt, Jákób utódai, mind dicsőítsétek őt! Rettegjetek tőle Izráel utódai mind! ²⁵Mert nem veti meg, és nem utálja a nyomorult nyomorúságát, nem rejti el orcáját előre, segélykiáltását meghallgatja. ²⁶Rólad szól dicséretem a nagy gyülekezetben, teljesítem fogadalmaimat az istenfélők előtt. ²⁷Esznek az alázatosak, és jóllaknak, dicsérik az URat, akik őt keresik. Szívetek legyen vidám mindenkor! ²⁸A föld határáig mindenkinek eszébe jut az ÚR, és megtérnek hozzá, leborul előtte mindenféle nép. ²⁹Mert az ÚR a királyi hatalom, ő uralkodik a népeken. ³⁰Csak előtte borulnak le a földi hatalmasságok, térdet hajt előtte minden halandó, aki nem tudja életét megtartani. ³¹Az utódok szolgálják őt, beszélnek az Úrról a jövő nemzedéknek. ³²Jönnek, és a születendő népnek hirdetik majd, hogy igaz, amit ő tesz.

*

Én Is - te - nem, én e - rős Is - te - nem!

Mi - ért ha - gyál el eny - nyi - re en - gem?

Ki - ál - tá - som - tól a se - ge - de - lem

Nagy tá - vol va - gyon.

Én ki - ál - tok te - hoz - zád e - gész na - pon,

De még - sem fe - lelsz meg, nincs ki meg - tart - son;

Még éj - jel sem hall - ga - tok sem - mi mó - don

Ez ín - ség - ben.

*

1. Én Istenem, én erős Istenem! Miért hagyál el enynyire engem? Kiáltásomtól a segedelem Nagy távol vagyon. Én kiáltok tehozzád egész napon, De mégsem felelsz meg, nincs ki megtartsom; Még éjjel sem hallgatok semmi módon Ez ínségben.
2. De te szent vagy és az Izráelben Te szentséged megmarad mindenben: Dicsértetel e gyülekezetben Szívvel, lélekkel. A mi régi atyáink teljességgel Tebenned bízának jó reménységgel, Szükségükben őket segedelmeddel Megtartottad.
3. Ha ők szívből kiáltottak hozzád, Mindjárt őket megszabadítottad; Benned bíztak és őket nem hagytad Esni szégyenben. Én nem vagyok ember, de féreg lévén, Minden népeknél vagyok nevetségben: Csúfolnak, utálnak és megvet minden És keserget.
4. Aki lát, minden csúfol engemet, Száját elvonssza, szól merő mérget, Fejét rázza, hunyorgatja szemét, Reám néz szörnyen, Mondván: ez ember bízott az Istenben, Szabadítsa meg azért őtet innen; Ha szereti az Isten, néki legyen Segítségül.
5. Hogy te engemet anyám méhéből Kihozál, ottan segedelmem lől, Csecsemő koromban is egyedül Csak benned bíztam. Sőt, mihelyt anyám méhéből származtam, Istenem voltál, reád támaszkodtam, Bátorsággal tehozzád ragaszkodtam, Én Istenem!
6. Ne távozzál azért messze tőlem, Ne hagyj el, mert nagy az én gyötrelmem! Nincs segítőm, és az én sérelmem Nem fáj senkinek. Sok erős bikák engem körülvettek, A bászani nagy ökrök reám törnek, Megölni, megtaposni igyekeznek Nagy méltatlan.
7. Az ő szájukat énreám tátván, Mint ragadozó, sívó oroszlán, Agyarkodnak, hogy engem torkukban Béfalhassanak. Könnyhullatásim, mint a vizek, folynak, Én csontjaim helyükből kimozdulnak. Szívem, mint viasz, olvad, bélim fájnak Sebek miatt.
8. Mint cserép, minden erőm elszáradt, Száraz nyelvem az ínyemhez ragadt; Porba vetél engem, érzem kínját Halál mérgének. Mert engemet sok ebek körülvettek, Gonosz népek ellenem összegyűltek, Kezeimet és lábaimat ezek Általszúrták.
9. Én csontjaimat megolvashatnák, Szörnyű szemeket reám fordítanak. Kínomban nem szánnak, de gúnyolnak, Űznek csúfságot. Elosztották egymás közt én ruhámat, És öltözetemre vetettek sorsot, Hogy abból ne metélnének foltokat, Osztván részre.
10. Azért tőlem, Uram, ne légy messze, Ne késsél, életemnek ereje! Kérlek, siess, tekints ínségemre: Légy segedelmül! Mentsd meg életem az éles fegyvertől, Védelmezz meg e sok dühös ebektől, Egyedül-voltomat mentsd meg ezektől, Jóvoltodbull!
11. Tarts meg az éh oroszlán torkátul, És az egyszarvú fenevadaktul, Mik mostan körülvettek nagy mordul, Ó, tarts meg engem! Melyért nevedet híven hadd dicsérem, Az én atyámfiaiak hirdetem, És a szent gyülekezetben tisztellem Felségedet.
12. Istenfélők, dicsérjétek őtet, Jákób fiai, áldjátok nevét; Izráel népe, féld e Felséget Mint Istenedet! Mert nem utálja a szegénynek ügyét, És tőle el nem fordítja szent színét, De ha kiált, meghallgatja kérését Nagy kegyesen.
13. Azért dicséretem rólad leszen Minden előtt a gyülekezetben, És én fogadásim semmiképpen Meg nem töretnék. A szegények esznek, megelégesznek, Téged az Istent keresők dicsérnek, Él az ő lelkük, és benned örvendnek Mindörökké.
14. E földi népnek minden serege Az Úrhoz gyűl ez emlékezetre. És a pogányoknak

nemzetsége Néki hajt fejet. Mert egyedül az Úr bír mindeneket, Övé az ország, és a pogány népet Bírja, rajtuk megmutatván erejét Kezeinek.

15. A kövérek, kik megelégedtek, És kik már porrá lenni készültek, Dicsérnek téged minden szegények És nyomorultak, És maradéki mindnyájan azoknak Néked szolgálván, térdet-fejet hajtnak És firól fira téged ők urálnak, Ó, nagy Isten!

*

Az igaznak szenvedéséről és dicsőségéről szól ez a zsoltár. Régen évente legalább egyszer — nagypénteken — felhangzott a gyülekezetben, mert ennek a zsoltárnak szavaival sóhajtott fel halálos kínjai között Jézus a keresztfán. Sajnos, újabban éppen azok a zsoltárok koptak ki a használatból, amelyekben a legvilágosabban tükröződik a beteljesült prófécia, azaz Jézus személye.

Alig remélhető, hogy valamennyi versét népszerűvé lehet tenni istentiszteleti keretben. Gyülekezeti éneklésre az első versén kívül a 2., 10., 12–14.

versek a legalkalmasabbak; ezenkívül a 16. fél versszak, azt azonban a dallam közepén kell befejezni.

Dallama nagyon szép és kifejező. Megtanulása sem nehéz, mert vonalvezetése és motívum-ismétlései megkönnyítik az emlékezetbe vésését.

E zsoltárunk bibliai szövege fölött *„Ajjelet hassakhar”* címiratot, pontosabban *nótajelzést* olvashatunk. Ennek jelentését már Bencédi Székely István (1547) így fordította: „az haynalnac nőstin szarvasán”. Több zsoltárnak van hasonló, több évezredes, a maga idejében közismert énekre utaló nótajelzése, így például a *„Múltlabben”* (9. zs. jelentése: „haljál meg a fiúért”; az *„Alámót”-é* (46. zs.) egyesek szerint „titkos”, mások szerint „ifjúi erő” vagy „elámita ének”. A *„Jónatélem rehókim”* (56. zs.) értelme: „távoli nagy fán ülő galamb”; a *„Sósannim”* (69., 80. zs.) pedig liliomokat jelent.

Ezek az ősi héber dallamok ma már nem azonosíthatók, habár éppenséggel nincs kizárva, hogy más tartalmú vagy akár más nyelvű — esetleg arab vagy latin — szöveggel, kisebb-nagyobb elváltozásokkal ma is élnek, hiszen tudományos tény, hogy a korai keresztyénség liturgikus éneklésébe igen sok héber dallam felszívódott, és immár két évezreden át meg is őrződött. Persze ezek egészen más stílusú, a keleti szabadabb verseléshez szabott dallamok voltak, és a genfi zsoltárokkal nincs semmi kapcsolatuk.

★

Ennek a zsoltárnak az első része (2-22. vers) egyéni panaszének. A rövid bevezetés után (2-3. vers) következik a bizalom-motívum (4-6. vers) és a panasz (7-19. vers). A panasz oka részben betegség, részben az ellenség magatartása. A panaszénekhez tartozik a kérés is (20-22. vers). A 23-32. vers hálaáldozattal egybekötött hálaének. Itt már áttöri a zsoltár az ószövetségi hívek hitének korlátait (Zsolt 6:6; 30:10; 88:11-13; 115:17k.), és hirdeti, hogy az elhunytak is dicsérni fogják Istent. Ez a hit az ószövetségi kijelentéstörténet utolsó szakaszában jelent meg (Ézs 26:19; Dán 12:2).

Már a zsoltár bevezetésében elhangzik az egyéni panaszének jellegzetes kérdése: Miért? A zsoltáríró nem érti, miért érte őt a sok súlyos szenvedés. A kétszeres megszólítás: Én Istenem, én Istenem, a Bibliában mindig a gyermeki bizalom jele. A zsoltárírónak tehát nem rendült meg a hite, sőt éjjel-nappal imádságos szívvel fordult Istenhez. Azonban hosszú ideig nem jött válasz, nem jött segítség. A 4. versben egy elválasztó jel (*atnah*) rossz helyen áll. A vers nem így fordítandó: „De te szent vagy, Izráel dicséretei felett trónolsz”, hanem így: „De te (mint) szent trónolsz; (Neked szól) Izráel dicsérete” (vö. Deut 10:21; Zsolt 80:2; 99,1; Ézs 57:15). (Néhány bibliai kézirat és a LXX a „dicséretetek” szót egyes számban olvassa.) Az 5-6. vers a panaszének gyakori motívuma, az ún. bizalom-motívum. Ez itt fokozott mértékben szólal meg, hiszen a zsoltáríró nem is a saját kegyességéről, hanem ősei hitéről beszél. Ebbe az is beleértendő, hogy ő maga is ezen az úton járt. Az elődök hitének értékelése 2Tim 1:5k.-ben is megtalálható.

A panasz leírása azzal kezdődik, hogy a boldog múltat a nyomorúságos jelennel hasonlítja össze a szenvedő. Ő most „féreg” (Jób 25:6; Ézs 41:24), akinek a külsejét már elrútította a betegség (Ézs 52:14; 53:3). Elsősorban csúfolóira panaszodik. A gúnyolódás a zsoltárírók ellenségeinek erős fegyvere (Zsolt 35:16; 39:9). Ezek a hitét vonják kétségbe: „az Úrra bízta magát: mentse meg!” (Mt 27:49). Az ellenség arról van meggyőződve, hogy a zsoltáríró hite képmutatás volt, ezért az Úr nem fogja őt megmenteni. A gúny jeléül elhúzzák a szájukat és fejüket csóválják (Zsolt 44:15; 64:9). Feleletképpen a zsoltáríró a 10-12. versben ártatlanságára hivatkozik, és elmondja, hogy születésétől fogva bízott az Úrban. Már az anyaméhéből is az Úr „húzta ki” (Zsolt 71:6). Az Úr nem engedi meg, hogy híve nyomorultul elpusztuljon. Az ún. bizalom-motívum kérésbe torkollik (12. vers): Ne légy tőlem távol!

A 13-14. versben az ellenség vadállatok képében áll előttünk. Básán vidékén jó legelők voltak; itt erős bikákat, bakokat és kövér teheneket tenyésztettek (Deut 32:14; Ám 4:1). Majd oroszlánhoz hasonlítja ellenségeit a zsoltáríró (vö. Zsolt 7:3; 10:9k.; 27:2; 35:17). Idetartozik a 17. vers is, melyben a zsoltáríró üzött vadhoz hasonlítja magát, ellenségeit pedig vadászkutyaéhoz. A vers végén levő mondatban: „mint az oroszlán, kezeimet és lábaimat” szövegromlás van; így értelmetlen lenne. Néhány bibliai kézirat és a LXX „mint az oroszlán” helyett az „átfúrták” vagy a „megkötözték” szót olvassa.

Az ennek megfelelő héber ige mindkettőt jelentheti. A vadászat hasonlatához az utóbbi jelentés illik: az űzött vad végül is hálóba esik, és a háló kötelei ráfonódnak tagjaira. A fordítás eszerint: „megkötözték kezeimet és lábaimat”.

A 15-16.18-19. vers súlyos testi betegségről beszél. Az erős láz következtében a beteg úszik saját izzadságában; csontjai fájnak, mintha szétestek volna; a 16. vers szerint „torka” (a szövegben „erő” áll; itt felcserélődött két betű) kiszáradt. Már a halál szférájában érzi magát; ott porban kell feküdni (Zsolt 44:26; Ézs 29:4). A betegség miatt lesoványodott, kiállnak a bordái (Jób 33:21; Zsolt 102:5k.). Ebben a helyzetben különösen is fájdalmas az, hogy ellenségei kárörvendve néznek rá (18. vers vége), sőt úgy bánnak vele, mintha már meg is halt volna: a jelenlétében osztozkodnak ruháin.

A panaszénekhez a kérés is hozzátartozik; ld. már a 12. verset is. A zsoltáríró számára sürgős a segítség: Siess segítségemre (20. vers; ld. még Zsolt 38:23; 40:14; 70:2.6; 71:12; 141:1). Hiszen az élete („lelke”) van veszélyben. Ez az ő „egyetlene”, akit (vadász)kutya támadnak (21. vers), és „nyomorultja”, aki bivalyok szarvai közé került. Így értelmezhető a szöveg a görög fordítások (LXX, Aquila) alapján. Másik lehetőség a 22. versben levő gondolatpárhuzamnak megfelelő fordítás: „Szabadíts meg az oroszán szájából, és a bivalyok szarvai közül hallgass meg”. Egyes írásmagyarázók a 22. vers utolsó szavát „meghallgattál”-nak fordítják, és már a következő hálaének bevezetésének tartják. Ez nem valószínű, hiszen a hálaének stílusa más, és semmi sem mutat arra, hogy itt csonka töredékkal van dolgunk. A vers utolsó szava még a kéréshez tartozik.

A hálaének szabályosan egyes szám 1. személyű állítmányokkal kezdődik: hadd beszéljem el; hadd dicsérjelek (*cohortativus*). Az átélt szabadítást a „testvérek”, a gyülekezet előtt (23. vers), az Urat félők, Jákób magva, Izráel magva előtt (24. vers), a nagy gyülekezetben (Zsolt 35:18; 40:10k.; 66:16; 107:32), az Őt félők előtt (26. vers), az alázatosak, az Urat keresők előtt (27. vers) beszéli el a zsoltáríró. Együttal fel is szólítja őket az Úr dicséretére, tiszteletére és félelmére (24. vers), és mint bölcs tanító, oktatja őket arra, hogy Isten meghallgatja a nyomorultak imádságát (25. vers). Nem veti meg őket (Zsolt 51:19; 69:34; 102:18); nem rejti el arcát előlük (Zsolt 10:11; 27:9; 69:18; 102:3; 143:7), nem tagadja meg kérésük teljesítését.

A hálaénekhez nemcsak bizonyágtétel tartozik, hanem hálaáldozat is. Már a 26. versben is a (bajban tett) fogadalom teljesítéséről van szó. A 27. vers szerint a gyülekezet tagjai az áldozati lakomában részesültek. A vers vége meghívás: „Éljen (új ford.: legyen vidám) szívetek örökké!”. Sőt a zsoltáríró a föld széléig lakó összes népet felszólítja Isten magasztalására (Zsolt 47:10; 86:9; 96:7-10). Hiszen Övé az uralom (29. vers)! Megérdemli, hogy „csak előtte” (így olvassuk a 30. vers első szavát „ettek”

helyett) boruljanak le mind a meghaltak, mind az élők, mind az ezután születő nemzedékek. A 30. versben azokról van szó, akik nem maradtak életben: már leszálltak a porba, a halottak hazájába (Zsolt 28:1; 30:4.10; 71:20; 143:3.7; Ézs 14:12; 29:4). Ezért a nehezen érthető „a föld összes zsírjai (*disné*)” (gazdagai? hatalmasai?) helyett Dán 12:2 alapján „a föld összes alvói”-ra (*jeséné*) gondolnak az írásmagyarázók. Megemlítendő, hogy a 31. vers első szavát („mag”) a LXX „magom”-nak azaz utódomnak, kollektív értelemben utódaimnak fordítja. A 32. vers első szavát pedig még a 31. vershez kell kapcsolni: „az eljövendő nemzedéknek”, a „születendő népnek” (32. vers) fogják hirdetni az Úr igazságát. Szép bizonyágtétel a zsoltár végén álló: „mert Ő cselekedett”, munkálkodott (Zsolt 52:11; Ézs 44:23). Benne van ebben az is, amit az Úr a történelemben vitt véghez népe javára; de az is, amit a zsoltáríró a saját életében tapasztalt meg.

Az Újszövetség ismételten idézi a 22. zsoltárt. Ennek a szavaival imádkozott Jézus Krisztus a keresztfán (Mt 27:46; Mk 15:34). Ez az Ő ajkán is az Atya Isten iránti gyermeki bizalmat fejezte ki. Egyúttal annak is a jele ez, hogy az Úr Jézus közösséget vállal a szenvedőkkel. A zsoltár 6. versét idézi Róm 5:5; a 8. verset Mt 27:39; Mk 15:29; Lk 23:35; a 9. verset Mt 27:43; a 16. verset Jn 19:28; a 19. verset Mt 27:35; Mk 15:24; Lk 23:34 és Jn 19:23-25. Utóbbi a zsoltárban levő gondolatpárhuzamot két külön aktusnak értette. A zsoltár 23. verse Zsid 2:12-ben, 24. verse Jel 19:5-ben, 29. verse pedig Jel 11:15-ben ismerhető fel.

23. AZ ÚR ÉNNEKEM ŐRIZŐ PÁSZTOROM

¹Dávid zsoltára. Az ÚR az én pásztorom, nem szűkölködöm. ²Füves legelőkön terelget, csendes vizekhez vezet engem. ³Lelkemet felüdíti, igaz ösvényen vezet az ő nevéért. ⁴Ha a halál árnyéka völgyében járok is, nem félek semmi bajtól, mert te velem vagy: vessződ és botod megvigasztal engem. ⁵Asztalt terítesz nekem ellenségeim szeme láttára. Megkened fejemet olajjal, csordultig van poharam. ⁶Bizony, jóságod és szereteted kísér életem minden napján, és az ÚR házában lakom egész életemben.

Az Úr én - né - kem ő - ri - ző pász - to - rom,

A - zért sem - mi - ben meg nem fo - gyat - ko - zom.

Gyö - nyö - rű szép me - zőn en - ge - met él - tet,

És szép ki - es fo - lyó - víz - re le - gel - tet;

Lel - ke - met meg - nyug - tat - ja szent ne - vé - ben,

És ve - zér! en - gem i - gaz ös - vé - nyé - ben.

*

1. Az Úr énnékem őriző pásztorom, Azért semmiben meg nem fogatkozom. Gyönyörű szép mezőn engemet éltet, És szép kies folyóvízre legeltet; Lelkemet megnyugtatja szent nevében, És vezér! engem igaz ösvényében.

2. Ha a halál árnyékában járnék is, De nem félnék még ő sötét völgyén is, Mert mindenütt te jelen vagy énvelem, Vessződ és botod megvigasztal engem, És nekem az én ellenségim ellen Asztalt készítesz, eledelt adsz bőven.

3. Az én fejemet megkened olajjal, És engemet itatsz teljes pohárral; Jóvoltod, kegyességed körülvészen És követ engem egész életemben. Az Úr énnékem megengedi nyilván, Hogy mind éltiglen lakjam ő házában.

*

Isten nevelő gondviselésének, pásztori szeretetének éppen egyszerűségében felülmúlhatatlanul szép ábrázolását nyújtja ez a zsoltár. De még többet mond számunkra, ha az emberi testet öltött és hozzánk hasonlóvá lett (Fii. 2 :7) Jó Pásztorra gondolunk, aki életét adja a juhokért (Ján. 10:11), aki egy az Atyával (Ján. 10 : 30). Nem véletlen, hogy ez az egyik legkedvesebb zsoltárunk és hogy egyes régi katolikus énekeskönyvekbe is belekerült.

Szép dallama egyházunk gyakorlatában több helyén eltorzult. Az ilyen *félreénekel*t dallamok helyreigazítása csak olyan helyeken sikerül, ahol a gyülekezet többsége, ha nem is hangjegyről éneklő zeneértő, de legalább is hajlandó és képes rá, hogy a rosszul megszokott dallamot helyes alakjában megtanulja és megszeresse. Tanulás közben mindössze három dologra kell ügyelnünk: az első két sor utolsó előtti hangját (f-et) mélyebbre, az ötödik sorét (é-t) az eddiginél magasabbra vegyük, és a második sor elején álló öt hosszú dallamhangot egyenletesen kitartsuk.

Van néhány zsoltár, melyeknek a dallama (1., 8., 32., 104.) zsoltárunk második sorához hasonlóan öt vagy (16., 26., 90., 133.) három kitartott hanggal kezdődik. Ezeknek betartására a ritmikus éneklés tanításakor gondosan ügyeljünk.

A 23. zsoltár dallamára további öt éneket lehet mondanunk, még pedig nem is akármilyeneket. Ezek: Lengyel Józsefnek a teremő Isten munkáiról szóló hitvalló dicsérete (250.); *Losontzi* Istvánnak az Isten ígéjéről és a sákra-mentomokról írt katekizmusi éneke (429.); Szentgyörgyi Kemény János úrva- csora utáni hálaadása (446.); Szenei *Molnár* Albert németből fordított reggeli éneke (495.) és Háló Kovács József esti dicsérete (505.). Egyes gyülekezetekben ma is szokás magát a 23. zsoltárt úrvacsora utáni hálaadásul énekelni.

★

Ez a zsoltár ún. bizalom-zsoltár. A bizalom-motívum a panaszének egyik alkotóeleme; itt ez önálló formában jelenik meg. Két hasonlatot használ a zsoltáríró. Először pásztorhoz, majd vendéglátó házigazdához hasonlítja az Urat. Ennek a két hasonlatnak az értelmezése a fogság utáni kor elmélyült teológiai gondolkozására utal (ld. az 1. és 6. vers magyarázatánál).

Az ókori keleti népek gyakran nevezték isteneiket és királyaikat pásztoroknak. A pásztor szó gondoskodást fejez ki. Hasonlóképpen a Biblia is pásztornak nevezi Istent

(Zsolt 28:9; 80:2), a népet pedig az Ő nyájának (Zsolt 74:1; 77:21; 78:52; 79:13; 95:7; 100:3; Ézs 40:11; Jer 23:3; Ez 34:11-16; Hós 4:16; Mik 7:14; Zak 9:16). Pásztoroknak nevezi a Biblia a királyokat és más vezető embereket is (2Sám 5:2; 7:7; Jer 3:15; 10:21; 22:22; Ez 34:1kk..23k.; Mik 5:4; Zak 11:3-17). A zsoltáríró az Úrról mint népe pásztoráról szóló gondolatokat önmagára vonatkoztatja, és ezt mondja: „Az Úr az én pásztorom”. Az Újszövetség szerint Jézus Krisztus a jó pásztor (Jn 10:1-18; Jel 7:17).

Az 1b. vers két rövid mondatból áll. Bár kötőszó nincs köztük, oksági kapcsolatban állnak egymással. Prózában így mondanánk: Pásztorom az Úr, ezért nem szűkölködöm. A pásztor úgy vezeti juhait, hogy zöld legelőhöz és a pihenőhelyen vízhez jussanak, amelytől felüdülhetnek (Zsolt 31:4; Ézs 49:10). Ő ismeri az „igaz” utat. A keleti pásztor nem a nyáj mögött ment, hanem előtte. Ha sötét völgyön (a héber *calmut* - *calmávet* szó hagyományos fordítása: „halál árnyéka”) kell a nyájnak átmennie, bármelyik szikla mögül támadás érheti a nyáját. Ilyenkor a pásztor a (szegekkel kivert) buzogányt használja, és megvédi a nyáját. Van kisebb botja is; erre támaszkodik, és a nyájából elcsatangoló juhokat ezzel húzza vissza. A juhoknak nem kell félni; „vigasztalja” őket a védelmükre használt fegyver. - Mindez „az Ő nevéért” történik. Itt már a tartalom szétfeszíti a keretet. A földi pásztor a maga hasznáért munkálkodik. Az Úr - az Ő nevéért, neve dicsőségéért (Zsolt 25:11; 31:4; 106:8; 143:11; Ézs 48:9; Jer 14:7; Ez 20:9.14.22).

A második hasonlat az Urat mint vendéglátó házigazdát mutatja be. A nomád időben nagyra becsülték a vendégszeretetet (Gen 18:1kk.; 19:1kk.; Bír 19:11kk.). A házigazda szükség esetén meg is védte vendégét, aki az ő hajlékának oltalma alatt volt (szó szerint: „gerendázatának árnyékában”, Gen 19:8). A zsoltáríró olyan emberhez hasonlítja magát, akinek még idejében sikerült elérnie erős oltalmazójának házáat. Mire üldözői odaérnek, már tehetetlenek. Látniuk kell, hogy ő már biztonságban van, sőt terített asztal mellett foglal helyet. Megbecsült vendégként bánt vele a házigazda: fejét olajjal kente meg (Zsolt 92:11; 133:2a; Lk 7:44-46).

A 6. vers már nem hasonlatokban beszél. Itt tudjuk meg, mire vonatkozott az előző két hasonlat. A zsoltáríró azért nem fél, mert az Úr házában lehet mint az Úr vendége (Zsolt 15:1; 24:3). Itt oltalmat nyer üldözőitől (Zsolt 27:1.5; 36:8). Most már az Úr jósága és szövetségi hűsége „üldözi”, követi őt. A vers második felében a héber szöveg így szól: „visszatérek az Úr házába”. Ez arra utal, hogy a zsoltáríró rendszeresen részt fog venni a zarándokutakon. Ehelyett a LXX az Úr házában való „lakozásról” beszél. Ez a papok és a lévíták kiváltsága, mely azonban a hívekre is kiterjed, hiszen velük van az Úr (4. vers; Gen 26:3.24; 28:15; 31:3; Deut 31:6k.).

24. AZ ÚR BÍR AZ EGÉSZ FÖLDDEL

¹Dávid zsoltára. Az ÚR é a föld és ami betölti, a földkerekség és a rajta lakók. ²Mert ő vetette meg alapját a tengereken, ő rögzítette a folyókon. ³Ki mehet föl az ÚR hegyére, és ki állhat meg szent helyén? ⁴Az ártatlan kezű, a tiszta szívű, aki nem sóvárog hiábavalóság után, és nem esküszik hamisan. ⁵Áldást nyer az ilyen az ÚRtól, igazságot a szabadító Istentől. ⁶Ilyen az a nemzedék, amely hozzá folyamodik, akik Jákób Istenének orcáját keresik. (Szela.) ⁷Emeljétek föl fejeteket, ti kapuk, emelkedjetek föl, ti ősi ajtók, hogy bemehessen a dicső király! ⁸Ki az a dicső király? Az erős és hatalmas ÚR, az ÚR, aki hatalmas a harcban. ⁹Emeljétek föl fejeteket, ti kapuk, emeljétek föl, ti ősi ajtók, hogy bemehessen a dicső király! ¹⁰Ki az a dicső király? A Seregek Ura, ő a dicső király! (Szela.)

*

Az Úr bír ez e - gész föld - del

És min - den ben - ne é - lők - kel;

Ö - vé a föld - nek ke - rek - sé - ge,

Mit a ten - ge - ren é - pí - tett,

Fo - lyó - vi - zek - kel kö - rül - vett,

Mely - ben meg - lát - szik böl - cse - sé - ge.

*

1. Az Úr bír ez egész földdel És minden benne élőkkal; Övé a földnek kerekcsége, Mit a tengeren épített, Folyóvizekkel körülvett, Melyben meglátszik bölcsesége.
2. Ki mégyen fel a szent helyre, Az Úrnak ő szent hegyére? És vajon kitől tiszteltetik?

Akinek tiszta ő szíve, És ártatlan az ő keze, Aki hamisan nem esküszik.

3. Ezt az Úr megáldja szépen, És az idvezítő Isten Adja igazságát őnéki. Az pedig a boldog nemzet, Mely, nézve az ő szent színét, Jákóbnak Istenét keresi.
4. Ti szent kapuk, kinyíljatok, Fejetekeket feltartsátok: E dicső király hadd térjen bel!
Micsoda dicső király ez? A seregek Istene ez, Nagy ennek hadi erőssége.
5. Ti kapuk, emelkedjetek, Fejetekeket felvessétek, Hogy e király belétek térjen!
Kicsoda e nagy királyság? Ez a Zebaoth uraság! Mely nagy az ő dicsőségében!

*

Ennek a szép zsoltárunknak a dallamára még három másik zsoltárt énekelhetünk. További előnye, hogy a gyakorlatban egyetlen dallamhangja sem szenvedett változást. Helyes ritmusának megtanítása sem okoz nehézséget, csupán arra ügyeljünk, hogy a kezdetén álló négy hosszú hangot egyenletesen tartsuk ki, a továbbiakban pedig a jelzett hangértékeknek és a szöveg hangsúlyának megfelelően adjuk meg a dallam lüktetését.

Tartalmát illetően a régiek ebben a zsoltárban többféle jelképes üdvtörténeti vonatkozást ismertek fel. Ennek megfelelően gyakran énekelték Adventben és Karácsonykor, de Virágvasárnapon és Áldozócsütörtökön is. Ritkán jutunk el odáig, hogy a dicsőség királyának kozmikus tiszteletét hirdető 24. zsoltárnak minden költői képét és minden tanítását felismerjük és azokról mindezeknek az ünnepi alkalmaknak felhasználásával vallást tegyünk.

A dallamára énekelhető három további zsoltár közül kettőről (62., 95.) a saját sorszámuk alatt szólunk. A harmadik, a 111. zsoltár alig használatos a gyülekezetekben, pedig mint Isten lelki és testi áldásairól megemlékező hálaének, igen gyülekezetszerű. Használatba vétele ezért mind önmagában véve, mind a 24. zsoltár szép dallamának mentői gyakoribb megszólaltatása érdekében is kívánatos lenne.

★

A Zsolt 24 három részből áll. Az 1-2. vers istendicséret (himnusz), a 3-6. vers tóra-liturgia, a 7-10. vers pedig kapuliturgia. A 3-6. versben a hívek kívánnak bevonulni a templomba, a 7-10. versben maga az Úr. A Salamon által épített templomra kell gondolnunk.

Izráel két okból dicsérte Istent: a szabadításért és a teremtésért. A nép először úgy ismerte meg Istent, mint szabadítóját (Ex 15:21); csak később tárgult és növekedett a nép hite annak felismerésére, hogy a szabadító Isten az egész világ Teremtője. A

teremtés jogán az egész föld az Úré (1Kor 10:26), Ő alapította (mint valami épületet, Zsolt 78:69; 89:12; 102:26; 104:5), és Ő „szilárdította meg” a földet. Az ókori keleti ember elképzelése szerint a föld vízen úszik (Gen 7:11; 49:25; Ex 20:4; Deut 33:13; Jó 26:10; Zsolt 136:6), és azért nem inog, mert hatalmas oszlopok tartják (1Sám 2:8; Jó 38:6; Zsolt 104:5; Péld 8:29; Jón 2:7).

A 3-6. vers tóra-liturgia (vö. Zsolt 15; Ézs 33:13-16). A 3. vers „felmegy” szava a zarándoklást fejezi ki (1Sám 1:3; Zsolt 122:4), a „megáll” szó pedig az istentiszteleten való részvételt (Zsolt 1:5). Az Úr hegye a Sion-hegy, az Úr lakóhelye (Zsolt 68:17; 132:13). A Zsolt 15-höz hasonlóan itt is a zarándokok kérdezik a templomban levő papokat: ki vehet részt az istentiszteleten. Palesztinában sok templom volt az izráeli honfoglalás előtt, amelyekben különböző szertartások voltak. A zarándokok és vándorok a helyi istenség haragját nem akarták magukra vonni, ezért kellett megkérdezniük egy-egy templomnál az istentiszteleti rendet. A papok válasza akkor még áldozatokra és szertartásokra vonatkozott. Még a Bibliában is van nyoma a rituális tisztaság követelményének, pl. Deut 26:13k.; 1Sám 21:5-7. Azonban a Zsolt 15 és 24-ben erről már nincs szó. A zarándokok kérdésére adott felelet, a papi tóra (= tanítás; vö. Hag 2:11kk.; Zak 7:3kk.) először a hír és a cselekedetek együttes fontosságáról szól. A jó cselekedet mögött nem szabad tisztátalan indulatnak lennie (Jer 34:8kk.; Mt 26:47kk.). Tiszta szívre van szükség (Zsolt 51:12; 73:1; Mt 5:8). De a szív tisztasága sem elég, ha valaki nem terem jó gyümölcsöket (Mt 7:15-20; Jak 2:18). A következő mondat: „nem emeli lelkét hiábavalóságra” (a héber szöveg „lelkemet” szava helyett sok bibliai kézirat „lelkét” olvas), nemcsak hiábavaló földi dolgokra vonatkozhat, hanem „hiábavaló” bálványokra is (Zsolt 31:7; Jer 18:15; Jón 2:9). A szívet vagy lelket emelni annyit jelent, hogy vágyódni (Zsolt 25:1; 86:4; 143:8). A bálványimádás tilalma (első parancsolat!) után a hamis eskü tilalmáról van még szó (harmadik és kilencedik parancsolat). Hamis esküvel sok kárt lehetett okozni; akár ki is lehetett végeztetni valakit (1Kir 21:9kk.). A papok válaszához hozzátartozik az ígéret is: Isten áldást és igazságot ajándékoz engedelmes híveinek. Az igazság nem az ember természetes tulajdona (Jób 4:17; 25:4-6; Dán 9:7; Fil 3:9), ezt csak az Úr, a „szabadító Isten” (Zsolt 18:47; 27:9; 65:6; 79:9; 85:5) ajándékozhatja az embernek. A 6. versben a hívek részéről hangzik el a válasz: ők azok, akik „keresik” az Urat, azaz ellátogatnak Jákób Istenének templomába, megtartják az Ő parancsolatait, és részt vehetnek az istentiszteleten (Zsolt 100:4; 118:19k.; Ézs 26:2). A „Jákób orcájának keresői” kifejezés csonka; a LXX alapján azokra kell gondolnunk, akik „Jákób Istenének orcáját keresik”. A „Jákób Istene” kifejezés Zsolt 20:2; 46:8.12; 75:10; 76:7; 81:2.5; 84:9-ben is előfordul.

Kapu-liturgia: az Úr bevonulása templomába. Ezekben a versekben öt ízben nevezi a zsoltáríró az Urat a dicsőség Királyának. Ez nem volt szokás a pusztai vándorlás idején. Kánaánban és a szomszéd népek körében (Asszíriában és Egyiptomban) nevezik

királyoknak a főisteneket, akik a többi istenek felett uralkodnak. Izráelben jó darabig nem nevezték az Urat királynak, mert a „király” (héberül: *melek* a szót a *boset* = szégyen szó magánhangzóival látták el, és így lett belőle *molek*, majd *molok*) tisztelete gyermekáldozatokat követelt (Lev 18:21; 20:2k.; 2Kir 23:10). De Ézsaiás már Királynak, a Seregek Urának nevezi Istent (Ézs 6:5). Hasonlóképpen a Zsolt 24 is – miután a 8. versben erősnek és hősnek, a harc hőisének mondja az Urat – a 10. versben Seregek Urának is nevezi. Itt már régi izráeli hagyománnyal van dolgunk. Az Úr erős harcos (Ex 15:3; 2Sám 5:10; 1Kir 20:23.28). A harcba az Úr szövetségládáját is elvitték (Num 10:35k.; 1Sám 4:4; 2Sám 11:11). A szövetségláda ui. az Úr trónusa (Jer 3:16k.; 17:12): a Seregek Ura a ládán levő kerubok szárnyai felett trónol láthatatlanul (1Sám 4:4; 2Sám 6:2; 2Kir 19:15; Zsolt 80:2; 99:1).

Ennek alapján az írásmagyarázók azt tanítják, hogy nagy ünnepeken szokás volt a szövetségládát ünnepi körmenetben körülhordozni Jeruzsálemen (Zsolt 68:25). Körmenetről olvasunk Zsolt 48:13–15-ben is. Amikor a ládát hordozó papok visszaértek a templomhoz, költőien szép felszólítást intéztek a templom kapuihoz. A templom (a mennyei és a földi templom egyaránt) kapuival együtt örök, mint maga az Úr (Zsolt 29:9k.; 48:15; 78:69; 93:5). A kapuknak fel kell emelkedniük, mert olyan nagy az Úr, hogy nem fér be rajtuk; vö. Zsolt 47:3.10; 86:10; 95:3; Ézs 6:1kk.; 66:1kk.; Mik 1:3). A templomban örökdő papok kérdéssel felelnek: Ki az a dicső Király? A kérdés és a felelet ismételten elhangzik. Az ünnepélyes liturgia résztvevőinek újra és újra alkalmuk van kimondani a hitvallást: az Úr a dicsőség Királya!

25. SZÍVEMET HOZZÁD EMELEM

¹Dávidé. URam, hozzád emelkedem lélekben! ²Benned bízom, Istenem, ne szégyenüljek meg, ne nevéssenek ki ellenségeim! ³Senki se szégyenüljön meg, aki benned reménykedik, azok szégyenüljenek meg, akik ok nélkül elpártolnak tőled! ⁴Utaidat, URam, ismertesd meg velem, ösvényeidre taníts meg engem! ⁵Vezess hűségesen, és taníts engem, mert te vagy szabadító Istenem, mindig benned reménykedem. ⁶Gondolj, URam, irgalmadra és kegyelmedre, melyek öröktől fogva vannak. ⁷Ifjúkorom vétkeire és bűneimre ne emlékezz! Kegyelmesen gondolkodj rám, mert te jóságos vagy, URam! ⁸Jó és igaz az ÚR, ezért megmutatja a vétkeseknek a jó utat. ⁹Az alázatosakat igazságosan vezeti, és az ő útjára tanítja az alázatosakat. ¹⁰Az ÚR minden ösvénye szeretet és hűség azoknak, akik megtartják szövetségét és intelmeit. ¹¹A te nevedért, ó URam, bocsásd meg bűneimet, mert sok van! ¹²Azt az embert, aki féli az Urat, oktatja ő, hogy melyik utat válassza. ¹³Élete boldog marad, és utódai öröklék a földet. ¹⁴Közösségben van az ÚR az őt félőkkel, szövetségére tanítja őket. ¹⁵Szemem állandóan az ÚRra néz, mert ő szabadítja ki lábamat a csapdából. ¹⁶Fordulj felém, és könyörülj rajtam, mert magányos és nyomorult vagyok. ¹⁷Enyhítsd szívem szorongását, szorult helyzetemből

szabadíts ki! ¹⁸Lásd meg nyomorúságomat és gyötrődésemet, és bocsásd meg minden vétkeket! ¹⁹Nézd, mennyi ellenségem van! Gyűlölnek kegyetlen gyűlölettel. ²⁰Tartsd meg életemet, ments meg, ne szégyenüljek meg, mert hozzád menekültem! ²¹Feddhetetlen becsület őrizzen engem, mert benned reménykedem. ²²Szabadítsd ki, ó Isten, Izráelt minden nyomorúságából!

*

Szí - ve - met hoz - zád e - me - lem,

És ben - ned bí - zom, U - ram;

És meg nem szé - gye - nít - te - tem,

Nem ne - vet sen - ki raj - tam,

Mert szé - gyent nem val - la - nak,

A - kik hoz - zád e - se - dez - nek,

A - zok pi - ron - kod - ja - nak,

A - kik hi - tet - le - nül él - nek.

*

1. Szívemet hozzád emelem, És benned bízom, Uram; És meg nem szégyeníttetem,
Nem nevet senki rajtam, Mert szégyent nem vallanak, Akik hozzád esedeznek, Azok
pironkodjanak, Akik hitetlenül élnek.
2. Útaid, Uram, mutasd meg, Hogy el ne tévelyedjem; :/: Te ösvényidre taníts meg,
Miken intézd menésem. És vezérelj engemet A te szent igaz Igédben; Oltalmazd
életemet, Mert benned bízom, Úr Isten.
3. Emlékezzél jóvoltodból Nagy kegyelmességedre, :/: Emlékezzél irgalmadról, Mely
megmarad örökre. Ifjúságomnak vétkét, Kérlek, hogy meg ne említsed. Sőt nagy
kegyességedet, Én Istenem, megtekintsed.
4. Jó és igaz az Úr Isten Mind örökkön-örökké, :/: A bűnösöket térítvén Ő igaz
ösvényire; És a nyomorultakat Életükben igazgatja, Nagy kegyesen azokat Az ő útában
megtartja.
5. Az Istennek minden úta Kegyeség és nagy hűség :/: Azoknak, kik mondására Gondot
tartnak mindvégig. Énnékem kegyelmezz meg, Uram, a te szent nevedért. És bűnömet
bocsásd meg, Ne ostorozz nagy voltáért!
6. Aki az Úr Istent féli És tiszteli szívében, :/: Azt ő nagy híven vezérli Igaz
ösvényeiben. Nagy békeességben annak Minden jó bőven adatik, És ő maradékinak
Gazdag örökség hagyatik.
7. Az igaz istenfélőknek Megjeleníti titkait, :/: És az őbenne hívőknek Megmutatja
kötésit. Istenhez szemeimet Felemelem szüntelenül, Ő megőriz engemet, Lábam
kivonssza a tőrből.
8. Térj azért hozzám, Istenem, Tekints reám kegyesen, :/: És kegyelmezz meg
énnékem, Mert élek szegénységben. Nyavalyája szívemnek Napról napra mind öregbül;
Uram, add végét ennek, Végy ki engem ez ínségből!

*

A római liturgia ennek a zsoltárnak a kezdő szavaiból meríti az első adventi vasárnap miséjének bevezető énekét, az úgynevezett *Introitus*-t. Kálvin János jelvénye, az égő szívet magasba emelő kéz, kétféle körirattal volt használatos, és egyházunkban a két világháború közötti években vált népszerűvé. Egyik körirat a 25. zsoltár első sorát, a másik a reformátor latin jelmondatát — *Soli Deo Glória*, magyarul: egyedül Istené a dicsőség — idézte. Nem érdektelen tudnunk, hogy ez az utóbbi jelmondat Luther Márton és közvetlen hívei előtt sem volt idegen, sőt később a közismerten mély lutheránus kegyességű nagy zeneköltő, Bach János Sebestyén számos nagy művének, többek között a monumentális H-moll mise kéziratának végén is ott találjuk

ennek a jeligének kezdőbetűit, a szerző keze vonásával.

Bach legnagyobb méltatója, Schweitzer Albert írja többek között: „Az S.D.G. és aJ.J. (*jesu juva*, magyarul: Jézus, segítség), amelyekkel partitúráit díszíti, nála sohasem merő formulát, hanem hitvallást jelentenek, amely egész alkotó munkásságát áthatja. Számára a zene: istentisztelet.”

Maga a 25. zsoltár tartalmát tekintve könyörgés Isten kegyelmes vezetéséért, bűnbocsánatért és szabadításért. Bizonyára ebben az átfogó értelemben tekintették a keresztyének régtől fogva a Krisztusban elnyert üdvösséget kérő, tehát adventi éneknek. Ezek a mélyebb gondolat-társítások ugyan az újabb időkben kikoptak — nem a zsoltárból, csak a mi egyházi tudatunkból —, de éppen ezért lehet hasznos újra felfigyelni rájuk.

A reformáció előtt kialakult egyházi szertartási rendben a böjt kezdetétől Pünkösdvásárnapig terjedő vasárnapokat az illető napra előírt miserend introitus-énekeinek a kezdőszavairól nevezték el. Ezek az elnevezések evangélikus atyáinkfiainál ma is használatosak. Ezek szerint a Virágvasárnap előtti negyedik és harmadik vasárnap (*Reminiscere*, ill. *Oculi*) latin elnevezései a 25. zsoltár 6., ill. 15. bibliai versét idézik (*Emlékezzél meg Uram és Szeme/m mindig az Úrra nézzenek*).

A zsoltár dallama jól ismert, de ritmikus alakjában csak igen kevés helyen használatos. Ritmusát tekintve az első, ill. harmadik dallamsor közepére, valamint a hatodik dallamsor hangjegyek fölött kapcsokkal jelzett négy első hangjára kell ügyelnünk. A legvégén az utolsó előtti hangot majdnem mindenütt eltérően (re helyett ti'-nek) mondják; ez azonban nem zavar, mert e két dallam-fok egyaránt szerepel az e helyre illő összhangban. Természetesen csak az helyes igazán, ha a kóda szerint énekeljük.

*

Ez a zsoltár ún. „alfabetikus zsoltár:” a verssorok a héber abc soron következő betűivel kezdődnek. Ilyenek: Zsolt 9-10; 34; 37; 111-112; 119 és 145. A Zsolt 25-ben a héber abc rendje nem teljes. Hiányzik a *vav* az 5. versben (bár ez számos héber kéziratban és a LXX-ban megvan; így pótolható) és a *qof* a 18. versben (itt a szöveg helyreállítása csak sejtéseken alapul). A 22. vers többlet; a héber abc utolsó betűje (*táv*) már a 21. vers elején szerepelt.

A tudós szerző általában az egyéni panaszének gondolatkörében mozog. Az 1-7. vers bizalom-motívumot és kérést tartalmaz, a 8-10. vers himnikus jellegű, a 12-14. vers a bölcsességirodalom gondolatait tartalmazza, a 15-21. vers megint egyéni panaszének: a nyomorúság rajza és kérés.

A zsoltár szereztetési idejének a fogság utáni kort tartjuk. Erre mutat az alfabetikus forma, a műfajok keveredése és az erős személyes bűnbánat hangsúlyozása. Értéke a zsoltárnak a benne megnyilvánuló hit és bizalom, valamint az igaz bűnbánat.

Az első vershez még az „Istenem” szó is hozzátartozik. A szívet Istenhez emelni annyit jelent, mint Istenhez vágyakozni (Zsolt 24:4; 86:4; 143:8). Az „Istenem” megszólítás mindenütt a bizalom kifejezése (ld. Zsolt 22:2 magyarázatánál). A 2. versben már ki is mondja a zsoltáríró, hogy az Úrban bízik. A bizalom-motívum már itt is átmegegy tanításba: nem szégyenül meg, aki az Úrban bízik. Nem nevetnek rajta ellenségei. A 3. vers végén ellenségei megszégyenüléséért könyörög a zsoltáríró (Zsolt 6:11; 31:18; 35:4).

A zsoltáríró tudja, hogy Isten útjai különböznek az ember útjaitól (Ézs 55:6k.). Tudja, hogy Isten népét sokszor érték csapások azért, mert letértek az Úr útjáról (Ex 32:8; Deut 11:28; 1Kir 15:26). Ezért kéri, hogy Isten tanítsa őt útjára. Ez Isten törvénye, parancsolatai által történik (Deut 11:28). Egyúttal bűnbocsánatért is könyörög a zsoltáríró. Olyan bűnt említ, amelyet általában nem tartottak súlyosnak: ifjúkora vétkeit (Jób 13:26). Neki azonban ezek is fájnak. A bocsánat egyetlen alapja Isten jósága! (7. vers; Zsolt 51:3k.). Ő szabadító Isten (5. vers; Zsolt 18:47; 24:5; 27:9; 51:16; 88:2).

A himnuszok általában a teremtésért és az Egyiptomból történt szabadításért szokták dicsérni Istent. Itt az istendicséret oka az, hogy Isten tanítja az embert, és pedig az „alázatosokat” és a „vétkezőket” az Ő útjára. Sőt „járatja” őket: Ő maga segíti híveit abban, hogy megtartsák szövetségét, intelmeit. Isten munkálkodik hívei életében.

Ez a vers ismét kérés. A 6-7. vershez hasonlóan bűnbocsánatért könyörög a zsoltáríró. Bűnét nagynak tartja. A bocsánat alapja Isten „neve”, azaz hírneve, dicsősége, nem pedig az emberi érdem (Zsolt 79:9; 106:8; 109:21; 143:11; Ez 20:9.14.22.44).

A zsoltáríró mint tanítómester, a bölcsességirodalom jellegzetes stílusában beszél: „Ki az az ember, aki féli az Urat?”. Az ilyen embert tanítja az Úr (4-5.8-9.14. vers). Az istenfélelem jutalma az utódokra is kihat: „Öröklík a földet”: az ígéret földjén lakhatnak (Ex 20:12; Deut 5:16; Zsolt 37:27-39; Mt 5:5). De még ennél is nagyobb ajándék az, hogy benső, meghitt közösségben lehetnek az Úrral (Zsolt 111:1; Péld 3:32). Itt az egyéni panaszének stílusában írt kérések találhatók. Kezdődik a 15. versben a bizalom-motívummal: állandóan az Úrra néz (Zsolt 121:1; 123:1; 141:8). A zsoltáríró úgy érzi magát, mint a csapdába esett vad (vagy madár). Magányosságát, szíve szorongását emlegetve kér szabadulást, majd újra bűnbocsánatért esedezve imádkozik (18. vers). Ellenségei is vannak, akik „erőszakos gyűlölettel” gyűlölik őt (19. vers). A 20. versben

szabadításért könyörög; ezzel együtt jár az a kérés, hogy emberek előtt se kelljen megszégyenülnie. Ha nem segítené meg az Úr, akkor hite, istenfélélmé hiúsulna meg; nem történhet ez meg azzal, aki Istennél keres oltalmat. Feddhetetlenség és becsület – költői módon megszemélyesítve, mint mennyei lények (Zsolt 85:11k.; 89:15; 97:2) – őrzik az igazat.

Ez a vers már nem illik bele a héber abc-be. Tartalmi szempontból itt az egyéni könyörgés Isten népéért mondott könyörgéssé tágul. Lehetséges, hogy az első két héber szóban a zsoltáríró saját nevét rejtette el: *Pedahel* (Num 34:28) vagy *Pedaja-Pedajáhú* (2Kir 23:36; 1Krón 27:20).

A zsoltáríró bizonyágtételéből a kegyelmes Istent ismerjük meg, Aki többet tesz az emberért, mint amire bármiféle szerződés vagy szövetség kötelezné! A szövetségi hűség megszűnik, mielőtt a másik fél megszegi a szövetséget. De Isten a vétkeket is oktatja útjára; jóságáért, nevéért megbocsát, és az embernek segítséget ad ahhoz, hogy az Ő útján járjon. A szövetségi hűségnél többet tesz Isten: szereti az embert (Jn 3:16).

26. LÉGY ÍTÉLŐM, URAM

¹Dávidé. URam, szolgáltass nekem igazságot, mert feddhetetlenül éltem, az ÚRban bíztam ingadozás nélkül! ²Vizsgálj meg, URam, és próbálj meg, kutasd át szívemet-lelkemet! ³Mert hűséged szemem előtt van, igazságod szerint járok-kelek. ⁴Nem ülök hitvány emberek közé, alattomosokkal nem járok együtt. ⁵Gyűlölöm a gonoszok társaságát, nem ülök le a bűnösök közé. ⁶Ártatlan vagyok, megmosom kezem, úgy járom körül oltárod, URam, ⁷hangos hálaéneket zengve, felsorolva sok csodatettedet. ⁸URam, szeretem háza, ahol laksz, dicsőséged lakóhelyét. ⁹Ne ragadd el lelkemet a vétkesekkel, életemet a vérontókkal együtt, ¹⁰akiknek a keze tele van gyalázattal, jobbuk megvesztegetéssel. ¹¹Hiszen én feddhetetlenül élek, válts meg, és könyörülj rajtam! ¹²Lábam biztos talajon áll, áldom az URat a gyülekezetben.

Hűséges szív reménysége.

Bourgeois L., Genf, 1551.

*

1. Légy ítélem, Uram, Mert hűséggel jártam És éltem nagy ártatlanul! Azért hiszem az Istent, Hogy ő engemet megment Minden háborúságotól.
2. Próbálg és kísérts meg, Ügyemet jól nézd meg: Meglátod tisztaságomat! Vizsgáld meg veséimet, És próbáld meg szívemet, Hogy értsed indulatomat.
3. Látnom szemem előtt Kegyelmességedet, És azon vagyok szüntelen, Hogy minden dolgaiban Járjak igazságodban, Ne vétsek Felséged ellen.
4. A hazug emberek Nálam nem kedvesek; A tettető csalárdokat Szívem szerint gyűlölöm, És nagy távol kerülöm Az álnoksággal járókat.
5. A gonosztevőknek És hamis népeknek Társaságukat gyűlölöm. Ő gyülekezetükben Nem ülök semmiképpen, Sőt előttem sem szenvedem.
6. Belső tisztaságban És ártatlanságban Én kezeimet megmosom; Tisztán téged dicsérlek, Áldozván Felségednek, Oltárod körül forgódom.
7. Éneki felszóval És víg hangossággal Magasztalom Felségedet; Néked adván hálákat, Hirdetvén csodáidat, Mindenütt áldlak tégedet.
8. Uram, hajlékodat, Szeretem házadat, Holott lakol dicsőséggel, Szent helyedet kedvelem, És azt feljebb becsülöm Minden e világi kincsnél.
9. Ostorodat, Uram, Fordítsd el énrólam, Ne büntess a bűnösökkel! Vélük ne verd lelkemet, Ne vedd el életemet A vérontó emberekkel!
10. Az én lábam megáll, Tágas helyet talál, És megmarad ösvényiben: Azért, Uram, dicsérlek, És örömmel tisztellek A hívek szent seregiben.

*

„Hűséges szív reménysége” — olvassuk a zsoltár fölött. A gyülekezet előtt hangsúlyoznunk kell, hogy itt az „ártatlanság” vagy „tisztaság” szavak nem arra valók, hogy önelégültséget, farizeus! gőgöt tápláljanak bennünk, mert igazában ezek a tulajdonságok, melyek a hívőt felemelhetik a bűn egyetemes nyomorúságából, Isten ingyen vett ajándékai, nem pedig a mi érdekünknek tulajdonítható emberi vívmányok.

Régmúlt időben ennek a zsoltárnak két versét egyes gyülekezetekben, sőt egész egyházvidékeken különös rendeltetéssel használták. A hatodik versszakot:

Belső tisztaságban
és ártatlanságban
én kezeimet megmosom —

olyankor énekelték, amidőn a gyülekezet úrvacsoravételének végén a kurátor, az egyházfi, a kántor és legutolsónak a lelkész magukban az Úr asztala előtt elmondták a szent jegyekhez járuláskor mondandó imádságot és együtt vették magukhoz a kenyeret és a bort. A nyolcadik verset pedig némely gyülekezetben istentiszteleti kezdő énekül használták:

Uram, hajlékodat, szeretem házadat ...

Dallama önmagáért is megérdemli, hogy megismerkedjenek vele azok, akik nem ismerik. Ritmusának lejtése nem nehéz, csak az első és az utolsó sora kezdetén van három-három hosszú hangérték; dallamvezetése határozottan könnyű, hangzása is szép.

★

Ez a zsoltár az egyéni panaszénekek közé tartozik. Azonban itt nem a szokásos arányban állnak egymás mellett a panaszének részei, hanem túlsúlyba kerül az ártatlanság hangoztatása. Hiányzik a panasz elbeszélése! Ezért vannak olyan magyarázók, akik ezt a zsoltárt nem is panaszéneknek gondolják, hanem ún. bizalom-zsoltárnak. Azonban ha röviden is, de van szó az ellenfelek viselkedéséről (9-10. vers), ez pedig a panaszének jellegzetessége. A zsoltár szerzettetési idejére nézve némi támpont lehet az, hogy áll a templom (8. vers).

A bevezetésben az Úr megszólítása és segítségül hívása történik, éspedig jogi ügyben:

„ítélj meg engem”, azaz „szolgáltass nekem igazságot” (új fordítású Biblia). Ilyen értelemben fordul elő az „ítélni” ige Zsolt 7:9; 35:24; 43:1-ben; az „ítélet” szó Zsolt 17:2-ben. A zsoltáríró vizsgálatot kér az Úrtól. Ahogyan az ötvös „megpróbálja” (tkp. megolvasztja) az ércet és a fémeket, és megállapítja, hogy igaz-e vagy hamis, úgy az Úr is megvizsgálja az embert (Zsolt 17:3; 66:10). Az Urat sem téveszti meg a látszat: Ő beelát a szívekbe és „vesékbe” (Zsolt 7:10; Jer 11:20). A vizsgálat alkalmával az fog kiderülni, hogy a zsoltáríró igaz ember, aki feddhetetlenül élt (1. vers). A vizsgálat éjjel történhetett, a templom egyik kamrájában (Zsolt 17:3).

A zsoltáríró hangsúlyozza ártatlanságát, előbb pozitív, majd negatív formában. Mind lelki életét, mind cselekedeteit Isten „hűsége és igazsága”, állandóan munkálkodó hűsége szabja meg (Zsolt 16:8; 25:15). Nincs közösségben a „hiábavaló emberekkel, az alattomosakkal”, a „gonoszok gyülekezetével”. Ezek az emberek összetartanak, de az igaz ember nem tartozhat közéjük (Zsolt 1:15k.). A 6. versben említett kézmosás nem a felelősség elhárítását jelenti, hanem az ártatlanság hangsúlyozását (Deut 21:6; Zsolt 73:13; vö. Mt 27:24). Rituális cselekedetre kell gondolnunk. Az ókori Keleten a templomok bejáratánál két szentelt vizet tartalmazó medence állt: ezekben lehetett az ártatlanság bizonyítására kezet mosni (Zsolt 24:4; 73:13). Ehhez az oltár ünnepélyes körüljárása is hozzátartozott (1Kir 18:26; Zsolt 118:27). Mindez az ún. tisztulási eskükhöz tartozott: az alaptalanul megvádolt embernek a templomban kellett megesküdnie arra, hogy ártatlan (Ex 22:7kk.; 1Kir 8:31). Isten tudta kideríteni és nyilvánosságra hozni az igazságot. Amikor ez megtörtént, következett a hálaadás (7. vers). A „megigazított”, igaznak nyilvánított ember hangos szóval hirdette Isten csodálatos dolgait: azt is, amit népével, azt is, amit személy szerint vele tett. Szívesen vállalkozik a zsoltáríró erre a hálaadásra, hiszen szereti Isten házáat (Zsolt 23:6; 27:4; 84:2.5), ahol Isten dicsősége lakozik (1Kir 8:11; 2Krn 5:14; 7:1-3; Ez 43:4k.).

A panaszénekhez kérelem is tartozik: „Ne takarítsd be életemet a vétkesekkel együtt”. Betakarítani a learatott gabonát szokták (Ex 23:10; Jób 39:12), továbbá a szőlőskertek termését (Deut 16:13). Átvitt értelemben azt jelenti, hogy Isten elveszi vagy visszaveszi az embertől az életet (Jób 34:14; Zsolt 11:5k.; 28:3; 37:22; 104:29). A zsoltáríró nem azt kéri, hogy egyáltalán ne haljon meg, hanem azt, hogy ne a gonosztevőkkel együtt, ne gonosztevőként haljon meg: ne úgy, mint aki bűnösnek bizonyult. A 9. vers vége vérontókról beszél; vérontás a felebarát tönkretétele, mindenféle embertelenség (Ez 22:1-16). Szó van még „gyalázatról”; ez szexuális bűnöket, fajtalanságot jelent (Lev 18:17; 19:29; 20:14; Jer 13:27; Ez 16:27; 22:9; 23:21). A bírák megvesztegetését szigorúan tiltotta a törvény (Ex 23:8; Deut 16:19; 27:25), és harcoltak ellene a próféták is (Ez 22:12; Ézs 1:17; Ám 2:6; Mik 2:2).

A 11. vers megismétli az ártatlanság hangsúlyozását. A zsoltáríró „megváltást” kér. Ahogyan „megváltotta” népét Isten Egyiptomból (Deut 9:26; 13:6; 21:8), és ahogyan

kiváltják a rabszolgát a szolgaságból (Deut 15:15; 24:18), úgy az Úr is megváltja híveit (Zsolt 31:6; 34:23; 44:27; 49:16; 55:19; 69:19; 71:23; 130:8) - veszedelemből, ellenségtől, haláltól és bűnből. A „megváltott” ember „egyenes” térre, azaz tágas, sík térre állhat (a templom udvarára gondolhatunk), és ott áldhatja hálaénekekben az egész gyülekezet előtt a kegyelmes Istent.

Luther Márton és Kálvin János tanítása szerint a zsoltáríró nem abszolút értelemben tartotta magát ártatlannak vagy büntelennek. Isten előtt minden ember bűnös (Jób 4:17; 25:4-6). De nem követte el azokat a bűnöket, melyekkel ellenfelei vádolják; ezen a téren ártatlan.

Az utolsó ítéletet Jézus Krisztus is az aratáshoz hasonlítja (Mt 13:24-30).

27. AZ ÚR ISTEN AZ ÉN VILÁGOSSÁGOM

¹Dávidé. Világosságom és segítségem az ÚR, kitől félnék? Életemnek ereje az ÚR, kitől rettegnék? ²Ha rám támadnak is a gonoszok, szorongató ellenségeim, hogy marcangoljanak engem, majd megbotlanak, és elesnek. ³Ha egy egész tábor jön is ellenem, nem fél a szívem. Ha háború tör is rám, én akkor is bizakodom. ⁴Egy dolgot kérek az ÚRtól, azért esedezem: hogy az ÚR házában lakhassam egész életemben; láthassam, milyen jóságos az ÚR, és gyönyörködhessem templomában. ⁵Megóv engem sátrában a veszedelem napján. Elrejt sátra mélyén, magas kösziklára helyez engem. ⁶Így hát fölemelt fővel állok ellenségeim között, ezért örvendezve mutatok be áldozatot az ÚR sátrában, és éneket zengek az ÚRnak. ⁷Halld meg, URam, hívó hangomat! Könyörülj rajtam, hallgass meg! ⁸Ha ezt mondod: Járuljatok színem elé! - szívem így válaszol: Színed elé járulok, URam! ⁹Ne rejtsd el előlem orcádat, ne utasítsd el haragosan szolgádat! Te vagy az én segítségem, ne vess el, ne hagyj el, szabadító Istenem! ¹⁰Ha apám, anyám elhagyna is, az ÚR magához fogad engem. ¹¹URam, taníts meg utadra, vezess a helyes ösvényen, mert ellenségeim vannak! ¹²Ne dobj oda ellenségeim indulatának, mert hamis tanúk támadtak rám, bosszút lihegnek. ¹³De én hiszem, hogy még meglátom az ÚR jóságát az élők földjén. ¹⁴Reménykedj az ÚRban, légy erős és bátor szívű, reménykedj az ÚRban!

Elég nékem az Isten kegyelme. (II. Kor. 12 : 9)

Bourgeois L., Genf, 1551.

·Az Úr Is-ten az én vi-lá-gos-sá-gom
 Ő é-le-tem-nek e-re-je, jól tu-dom:
 És id-ves-sé-gem, hát ki-től fél-nék?
 Ki vol-na hát, a-ki-től ret-teg-nék?
 Mi-dőn a ke-gyet-len go-nosz-té-vők,
 Mint el-len-sé-gim, én re-ám tör-nek,
 Hogy en-ge-met u-gyan meg-é-gye-nek:
 Meg-bo-tol-nak és mind el-es-nek ők.

*

1. Az Úr Isten az én világosságom, És idvességem, hát kitől félnék? Ő életemnek ereje, jól tudom: Ki volna hát, akitől rettegnék? Midőn a kegyetlen gonosztévők, Mint ellenségim, énreám törnek, Hogy engemet ugyan megégjenek: Megbotolnak és mind elesnek ők.

2. Hogyha táborral körülvennének is, De mégsem félne semmit én szívem; :/: Ha szintén az ellenség közt volnék is: Őbenne vetném mégis reményem. Egy dolgot kívántam én az Úrtól, Melyet még most is kérek nagy bízván: Hogy lakhassam az Úrnak házában, Míg e földön élek jóvoltából.

3. Melyet én azért kérek, hogy meglássam Az Úrnak felséges dicsőségét, :/: És ő szent templomát látogathassam, Mely tisztességére építtetett. Mert engem hajlékába takarít Én háborúságimnak idein, És elrejt engem rejtekhelyein, Magas kősziklára felemelít.

4. Mert mind én atyám s anyám elhagy engem, De az Úr kegyesen hozzá vészen. :/:

Mutasd meg, Uram, te utadat nékem, Ellenség ellen tarts ösvényedben! Kívánságukra ellenségimnek Ne adj engemet, mert sokan vannak, Kik ellenem hamisságot szólnak, Hazudnak és erőszakot tesznek.

5. Ha nem hittem volna, hogy még éltemben Jóvoltát az Úrnak meglátandom :/: Az élőknak földén: hát immár régen Odalett volna minden én dolgom. Várjad azért bizonynyal az Urat, Légy víg és bátorságos szívedben, Mert téged megtart a nagy Úr Isten, Csak tőle várjad hát oltalmadat.

*

Énekeskönyvünkben e zsoltár fölött 2 Kor. 12 :9 szövegét olvassuk. A kapcsolat valóban mély és szoros. Annak azonban, hogy ezt a benső kapcsolatot istentiszteleti keretben és éneklésben kifejezésre juttassuk, az a fő nehézsége, hogy a 27. zsoltár dallama, melyet gyermekkorom idején szülőfalum gyülekezete még jól ismert és olykor-olykor vasárnap délelőtti istentiszteleten is énekelt, ma már úgyszólván mindenütt feledésbe merült. Pedig kár érte, mert szép és kifejezésteljes dallam, ámbar vannak, akik — nem egészen ok nélkül — nehéznek tartják.

Újból való megtanulása körül azoknál adódik a legtöbb nehézség, akik a régi gyakorlatból emlékeznek rá. E szerint ugyanis a dallam első felét dúr hangnemben énekelték, tehát úgy, mintha énekeskönyvünkben az ismétlőjelig tartó két első kótasorban nem volna kitéve a *be* előjegyzés. A dallam folytatását azután az előjegyzésnek megfelelően, de persze nem ritmikusan, hanem elnyújtva, kiegyenlítően énekelték. Ez egyfajta kettős hangnemi jelleget eredményezett. Eddigi próbálkozásaim arra mutatnak, hogy a mai gyülekezethez — tanítványaimhoz is — nehéz közel hozni ennek a zsoltárnak talán kemény, de valódi dallamszépségét. Mégis érdemes volna megpróbálkozni vele. Az ilyen dallamoknak rá kell jönni az ízére, sajátos, olykor fanyar zamatára, hogy azután egész életünkre megszeressük őket.

Régen, 1806 előtt, húsvéti éneknek is használatos volt. Persze ez a mondanivaló nem közhelyszerűen hivatkozik az énekben, hanem szentjánosbogárhoz hasonlóan csillan ki a 3. és 4., de kivált az utolsó versszak sorai közül:

Várjad azért bizonynyal az Urat, légy víg és bátorságos szívedben, mert téged megtart a nagy Úr Isten, csak tőle várjad hát oltalmadat.

Bibliai 7. verse (*Halld meg, Uram, hangomat*) a Pünkösöd előtti, úgynevezett *Exaudi* vasárnap elnevezését ihlette meg.

*

Ebben a zsoltárban bizalom-ének (1-6. vers) és egyéni panaszének (7-14. vers) áll

egymás mellett. Összeköti őket a közös versmérték: mindkettő 3+2-es sorokból áll. Maga a bizalom-motívum is része lehet a panaszéneknek, azonban itt világosan felismerhető, hogy a 7. vers a panaszének szabályos bevezetése. Innen kezdve a zsoltár egyes szám 2. személyben szólítja meg az Urat, az 1-6. versben pedig az Úrról egyes szám 3. személyben van szó. Ehhez járul az is, hogy az 1-6. vers írója távol van a templomtól (4. vers), a 7-14. vers írója pedig a templomban van (8. vers). Itt kapja a papi üdvjövendölést is (14. vers). A zsoltár a fogság előtti időből való.

A bizalom-ének szerzője az Urat világosságának nevezi. Ez azt jelenti, hogy minden földi bajból és szenvedésből szabadítást tud adni az Úr (Zsolt 97:11; 112:4; Ézs 9:1). Két költői kérdés fejezi ki az Úrba vetett bizodalmat: Kitől félnék? Kitől rettegnék?

A 2. vers szerint az ellenség szándéka az, „hogy marcangoljanak engem”. Máshol is előfordul, hogy a zsoltáríró a vadállatokhoz hasonlítja ellenségeit (Zsolt 7:3; 10:9; 17:12; 22:13k. stb.). Szó szerint itt „testem evéséről” van szó. A kifejezés átvitt értelemben veendő; arám megfelelője rágalmozást jelent (Dán 3:8; 6:25). A zsoltáríró biztos abban, hogy ellenfelei el fognak bukni (2b. vers). A perfectumok ezt a bizakodást fejezik ki. A 3. verset egyes magyarázók szerint a király mondja, de helyesebb arra gondolni, hogy a tábor és a háború nem tényleg fenyegető veszély, hanem elképzelt veszély: a zsoltáríró azt fejezi ki, hogy a legnagyobb bajban sem inogna meg a hite (vö. Zsolt 3:7; 46:3k.).

A 4. vers közepe („az Úr házában való lakozásom”) idézet Zsolt 23:6-ból (ld. még Zsolt 61:5). Az Úr „kedvességének látása” az ókori keleti népek vallásában az istenszoborban való gyönyörködést jelentette. Kis sumer szobrok maradtak ránk, melyek az istenszobrot hatalmas szemekkel bámuló híveket ábrázolnak. A Bibliában erről szó sem lehet. De nem is orákulum-várásról van szó (ezt kérés előzné meg!). Inkább arra kell gondolni, hogy a hívő ember a bajok között bizalommal, reménységgel tekint az Úrra (ld. 13. vers; Zsolt 17:15; 63:3). Az Úr meglátása a hit végső célja (Ex 24:11; Jób 19:28k.; Zsolt 63:3; 1Kor 13:12). Az 5. vers szerint a templom: az Úr „hajléka” (Zsolt 31:21; 76:3; JSir 2:6) és „sátora” (2Sám 7:2; Zsolt 61:5) – mindkettő régies kifejezés – menedéket ad az üldözöttnek. A vers vége magas köszikléről beszél: itt nem éri utol a hívőt az ellenség (Zsolt 18:3; 28:1; 31:3k.; 42:10; 62:3.7k.). A 6. vers fogadalomtétel. A fej felemelése a diadal jele (Zsolt 3:4; 83:3; 110:7); ehhez tartozik a diadalkiáltás (2Sám 6:15; 2Krón 15:14; Ezsd 3:11k.; Zsolt 47:6; 89:16). A szabadítás után a zsoltáríró hálaéneket fog mondani és hálaáldozatot fog bemutatni a templomban, az Úr „sátrában” (Zsolt 22:23kk.; 54:8; 107:22; 116:17-19).

Panaszének. A bevezetés (7. vers) az Úr megszólítása és segítségül hívása. A 8. versben szövegromlással van dolgunk. Szó szerint: „Neked mondja szívem: keressétek orcámat! Orcádat keresem, Uram!” A középső mondat („keressétek orcámat”) zavaró duplum; kihagyásával helyreáll a vers értelme, és a sok szövegjavítási kísérlet

feleslegessé válik. 9. vers: Ha Isten elrejtí orcáját, az a harag és az elutasítás jele (Zsolt 10:11; 22:25; 30:8; 44:25; 69:18; 102:3). Az „elhajlít” szó a bírói tevékenységre mutat, aki a vádlott kérését elutasítja (Péld 18:5; Ézs 29:21; Ám 5:12). A zsoltáríró az Úr szolgájának nevezi magát (Zsolt 19:12.14; 31:17; 69:18; 86:2; 116:16). Szenvedése okának az Úr haragját tartja (Zsolt 6:2; 102:11), mégis úgy könyörög Hozzá, mint segítsége Istenéhez (Zsolt 18:47; 24:5; 25:5; 51:16; 88:2). – 10. vers: a bajban levő embert elhagyták barátai és családtagjai. Ebben a helyzetben az Úr „fogadja magához”. Itt adoptációról van szó, mint Zsolt 2:7-ben is. A 11. vers a 13. verssel összetartozik. Egyiptomi szövegek szerint a halottat az alvilágban veszedelmek fenyegetik az ítélet helyére vivő úton, ezért vezetőt kap. A zsoltáríró olyan vezetést kér az Úrtól, hogy ne kelljen a holtak közé kerülnie, hanem az élők földjén maradhasson. A zsoltáríró ellenségei hamis tanúk, akik erőszakot készítenek elő (régebbi fordítók szerint „lihegnek”) ellene. Az Úr azonban nem adja át őt ellenfelei „kívánságának” (12. vers) – ezt jelenti itt a „lélek” szó (tkp. „torok”, Ézs 5:14; Zsolt 69:2; Jón 2:6). Az ellenség fegyvere a rágalmozás (Zsolt 4:3; 5:7; 12:3; 35:11). A fenyegető veszélyben (13. vers) az Úrba vetett bizalom fejeződik ki: „Bizony hiszem, hogy meglátom az Úr jóságát az élők földjén” (Zsolt 52:7; 116:9; 142:6). Isten az élet ajándékozója és megmentője. A zsoltáríró hisz az Úr szabadításában (Zsolt 118:14-17).

Ez a vers a zsoltáríró könyörgésére válaszoló ún. papi üdvjövendölés, mely reménységre biztatja az imádkozót; ilyen 1Sám 1:17 is.

28. HOZZÁD KIÁLTOK, KEGYES URAM

¹Dávidé. Téged hívlak, URam, kösziklám, ne fordulj el tőlem némán! Mert ha némán elfordulsz, hasonló leszek a sírba roskadókhöz. ²Halld meg esedező hangomat, amikor segítségért kiáltok, kezemet fölemelve szent templomod felé. ³Ne sorolj a bűnösök és gonosztevők közé, akik békésen beszélnek embertársaikkal, de rossz szándék van a szívükben. ⁴Fizess meg nekik tetteik szerint, gonosz cselekedeteik szerint! Kezüik munkája szerint fizess meg nekik, torold meg rajtuk, amit elkövettek! ⁵Mivel nem figyelnek az ÚR tetteire, sem kezének munkájára, lerombolja, nem építi őket. ⁶Áldott az ÚR, mert meghallgatta esedező hangomat. ⁷Erőm és pajzsom az ÚR, benne bízok szívem. Ő megsegített, ezért vidám a szívem, és énekelve adok neki hálát. ⁸Az ÚR az ő népének erőssége, felkentjének megsegítő ereje. ⁹Segítsd meg népedet, áldd meg örökségedet, légy pásztora, és gondozd örökké!

Ellenség ellen.

Bourgeois L., Gent, 1551.

Hoz-zád ki-ál-tok, ke-gyes U-ram,
 Én se-gít-sé-gem és kö-vá-ram!
 Hall-gass meg ke-gyel-me-sen en-gem!
 Ne hall-gass el, mert el kell vesz-nem!
 A-zok-hoz ha-son-ló lé-szek,
 Kik-nek a ko-por-só he-lyek!

*

1. Hozzád kiáltok, kegyes Uram, Én segítségem és kőváram! Hallgass meg kegyelmesen engem! Ne hallgass el, mert el kell vesznem! Azokhoz hasonló lések, Kiknek a koporsó helyek!
2. Midőn tehozzád esedezem, És kezeimet felemelem A te szentséges templomodban: Hallgass meg én imádságomban! Ne büntess a hitlenekkel, Ne verj a gonosztevőkkel!
3. Áldott légyen a nagy Úr Isten, Ki meghallgata kérésemben! Az Úr énnékem erősségem, Én paizsom és segedelmem; Örvend szívem és énekben Dicsérem őtet szüntelen.
4. Az Úr én népemnek ereje, A Krisztusnak nagy erőssége. Tartsd meg azért a te népedet, És áldjad meg örökségedet: Legeltessed és vigasztald, És örökké felmagasztald!

*

Könyörgés szabadításért és hálaadás a meghallgattatásért — ebben foglalhatjuk össze a zsoltár tartalmát. Még aránylag sok gyülekezet énekli. Dallamára énekelhető a 109. zsoltár és a 418. temetési ének. Ez utóbbi az 1841-i pápai Halottas-könyvből származik; második versének végén a *Góél*/szó jelentése annyi, mint *Megváltó*.

Némely — többnyire dunántúli — gyülekezetben a legújabb időig fennmaradt helyi szokás, hogy temetéskor, kivált mikor a halottat a családi ház udvarán vagy a templomnál tartott szertartás után kísérik ki, a temetőkapun való beforduláskor a gyülekezet a 28. zsoltár első versét énekli.

Dallamában a szokás többnyire két helyen tér el a hangjegyeiktől. A harmadik és a hatodik sor utolsó előtti hangját fél hanggal leszállítva (*esz*), ill. feleméibe (*fisz*) szokták mondani.

★

Az első hét vers egyéni panaszének, mely a bevezető imádság után (1-2. vers) a gonoszok jellemzését tartalmazza és büntetésüket kéri (3-5. vers), majd rövid himnikus hálaadás következik (6-7. vers). Utána a királyért és a népért mondott könyörgés jön; ez tkp. nem szerves része a panaszéneknek. Szereztetési idő a fogság előtti kor; ld. a 9. vers magyarázatánál.

A bevezetésben a zsoltáríró segítségül hívja az Urat. Kösziklának nevezi Istent, amivel azt fejezi ki, hogy Isten erős és állandó oltalom a bajban levő hívek számára (Zsolt 18:3; 42:10; 62:3.7): Ha az Úr nem felelne a segélykiáltásra („néma maradna”, Zsolt 35:22; 39:13; 83:2; 109:1), az azt jelentené, hogy nem is ad segítséget, és a zsoltáríró a sírgödörbe jutna, meghalna. Ezért az imádság mozdulatával, kezét felemelve esedezik (Zsolt 63:5; 134:2; 141:2; 1Tim 2:8), és közben a szentek szentje felé fordul. Itt volt a szövetségláda, mely felett láthatatlanul trónolt az Úr (1Kir 8:6k..12k.). Egyébként is szokás volt a templom felé fordulva (1Kir 8:35kk.; Ezsd 10:1; Zsolt 5:8; 134:2; Dán 6:11) vagy az ég felé nyújtott kézzel imádkozni (1Kir 8:22; Ezsd 9:5; Neh 9:3; Zsolt 88:10; 143:6).

A panaszének fő részében összefonódik a zsoltárírónak a saját szabadulásáért mondott könyörgése az ellenség megbüntetéséért mondott kéréssel, ill. az ellenség jellemzésével. Először azt kéri az Úrtól, hogy ne „húzza”, ne ragadja őt el a gonoszokkal együtt. Emögött az a meggyőződés áll, hogy a gonoszok sorsa az idő előtti, hirtelen halál (Zsolt 26:9k.; 34:22; 37:9k.20; 49:15; 73:17-20). Jellemző rájuk, hogy beszédük békés, de szívük és cselekedeteik gonoszok (Zsolt 5:10; 12:3-5; 58:3-6; Jer 9:7; Mt 23:3). Nem értik az Úr cselekedeteit, a történelemben véghezvitt munkáit

(Zsolt 54:5; Ézs 5:12; 6:9k. Nem értelmetlenség ez, hanem bűnös nemtörődömség, hitetlenség. Igazságos az Úr, ha megbünteti őket tetteikért. Jeremiás szavait idézve ezt úgy fejezi ki a zsoltáríró, hogy az Úr lerombolja és nem építi fel őket (Jer 1:10; 18:7.9; 24:6; 31:28; 42:10).

Itt jól látható a panaszénekekben előforduló hirtelen hangulatváltozás. A panasz és a kérés után minden átmenet nélkül felcsendül a diadalmas öröm hangja, pl. Zsolt 6:9-11; 56:10-12; 57:8kk.; 140:13k. A zsoltáríró imádkozás közben, esetleg pap szája által kijelentést kap. A himnuszok stílusában áldja az Urat (Zsolt 68:20.36; 124:6; 135:21). Idézi a 2. vers szavait: „esedező hangját” (Zsolt 86:6; 116:1; 130:2; 140:7) meghallgatta az Úr. A 7. vers a bizalom-motívum után hálaénekekkel végződik: „hálát adok Neki”, ti. a kapott segítségért. Az Úr pajzsként védelmezte hívét (Zsolt 7:11; 18:3; 33:20; 59:12). A hála szívbeli örömben és hálaének mondásában nyilvánul meg. (A szövegjavítási kísérletek itt feleslegesek.)

Egyéni hálaénekek és panaszénekek végén gyakran található a királyért és a népért mondott könyörgés (1Sám 2:10; Zsolt 61:7k.; 63:12; 84:9k.; 89:19). A 8. vers elején levő régies alakú „nekik” (*lámó*) szóból kiesett egy betű; sok kézirat és a LXX alapján „népének” (*le^cammó*) olvasandó. A könyörgés a „felkentért”, az éppen uralmon levő királyért szól. Ez arra mutat, hogy a zsoltár a fogság előtti időből való, amikor még volt király és állt a templom (2. vers). A népet a 9. vers az Úr örökségének mondja (vö. Deut 9:26.29; 32:9; Jer 12:7-9). Az Úr pásztorként vezérli népét (Zsolt 23:1; 80:2; Ézs 40:11). Az áldás nem csupán egyéneknek szól, hanem az Úr egész népének (Gen 12:1-3; Zsolt 3:9; 29:11).

29. MOSTAN TI HATALMASAK

¹Dávid zsoltára. Magasztaljátok az URat, ti mennyei lények, magasztaljátok az ÚR dicsőségét és hatalmát! ²Magasztaljátok az ÚR dicső nevét, boruljatok le az ÚR előtt szent öltözetben! ³Az ÚR hangja zeng a vizek fölött, mennydörög a dicsőséges Isten, az ÚR, a nagy vizek fölött. ⁴Az ÚR hangja hatalmas, az ÚR hangja fenséges. ⁵Az ÚR hangja cédrusokat tördel, összetöri az ÚR a Libánon cédrusait. ⁶A Libánon ugrál miatta, mint egy borjú, és a Szirjón, mint egy bivalyborjú. ⁷Az ÚR hangjára lángok törnek elő. ⁸Az ÚR hangja megremegteti a pusztát, megremegteti az ÚR Kádés pusztáját. ⁹Az ÚR hangja megriasztja a szarvasokat, letarolja az erdőket. Templomában mindenki őt dicsőíti. ¹⁰Az ÚR trónol az áradat fölött, ott trónol az ÚR, az örökkévaló király. ¹¹Az ÚR erőt ad népének, az ÚR megáldja népét békeséggel.

A hét mennydörgés zsoltára. (Jel. 10 : 3. skk.)

Bourgeois L., Genf, 1551.

Mos-tan ti ha-tal-ma-sak, Te-kin-
te-tes nagy u-rak, Ad-ja-tok az
Is-ten-nek, Di-eső-sé-get ne-vé-nek!
Mint ha-tal-mas Is-ten-te-ke-t;
Fél-jé-tek, tisztel-vén ő-tet!
Szent temp-lo-má-ban áld-já-tok,
És tér-det, fe-jet hajt-sa-tok!

*

1. Mostan, ti hatalmasak, Tekintetes nagy urak, Adjatok az Istennek, Dicsőséget nevének! Mint hatalmas Istenteket; Féltétek, tisztelvén őtet! Szent templomában áldjátok, És térdet, fejet hajtsatok!

2. Az Úr szava megzendül, A vizeken megdörög; Mennydörgő dicsősége Elhat a nagy tengerre. Az Úrnak rettentő szava :/: Nagy hatalmát megmutatja. Az Úrnak dörögő szaván Nagy volta meglátszik nyilván.

3. De az ő templomában Ő hívei mindnyájan Hirdetik nagy erejét, Beszéli dicsőségét. Az Úr ült az özönvizen, :/: Mint bíró ítélőszéken; Az Úrnak ő királysága, Örökké megáll országa.

*

Ez az Isten hatalmát és dicsőségét hirdető zsoltár eredeti értelme szerint az „istenfiak”-nak nevezett ember feletti lényeket — angyalokat és mennyei seregeket — szólítja fel az Úr dicsőítésére. Tehát nem a föld hatalmasaihoz szól elsősorban, ahogy azt az ének szószerinti értelmezése sejtetné. Természetesen a régi falusi gyülekezetek népe ezt a felhívást szószerint a „tekintetes nagy urak”-ra értette, akik ugyan nem igen téveszthetők össze az angyalokkal, de nekik sem ártott volna, ha emberséges életükkel dicsőítették volna az Urat.

Isten hatalmát, kivált az énekeskönyvből kihagyott 3—4. versek a Libanon cédrus-erdeiben tomboló vihar képeivel szemléltetik. Végül az utolsó versben, az Úr templomának képében jelenik meg az Ő szemmel látható és örök dicsősége.

Szép, kifejező dallamával magában áll. Más szöveget nem énekelhetünk rá. Alig van gyülekezet, amelyik még ismerné. Méltó lenne rá, hogy énekeljük; mindenesetre hogy megismerjük.

★

Ez a zsoltár istendicséret (himnusz). A bevezetés (1-2. vers) imperativusokban szólítja fel a mennyei lényeket az Úr magasztalására. A zsoltár fő része (3-9ab. vers) a „hét mennydörgésről”, az Úr „hangjáról” szól, a befejezés (9c-11. vers) az Úr áldásos uralkodásáról.

A mennyei lények (szó szerint „istenfiak”) az Úr mennyei udvartartásához tartoznak (1Kir 22:19; Jób 1:6; 2:1; 38:7). Mindegyiküknek felette áll az Úr (Zsolt 82:1.6; 89:7; 96:4k.; 97:7.9). Az a dolguk, hogy az Urat magasztalják (Zsolt 103:20; 148:1kk.; Ézs 6:2k.). „Dicsőséget és erőt”, „neve dicsőségét” adják meg. Az „adatok” szó az Úr dicsősége elismerését fejezi ki. A 2. vers végén levő „szent ékességben” jó fordítás nem kell változtatás („amikor megjelenik szentélyében”), ld. még Zsolt 96:9. A LXX és Zsolt 96:9 alapján az Úr ékességére vagy méltóságára kell gondolnunk. Ez a kifejezés párhuzamban áll a vers első felében levő „dicső nevét” kifejezéssel. Ezt magasztalják a mennyei lények.

A hét mennydörgés. A zsoltár fő része mögött számos ókori keleti szöveg áll. Babiloni szövegek Mardukot dicsérik, akinek a szava megrendíti az eget és a földet. Az ő szava okozza a Tigris és az Eufrátesz áradását, amely a termékenységet biztosítja. De közelebb állnak Izráelhez az ugarit szövegek amelyekben Baalt ünnepezték úgy, mint vihar-istenséget: egyik kezében lándzsát tart, mely hét villámban végződik, másik kezében buzogányt, mellyel a mennydörgést okozza. A zivatar esőt és termékenységet hoz. Baal legyőzte hatalmas ellenségét is, *Jam*-ot, a tengert, ill. a tengeri szörnyet;

utána megépítette palotáját.

A zsoltár fő része hitvallás, melynek tartalma az, hogy a Baalnak tulajdonított hatalmat és királyi uralmat az Úr gyakorolja. Ő a „dicsőség Istene” (3. vers; ApCsel 7:2). Az Ő hangja („a mennydörgés”, Jób 37:4; Zsolt 18:14; 46:7; 68:34; 77:18; Ézs 30:30; Jer 25:30k.; Jóel 4:16; Ám 1:2) zeng a nagy vizek felett, tördel cédrusokat; hangjára ugrándozni kezd a hatalmas Libán-hegy és a Szírjón (a Hermón, Deut 3:9), mint a borjú (Zsolt 114:4.6). Ahogyan a kőből szikrát lehet csiholni, úgy „vág” az Úr hangja tűzlángokat, azaz villámokat (Zsolt 18:15; 77:18). Megremegteti még Kádes pusztáját is (8. vers). Itt nem a pusztai vándorlás történetéből ismert Kádesre kell gondolnunk, hanem a Palesztina északi részén levő Kádesre. A 9. vers első felét kétféleképpen fordítják: 1. „Az Úr hangja megtáncoltatja a tölgyeket, és lehántja az erdőket”, 2. „Az Úr hangja vajúdsra készíti a szarvasteheneket, és elvetélésre készíti a zergéket”. Az utóbbi hűségesebb.

A 9. vers vége visszakanyarodik a zsoltár elejéhez: az istenek Királyát dicsérik alattvalói mennyei palotájában. A mennyei és a földi templom összetartozik (Zsolt 78:68k.). Az 1-2. vers és a 9c. vers szerint az *Éhek*, a kánaáni istenek királyának tulajdonított hatalom az Urat illeti meg. Ő trónol örök Királyként a mennyei óceán felett (Zsolt 104:3). A mítosz szerint *Él* „a két folyam forrásánál, a két óceán medrének közepén” lakozott, mint „örök” király, az istenek atyja és a „teremtmények teremője”. Baal viszont nem volt örök király, hiszen minden ősszel meghalt, és minden tavasszal feltámadt. Az Úr nagyobb Baalnál: Ő örök Király (Ex 15:18; Zsolt 10:16; 93:2; 145:13; 146:10). A 11. vers későbbi, mint a zsoltár egésze. Arról tesz bizonyosságot, hogy az Úr mint az ég és a föld hatalmas Királya, hatalmát népe javára használja fel. Népét „békességgel” áldja meg: mindent megad neki, ami a nép életét segíti (Zsolt 3:9; 28:9; 33:12; 125:5; 128:6).

A zsoltár szereztetési ideje a királyok korának első fele. Maga a költemény igen régi. A benne levő gondolatok Izráel előttiek. A zsoltár bevezető és befejező része mögött *Él-tradíciók*, fő része mögött pedig *Baal-tradíciók* állnak. Kérdés, hogy mikor jött el az ideje annak, hogy az Úr Él és Baal örökébe lépett? Ennek első nyoma Gen 33:20-ban olvasható: „Él (ti. Él-istenség) Izráel Istene!” Baal legyőzéséért pedig még Illés és Hóseás is keményen harcolt (1Kir 18. rész és Hós 2. rész). Természetesen a kánaáni mitológiából csak azt vette át az Ószövetség, ami az Úr kijelentésével megegyezik.

30. DÍCSÉRLEK, URAM, TÉGEDET

¹Zsoltár, templomszentelési ének. Dávidé. ²Magasztallak, URam, mert megmentettél. Nem engedted, hogy ellenségeim örüljenek bajomon. ³URam, Istenem, hozzád

kiáltottam, és meggyógyítottál engem. ⁴URam, kihoztál engem a holtak hazájából, életben tartottál, nem roskadtam a sírba. ⁵Zengjete az ÚRnak, ti hívei, magasztaljátok szent nevét! ⁶Mert csak egy pillanatig tart haragja, de egész életen át a kegyelme. Este szállást vesz a sírás, reggelre itt az ujjongás. ⁷Míg jó dolgom volt, azt gondoltam: Nem tántorodom meg soha. ⁸URam, kegyelmedből hatalmas hegyre állítottál. De ha elrejtetted orcádat, én megrettentem. ⁹Hozzád kiáltok, URam! Így esedezem az ÚRhoz: ¹⁰Mit használ neked a vérem, ha leszálok a sírgödörbe? Hálát ad-e neked, aki porrá lett, hirdeti-e hűségedet? ¹¹Hallgass meg, URam, kegyelmesen, légy segítségemre, URam! ¹²Gyászomat öröme fordítottad, leoldoztad gyászruhámat, és örömbé öltöztettél. ¹³Ezért szüntelen zeng neked a szívem, örökké magasztallak, URam, Istenem!

*

Hálaének a haláltól való szabadulásért.

Bourgeois L., Genf, 1551.

Dí- csér- lek, U- ram, té- ge- det,

Mert te meg- tar- tál en- ge- met,

És ke- gye- sen fel- e- me- lél,

El- len- sé- gim- től meg- men- tél,

És meg nem en- ge- déd a- zok- nak,

Hogy nya- va- lyá- mon ví- gad- ja- nak.

*

1. Dicsérlek, Uram, tégedet, Mert te megtartál engemet, És kegyesen felemelél,

- Ellenségimtől megmentél, És meg nem engedéd azoknak, Hogy nyavalyámon vigadjanak.
2. Hogy felkiálték tehozzád, Nyavalyámat meggyógyítád, És hogy én csaknem a sírba, Esném a halál torkába: Ismét feltámasztál engemet, Pokoltól megmentéd lelkemet.
3. Istenes hívek és szentek, Az Úrnak énekeljete, Áldjátok őtet mindvégig, Mert nem haragszik sokáig, Az ember alig gondolhatja, Mily hamar elmúlik haragja.
4. De az ő kegyelmessége Rajtunk megmarad örökre. Néha oly dolgom érkezik, Min este szívem bánkódik, De reggel, mihelyen felkelek, Azonnal víg örömet lelek.

*

E zsoltár hálaadás az életért és Isten szabadításáért. Bibliai címe szerint Dávid templomszentelési éneke. Közönségesen reggeli éneknek is szokták használni.

Dallamának hazai élete azt mutatja, hogy 1806 után vagy hangjegyzési kulcshiba, vagy tudatos változtatás folytán az első sor második hangja, sajtóhibából pedig a második sor első három hangja hibásan nyomtatódott ki. Ezek a hangok az 1806 előtti kiadásokban még jó helyen álltak, de a hatodik sor utolsó előtti hangja már *Maróthy György* „harmonias” zsoltárában (1743) és a későbbi gyülekezeti énekeskönyvekben is vezérhangként, fisz-re felemelten található.

A dallam eredeti alakjára való áttéréssel már több gyülekezet eredményesen megpróbálkozott. Ez azt bizonyítja, hogy nem lehetetlen vállalkozás egyes félreénekeltszoltáraink helyreállítása. A feladat pontosan annyira könnyű vagy annyira nehéz, amilyen jól vagy rosszul fogunk hozzá.

A 30. zsoltár dallamára két másik zsoltárt (76., 139.) és egy dicséretet (231.) éneklünk. Ezek közül a két utóbbival saját sorszámuk alatt külön foglalkozunk.

★

Ez a zsoltár hálaének. A bevezetés (2-4. vers) a halálból megmentő Urat dicséri, a fő rész először felszólítja a híveket Isten magasztalására, majd tanítja őket Isten jóságára (5-6. vers). Ezután a bűnbánat (7-8. vers) és a nyomorúságban mondott könyörgés következik (9-11. vers). Végül a befejezés megint hálaadást tartalmaz (12-13. vers). A zsoltár szóhasználata és a zsoltáríró gondolkozásmódja (nem cégéres bűnről beszél, hanem a szív mélyén levő bűnről) a fogság utáni korra mutat.

Ld. a bevezetés 2., 1. és 3. pontja alatt. A címfeliratban említett templomszentelés Kr. e. 185-ben, a Makkabeusok korában történt. A későbbi korban az egyéni éneket a közösségre vonatkoztatták.

A hálaének jellegzetes stílusát látjuk itt: „Hadd magasztaljalak” (*cohortativus*) (Zsolt 118:28; 145:1). Isten ui. úgy mentette ki a halálból („gödörből”, 10. vers) a zsoltáríró, mint valami kútból (Ex 2:16.19). Halálos betegségből gyógyította meg (3. vers; Zsolt 6:3; 41:5; 103:3; 147:3), azok közül emelte ki, akik a holtak hazájába térnek. A szabadítás által az Úr megszégyenítette a zsoltáríró ellenségeit, akik halálának örültek volna (Zsolt 25:2; 35:19; 38:14-17).

A zsoltár fő részében himnikus stílusban szólítja fel a zsoltáríró a híveket az Úr magasztalására. Szó szerint: Magasztaljátok szent emlékezetét. Ez Isten szent nevének ünnepélyes emlegetését jelenti (Zsolt 97:12; 102:13; 135:13) – arra mutat, hogy a hálaadás a gyülekezet közösségében (valószínűleg hálaáldozat kíséretében, bár erről nem beszél külön a zsoltár) történt (Zsolt 22:23kk.; 35:18; 116:14.18). A zsoltáríró tanítást ad Isten jóságáról: nagyobb az Ő kegyelme, mint a haragja. A harag csak pillanatnyi (*opus alienum Dei*), a kegyelem örök (*opus proprium Dei*); ld. Ex 20:5kk.; 34:6k.; Num 14:18; Deut 5:9k.; Zsolt 103:6kk.; Ézs 54:7k. Az éjszakát a nagybeteg fájdalmak és könnyek közt tölti el (Zsolt 6:7; 77:3-6), de reggelre megjön a segítség (Zsolt 46:6; 90:14; 143:8; Ézs 17:14; 29:5-8).

A hálaadáshoz hozzátartozik az átélt nyomorúság elbeszélése. A zsoltáríró egészen a nyomorúság okáig nyúl vissza: bűnéről tesz vallást. Ez abban állt, hogy jómódjában elbizakodott: a sok ajándék mögött nem látta meg az ajándékozó Istent. Ettől a bűntől óv a Deut 8:11kk.; hiszen így a bűnösök gondolkoznak (Zsolt 10:6; 49:12; Péld 1:32; 1Kor 10:12). Egyedül Isten tudja megtartani az embert (Zsolt 15:5; 16:8; 21:8; 62:3.7). Ő azonban megbüntette elbizakodott hívét: „elrejtette orcáját” (Zsolt 13:2; 44:25; 69:18; 88:15; 102:3). A korábban elbizakodott ember ettől megrémült (Ex 15:15; Zsolt 6:11; 48:6; 104:29). A 9-10. versben a zsoltáríró elmondja azt a könyörgést, amellyel a nyomorúság idején fordult az Úrhoz. Érvelése megfelel az ókori keleti ember gondolkodásának: ha meghalna, nem tudná Istent dicsérni. A holtak hazájában nincs istendicséret (Zsolt 6:6; 88:11-13; 115:17; Ézs 38:18k.). Ezzel az érveléssel Istent akarja közbelépésre bírni a zsoltáríró. Hite és meggyőződése szerint az emberi élet legfőbb értéke az, hogy magasztalhatja Istent. A 11. vers könyörgés Isten kegyelméért (a LXX tévesen használ perfectumokat imperativusok helyett).

A befejezésben a zsoltáríró visszatekint az átélt szabadításra: „Gyászomat körtáncra fordítottad” (*concretum pro abstractum*), „leoldottad gyászruhám, és örömmel övezte fel” (*abstractum pro concreto*), vö. Ézs 61:3. A körtánc a hálaadó istentisztelet része lehetett (Zsolt 26:6k.; 118:27; 149:3; 150:4; ld. még Jer 31:13; JSir 5:15). A 13. vers így kezdődik: „Ezért dicsőség zeng neked”. A LXX szerint „dicsőségem” (*k^ebódi*); ez olykor „májam” (*k^ebédi*) helyett áll – tévesen. Mindenképpen az a jelentése, hogy „én magam”; az új fordítású Biblia szerint: „szívem”. Ez a vers a hálát adó ember fogadalma: Isten magasztalását folytatni fogja, Istent dicsérő éneke nem fog

elhallgatni (Zsolt 103:1).

31. URAM, ÉN CSAK TEBENNED BÍZTAM

¹A karmesternek: Dávid zsoltára. ²Hozzád menekülök, URam, ne szégyenüljek meg soha! Ments meg engem irgalmasan! ³Fordítsd felém füledet, siess, ments meg engem! Légy erős kősziklám, erős váram, segíts rajtam! ⁴Mert te vagy az én sziklaváram; vezess, és terelgess engem nevedért! ⁵Szabadíts ki a hálóból, amelyet titkon vetettek nekem, mert te vagy az erősségem. ⁶Kezedre bízom lelkemet, te váltasz meg engem, URam, igaz Isten! ⁷Gyűlölöm a hazug bálványok híveit, mert én csak az ÚRban bízom. ⁸Ujjongva örülök hűségednek, mert látod nyomorúságomat, ismered lelkem szorongásait. ⁹Nem adtál ellenség kezébe, hanem tágas térre állítottad lábamat. ¹⁰Légy kegyelmes, URam, mert bajban vagyok, szemem elhomályosodott a bánattól, odavan testem-lelkem. ¹¹A gond miatt vége lesz életemnek, a sóhajtozás miatt esztendeimnek. Bűnöm miatt megrokkant az erőm, csontjaim sorvadoznak. ¹²Minden ellenségem gyaláz engem, szomszédaim félnek, ismerőseim megrettennek, ha látnak az utcán, elfutnak előlem. ¹³Elfelejtettek, mintha meghaltam volna, olyan lettem, mint egy kallódó tárgy. ¹⁴Mert hallom sokak suttogását: Iszonyú baj van vele! Rólam tanácskoznak egymás közt, el akarják venni az életemet. ¹⁵De én bízom benned, URam, vallom: Te vagy Istenem! ¹⁶Kezedben van sorsom, ments meg ellenségeim és üldözőim kezéből! ¹⁷Ragyogjon rá orcád szolgádra, segíts rajtam hűségesen! ¹⁸URam, ne szégyenüljek meg, ha hívlak téged! Szégyenüljenek meg a bűnösök, tűnjenek el a holtak hazájában! ¹⁹Némuljanak el a hazug ajkak, amelyek kihívóan, gőgösen és megvetően beszélnek az igazról! ²⁰Milyen nagy a te jóságod, melyet a téged félőknek tartogatsz! Ebben részesíted a hozzád menekülőket minden ember szeme láttára. ²¹Jól elrejtetted őket magadnál az emberek áskálódása elől. Megőrzöd őket sátradbán a perlekedő nyelvektől. ²²Áldott az ÚR, aki csodálatos hűséggel bánt velem az ostromlott városban! ²³Én már azt gondoltam ijedtemben, hogy eltaszítottál magadtól. De te meghallgattad könyörgő szavamat, amikor hozzád kiáltottam segítségért. ²⁴Szeressétek az URat, ti hívei mind! Az állhatatosokat megtartja az ÚR, de kamatostul megfizet a gőgösöknek. ²⁵Legyetek erősek és bátor szívűek mind, akik az ÚRban reménykedtek!

Bizodalmas könyörgés nagy nyomorúságban.

Bourgeois L., Genf, 1551.

U- ram, én csak te- ben- ned bíz- tam,
 Ó- rizz meg ke- gye- sen, Ne es- sem
 szé- gyen- ben! Te i- gaz- sá- god
 for- dítsd hoz- zám, És tarts meg jó- vol-
 tod- ból. Ments ki nagy nya- va- vá- lvám- ból!

*

1. Uram, én csak tebenned bíztam, Őrizz meg kegyesen, Ne essem szégyenben! Te igazságod fordítsd hozzám, És tarts meg jóvoltodból, Ments ki nagy nyavalyámból!
2. Hajtsd énhozzám, Uram, füledet, Ó, én idvességem! Siess, tarts meg engem! Mutasd meg nagy erősségedet, Légy én erős kőváram, Melyben bátran lakhassam!
3. Te vagy kösziklám, erősségem: Szent nevedért kérlek, Vezérelj, hogy éljek! Szabadíts ki a törből engem, Melyet énnékem vetnek, Mert megtartómnak hiszek!
4. Lelkemet kezedbe ajánlom, Mert nagy ínségemben Megtartál, Úr Isten. Szívemet azoktól megvonszom, Akik élnek hívságban; És csak bízom Uramban.
5. Örvendezek nagy vigasságban, Vigadok szívembe, Irgalmadra nézve. Ha megtekintesz nyavalyámban, Szívemet megismered, Sérelmit megtekinted.
6. Dicsőség adassék az Úrnak, Ki tart oltalmában, Mint egy szép városban, Melynek erős bástyái vannak, Hogy aki abban lakik, Senkitől nem bántatik.
7. Félelmes futásomban mondék: Tőled elvetettél, Rám nem nézsz szemekkel; De tenálad kegyelmet lelék, Meghallád könyörgésem, Megadád, amit kértem.
8. Az Urat szeressétek, szentek, Ki megtart híveket, Büntet kevélyeket! Ő legyen néktek reménységtek! Higgyétek szívetekben: Megvigasztal az Isten.

*

A reménység nem szégyení meg (Rom. 5:5) — így foglalhatjuk össze a tartalmát ennek a szép zsoltárnak. Érdeemes megjegyezni, hogy a *Te Deum laudamus* (Téged Isten dicsérünk) kezdetű, régen *Ambrosius* egyházatyának tulajdonított latin himnusz záró sora éppen a 31. zsoltár kezdősorát idézi. Ugyanígy kezdődik, tárgya szerint pedig az öregség küszöbén álló ember könyörgését és bizonyágtételét mondja el a 71. zsoltár, melyet szintén a 31. zsoltár dallamára éneklünk. Sajnos, mindkét zsoltár már hosszabb idő óta feledésbe merült a szép dallammal együtt. Pedig ez a dallam minden tekintetben megérdemli a feltámasztást. A legújabb kutatások szerint ebben a dallamban is középkori himnuszmotívumok emléke mutatható ki. A Virágvasárnapot megelőző hatodik vasárnap *És tömi hi* (Légy nekem) neve e zsoltár bibliai 3. verséből, annak második feléről származik.

*

Ez a zsoltár két részből áll: 2-9. és 10-25. vers. A két rész között sok hasonlóság van. Mindkettő egyéni panaszének, melyet átsző az ún. bizalom-motívum, és végül hálaadásba torkollik. Mégis tény, hogy a 2-9. versben levő ének kerek egész, és a 9. vers után – a már megkapott szabadítás után – újból a panaszének jellegzetes bevezetése következik. Itt tehát két ének került egymás mellé.

A bevezetésben megszólítja a zsoltáríró az Urat és Tőle kér segítséget, oltalmat (2. vers; ld. még Zsolt 7:2; 11:1; 16:1). „Oltalmazó kősziklának” és „vár házának” nevezi az Urat (vö. Zsolt 18:3; 71:1-3). Az Úr menedéket ad az üldözötteknek (Ex 21:12kk.; 1Kir 1:50). Az Úr érvényesíti igazságát: ítélettel sújtja a bűnöst (Zsolt 129:4), és érvényesíti a jogfosztottak igazságát (Zsolt 116:5k.). Sürgős a segítség, a kérés meghallgatása! Egyiptomi templomokban gyakran találunk füleket ábrázoló rajzokat. Ez azt mutatja, hogy a hívek bíztak imádságaik meghallgatásában. A zsoltárok írói is kérik az Urat: „Fordítsd felém füledet!” (Zsolt 17:6; 71:2; 86:1).

A panaszének főrésze „*mert*”-tel és a bizalom-motívummal kezdődik. Sziklavarának nevezi az Urat, mert bízik abban, hogy Nála menedéket talál (Zsolt 18:3; 42:10; 71:3; 91:2; 144:2). Isten mint házigazda vezeti a templomába igyekvő zarándokot, akit veszély fenyeget (Zsolt 23:3). Ellenségei fölényben vannak vele szemben, mint a vadász, aki csapdát készít (Zsolt 9:16; 25:15; 35:7k.; 64:6; 140:6; 142:4). Élete veszélyben van. Egyedül Istentől vár „megváltást” (Zsolt 26:11; 34:23; 44:27; 49:16; 69:19; 71:23). A 6. vers első mondatát Jézus Krisztus és István vértanú is idézi (Lk 23:46; ApCsel 7:59).

Az ének befejező része ún. tisztulási esküvel kezdődik. Az Úr előtt felsorolták az el nem követett bűnöket (Deut 26:13k.; Jób 31:1kk.; Zsolt 7:4-6). A „hiábavaló bálványok” (Deut 32:21; 1Kir 16:13.26; Jer 8:19; 14:22) kísértést jelentettek a hívek számára. A zsoltáríró hűségnyilatkozata után a hála szava hangzik el. „Ujjongok és örülök” (*cohortativusok*) mondja a zsoltáríró, mert az Úr meglátta, „ismeri” a nyomorúságot, és

a „szükségből” kiszabadítván „tágas térre” állította hívét (Zsolt 4:2; 18:20; 118:5; Hós 4:16). Itt a hamis vádtól megszabadult vádlottra gondolhatunk, akit Isten megmentett. Rövid imperativusos bevezetés után kétszer is találkozunk a panaszének fő részét kezdő „mert” kötőszóval. Ez után a panasz elbeszélése következik. Súlyos betegségről beszél a 10-11. vers. A zsoltáríró szeme elhomályosodott (Zsolt 6:8), élete végéhez ért; ereje elfogyott, csontjai is elgyengültek (Zsolt 35:10). A 11. vers „bűnöm miatt” szavát a LXX „nyomorúságom miatt”-nak olvassa. A panaszéneknek ez a része ún. „én-panasz”.

Ebben a helyzetben a szenvedőtől elfordultak az emberek (Zsolt 38:12-15; 55:14k.; 88:9). Ellenségei gyalázták, szomszédai féltek (szó szerint: „szomszédaimnak nagyon”; itt szövegjavítást alkalmazunk, *m^e’ód* helyett *mágór*). Olyannak tekintették, mint aki már meg is halt: elfelejtették (Zsolt 88:6). Hasonlóvá lett a tönkrement, eltört edényhez, melyet már kidobtak. Háta mögött rosszakaratú sugdolózás folyt: „Iszonyat mindenütt!” (Jer 6:25; 20:3k..10; 46:5; 49:29). (A LXX az ige másik jelentését veszi alapul: „akik körülöttem tartózkodnak.) A szenvedő zsoltáríró helyzetét már reménytelennek tartották. A panaszéneknek ez a része ún. „te-panasz”: ellenség miatti panasz.

Az „én pedig” kifejezés váratlan fordulatot, erős ellentétet jelent. A zsoltáríró az Istenbe vetett bizodalmát állítja szembe a támadással. Az „Istenem” szó mindenütt bizalmat fejez ki, ld. Zsolt 22:1. A 16. vers eleje szó szerint: „kezedben vannak időim”, azaz sorsom, életem folyása. Ezután a panaszénekben gyakran előforduló kettős kérdés következik. Egyrészt saját szabadulását kéri a zsoltáríró. Ha az Úr orcája ráragyog, az az Úr kegyelmes jelenlétét fejezi ki (Num 6:25; Zsolt 4:7; 67:2; 80:4.8.20); ennek ellentéte az orca elrejtése, ami az Úr haragját fejezi ki (Zsolt 13:2; 22:25; 27:9; 30:8; 44:25; 69:18 stb.). Másrészt a bűnösök megszégyenüléséért, büntetéséért is könyörög. A héber szöveg „némuljanak el a holtak hazájában” szavait a LXX így fordítja: „vitessenek le a Hadesbe”. A 19. vers nevén nevezi bűnüket: hazug, orcátlan és bűnös beszéd az igazak ellen.

Ez az igeszakasz a himnuszok stílusában, költői kérdéssel kezdődik: „Mily nagy a te jószágod!”. Utána néhány kézirat még az „Uram” szót is tartalmazza. Az istendicséret oka Istennek híveit oltalmazó szeretete: menedéket ad nekik, elrejtí őket „szárnyai rejtekében” és sátorában. (A héber szöveg „orcádnak rejtekében” kifejezése helyett javasolják a „szárnyaid rejtekében” kifejezést; vö. Zsolt 17:8; 36:8; 61:5; 63:8; 91:4; Mt 23:37.) Az Úr „sátra” régies szó; a templomot jelenti. A templom menedéket nyújtott az üldözötteknek (Zsolt 27:1.4; 36:8). Az oltalomra szükség van, mert az emberek viszálykodásai és perlekedései veszélyeztetik a híveket. (A „viszálykodás” - *rókeš* - fordítása nehéz. Ézs 40:4-ben egyenetlen, hepehupás utat jelent. Gondolnak rágalmozásra is; ez az ellenség erős fegyvere; Zsolt 4:3; 5:7; 12:3-5.) A 23. vers

megint a himnuszok stílusában dicséri Istent, Akinek a hűsége nagyobb volt a bajban levő ember hiténél. Ő már kétségbeesett; azt gondolta, hogy elvettetett Isten szeme előtt (mások a gyakoribb „kivágattam” szóra gondolnak; Zsolt 88:6; Ézs 53:8; JSir 3:54). De az Úr még ebben a helyzetben is meghallgatta a könyörgést. Ezt csodának tartja a zsoltáríró (Zsolt 17:7).

A hálaadás alkalmával, amikor a hívek elbeszélték az átélt nyomorúságot és szabadítást, a gyülekezetet is felszólították az Úr magasztalására (Zsolt 22:24). Most a Deut 6:5; 10:12 értelmében az Úr szeretetére hívja fel a zsoltáríró a híveket. Az Úr ui. őrzi a hűségeseket, de „böven” megfizet a gőgösöknek (Ézs 2:10-18). A 25. vers az Úrban reménykedő híveket szólítja fel az Úrhoz való ragaszkodásra (Józs 1:7; Zsolt 27:14).

32. Ó, MELY BOLDOG AZ OLY EMBER ÉLETÉBE'

¹Dávid tanítókölteménye. Boldog, akinek hűtlensége megbocsáttatott, vétke eltöröltetett. ²Boldog az az ember, akinek az ÚR nem rója fel bűnét, és nincs lelkében álnokság. ³Míg hallgattam, kiszáradtak csontjaim, egész nap jajgatnom kellett. ⁴Mert éjjel-nappal rám nehezedett kezed, erőm ellankadt, mint a nyári hőségben. (Szela.) ⁵Megvallottam neked vétkeimet, bűnömet nem takargattam. Elhatároztam, hogy bevallom hűtlenségemet az ÚRnak, és te megbocsátottad bűnömet, amit vétettem. (Szela.) ⁶Ezért hozzád imádkozzék minden hívő, amíg megtalálhat. Ha nagy vizek áradnak is, nem érik el őt. ⁷Te vagy az oltalmam, megóvsz a bajtól, körülveszel a szabadulás örömeivel. (Szela.) ⁸Bölcsé teszek, és megtanítalak, melyik úton kell járnod. Tanácsot adok, rajtad lesz a szemem. ⁹Ne legyetek olyan oktanok, mint a ló vagy az öszvér, amelynek kantárral és zablával kell fékezni szilajságát, másképpen nem közelít hozzád. ¹⁰Sok fájdalom éri a bűnöst, de aki bízik az ÚRban, azt ő szeretettel veszi körül. ¹¹Örüljete az ÚRnak, ujjongjatok, ti igazak! Vigadjatok mind, ti igaz szívűek!

A bűnbocsánat útja. (Második bűnbánati zsoltár.)

Bourgeois L., Lyon, 1547.

Ó, mely bol-dog az oly em-ber él-té-be' A-
 kit az Is-ten be-vett ke-gyel-mé-be,
 És meg-bo-csá-tá az ő vét-ke-it,
 És be-fe-dez-te min-den bű-ne-it.
 Bol-dog, a-ki-nek ő nagy ha-mis-sá-ga
 Is-ten-től né-ki nin-es tu-laj-do-nít-va,
 És csa-lárd-ság nin-csen ő szí-vé-ben,
 Tet-te-tés nél-kül jár é-le-té-ben.

*

1. Ó, mely boldog az oly ember éltébe', Akit az Isten bevett kegyelmébe, És megbocsátá az ő vétkei, És befedezte minden bűneit. Boldog, akinek ő nagy hamissága Istentől néki nincs tulajdonítva, És csalárdság nincsen ő szívében, Tettetés nélkül jár életében.

2. Hogy bűnöm el akarám hallgatni, És neked meg nem akarám vallani, Csontjaim ottan elszáradának Soksága miatt én siralmimnak, Mert éjjel-nappal kezded nehéz volta Nagy bűneimért rajtam fekszik vala, Elfogya bennem minden erősség, Mint nyári

hévségben a nedvesség.

3. De hogy bűnömet előtted megvallám, Nagy vétkeimet el nem hallgathatám, De híven előbeszélém neked: Ott bocsánatot nyerék tetőled. Azért az Úr Istennek minden hívek Könyörögjenek, míg vagy idejek, Mert ha nagy árvizek jönnének is, De nem árthatna ezeknek mégis!
4. Te vagy oltalmam, őrizz meg engemet, Minden gonosz ellen tartsd meg lelkemet, Vigasztalj meg, hogy örvendezhessek, És vígan néked énekelhessek! Tanítlak téged, úgy mond az Úr Isten, És vezérellek az igaz ösvényen, Szememmel mindig reád vigyázok, És igazgatlak, rád gondot tartok.

★

Ez a — második — bűnbánati zsoltár a bűnbocsánat útját rajzolja meg. Kezdetől fogva mind a mai napig kedvelt énekünk. Dallama öt hosszú hanggal kezdődik. Két első sora között az éneklésben nem kell szünetet tartani. A regi elnyújtott éneklés idején szokásba jött egyes szótagok hosszú magánhangzós kiejtése, mint „bevett”, „befedezte” stb. Ezeket itt is és olyankor, midőn a dallamban rövid hang felel meg nekik, mindig röviden kell ejtenünk (*bevett, befedezte stb*). Az ének utolsó fél versszakát meg lehet ismételni, mivel versformája a dallam, második felének is megfelel.

A dallamára énekelt dicséretetek között megemlítjük *Pálóczi Horváth Ádám, A nagy király jön, Hozsanna, Hozsanna* kezdetű virágvasárnapi (331.) és ugyancsak az ő *Szent egek, minden boldogok hajléki* kezdetű áldozócsütörtöki (360.) énekét, Losontz: zsoltárunkkal azonos kezdetű 424. dicséretét és Lengye/ József *Hallottuk, Jézus, miképpen hívogatsz* kezdetű úrvacsorai énekét (438.). Ezek mind használatosak ma is, és bizonyára jórészt nekik köszönhető a szép zsoltárdallam fennmaradása, mert éneklésére e dicséretetek révén is gyakran nyílt alkalom.

Az itt felsorolt négy dicséret mindegyike az 1806. évi énekeskönyvi reform alkalmából készült. Mindegyikük, de rajtuk kívül az akkor keletkezett többi énekek túlnyomó része is arról tanúskodik, hogy íróik ismerték és tiszteletben tartották a *zsoltárdallamok eredeti ritmusát, és szövegeik lejtését* igyekeztek ahhoz igazítani. Ezt a megfigyelést az is alátámasztja, hogy az akkori szövegírók iskolázottságában még érvényesült a korán elhunyt nagy énekreformátor, *Maróthy György* és az ő munkáját hűségesen tovább folytató *Varjas János* hatása. Erre bő példákkal szolgálnak a különböző magyarországi és erdélyi kollégiumi énekkarok fennmaradt kézírásos kóruskönyvei, az úgynevezett kollégiumi *melodiáriumok*. Egyben azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy bármennyire hanyatlott is az 1800-as évek során egyházunk éneklése, a lompos vontatottságot az énekeskönyvek hangjegyképe csak 1877 óta szentesítette. Addig ugyanis minden kiadás, igaz, hogy a laikusoknak nem

ismerős *C* kulcsokkal és szögletes hangjegyekkel, de a hosszú és rövid hangokat világosan megkülönböztető, •ritmikus hang/egyezésben jelent meg.

★

Ezt a zsoltárt a hét bűnbánati zsoltár közé sorolta az egyházi hagyomány. Ilyenek: Zsolt 6; 38; 51; 102; 130; 143. De a zsoltáríró nem mondja meg, mi volt a bűne. A Zsolt 32-t inkább hálaadó zsoltárnak tartjuk, melyet a bölcsességirodalomból vett gondolatok szönek át. A zsoltár a késői zsoltárok közé tartozik, azonban még a Jób könyve előtti időből való.

A zsoltár bevezetése a bölcsességirodalomból ismert kifejezéssel kezdődik: „Boldog” (Zsolt 1:1; 34:9; 106:3; 112:1; 128:1). Ez a szó azt az embert jelöli, aki eljutott a bölcsességre, elfogadta Isten akaratát és bízik az Úrban. A Zsolt 32 azonban a boldogságnak nem a szubjektív oldalára helyezi a hangsúlyt, hanem az objektív oldalára. Boldog a „megbocsátott hűtlenségű” és „elfedezett vétkeű” ember, akinek az Úr nem „tulajdonít” bűnt. (Ezeket a szavakat idézi Róm 4:7k.) A papok joga és feladata volt ezt kihirdetni, deklarálni (Deut 6:25; 24:13; Ez 18:9).

A hálaének fő részében a zsoltáríró elbeszéli a gyülekezet közösségében (11. vers) az átélt nyomorúságot és a kapott szabadulást. A betegséget az ókori Kelet népei ártó démonoknak tulajdonították. Ránk maradt amuletteken szárnyas, ember alakú démonok keze térden álló emberek fejére nehezedik, sőt a démon lába is emberre tapos. Egyik démon a sivatagi szelet ábrázolja, mely betegséget hoz. A zsoltáríró azonban a bajt már nem démonoknak tulajdonítja, hanem az Úr kezéből fogadja el (Zsolt 38:3k.; 39:11k.; Ézs 45:7). Isten igazságosan büntette őt; ő bűnös volt (1-2. vers). De amíg nem jutott bűnbánatra, egyre nőttek szenvedései. „Csontjai elkoptak”, nyelve (így javítják a 4. versben levő „sütemény” szót *Ṣaddí* helyett *Ṣóní* szót) olyan lett, mint amit a nyári hőség szárít ki. Már ordított fájdalmában (Zsolt 38:3-5; 39:11k.), de mihelyt megvallotta bűnét, azonnal megbocsátott neki az Úr. Ez olyan örömezenet, amely az Újszövetségben is felcsendül (Mt 9:2). Isten elfogadja a bűnbánatot!

A 6. versben a hálát adó ember mások számára is levonja a tanulságot abból, amit átélt. A híveknek azt tanácsolja, hogy a „nagy vizek” áradásakor (Zsolt 18:5.17; Ézs 8:7k.; 17:12k.; 28:15.17-19) imádkozzanak. Isten tud szabadítást adni: a nagy vizek „nem érik el őt” (ti. az imádkozó hívőt) (6. vers), sőt nem is közelednek hozzá. (A 7. versben a „menekülés” szó valószínűleg dittográfia: 3 betűt kétszer írt le a másoló.)

A 8. vers világosan mutatja, hogy itt már nem a zsoltáríró beszél, hanem Isten: „Bölccsé teszek, tanácsollak, rajtad lesz a szemem”. A bűnbocsánatot nyert embernek tettekkkel kell válaszolnia a kapott kegyelemre (Jn 8:11). Figyelnie kell arra, hogy milyen

úton járjon. De mellette van tanításával, tanácsával az Úr. A 8. vers tehát orákulum, mely a pap szájából hangozhatott el. A 9. vers „mint a ló, mint az öszvér” szavai összevonhatók: mint a makacs ló. Az ilyen állatnak „kantárral és zablával kell fékezni szilajságát” (szó szerint „ékességét”. Szövegjavítási javaslatok: erejét, vagy állát). A „nem közelít hozzád” kifejezés inkább a 6. versben említett veszedelmekre vonatkozhat, mint a lóra.

A 10. vers levonja a tanulságot a zsoltáríró tapasztalatából (Péld 28:13). De ebből nem szabad merev tant csinálni úgy, ahogyan Jób barátai tették (Jób 5:17kk.; 8:5-7; 11:13-20; 22:21kk.; 33:9-33). Ők ui. azt gondolták, hogy a jó embernek jó dolga van, a bűnösnek rossz. Jóbnak szenvednie kell, tehát bizonyára bűnös. Isten dolgai azonban nem férnek bele a merev dogmába. Nem minden szenvedésnek bűn az oka (Jn 9:1-3). – A zsoltár utolsó verse az Isten színe előtt való örvendezésre szólítja fel a hálaadó istentiszteleten részt vevő híveket (Zsolt 30:5; 149:1).

33. NOSZA ISTENFÉLŐ SZENT HÍVEK

¹Vigadjatok az ÚRban, ti igazak! Az igaz emberekhez illik a dicséret. ²Adjatok hálát az ÚRnak citeraszóval, tízhúrú lanttal zengjétek neki! ³Énekeljétek neki új éneket, szépen zengjenek hangszereitek! ⁴Mert az ÚR igéje igaz, mindent hűségesen cselekszik. ⁵Szereti az igaz ítéletet, az ÚR szeretetével tele van a föld. ⁶Az ÚR igéje alkotta az eget, egész seregét szájának lehelete. ⁷Gáttal torlaszolta el a tenger vizét, mederbe zárta hullámain. ⁸Féljen az ÚRtól az egész föld, rettegjen tőle a világ minden lakója, ⁹mert amit ő mondott, meglett, és amit parancsolt, előállott. ¹⁰Semmivé teszi az ÚR a nemzetek tervét, meghiúsítja a népek szándékait. ¹¹De az ÚR terve örökké megmarad, szívének szándéka nemzedékről nemzedékre. ¹²Boldog az a nemzet, amelynek Istene az ÚR, az a nép, amelyet örökségül választott. ¹³Letekint a mennyből az ÚR, és lát minden embert. ¹⁴Lakóhelyéből rátekint a föld minden lakójára. ¹⁵Ő formálta mindnyájuk szívét, ismeri minden tettüket. ¹⁶Nem a nagy sereg segíti győzelemre a királyt, nem a nagy erő menti meg a hőst. ¹⁷Csalódik, aki lovaktól vár segítséget, mert nagy erejük nem ment meg. ¹⁸De az ÚR szeme ügyel az istenfélőkre, akik szeretetében bíznak. ¹⁹Megmenti őket a haláltól, éhínség idején is megtartja életüket. ²⁰Lelkünk az URat várja, ő a mi segítségünk és pajzsunk. ²¹Benne van szívünk öröme, mert szent nevében bízunk. ²²Maradjon velünk, URam, szereteted, mert mi is benned reménykedünk!

Isten a teremtő és gondviselő.

Bourgeois L., Strasbourg, 1545.

*

1. Nosza, istenfélő szent hívek, Örvendeztetek az Úrnak, Mert illik, hogy őtet dicsérjék, Kik örülnek igazságnak! Áldjátok azértan Hangos citerákban! Az Úr áldassék! Lantban, hegedűben, Cimbalmi zengésben Magasztaltassék.
2. Énekeljetek néki vígan Gyönyörű szép új éneket! :/: Szép hangicsáló szerszámokban Mondjatok ékes verseket! Igaz ő mondása, :/: Állhatatos dolga: Amit az Úr szól, Megáll igazságban, Minden dolgaiban Cselekeszik jól.
3. Ő szereti az igazságot, Az ítélet nála kedves, :/: Dolgában tart irgalmasságot, Mellyel mind e világ teljes. Az Úrnak Igéje :/: Egeket teremte, Melyeket ott fenn Szájának lelkével Nagy szép seregekkel Szerze ékesen.
4. Mert mihelyt ő csak egy igét szól, Azonnal megleszen minden, :/: És valamit ő megparancsol, Nagy hamarsággal meglészen. Pogányok tanácsát :/: És minden szándékát Az Úr megtöri, Magukban a népek Amit elvégeznek, Semmivé teszi.
5. De az Úr Istennek tanácsa Megmaradand mindörökké, :/: És megáll minden gondolatja, Kiterjed minden időkre. Boldog az a nemzet, :/: Ki ily Urat szeret, Mint ő

Istenét; Boldog a nemzetség, Kit kedvel e Felség Mint örökségét.

6. Gondot tart rájuk s a haláltól Megtartja őket éltükben, :/: Szükségtől és éhenhalástól Őrzi a drága időben. Lelkünk azért várja, :/: Szüntelen óhajtja Az Úr oltalmát, Ki paizsul végre Eljő segítségre, Ád diadalmat.

7. Őbenne azért a mi szívünk Igen örvendez szüntelen, :/: Mert ő minékünk reménységünk, És bízunk ő szent nevében. Nagy kegyelmességed :/: Mirajtunk bővítsed, Légy mi gyámolunk! Ne hagyj szükségünkben, Segíts meg éltünkben, Mert téged várunk!

★

A teremtető és gondviselő Isten dicséretét zengi ez a szép és kedvelt zsoltár. Régi énekeskönyveink alkalmi mutatójában pünkösdi énekként is szerepelt. Dallamát az idők folyamán — kivált a második sorban — egyes kuruc nóták mintájára sokhelyt félreénekeltek, de az eddigi tapasztalatok szerint helyre lehet hozni. Még a hetedik sor utolsó előtti hangjával (az Úr áldassék) kell vigyázni. Csupa lendület és öröm ez a dallam, kivált ha úgy is énekeljük, ahogyan kell.

Sajnálatos módon csak kevés helyen használatos az ugyanerre a dallamra szabott 67. zsoltár (*Úr isten, áldj meg jóvoltodból*), pedig ennek a szép éneknek — megfelelő áttételekkel — szintén pünkösdi, sőt missziói és ökumenikus értelme van, mégpedig nem csupán az Isten szövetségét elfogadó nép, vagyis az egyház zárt körén belül, hanem a *legteljesebb ökumené*: minden nép és nemzetség Isten atyai jóvoltából átélt testvériségében. Eszméljünk fel ennek a jeles zsoltárnak éppen korunkban kifényesedő időszerűségére.

Igaz Isten, ígéretedben változhatatlan valóság kezdetű 308-ik szép adventi énekünket is a 33. zsoltár dallamára énekeljük, írójáról, Nagy Istvánról (1770 — 1831) annyit kell tudnunk, hogy szülei koldusszegény, munkaképtelenné vált debreceni ispotály! (szegényházi) gondozottak voltak, ő maga pedig kollégiumi szolgadiákból lett már főiskolai tanulmányi idejében az alsóbb osztályokban segédtanár — akkor elnevezés szerint publicus praeceptor, vagy magyarosan köztanító —, majd külföldön tanult, harminc éves korától fogva kolerában történt elhalálkozásáig pedig Hajdúböszörményben volt lelkész. Az 1806. évi énekeskönyvi reform idején készített új dicséretetek között a tőle származók a legjobbak közé tartoznak.

Ugyancsak a 33. zsoltár dallamára megy *Teneked Öröm hálát adok* kezdetű, nyomtatásban 1654 óta ismeretes 494. reggeli énekünk. Ennek szerzőjét nem ismerjük. Kézírásos alakban megtaláljuk már az 1635-től 1650 tájáig összeírt Eperjesi graduálban is.

★

A 33. zsoltár ún. „alfabetizáló ének”: annyi sora van, ahány betűje van a héber ábécének. A bevezetés (1-3. vers) az imperativusos himnuszok stílusában, a fő rész (4-19. vers) a participiumos himnuszok stílusában dicséri az Urat. A befejezés (20-22. vers) rövid bizalom-motívumot és könyörgést tartalmaz. A himnikus igealakok váltakozása és a gondolati tartalom késői, fogság utáni szerzettetési időre mutat.

A himnikus bevezetés az „igazakat” és „becsületeseket”, azaz a gyülekezet tagjait szólítja fel az Úr magasztalására. Ez *musica sacra* kíséretében történik (Zsolt 43:4; 81:3k.; 92:4; 98:5k.; 144:9; 147:7; 149:3; 150:3-5). Az „új ének” nem újonnan szerzett, a régítől eltérő éneket jelent, hanem válasz az Úr „új” cselekedetére, melyet a hívő ember megtapasztalt (Zsolt 40:4; 96:1; 98:1; 149:1; Jel 5:9k.; 14:3).

4-19. vers. A zsoltár fő része három részre osztható: 4-9. vers: az Úr Igéje; 10-15. vers: az Úr terve; 16-19. vers: az Úr szeme.

Az Úr Igéjének dicsérete; vö. Zsolt 19:8-11; 119. Ez az Ige megbízható: megvalósul, tettek lesznek belőle. A föld tele van az Úr hűségével (5b. vers) és dicsőségével (Ézs 6:3). Ő az igazság Istene (Zsolt 7:10.12). A participiumos himnuszoknak megfelelően a 6-7. vers a teremtéstörténetről szól. Az Úr az Ige által, „szájának lehelete által” teremtett; vö. Gen 1:2; Zsolt 18:16. Az ég seregei a Nap, a Hold és a csillagok (Ézs 40:26; 45:12). A 7. versben a „gát” és a „tömlő” (meder) szó héberül hasonlóan hangzik. A héber szöveg másolói a vörös-tengeri csodára gondoltak (Ex 14:22; 15:8; Zsolt 78:13). Helyesebb fordítás a LXX és a gondolatpárhuzam („raktár”) alapján: „tömlőbe (mederbe) gyűjtötte a tenger vizét” (Jób 26:8; 38:37). A 9. vers a Gen 1. részben levő teremtéstörténet hű összefoglalása. Ott ui. a Papi író a teremtést úgy ábrázolja, mint ami az Ige és a megvalósulás egymásutánjában, ritmusában ment végbe. Az embernek erre istenfélelemmel kell válaszolnia (8. vers).

Az Úr terve az emberi történelemben valósul meg. Az Úr tervével a nemzetek terve, a népek elgondolása áll szemben. A zsoltáríró a próféták bizonyágtételére támaszkodva vallja, hogy az Úr terve „örökké megáll”; vö. Ézs 5:19; 46:10. A 12. vers a bölcsességirodalom stílusában boldognak mondja Isten népét. E vers mögött a Deuteronomium által megfogalmazott kiválasztási teológia áll: Izráel Isten „öröksége” (Deut 32:6k.; 1Sám 10:1; Zsolt 78:71; Ézs 19:25). A 13-15. vers visszatér a teremtéstörténethez. A teremtésből következik a gondviselés is. Isten mindent lát, ami a földön történik (Zsolt 11:4; 14:2; 80:15; 102:20). Sőt nemcsak a külső eseményeket látja, hanem a szív elrejtett titkait is (Zsolt 44:22; 94:9; 139:13-16). Nem véletlen, hogy éppen a teremtéstörténettel foglalkozó versekben fordul elő

megint a participiumos istendicséret. A 15. vers szerint az Úr a szív „formálója” (5. vers; Gen 2:7).

Ezekben a versekben ismét prófétai történelemszemlélet tükröződik: Isten népének nem szabad emberi haderőben, harci lovak erejében bíznia (Ézs 30:15k.; 31:1; Ez 17:15; vö. Zsolt 20:8; 44:7k.; 147:10). „Hazugság a ló a megmentés tekintetében” – mondja a 17. vers. Ez ellentéte a 4-5. versnek: az Úr Igéje igaz, tettei megbízhatók. A vers végét („nem ment meg”) a LXX passivumnak érti: „nem mentetik meg”, és a szír fordítás hozzáteszi a „lovasa” szót. A 18. vers megismétli a 14. vers gondolatát. A 19. vers alapján nem szükséges arra gondolnunk, hogy a zsoltár éhínség idején íródott. Az éhség ui. a halállal párhuzamos értelmű. A versben levő „lelkület” szót az új fordítású Biblia helyesen „őket”-nek fordítja. Itt a „lélek” szó a személyes névmás helyett áll. A versben a bizalom-motívum jut kifejezésre.

A zsoltár befejező verseiben az ószövetségi kegyesség egyik fontos vonása domborodik ki: a reménység. A szenvedő ember vár és reménykedik. Bizakodása gazdag történelmi tapasztalatokon alapszik: az Úr „segítségünk és pajzsunk” (Deut 33:29; Zsolt 115:9-11). Ezt a kifejezést hendiadyoin-nak (azaz összevonva) lehet érteni: az Úr a mi segítő pajzsunk. Izráel bízik az Úr nevében; istentiszteletein segítségül hívja az Úr nevét (Zsolt 80:19; 99:6; 105:1; 116:4.13.17). Ezen az úton joggal remélik a hívek, hogy Isten hűsége velük marad (22. vers).

34. MINDENKORON ÁLDOM

¹Dávidé, abból az időből, amikor eszelősnek tette magát Abimeleknél, aki aztán elkergette, ő pedig elment. ²Áldom az URat mindenkor, állandóan őt dicséri szám. ³Az ÚRral dicsekszik lelkem. Hallják ezt az alázatosak, és örülnek. ⁴Hirdessétek velem az ÚR nagyságát, magasztaljuk együtt az ő nevét! ⁵Az ÚRhoz folyamodtam, és ő meghallgatott, megmentett mindattól, amitől rettegettem. ⁶Öröme derülnek, kik rátekintenek, nem pirul az arcuk. ⁷Kiáltott a nyomorult; az ÚR meghallgatta, és minden bajából kiszabadította. ⁸Az ÚR anyaga őrt áll az istenfélők mellett, és megmenti őket. ⁹Érezzétek, és lássátok, hogy jó az ÚR! Boldog az az ember, aki hozzá menekül. ¹⁰Féljétek az URat, ti szentjei, mert nem szűkölködnek az istenfélők. ¹¹Az oroszlánok is sínylődnek, és éheznek, de akik az ÚRhoz folyamodnak, nem nélkülözik a jót. ¹²Jöjjetek, fiaim, hallgassatok rám, megtanítalak benneteket az ÚR félelmére. ¹³Ki az az ember, akinek tetszik az élet, és szeretne jó napokat látni? ¹⁴Vigyázz, hogy nyelved ne szóljon rosszat, és ajkad ne beszéljen csalárdságot! ¹⁵Hagyj fel a rosszal, és cselekedj jót, törekedj békességre, és kövesd azt! ¹⁶Az ÚR szeme látja az igazakat, füle meghallja kiáltásukat. ¹⁷Az ÚR a gonosztevők ellen fordul, emléküket is kiirtja a földről. ¹⁸Akik az ÚRhoz kiáltanak, azokat meghallgatja, és kimentti őket

minden bajból. ¹⁹Közel van az ÚR a megtört szívűekhez, és a sebzett lelkűeket megsegíti. ²⁰Sok baj éri az igazat, de valamennyiből kimentí az ÚR. ²¹Megőrzi minden csontját, egy sem törik el közülük. ²²Halálos veszedelem éri utol a bűnöst, megbűnhődnek, akik gyűlölik az igazat. ²³Az ÚR megváltja szolgáló életét, és nem kell bűnhődnie senkinek, aki hozzá menekül.

Isten megvédi az övéit. *Bourgeois L., Genf, 1551.*

Min- den-ko- ron ál- dom Az U- rat, míg en-
gem él- tet, És az ő szent dí- csé- re- tét

Szá- jam- ban hor- do- zom. Di- cse- ked-
vén áld- ja Lel- kem jó vol- tát
az Úr- nak, Mit a sze- gé- nyek
hal- la- nak, És ö- rül- nek raj- ta.

*

1. Mindenkoron áldom Az Urat, míg engem éltet, És az ő szent dicséretét Szájamban hordozom. Dicsekedvén áldja Lelkem jó voltát az Úrnak, Mit a szegények hallanak, És örülnek rajta.

2. Magasztaljuk vígan Az Úrnak áldott szent nevét, És véghetetlen kegyelmét Dicsérjük mindnyájan! Mert midőn keresém És kérem az én Uramat, Meghallgatá nagy

felszómat, És megtarta engem.

3. Az Úrra kik néznek, Tőle megvigasztaltatnak, Soha orcáik azoknak Meg nem szégyenülnek. A szegény kiálta, És meghallgatá az Isten, El nem hagyá ínségében, De megszabadítá.

4. Az Isten angyali Hívek körül tábort járnak, Istenfélőket megtartnak Mint Isten követi. Jó voltát az Úrnak Kóstoljátok és lássátok, Mert bizony azok boldogok, Őbenne kik bíznak.

5. Az Isten szemei Látják a gonosztévőket, És ő emlékezetöket A földről eltörli. A jókat nem hagyja; Kik hozzá tiszta szívükből Kiáltnak nagy ínségükből: Mind megszabadítja.

6. Közel az Úr Isten A töredelmes szívekhez, És a sérelmes lelkekhez Lészen segítséggel. Az igaznak itten Ő nyavalyája sokasul, De nyomorúságaibul Kimenti az Isten.

*

Ez a zsoltár arról szól, hogy Isten minden körülmények között megtartja az övéit, és arra tanít, hogy a valódi istenfélelem a megszentelődő, tiszta életben és a békesség keresésében (Mát. 5 : 9!) mutatkozik meg. Énekeskönyvünkben a kilencedik verssel zárul.

Hosszú időn át, szinte a legújabb korig igen népszerű volt, már csak azért is, mivel a dallamára több más, önmagában is kedvelt szöveget énekeltek, azonkívül a magános áhítat és a családi éneklő kegyesség igényeinek is jól megfelel. Utolsó verse az Isten megtapasztalt közelségéről szól:

Közel az Úr Isten
a töredelmes szívekhez,
és a sérelmes lelkekhez
lészen segítséggel.

Szép dallama az idők során néhány helyén megromlott a használatban. Ezért nem is baj, ha olyan gyülekezetekben, ahol már feledésbe merült, *új énekként és azonnal helyesen* taníthatjuk meg. De ne halogassuk felelevenítését, mert dallamának szépsége mellett szövegének gyülekezetszerűsége is méltán megkedveltetheti mindazokkal, akik szeretik és tudják a szép énekeket szépen, kulturáltan énekelni.

A dallamára szerzett két dicséret közül a 289-ikről a maga helyén részletebben szólunk. A másik, *Én lelkem, ébredj fel* kezdetű 439. dicséret az úr-

vacsora értelméről és a hozzá való lelki felkészülésről szól. írójáról, Losontzi Istvánról részletesebben a 201. éneknél szólunk. 1806-ban *üajnýczy* János nagy-szalontai lelkész az énekeskönyv szerkesztőségének megbízásából ezt az éneket, *Losontzi* több más énekével együtt messzemenően átdolgozta. Ez az átdolgozott szöveg, *Hívek ébredjetek* kezdettel, 1921-ben a 136. dicséret volt. A most helyreállított eredeti szövegalak az átdolgozásnál közvetlenebb, személyesebb hangú, tehát alkalmasabb a használatra.

*

Ez a zsoltár alfabetikus költemény. Ilyenek: Zsolt 9-10; 25; 37; 111-112; 119 és 145. A zsoltár elején az egyéni hálaének stílusával (*cohortativus*) és gondolatkörével találkozunk. De már a 6.8kk. versben tanítással van dolgunk, a 12. verssel kezdődően pedig a zsoltáríró mint bölcs tanító a bölcsességirodalom gondolatkörében mozog. Ez arra mutat, hogy a zsoltár nem közvetlenül a kultuszban keletkezett. Istentiszteleten nem írnak alfabetikus költeményt; ez íróasztali munka. De a költemény szerzője jól ismeri a kultuszt; ezt tükrözi a zsoltár eleje. A zsoltár szerzője aligha lehetett laikus; tudós pap vagy lévita munkáját és mélységes hitét tükrözi a zsoltár. A szereztetési idő késői, fogság utáni, mint az alfabetikus költemények általában.

Ld. a bevezetés 3. pontja alatt. A címfelirat 1Sám 21:11kk.-re utal, azonban ott Ákisiról, Gát királyáról van szó. Abimelekről, Gerár királyáról Gen 20; 21 és 26 részben olvasunk. A zsoltár nincs kapcsolatban Dávid történetével. Szerzőjét valószínűleg inkább a második „*pe*”-strófában, a 23. versben kereshetjük, amelyben Pedájá név rejtőzhet; vö. Zsolt 25:22. A zsoltárból hiányzik a *vawal* kezdődő sor. Célszerű a *pe*-vel kezdődő sort az *aimal* kezdődő sor elé helyezni; ez a sorrend JSir 2; 3 és 4-ben is megtalálható.

A hálaének szerzője nem elégszik meg azzal, hogy csak egy alkalommal, a hálaadó istentiszteleten áldja és dicsérje az Urat. Később is „mindig” magasztalni akarja Istent, „vele akar dicsekedni” (3. vers; vö. Jer 9:23; 1Kor 1:31). Azonban aki a maga hatalmával, vagyonával vagy bölcsességével dicsekszik, bűnt követ el (Jer 9:22; Zsolt 49:7). – Az „alázatosok”, a gyülekezet tagjai részt vesznek a zsoltáríró örömeiben, és vele együtt dicsérik az Urat (Zsolt 22:23k..28k.; 40:10k.; 69:33; 109:30; 116:14.18; 1Kor 12:26).

Az 5. vers az egyéni hálaének elbeszélő részéhez tartozik. A zsoltáríró visszatekint az átélt nyomorúságra. „Kereste” az Urat, azaz elment a templomba, és ott imádkozott. Az imádságot meghallgatva és felelt rá az Úr (ezt a kettőt egy szóval fejezi ki a héber nyelv). A zsoltáríró biztató választ kapott az Úrtól. Ezzel megszűnt minden rettegése („rettegés” helyett a LXX tévesen „jövevényként lakozást” ért; a két szó egyformán

hangzik héberül). A 6. versben számos bibliai kézirat alapján lehet imperativusokat fordítani: „Tekintsetek rá és ragyogjatok”, ti. ragyogjon orcátok. Ilyenkor a második imperativus következményes értelmű: „és akkor ragyogni fogtok”, orcátok nem pirul (*plur. 2.*). Az örvendező embert az Ószövetség szépnek tartja (Zsolt 3:4; 27:6; 52:10; 92:11).

A 7. vers már a pap magatartására emlékeztet, amint rámutat a hálát adó emberre: „Ez a nyomorult kiáltott...”, és meghallgatta az Úr. Az Úr angyala és a vezetése alatt álló mennyei seregek oltalmazzák a híveket (Gen 32:2k.; Ex 14:19; Józs 5:14; 2Kir 6:17; Zsolt 103:20k.). Ebből az oltalomból ízelítőt kapnak a hívek a templomban (9. vers; Zsolt 27:4; 1Pt 2:3). A templom menedékhely (1Kir 1:50; Zsolt 91:1k..11). Nemcsak védi híveit az Úr, hanem meg is óvja a nélkülözéstől. Az oroszlánok (szükségtelen helyett „erőszakról” vagy a LXX alapján „gazdagokról” beszélni) viszont nélkülöznek (Lk 1:53). Az Úr gondviselő szeretete többet ér az erőnél. Csalódik, aki gazdagságában bíz (Zsolt 52:9; 62:11).

A zsoltár második fele a bölcsességirodalom formai és tartalmi ismertetőjeleit mutatja. A zsoltáríró bölcs tanítóként fordul a hívekhez, és fiainak szólítja őket (Péld 1:8.10.15; 2:1; 3:1.11.21; 4:1). Hívogatja őket, kínálja nekik a bölcsességet (Zsolt 49:1kk.; Péld 8:1kk.). Nem akármilyen bölcsességet kínál, hanem a bölcsesség legjavát, az istenfélelmet (Jób 28:28; Péld 1:7; 2:5; 9:10). A tanítómester módszeréhez tartozik a kérdés is: Ki szereti az életet? Természetesen: mindenki. De nem mindenki keresi jó helyen. A 14. vers szerint a nyelv bűneitől kell óvakodnia (Zsolt 141:3; Péld 4:24; 13:3; 21:23; Jak 3:1-13; 1Pt 3:10-12). Ezután a zsoltáríró, a próféták tanításának megfelelően, a jó cselekvésre és a rossz kerülésre int (Ézs 1:16k.; Jer 13:23; Ám 5:15k.; ld. még Zsolt 37:27; Péld 6:7; 16:6). Az intéshez kettős ígélet kapcsolódik. Az Úr „orcája” a gonoszok ellen fordul. A büntetés olyan gyökeres, hogy a halál után is tart: a bűnösöknek még az emlékezete is kivész (Jób 18:17; Zsolt 109:13-15; Jer 11:19). Az Úr „szeme” és „füle” viszont az igazakra figyel: látja sorsukat, meghallgatja imádságukat (a 16. vers után a 18. vers következik; így nincs szükség a 18. vers elején az „igazak” szó betoldására). A fogság utáni idők kegyességére jellemző kifejezések: megtört szívű, alázatos lelkű (19. vers; Zsolt 51:19; 147:3; Ézs 57:15; 61:1). Ez és a 20. vers világosan mutatja, hogy a 34. zsoltárban nem a naiv *megfizetés-tamal* van dolgunk, mely szerint a jó embernek jó dolga van, a gonosznak rossz. A zsoltáríró tud a hívek szenvedéséről. De arról is tud, hogy az Úr a szenvedésben is közel van híveihez (19. vers; Zsolt 85:10; 145:18), és minden bajban tud segíteni (20. vers). A „csonttörő” az ókori Keleten farkas, kutya vagy sakál alakjában ábrázolt démon volt. A Biblia szerint maga az Úr töri össze az ember csontjait (Zsolt 51:10; Ézs 38:13). De a 21. vers szerint ettől a sorstól megvédi az Úr az istenfélőket. Viszont a bűnösök „halála gonosz lesz” (így olvassuk a LXX segítségével a különös héber szöveget: „megöli a bűnöst a gonoszság”). A gonoszoknak bűnhődniük kell az igazak ellen elkövetett vétkeik

miatt (Zsolt 28:5; 37:13.20.28.34).

A 23. vers, a második „pe”-strófa összefoglalja a zsoltár fő üzenetét: aki az Úrnál keres oltalmat, azt Ő megváltja bűnei büntetésétől (Zsolt 31:6; 44:27; 49:16; 71:23). A zsoltár Róm 8:28 üzenetét készíti elő: akik az Istent szeretik, azoknak minden javukra szolgál.

35. PERELJ, URAM, PERLŐIMMEL

¹Dávidé. Perelj, URam, a velem perlőkkel, harcolj az ellenem harcolókkal! ²Ragadj pajzsot, vértet, és siess segítségemre! ³Végy elő lándzsát, csatabárdot üldözőim ellen! Szólj így hozzám: Én megsegítlek téged! ⁴Érje szégyen és gyalázat azokat, akik életemre törnek! Hátráljanak meg, és piruljanak, akik rosszat terveznek ellenem! ⁵Legyenek olyanok, mint a szélhordta polyva. Az ÚR angyala szórja szét őket! ⁶Legyen útjuk sötét és síkos, az ÚR angyala üldözzé őket! ⁷Mert ok nélkül vetették ki rám hálójukat, ok nélkül ástak vermet nekem. ⁸Érje őket váratlan veszedelem, fogja meg őket a háló, amelyet kivetettek, ők maguk essenek gödörbe! ⁹Én pedig ujjongok az Úrnak, és örvendezek szabadításának. ¹⁰Minden porcikám ezt mondja: Ki volna hozzád fogható, URam? Mert megmented a nyomorultat az erőszakostól, a nyomorultat és szegényt a fosztogatótól. ¹¹Hamis tanúk állnak elő, olyanról faggatnak, amiről nem tudok. ¹²Rosszal fizetnek a jóért, életemre törnek. ¹³Pedig ha ők betegek voltak, én zsákruhát öltöttem, böjttel gyötörtem magamat, újra meg újra szívből imádkoztam. ¹⁴Úgy jártam-keltem, mintha barátomról, testvéremről lett volna szó, mély bánatba merültem, mint aki anyját gyászolja. ¹⁵De mikor én meginogtam, örömben összegyűltek. Összegyűltek körülöttem mint idegenek és ismeretlenek, szitkozódnak szünet nélkül. ¹⁶Elvetemülten gúnyolódnak, acsarkodnak ellenem. ¹⁷Uram, meddig nézed el ezt? Ments meg engem az ordítóktól, életemet az oroszlanoktól! ¹⁸Magasztallak a nagy gyülekezetben, hatalmas nép között dicsérlek. ¹⁹Ne engedd, hogy kinevessenek hazug ellenségeim, és összekacsintassanak, akik ok nélkül gyűlölnék. ²⁰Mert nem jó szándékkal beszélnek, csalárd dolgokat terveznek azok ellen, akik szelíden élnek a földön. ²¹Feltátották rám szájukat, hahotázva mondják rólam: Saját szemünkkel láttunk! ²²Láttad mindezt, URam! Ne hallgass, Uram, ne légy távol tőlem! ²³Serkenj fel, ébredj, tégy igazságot peremben, Uram, Istenem! ²⁴Ítéld meg igazságod szerint, URam, Istenem, ne engedd, hogy kinevessenek! ²⁵Ne mondassák magukban: Ez az, ezt akartuk! Ne mondassák: Végeztünk vele! ²⁶Szégyenkezve piruljon mindenki, aki örül bajomnak! Szégyen és gyalázat borítsa azokat, akik dölyfösek velem szemben! ²⁷Ujjongjanak, örüljenek, akik igazamat kívánják! Beszéljék mindenkori, hogy nagy az ÚR, aki szolgálja javát akarja. ²⁸Nyelvem hirdeti igazságodat és dicséretedet minden nap.

„Perelj Uram, perlőimmel!”

Bourgeois L., Genf, 1551.

Pe- relj, U- ram, per- lö- im- mel,
 Har- colj én el- len- sé- gim- mel,
 Te pa- i- zso- dat ra- gadd e- lö!
 Én se- ge- del- mem- re állj e- lö!
 Dár- dá- dat nyujtsd ki ke- zed- del,
 El- len- sé- gi- met ker- gesd el!
 Mond- jad ezt az én lel- kem- nek:
 Té- ge- det én meg- se- gít- lek!

*

1. Perelj, Uram, perlőimmel, Harcolj én ellenségimmal, Te paizsodat ragadd elő! Én segedelmemre állj elő! Dárdádat nyújtsd ki kezeddél, Ellenségimet kergesd el!
 Mondjad ezt az én lelkemnek: Tégedet én megsegítlek!
2. Gyászban jártam lehorgadva, Mint ki az anyját siratja, De ők szomorú esetemen Örülnek, és gyűlnek seregben. Hátmögül a gonosz népek Engemet szörnyen nevetnek;
 Ártatlan lévén, nem szánnak, Sőt csúfolnak és szagatnak.
3. A képmutató galibák Fogukat rám csikorgatják; És rajtam nagy csúfságot űznek,

Kik csak zabálódást keresnek. Uram, míg nézed ezeket? Jövel, tartsd meg én lelkemet! Egyedül voltom tekintsd meg, Ez oroszánoktól ments meg!

4. Dicsérlek téged szüntelen Nagy sűrű gyülekezetben, És nagy roppant sereg nép előtt Téged dicsérlek minden fölött. Ne engedd, hogy örüljenek, Akik ok nélkül gyűlölnék; Ellenségimet fordítsd el, Ne gúnyoljanak szemükkel.

5. Már azok énekeljenek, Kik igazamnak örülnek, Mondván: hála legyen az Úrnak, Ki nyugalmat ád szolgájának! Én nyelvem igazságodat, Hirdeti nagy jóvoltodat; Dicséretedet nagy híven Éneklek minden időben.

*

Erőtéljes, szép könyörgés Isten oltalmáért, de a gyülekezeti éneklés céljára elég lett volna az első versén kívül még csak a kilencediket és a tizenharmadikát megtartani.

Dallamát főleg a 347. húsvéti dicséret tartja fenn, annál is inkább, mivel annak harmadik és következő versei ma is úgyszólván minden református temetés alkalmával megszólalnak a nyitott sír előtt:

Nincs már szívem félelmére
nézni sírom fenekére

— — —

Nagy tanítás rejlik abban, hogy a legszomorúbb emberi aktus ily módon találkozik a keresztyén hit legdiadalmasabb, központi titkával, melyről Pál apostol ezt mondotta: *„Ha pedig Krisztus fel nem támadott, akkor hiábavaló a mi prédikálásunk, de hiábavaló a ti hitetek is”* (1 Kor. 15 :14).

Dallama egyike a kiemelkedően szép megformálású zsoltárdallamoknak. Még kiegyenlítetten is erőteljes, de mennyire szebb és kifejezőbb ritmusos formájában! Ne feledjük el, hogy énekeskönyveinkben 1877-ig minden dallam *ritmikusan* volt hangjegyezve, csupán a rest vagy tudatlan énekvezetők kényelmessége, főleg pedig — a kísérő hangszerrel nem rendelkező templomokban — a soronként való szöveg-diktálás következtében vált tompossá, elnyújtotta a gyülekezeti éneklés. Ezt aztán, hogy legalább nevet adjunk neki, elkereszteltük *„puritán kálvinista mé/tóság”*-nak. És még hittük is, hogy ez így szép és jó.

Ahol pedig orgona volt, ott nem volt hozzá mindig és mindenütt kellő felkészültségű orgonista. Már pedig, ha a négyszólamú kíséretnek mind a folyékony olvasása, mind a mozgékony lejátsszása nehézségbe ütközik, mennyivel könnyebb az ügyetlenségnek

elbújni a „*kálvinista méltóság*” leple alá, mint megtanulni az orgonálást!

A zsoltár dallamában egyetlen romlás gyökeresedett meg az utóbbi jó másfélszáz évben: az ötödik sor utolsó előtti hangját felemelve, h-nak énekli a gyülekezet, holott a módosító jel nélküli *be* hang a helyes. Ahol csak lehet, türelmesen, de szívós munkával próbáljuk rávezetni a híveket minden hasonló esetben a helyes éneklésmódra. Ismerem a jelen állapot okát. Nem más az, mint a dúr-moll hangrendszer mindenütt hallott és beidegződött sablonja, szaknyelven: kadenciális vezérhang. De azt is tudom, hogy jó szoktatással, közérthető magyarázattal, de kivált a tanulékonyabb gyermekek és fiatalok sorompóba állításával ki lehet igazítani éneklésünknek minden hibáját

Szóljunk még néhány szót ezen a helyen, de kivált a zsoltárokat tekintve, általános érvénnyel a ritmikus dallamok hangsúly szerinti, értelmes tagolásáról. Maga a ritmus ugyanis szűkebb értelemben csupán a hosszabb és rövidebb hangok váltakozását és a közöttük levő különbség betartását jelenti. Tágabb és teljesebb értelméhez azonban a *hangsúly* is hozzá tartozik. A zsoltárok és velük együtt az akkori időmértékes (szakkifejezéssel: metrikus) dallamok általában nincsenek egyenletes zenei ütemekben hangjegyezve. Egységük a dallamsor, azon belül pedig a szöveg hangsúlya szerint tagolhatjuk a sort mindegyik versszakban, így például a 35. zsoltár első versét a hosszú és rövid hangjegyek figyelembevételén felül az éneklésben *hangsúly tekintetében* így tagoljuk:

Perelj Uram / perlőimmal,
 harcolj én / ellen-ségimmal,
 te pajzsodat / ragadd e-lő,
 én segedelmemre / állj e-lő.
 Dár-dá-dat / nyújtsd ki kezéd-dél,
 el-len-sé-gimet / kergesd el:
 mondjad ezt / az én / lelkemnek:
 tégedet / én meg- / segítlek.

Az ilyen értelmes hangsúlyozásban egyes verssorok versszakonként színeződnek, árnyalódnak a hangsúly változásai szerint, anélkül, hogy a hangjegyekben kifejezett mérték megváltozna. Az ilyen értelmezés egyelőre nagy gyülekezetben még hiánytalanul nem valósítható meg, de kisebb, tanulékony csoportok, sőt gyülekezeti énekkarok számára sem lebecsülendő feladat az igazán életteljes és kifejező egyszólamú éneklésnek soronként tagolt, olykor esetleg szólamok között váltakozó (antifonikus) begyakorlása a zsoltárdallamok felhasználásával. Az ilyen gyakorlatok nemcsak zsoltár-értelmezésünket fejlesztik, hanem a *többszólamú darabok szép szövegmondásának* elsajátításában is segítséget nyújthatnak.

Ez a zsoltár az egyéni panaszénekek közé tartozik. Közelebbről a vádlott könyörgésével van dolgunk. Bár képeket is használ (fegyverek, 2-3. vers; háló és gödör, 7-8. vers; oroszlánok, 17. vers), szó szerinti értelemben vehetjük az 1. vers szavait. Eszerint peres ügyről van szó. Hamis tanúkról beszél a 11. és 21. vers, akik olyan bűnt akarnak rábizonyítani a zsoltáríróra, amit nem követett el. Ebben a helyzetben kér segítséget az Úrtól. A zsoltár szereztetési idejét nehéz meghatározni. Inkább a fogság előtti korra gondolunk az archaikus gondolatok miatt: az Úr mint harcos (1-2. vers), és az Úr angyala (5. vers).

A bevezető versekben az Urat mint harcost hívja segítségül peres ügyében a zsoltáríró. Isten a háború Ura (ld. Ex 15:3; 17:16; Num 21:14; 1Sám 17:47; 18:17; 25:28). Kétféle pajzsot is említ a 2. vers: a kisebb, kerek pajzsot és az egész testet védő, földig érő nagy pajzsot. Az ugarit harci istenséget, Resefet lándzsával és csatabárddal a kezében ábrázolták. Lándzsát „üríteni” (*rúq*) annyit jelent, mint levenni a lándzsa hegyét védő kupakot, és így a fegyvert harcra kész állapotba helyezni. A 3. vers végén a zsoltáríró feleletet, üdvjövendölést vár az Úrtól, éspedig a pap szája által (Zsolt 107:20; 130:5). Az Úr szól szent templomában (Zsolt 50:1k.; 60:8; 62:12k.; 85:9).

A könyörgés nemcsak a szabadulásért szól, hanem az ellenség megbüntetéséért is. Méltán kéri ezt a bajban levő hívő, hiszen ártatlanul szenved: ok nélkül vádolják (7. vers). Az élete (szó szerint: „lelke”) van veszélyben (4. vers). Érthető, ha ellenségei megszégyenüléséért imádkozik. Az 5. vers a gabona tisztításának a képét használja (Zsolt 1:4; Mt 3:12). Ahogyan a szórólappal feldobott gabonából kifújja a szél a polyvát, úgy szórja szét az Úr angyala a bűnösöket. A 6. vers síkos útról beszél, mely a pusztulásba vezet (Zsolt 73:18). A 7. versben „hálójuk gödre” furcsa kifejezés. A „háló” a vers első feléhez tartozik, a „gödör” a másodikhoz: hálót rejtettek el, miután gödröt ástak (Zsolt 9:16k.; 31:5; 64:6; 140:6). Az ókorban veszélyes fegyver volt a háló. Úgy álcázták, hogy a vad ne vegye észre, hanem a gödörbe beleesve, belebonyolódják a hálóba. Sőt királyokat is ábrázoltak úgy, mint akik (az istenek segítségével) hálóba kerítik ellenségeiket; máshol az óriásként ábrázolt király a kezével fogja össze felül a hálót, amelyben ellenségei vergődnek. A zsoltáríró igazságos büntetést kér, hiszen ok nélkül üldözik. Méltó büntetés tehát, ha ellenségei a saját maguk által ásott gödörbe esnek (Zsolt 7:16; 9:16; 57:7; 141:10).

A panaszénekhez tartozik a fogadalomtétel is. A zsoltáríró bizonyos abban, hogy imádsága meghallgatásra talált, és eljön a hálaadás ideje. „Lelkem ujjong”: itt a „lélek” szó a személyes névmás helyett áll. A 10. versben levő „csontjaim” szó a vitalitást, életerőt fejezi ki. Az utána következő költői kérdés himnikus jellegű: Kicsoda olyan,

mint Te, Uram? (Ex 15:11; Zsolt 86:8; 89:7; Mik 7:18). Az istendicséret oka Istennek a hívek (= alázatosok, szegények) megmentésére munkálkodó kegyelme (Zsolt 9:19; 18:28; 74:19).

Ezekből a versekből a zsoltáríró ellenségeit ismerhetjük meg. Hamis tanúkról van szó, akik olyan bűnnel vádolják, amiről nem is tud, ill. amihez nem volt köze. A hamis tanúskodást szigorúan tiltja a törvény (Ex 20:16; 23:1; Deut 5:20; 19:18; ld. Zsolt 4:3; 5:7; 12:3; 27:12). Ráadásul olyan emberek ezek, akikkel a zsoltáríró jót tett. Most ők ezt azzal viszonozzák, hogy „gyermektelenné teszük lelkemet”, mindenétől meg akarják fosztani. (Más értelmet ad, ha az egyik *lamedet* dittográfiának tartjuk: leselkednek lelkemre = rám.) Pedig ők is voltak betegek, mint most a zsoltáríró. De ő akkor gyászruhában böjtölt és imádkozott értük (2Sám 12:15k.; Jer 18:20). Úgy tekintett rájuk, mintha barátai és testvérei lettek volna. Úgy gyászolta őket, mint „az anya gyásza”. Itt nem világos, hogy az anyának a fiáért, vagy a fiúnak az anyjáért érzett gyászáról van-e szó. (A gyászszertartásokra nézve ld. Józs 7:6; Ez 27:30; JSir 2:10 zsákruha; por és hamu hintése a fejre Ézs 58:3.5; böjt és meggörnyedt testtartás.) Azonban most a sok közbenjáró ima az imádkozó „kebelébe” tér vissza (13c. vers); vö. Mt 10:12k.: ha méltatlanokat köszöntöttek békességgel a tanítványok, a békesség rájuk tér vissza. (Egyesek a kebelbe visszatérő imádságot ismételt imádságnak tartják.) Méltatlanoknak bizonyultak a zsoltáríró ellenségei „botlásomkor” (15. vers). Ez a szövegösszefüggés alapján betegséget jelent. A 15. versben két szövegjavítás szükséges. A volt barátok összegyűlnek, „mint idegenek”, akiket nem ismertem; „kiabálnak” és nem hallgatnak el. A 16a. versben is van szövegromlás; a szó szerinti fordítás nem ad jó értelmet: „az éléstár gúnyolóinak istenteleneivel”. Két javaslat érdemes a megfontolásra: 1. mint az istentelenek, durván (*infinitivus absolutus*) gúnyolódnak, 2. mint a nyomorékot gúnyoló istentelenek. Sőt az „istentelenek” szót is javítják így: amikor meginogtam (megingásomkor; *infinitivus constructus*). A gúnyolódás az ellenség magatartásához tartozott (1Sám 17:10.25.36; Zsolt 22:7k.; 39:9). A versek értelme a szövegromlás ellenére világos: a volt barátok hálátlanságot követtek el, ellenségekké váltak. Csikorgatják a fogukat, mint a vadállatok (16b. vers).

Ez az igeszakasz a panaszénekek jellegzetes kérdésével kezdődik: Meddig még? (Jób 7:19; Zsolt 6:4; 62:4; 74:10). A zsoltáríró végveszélyben van: „egyetlene”, az élete van veszélyben (Zsolt 22:21). A 18. vers fogadalomtétel. A zsoltáríró megígéri, hogy a szabadítás után a gyülekezet közösségében fogja magasztalni az Urat (Zsolt 22:26; 40:10k.; 107:32). Sürgeti Istent a közbelépésre. Ellenségeit ordító oroszlánokhoz hasonlítja (17. vers; Zsolt 7:3; 10:9; 17:12; 22:14:22). Megismétli, hogy ok nélkül gyűlölik (7., 19. vers; Zsolt 69:5). Ravaszul, álnokul támadják; ezt fejezi ki kacsintásuk (Péld 6:12k.; 10:10). A 20. versből megtudjuk, hogy nemcsak a zsoltáríró van veszélyben, hanem általában a hívek, „az ország szelídei”. A 21. vers szerint a hamis tanúk (11. vers) feltátják a szájukat, mint a vadállatok (Zsolt 7:3; 22:14; 27:2). Azt

állítják, hogy szemtanúi voltak a vádlott által elkövetett bűnnek. Ezzel szemben a vádlott a mindent látó Istent hívja tanúul: Te láttad, Uram! (Zsolt 10:14; 11:4; 14:2; 33:13k.; 102:20; 113:6; 138:6). Sőt azt kéri, hogy Isten ne hallgasson (Zsolt 28:1; 39:13; 50:3; 83:2; 109:1), hanem szolgáltasson igazságot (1Kir 8:31k.; Zsolt 7:9; 26:1). A 23. vers „serkenj fel, ébredj fel!” a környező népek kultuszában használt kifejezések, melyekkel a halott istenséget biztatták feltámadásra. A Bibliában ez már csak sürgető kérést fejez ki (Zsolt 44:24; 59:5; Ézs 51:9). Isten ítélete „szégyenbe öltözteti” a bűnösöket. Ez a kifejezés emlékeztet arra, hogy Sin, a babiloni holdistenség ruhaként leprával burkolja be ellenségeit.

Isten ítélete napfényre hozza híveinek igazságát. Ez az egész gyülekezetet örvendezésre indítja. A megmentett ember és az örvendező gyülekezet állandóan magasztalja az Urat, Aki szolgájának javát (szó szerint: „békességét”) akarja. A szabadításra egyetlen módon lehet méltóképpen válaszolni: Isten magasztalásával.

37. NE BOSSZANKODJÁL A GONOSZTEVŐKRE

¹Dávidé. Ne indulj haragra a gonoszok miatt, ne irigykedj a cselszövőkre! ²Mert hamar elhervadnak, mint a fű, elfonnyadnak, mint a zöld növények. ³Bízzál az ÚRban, és tégy jót, akkor az országban lakhatsz, és biztonságban élhetsz. ⁴Gyönyörködj az ÚRban, és megadja szíved kéréseit! ⁵Hagyd az ÚRra utadat, bízzál benne, mert ő munkálkodik: ⁶világossá teszi igazságodat, jogodra fényt derít. ⁷Légy csendben, és várj az ÚRra! Ne indulj fel, ha az alattomos embernek szerencsés az útja! ⁸Tégy le a haragról, hagyd a heveskedést, ne légy indulatos, mert az csak rosszra visz! ⁹Mert a gonoszok kipusztulnak, de akik az ÚRban reménykednek, azok öröklik a földet. ¹⁰Egy kis idő még, és nem lesz meg a bűnös, körül nézel, de nyomát sem találsz. ¹¹Az alázatosak öröklik a földet, és teljes békességet élveznek. ¹²Ármánykodik a bűnös az igaz ellen, és acsarkodik ellene. ¹³Az Úr nevet rajta, mert látja, hogy eljön majd a napja. ¹⁴Kardot rántanak a bűnösök, kifeszítik íjukat, hogy elejtsék a nyomorultat és a szegényt, levágják az egyenes úton járókat. ¹⁵De kardjuk saját szívüket járja át, és íjaik összetörnek. ¹⁶Többet ér a kevés az igaznak, mint a gazdagság a sok bűnösnek. ¹⁷Mert a bűnösök karja összetörik, de az igazakat támogatja az Úr. ¹⁸Ismeri az Úr a feddhetetlenek életét, és örökségük megmarad örökké. ¹⁹Nem szégyenülnek meg a gonosz időben sem, jóllaknak az éhínség napjaiban is. ²⁰De megsemmisülnek a bűnösök, elenyésznek az Úr ellenségei, mégha olyanok is, mint a viruló rétek, füstként enyésznek el. ²¹Kölcsönt kér a bűnös, és nem adja vissza, de az igaz könyörületes és adakozó. ²²Akiket megáld az Úr, öröklik a földet, akiket megátkoz, elpusztulnak. ²³Az Úr irányítja annak az embernek a lépteit, akinek az útja tetszik neki. ²⁴Ha elesik is, nem marad fekvé, mert az Úr kézen fogja. ²⁵Gyermek voltam, meg is öregedtem, de nem láttam, hogy elhagyatottá lett az igaz, sem azt, hogy gyermeke koldussá vált.

²⁶Mindenkor könyörül, és kölcsönad, gyermeke áldott lesz. ²⁷Kerüld a rosszat, tégy jót, és itt lakhatsz mindvégig. ²⁸Mert az ÚR szereti a jogosságot, és nem hagyja el híveit. Megőrzi őket mindenkor, a bűnösök utódait pedig kiirtja. ²⁹Az igazak öröklük a földet, és ott laknak mindvégig. ³⁰Bölcsen beszél az igaznak a szája, és a nyelve igazat mond. ³¹Isten törvénye van a szívében, nem ingadoznak léptei. ³²Leselkedik a bűnös az igazra, és meg akarja ölni. ³³De az ÚR nem hagyja, hogy kezébe kerüljön, és nem engedi, hogy bűnösként elítéljék. ³⁴Reménykedj az ÚRban, maradj az ő útján! Ő felmagasztal, és öröklöd a földet; meglátod, hogy kiirtja a bűnösöket. ³⁵Láttam egy erőszakos bűnöst: olyan volt, mint egy terebélyes zöldellő fa, ³⁶de egyszer csak eltűnt, nem volt többé, kerestem, de nem lehetett megtalálni. ³⁷Vigyázz, hogy feddhetetlen légy, ügyelj, hogy becsületes maradj, mert a jövő a béke emberé! ³⁸De a vétkesek mind megsemmisülnek, a bűnösök vége pusztulás. ³⁹Az igazak segítséget kapnak az ÚRtól, erőt a szükség idején. ⁴⁰Megsegíti az ÚR, megmenti őket, megmenti a bűnösöktől, megszabadítja őket, mert hozzá menekülnek.

A gonosz szerencséje hiábavalóság.

Bourgeois L., Lyon, 1547.

Ne bosz-szan-kod-jál a go-nosz-te-vők-re,
Mi-dön ő-né-kik jól va-gyon dol-guk!

Ne nézz bús-kod-va ő sze-ren-esé-
jök-re. Ha lá-tod né-kik jó ál-
la-pot-juk! Mert mint a szé-na-
fű, le-vá-gat-tat-nak, És mint a
zöld fű, ha-mar el-hull-nak.

*

1. Ne bosszankodjál a gonosztévőkre, Midőn őnékik jól vagyon dolguk! Ne nézz búskodva ő szerencséjőkre, Ha látod nékik jó állapotjuk! Mert mint a szénafű, levágattatnak, És mint a zöld fű, hamar elhullnak.
2. Tégy jól és bízzál erősen Istenben: Békével élhetsz itt ez országban: Hűséggel járj el egész életedben, Örvendj az Úrnak nagy jóvoltában, És valamit kérsz tőle, mind megnyered, Mindent megád, amit kíván szíved.
3. Csak az Istenre támaszd minden dolgod, És kétség nélkül bízzál őhózzá, Mert megcselekszi, bizonynyal meglátod: Ártatlanságod világra hozza, Hogy igazságod úgyan lássa minden, Mint a fényes nap fénylik délszínben.
4. Bízzál az Úrban, csendes légy szívedben, És reménységed vessed őbenne! Ne haragudjál jó szerencséjeken Azoknak, akik élnek kedvükre! Ne gondolj semmit az ő életükkel, Hogy velük együtt bűnbe ne ess el!
5. Mert a gonoszok mind eltöröltetnek, De akik a nagy Istenben bíznak, E földnek azok örökösí lesznek: A gonosztévők szörnyen elhullnak. Majdan, ha ő helyüket megtekinted, Aholott laktak, üresen leled.
6. Élj igazán, légy hű és tökéletes, És nagy jól léssen tenéked dolgod, Békességed léssen nagy örvendetes. A gonoszok mind vallnak csúfságot, Mert ők szertelen nagy ínségbe esnek, És teljességgel végre elvesznek.
7. Mert az Úr oltalma az igazaknak, Megmenti őket sok ínségükből, Vélük vagyón és tőle megtartatnak. És hogy őhózzá fordulnak szívből, A gonosztévőktől megszabadítja, És jelenvoltával vigasztalja.

*

A gonosz ember szerencséje csak látszólagos; ezért nem kell az igaznak elcsüggedni, sőt még erősebben kell bízni a jó végső győzelmében és mindig ragaszkodnia kell az igazsághoz,

Mert az Úr oltalma az igazaknak,
megmenti őket sok Ínségükből ..
(20. vers)

Énekeskönyvünkben szereplő verseink mindegyike gyülekezetszerű és kifejezési formáját tekintve is szép. Dallama szintén szép vonalú, kifejező, bár nem tartozik a könnyűek közé. Kivált a dór hangsor hatodik fokának két-ízbeni leszállítása (ősz, az ötödik és a hatodik sorban) okozhat egyeseknek gondot a dallam pontos megtanulása tekintetében. Akik azonban szívesen tanulnak és szeretik a nem mindennapi feladatok megoldását, azoknak megéri a fáradságot.

Gerhardt Pál, a jeles német énekköltő két, énekeskönyvünkben is meglevő szép énekéhez (265., 270.) egyaránt ebből a zsoltárból merítette az ihletést.

*

Ez a zsoltár alfabetikus költemény. Ilyenek: Zsolt 9-10; 34; 111-112; 119; 145. Kétszer fordul elő a *vav* (11. és 12. vers) és a *het* (14. és 15. vers). Kisebb szövegjavítással (a LXX segítségével) helyreállítható az *aimal* és a *tawal* kezdődő sor (28. és 39. vers). A költemény a bölcsességirodalomhoz tartozik. A főgondolatok ismételten előfordulnak benne. Ilyenek: a hívek az országban lakhatnak (9.11-22.27.29.34. vers), a bűnösök viszont kiirtatnak (9.22.34.38. vers). Ez a gondolat különösen is hangsúlyossá vált a babiloni fogság (Kr. e. 587-538) után: 49 év után a föld újból eredeti tulajdonosáé lesz (Lev 25). A zsoltár szerzettetési ideje a fogság utáni kor. Szerzője idős és sokat tapasztalt ember volt (25. vers). Hasonló tartalmú a Zsolt 49; 73.

A zsoltáríró úgy fordul hallgatóihoz, mint bölcs tanító a fiatal, heveskedő tanítványokhoz. A hívek számára kísértést jelentett az, hogy a bűnösöknek sikeres az életük (= „útja”, 7. vers), ők pedig sok baj között élnek. Érdekes ilyen körülmények között Istent szolgálni (Mal 3:13-15)? A zsoltáríró igennel felel, és az imperativusok egész sorával biztatja a híveket az Istenbe vetett bizakodásra (3-5.7-8. vers). A 3. versben négy imperativus van. Az első kettő parancsot fejez ki, a harmadik és negyedik pedig következményt: bízzál az Úrban, tégy jót; akkor az országban lakhatsz (*imperativus*), és megtarthatod (őrizheted, *imperativus*) az állandóságot = megmaradást. A 4. és 11. vers a fogság utáni kegyesség egyik jellegzetes gondolatát tartalmazza: a hívek gyönyörködnek az Úrban (Jób 22:26; Ézs 58:14). A király-ideológiából való az a gondolat, hogy az Úr teljesíti a kérést (Zsolt 2:8; 20:5; 21:3); ez a híveknek is szól. Az 5. vers szerint a hívő ember az Úrra „gördíti útját”, ti. terheit, gondjait (vö. 1Pt 5:7). Az Úr pedig munkálkodik (5b. vers): napfényre hozza szolgálai igazságát (6. vers; Zsolt 17:2; vö. Ézs 49:4; 50:6k.). Az 5. vers megismétli a 3. versben levő buzdítást: Bízzál az Úrban! A 7. vers hozzáteszi: reménykedj az Úrban (vö. Zsolt 25:3.21; 42:6.12; 69:4.7;

130:5k.). Aki reménykedik az Úrban, az Ő útján marad (34. vers). Ha a hívő ember nem tudna „csendben maradni” (7. vers; vö. Zsolt 62:2-6), és nem hagyná abba a heveskedést, akkor indulatai gonosz cselekedetre készítenék (8. vers). Meg kell gondolnia, hogy a bűnösök szerencséje mulandó: nemsokára utoléri őket az ítélet, és kiszáradnak, mint a fű (Jób 14:2; Zsolt 90:5k.; 103:15k.; Ézs 40:6; Mt 6:30; Jak 1:10k.). A zsoltáríró nem túlvilági ítéletre gondol, hanem arra, hogy az ígéret földje a hívek birtokába kerül. Ezt később eszkatológiai értelemben vették (Ézs 57:13; 60:21; 65:9; Mt 5:5).

Az igazak halálos veszélyben vannak. A gonoszok aljas terveket szőnek ellenük; hamis vádakat találhatnak ki (32. vers). Csikorgatják a fogukat, mint a vadállatok (12. vers; vö. Zsolt 35:16; 112:10). Az Úr nevet rajtuk! Ez az Ő nagy hatalmának jele (Zsolt 2:4). Ő tudja, hogy eljön a bűnösök veszedelmének a „napja” (1Sám 26:10; Jób 18:20; Abd 12-14. vers). A 14-15. vers kardról és íjról beszél: a bűnösök le akarják vágni azokat, akiknek becsületes az útjuk (néhány kézirat szerint: „szívük”). De végül az ő szívükbe hatol be a kard. A Szentírás ezt az Úr művének tartja (Zsolt 7:14-17; 11:5k.; 26:9; 34:22; Jer 2:19; 5:26-29; 6:21). A 16. versből azt látjuk, hogy az igazak, a gyülekezet tagjai általában szegények voltak. Az Úr azonban „ismeri” őket, közösséget vállal velük és ez többet ér a nagy vagyonnál (16. vers). Az Úr az ínséges időkben is támogatja híveit; ilyen idők Palesztinában gyakran voltak (Gen 12:10; 42:1kk.; Zsolt 33:19). A bűnösök az Úr ellenségei „még ha olyanok is, mint a rétek pompája, elmúlnak: füstben múlnak el” (20. vers). De az értékes réteket nem szokták felgyújtani; legfeljebb a tarlót égették le. A LXX a „rétek pompája” kifejezést másképpen értette: „dicsőíttetnek és magasztaltatnak”. Figyelemre méltó szövegjavítás még: „mint a kemencék lángja”. Ez jól illik a párhuzamos felsorhoz. Izzó kemencéhez hasonlítja a bűnösöket Hós 7:7 is.

Ezekben a versekben a zsoltáríró már nem csupán az igazak és a bűnösök sorsát hasonlítja össze, hanem a magatartásukat is. A 21. és 26. vers szerint az igaz szívesen ad kölcsönt a bajban levőnek. Természetesen nem kamatra vagy éppen uzsorára kölcsönadott pénzről van szó; ezt tiltja a törvény (Ex 22:24; Lev 25:36; Deut 15:7k.; 23:20k.). A bűnös viszont nyomorúságba jut, és a felvett kölcsönt nem tudja megadni. A fizetni nem tudó adósnak nehéz sorsa volt (2Kir 4:1kk.; Neh 5:4kk.; Ám 2:6; 8:6; Mt 18:25kk.). A 22. vers a szövetségekötéshez tartozó gondolatokat tartalmazza: áldásban részesülnek azok, akik megtartják a szövetséget, átok éri azokat, akik szövetségszegővé válnak (Deut 27:9-13; 28:1-14.15-68). Az áldás tartalma itt az, hogy birtokba vehetik az ígéret földjét. A 23. vers mindkét sorában 3-3 szó áll: „Az Úrtól vannak a férfiú léptei; irányítja azt, akinek útja tetszik neki”. A héber szövegben rossz helyen áll az elválasztó jel (*rebr̄a*). Az embert tórájával, tanításával vezérli az Úr (Zsolt 119:105).

Egyúttal veszélyektől is óvja (Zsolt 91:11k.; Mt 4:6). A 24. vers számol azzal, hogy a hívő ember is kerülhet veszedelembé, de itt is támogatja az Úr (vö. Zsolt 34:20; Péld 24:16; Mik 7:8). A 25. versben saját tapasztalatát mondja el a zsoltáríró: Isten gondviselése meglátszik a hívek életében, sőt utódaikra is kiterjed (Ex 20:6; Deut 5:10). „Magva áldássá lesz”, mondja a 26. vers. Ez részben azt jelenti, hogy az Istentől jövő áldás továbbadója lesz (vö. Gen 12:1-3), részben azt, hogy nevével áldást mondanak (Gen 49:28; Zsolt 21:7; Ézs 19:24; Zak 8:13). Ezért hangzik a prófétai tartalmú intés: kerülj a gonoszt és tégy jót (Ézs 1:16k.; Ám 5:14k.; vö. Zsolt 34:15; Péld 3:7; 16:6). Az Úr ui. „szereti a jogosságot” (Ézs 5:7); erre buzdítja gyülekezetét az istentiszteletek alkalmával (Zsolt 50:16kk.; 98:9; 99:4; 103:6k.; 147:19). Az igazak „örökké” az országban lakhatnak (27. vers) de „a gonoszok örökre kiirtatnak” onnan (így állítható helyre az „*air*”-strófa a 28. vers második felében a LXX alapján (Jób 18:21; 27:7; 31:3). A 30-31. vers az igaz ember jellemzése: szája bölcsen szól, szívébe pedig bele van írva Isten törvénye. Itt az új szövetségről szóló prófétai jóvendölések hatása érezhető (Jer 31:31-34; Ez 11:19k.; 36:27; ld. még Zsolt 40:9; Ézs 51:7).

Ez az igeszakasz a 12kk. versekhez hasonlóan a bűnösök magatartását írja le. Hamis vádakkal, álnokul támadják az igazakat. Az Úr mint bíró nem engedi, hogy az igazat bűnösnek nyilvánítsák (1Kir 8:31k.; Zsolt 26:1; 109:7). Aki az Úrban reménykedik, az az Ő útját „megtartja”: vigyáz arra, hogy cselekedetei megfeleljenek Isten akaratának. Ennek kettős jutalma van: egyrészt az ország birtoklása, másrészt az, hogy meglátják a bűnösök pusztulását (Zsolt 91:8; Ézs 66:24). A 35. versben megint a zsoltáríró saját tapasztalatait ismerhetjük meg (vö. 25. vers). „Láttam egy erőszakos bűnöst”. A vers második fele a héber szövegben érthetetlen: „levetkőzve mint egy zöldellő bennszülöttet”. Itt a LXX alapján „növekedett, mint a Libánon cédrusai” olvasandó. A magyar közmondás azt mondja: Jegenyefák nem nőnek az égig. Az a gonosz ember elbukott, s egy idő múlva nyomtalanul eltűnt (36. vers). Éppen ezért a 37. vers megint intést tartalmaz: „vigyázz a feddhetetlenségre, tekints a becsületességre”. Az intéshez ígéret is tartozik: a jövődő a béke emberé. Ennek ellentéte olvasható a 38. vers végén: a bűnösök jövődője kiirtatik. Itt „jövendőn” egyesek utódokat értenek. De nem valószínű, hogy ugyanaz a szó két egymás után következő versben mást jelentsen. Inkább úgy kell értenünk ezt a két verset, hogy Isten a híveket a jövődőben is megtartja, a bűnösöket pedig elpusztítja. A jelen még hozhat nyomorúságot a híveknek (39. vers), de módjukban áll az Úrhoz menekülni; így tapasztalják meg az Ő segítő erejét és mentő szeretetét (39-40. vers).

38. HARAGODNAK NAGY VOLTÁBAN

¹Dávid zsoltára. Emlékeztetőül. ²URam, ne feddj meg felindulásodban, ne ostorozz lángoló haragodban! ³Mert nyilaid belém hatoltak, és rám nehezedett kezed. ⁴Nincs ép hely testemen sújtó haragod miatt, nincs sértetlen csontom vétkem miatt. ⁵Mert bűneim összecsaptak fejem fölött, súlyos teherként nehezednek rám. ⁶Megbűzhödtek, elgennyyesedtek sebeim oktalanságom miatt. ⁷Elcsüggedtem, meggörnyedtem nagyon, úgy járkálok egész nap, mint aki gyászol. ⁸Derekam égő fájdalommal van tele, nincs ép hely testemen. ⁹Kimerültem, végképp összetörtem, szívem gyötrelmében kiáltozom. ¹⁰Uram, előtted van minden kívánságom, nincs rejtve előtted sóhajtasom. ¹¹Szívem hevesen dobog, erőm elhagyott, szemem világa sincs már velem. ¹²Szeretteim és barátaim félreállnak, mert csapás ért, rokonaim is elhúzódnak tőlem. ¹³Tört vetettek, akik életemre törnek, akik vesztemet akarják, arról beszélnek, hogyan ártsanak nekem, és csalárd terveken gondolkoznak mindennap. ¹⁴De én meg sem hallom, mintha süket volnék, olyan vagyok, mint egy néma, aki nem nyitja ki száját. ¹⁵Olyan vagyok, mint aki nem hall, és szájában nincs ellenvetés. ¹⁶Mert benned reménykedem, URam, te majd megfelelsz nekik, Uram, Istenem! ¹⁷Bárcsak ne nevetnének rajtam, ha lábam meginog - gondoltam -, ne lennének dölőfösek velem szemben! ¹⁸Hiszen már közel vagyok az eleséshez, szüntelenül gyötör a fájdalom. ¹⁹Bizony, megvallom bűnömet, bánkódom vétkeim miatt. ²⁰De ellenségeim életerősek, sokan vannak, akik ok nélkül gyűlölnék. ²¹Rossszal fizetnek nekem a jóért, rám támadnak, pedig én jóra törekszem. ²²Ne hagyj el engem, URam, Istenem, ne légy távol tőlem! ²³Siess segítségemre, Uram, szabadítóm!

Lelki-testi nyomorúságban. (Harmadik bűnbánati zsoltár.)

Bourgeois L., Genf, 1542.

*

1. Haragodnak nagy voltában Megindulván, Ne feddj meg, Uram, engem! Búsult gerjedezésedben Rám tekintvén, Ne büntess meg Istenem!
2. Nyilaid belém lövettek, Mik szereznek Énnem nagy sérelmet; Kezeidnek súlyossága Hátam nyomja, És sanyargat engemet.
3. Testemnek semmi részében Épség nincsen Haragodnak miatta; Nincs békesség tagjaimban, Csontjaimban Bűneimnek miatta.
4. Mert az én nagy gyarlóságim És bűneim Fejem felülhaladták, Miknek nehéz, terhes voltát, Súlyosságát Tagjaim nem bírhatják.
5. Minden mostani kérésem, Én Istenem, Vagyon szemeid előtt, És minden fohászkodásom, Óhajtásom Tőled el nem rejtetett.
6. Szívem nyugalmat nem lelhet, Igen reszket, Minden erőm elfogyott; Szemeim világossága, Vidámsága Éntőlem eltávozott.
7. De én Istenemben bízom, És elvárom, Hogy kérésem meghallja, Mert szívem hozzá emelem És elhiszem, Hogy szükségem meglátja.
8. Uram, ne hagyj el engemet! Nézd ügyemet, Egyedül mint hagyattam! Kérlek, légy irgalmas nekem, Én Istenem, Mert csak tebenned bíztam!
9. Azért tőlem ne állj messze, Szánj meg végre, Én kegyelmes Istenem! Segedelmeddel ne késsél, Siess, jöjj el, Én édes idvességem!

*

A harmadik bűnbánati zsoltár a lelki-testi nyomorúságban levő, de nem zúgolódó, hanem Istenben bízó ember könyörgése. Ahogy az utolsó versekben mondja:

Kérlek, légy irgalmas nekem,
én Istenem,
mert csak te benned bíztam!

Azért tőlem ne állj messze,
szánj meg végre,
én kegyelmes Istenem

Dallama minden gyülekezetben ismerős, éneklésünkben nem is torzult el, csupán a ritmusát kell begyakorolni, ami ennél a kedves zsoltárunknál nem járhat semmi nehézséggel.

Két dicséretet szoktunk dallamára mondani. Közülük a 208-ikról a maga helyén szólunk. A 427-ik pedig (*Lelkem hozzád kíván menni*) Losontzi István eredeti szövege a kegyelemből, hit által való megigazulásról. Ez az ének *Bajnóczy* János átdolgozásában, *Lelkünk hozzád kívánczik* kezdettel előző énekeskönyvünk 131. dicsérete volt.

*

Ez a zsoltár egyéni panaszének. A 2. vers bevezetés: az Úr megszólítása és segítségül hívása. A 3-21. vers panasz. Ezen belül a 3-11. vers betegség miatti panasz (ún. „én-panasz”), a 12-21. vers ellenség miatti panasz (ún. „te-panasz”). Ezt a 14k. versben ártatlanság-motívum, a 16. versben bizalom-motívum szakítja meg. A záradék kérést tartalmaz (22k. vers). Az első verset leszámítva alfabetizáló költeménnyel van dolgunk: a zsoltárnak annyi verse van, amennyi mássalhangzója a héber ábécének. A zsoltáríró súlyos betegségben szenved: 3-4.6.8.11.18. vers. Vallja, hogy ez saját bűnének a büntetése (4-6.19. vers). Súlyosbítja szenvedését, hogy ismerősei a vesztére törnek (13.18.20k. vers). Ebben a helyzetben könyörög az Úrhoz szabadításért. Az egyházi hagyomány ezt a zsoltárt a bűnbánati zsoltárok között tartja számon. Ilyenek: Zsolt 6; 32; 51; 102; 130; 143. A zsoltár keletkezési ideje közel állhatott Jeremiás próféta korához (ld. Jer 30:11; 46:28).

A bevezetés azonos Zsolt 6:2-vel. Értelme nem az, hogy ne súlyosan, hanem csak enyhébben büntesse hívét az Úr; hiszen a zsoltáríró szabadulást kér (23. vers),

ami együtt jár ellenségei megszegyenülésével (16k. vers). De tudja, hogy Isten haragja miatt kell szenvednie (Zsolt 39:12; 90:7). Az Ő „nyilai” hatoltak bele a testébe (Jób 6:4; 16:13; Zsolt 91:5). A kánaáni panteonban Resef nyila okozza a betegséget; az Ószövetség a bajt az Úrtól származtatja (Zsolt 102:11; Ézs 45:7). Az Ő keze nehezedik a szenvedőre (Jób 19:21; Zsolt 32:4; 39:11). A zsoltáríró testén nincs már ép hely (Ézs 1:6). Bűneinek büntetése mint valami áradat átcsapott a feje felett (Zsolt 69:3.16; 124:4). Sebei, kelései már bűzlenek (6. vers). Testtartása meggörnyedt, „feketén” jár, azaz gyászol (Zsolt 35:13k.; 42:10; Ézs 58:3.5.10). „Égés”, azaz égő fájdalom van a derekában (az „égés” szót a LXX gyalázatnak érti; a szónak két jelentése van, de itt testi szenvedésről van szó). Szíve szaporán, hevesen dobog; ereje elhagyta, sőt már nem is lát. Ez súlyosabb állapotra mutat, mint a Zsolt 6:8; 13:4. A 10. versben bizalom-motívum olvasható: a zsoltáríró hisz imádságának meghallgatásában.

A 12. versben előforduló „csapás” szó leprát is jelenthet (Lev 13:2; Deut 24:8). Az írásmagyarázók egy része az előző versekben levő szenvedéseket is a lepra tüneteinek gondolja – ez azonban nem bizonyos. Tény, hogy a szenvedő embertől félrehúzódtak barátai és rokonai (Jób 19:14-19; Zsolt 31:12; 35:15k.; 69:5; 88:9-19). Sőt ellenségeivé váltak: tört vetettek, mint a madarász, és veszedelmes, álnok beszéddel törtek az életére (13. vers). (Ez a vers magyarázó glosszák miatt hosszabb a többinél.) A 13-14. vers egyfajta ártatlansági motívum: a hamis vádakra semmit sem felelt a zsoltáríró. Türelme, alázata az Úr szenvedő szolgájára emlékeztet (Ézs 53:7; 1Pt 2:23). Ezzel Istent akarta könyörületre indítani. A 16. vers bizalom-motívum: a zsoltáríró Isten válaszát várta (Zsolt 130:5), ami a pap szája által hangozhatott el mint üdvjövendölés. Szükséges és sürgős volt az Úr válasza, hiszen a zsoltáríró ellenségei már-már diadalmaskodtak (17. vers; Zsolt 13:5; 35:19). A zsoltáríró a teljes elbukás szélén volt (18. vers); joggal aggódott tehát (19. vers). A 20. versben szövegromlás van. A vers első felében levő „élet” szó (*hajjim*) a „hiába” szóra (*hinnám*) javítandó. Ez megfelel a párhuzamos félsorban levő „hazugul” szónak. Bár a zsoltáríró Jóbhoz hasonlóan bűnösnek érezte magát Istennel szemben, az emberek vádjait és rágalmait visszautasította. Sőt a 21. versben hálátlanoknak is tartotta őket, akik ellenségeivé lettek, és rosszal fizettek neki a jóért (Zsolt 35:12; 41:10; 109:5).

A zsoltár záró verseiben könyörgés hangzik el. A szenvedésben éppen az a legsúlyosabb, ha valakit elhagy az Isten (Zsolt 22:2k.12); ha Isten nem szólal meg és távol marad (Zsolt 22:20; 28:1k.; 35:22; 71:12). Az „én Istenem” megszólítás a Bibliában mindig a gyermeki bizalmat fejezi ki. A nagy bajban levő ember már nem tud sokáig várni; azt kéri az Úrtól, hogy siessen a segítségnyújtással (Zsolt 22:20; 40:14; 70:2.6; 71:12; 141:1).

39. MAGAMBAN ELVÉGEZEM ÉS MONDÁM

¹A karmesternek, Jedútúnnak: Dávid zsoltára. ²Ezt határoztam: vigyázok szavaimra, hogy ne vétkezzem nyelvemmel, megzabolázom számat, ha gonosz ember kerül eléem. ³Néma voltam, szótalan, hallgattam, de ez nem volt jó, fájdalom kiújult. ⁴Szívem fölhevült bennem, míg sóhajtoztam, lánggra lobbantam, nyelvemmel beszélni kezdtem: ⁵Add tudtomra, URam, életem végét, meddig tart napjaim sora, hadd tudjam meg, milyen mulandó vagyok! ⁶Íme, arasznyivá tetted napjaimat, életem ideje semmiség előtted. Mint egy lehelet, annyit ér minden ember, aki él. (Szela.) ⁷Árnyékként jár-kei itt az ember, bizony hiába vesződik. Gyűjtöget, de nem tudja, ki fogja hasznát venni. ⁸Így hát mit várhatok, Uram? Egyedül benned reménykedem! ⁹Ments meg az ellenem vétőktől, ne engeddd, hogy a bolondok gyalázzanak! ¹⁰Néma maradok, nem nyitom ki számat, hiszen te munkálkods. ¹¹Vedd le rólam csapásodat, elpusztulok sújtó kezéd alatt! ¹²A bűn miatt büntetéssel fenyítéd az embert, tönkreteszeds szépségét, mint a moly. Mint egy lehelet, annyit ér minden ember. (Szela.) ¹³Hallgasd meg imádságomat, URam, figyelj segélykiáltásomra! Könnyeim láttán ne légy néma, mert jövevény vagyok nálad, zsellér, mint minden ősom. ¹⁴Ne nézz rám haraggal, hadd viduljak föl, mielőtt elmegyek, és nem leszek többé.

Imádság a lélek nyugalmaért. Bourgeois L., Genf, 1551.

Ma- gam-ban el- vé- ge- zém és mon-dám,
 Hogy dol- gom meg- tar- tóz- tat- nám,
 Hogy nyelvem oly i- gét nem zj- te- ne,
 Mely én- ne- kem bűt szer- ze- ne,
 Én szá- jam-ra za- bo- lát ve- tet- tem,
 Míg a hit- len áll e- lőt- tem.

1. Magamban elvégezém, és mondám: Hogy dolgom megtartóztatnám, Hogy nyelvem oly ígét nem ejtene, Mely énnekem bút szerzene, Én szájamra zabolát vetettem, Míg a hitlen áll előttem.
2. Én mint a néma, veszteg hallgaték, Még a jóról sem beszélék, Sőt fájdalmam is titkolnom kelle, Min sérelmem öregbüle; Ég vala szívem, hogy meggondolám, Eltűzesülvén ezt mondám:
3. Mutasd meg, Uram, éltemnek végét, És meddig éltetsz engemet? A napok számát jelentsd meg nekem! Míg e világon kell élnem, Mert időm nálad csak egy arasznyi, Előtted életem semmi.
4. Bizony mulandó semmi az ember, Ki magának sokat ígér! Mint az árnyék, az ember elmúlik, Mégis szorgalmatoskodik, Sokat gyűjt és sok kincset rak össze, Nem tudja, kié lesz végre.
5. Uram, hát nékem kiben kell bíznom? Nincs kívüled vigasságom! Ments ki engemet minden vétkeimből, És a bolondok nyelvétől Őrizd meg, hogy ők ne csúfoljanak, Midőn ez ínségben látnak.
6. Mint a néma, hallgatok erősen, Szájam fel sem nyitom, mert én Tudom, hogy ezt mind te cselekedted. Ostorod rólam elvegyed! Mert kemény kezéd nagy volta miatt Minden életem ellankadt.
7. Mert midőn te megfedded az embert Az ő nagy gyarlóságáért, Azonnal elvész szép ábrázatja, Mint a molytól a szép ruha. Lám, az ember mely igen mulandó, Semmi dolga nem állandó.
8. Hallgasd meg, Uram, könyörgésemet, Kérésemre ne légy siket! Mert előttem vendég és zarándok, Mint atyáim, olyan vagyok. Szűnjél meg tőlem, hadd vegyek erőt Az én kimúlásom előtt!

*

Az ember semmi-voltának és mulandóságának tudatában vívódó lélek vallomása ez a zsoltár, és könyörgés lelki békességért. Jellegét tekintve inkább a személyes lelki életet tükröző, mint közösségi fogalmazású ének. Talán ez is közrejátszott abban, hogy régebben sem tartozott a gyülekezetben népszerű zsoltárok közé. Mégis használatban maradt, kivált dallama és az arra énekelt dicséretetek révén.

Dallamának megtanulását kissé nehezíti a második és a negyedik sorában előforduló *szinkópás* lejtés. Ennek lényege — amint azt a 35. zsoltár első sorában és számos más énekben is megtaláljuk — abban áll, hogy a *megtart-tóz-tatnám* és a (-kém) *búi-szer-zene* szövegrészeket úgy hangsúlyozzuk, mint amikor rendszeres beszédben ezt mondanánk: „az én /s-tenem” vagy „ma *nem* íót-tam őt”, — amikor is a dőlt betűvel szedett szótagokat hangsúlyosan és hosszan, a többiek pedig súlytalanul és röviden, illetve a legutolsó szótagot bár hosszasan, de hangsúly nélkül ejtjük.

A dallamot Bourgeoís valószínűleg annak a francia dalnak az átalakításából formálta, amelyre most a 271. dicséretet énekeltük. Mai alakjában már csak az első sor hasonlósága ismerhető fel világosan.

Erre a zsoltárdallamra énekeltük Jer *áldott vendég* kezdetű (181.) adventi énekünket, mely eredetileg Lukács István Szent Isten, *megáll amit te mondasz* kezdetű dicséretének 4. verse volt, továbbá a 332. nagyheti éneket, mely a maga szenvedélyes hangjával, drámai — bár olykor talán retorikus — szemléletességével 1921-ig igen kedvelt volt és nagyban hozzájárult a dallam életben tartásához is.

Szerzője Pálóczi Horváth Ádám (1760—1820), Somogy megyei birtokos nemes, ifjú korában debreceni diák, majd ügyvéd, mérnök, 1812—1814 között *ötödfélszáz Énekek* címmel hatalmas és igen becses kéziratos gyűjteményben írta össze az általa ismert, nagyjából világi, de szintén tekintélyes részben egyházi énekeket dallamaikkal együtt. Gyűjteménye végén találhatók túlnyomórészt zsoltárdallamokra írt saját dicséretei. Ezek közül nyolc került bele már korábban az 1806. évi szerkesztésű énekeskönyvbe. Mostani énekeskönyvünkben öt éneke (324, 331, 332, 360, 375.) van benne.

*

Ez a zsoltár egyéni panaszének. Formája szokatlan. A zsoltáríró nem az Úr segítségül hívásával kezdi, hanem elbeszéli, hogyan jutott el odáig, hogy megszólaljon (2-4. vers). Utána jön a főrész (*corpus*) (5-12. vers), melyben a panasz mellett a bölcsességirodalom gondolatai is megtalálhatók. A záró versekben a zsoltáríró segítséget kér az Úrtól (13-14. vers). A zsoltár a babiloni fogságban előtérbe került gondolatokat tartalmazza. Ilyen az ember mulandósága, az erős büntudat, valamint annak a felismerése, hogy jövevények és zsellérek vagyunk.

A zsoltáríró „zablát” (más fordítás szerint: „szájkosarat”) tesz a szájára. Nem akar szólni, amíg előtte állanak a bűnösök (Zsolt 37:7k.; 141:3k.). Bünt követne el, ha panaszkodna az ő jelenlétükben. Úgy értelmeznék, hogy perlekedik Istennel szenvedései miatt, és ez jó színjáték lenne számukra. Akkor ő is úgy viselkedne, mint a bűnösök (Zsolt 73:15)! Uralkodott magán és némán tűrt. De ezen a módon nem szűnt meg a szenvedés, hanem tovább égett a szívében. A baj változatlan, érintetlen („tabu”) maradt (3. vers). Végre panaszkodni kezdett (Zsolt 32:3-5; Jer 20:9).

A panasz tartalma az emberi élet rövidsége, mulandósága. Háromszor is előfordul ezekben a versekben a „hebel” szó (6.7.12. vers). Ez lehetetet, hiábavalóságot jelent, és a Prédikátor könyvének jellegzetes szava: minden hiábavaló (Préd 1:2.14; 2:11.17; 3:19; 12:8). Hasonló értelemben mondja a 7. vers, hogy az ember „árnykép” (Zsolt 73:20; 102:12; 144:4). Ugyanezt a szót Gen 1:27 egészen más értelemben használja: ott ez az ember istenképűségét jelenti. – A Prédikátor könyvére emlékeztet a 7. vers is: hiábavaló dolog sok vagyont gyűjteni. Meghal az ember, és nem tudja, kié lesz a vagyona (Préd 2:18-23; ld. még Zsolt 49:11kk.; 73:17-20). A zsoltáríró az élet nagy kérdéseinek a megfejtését Istentől kéri (5. vers; vö. Zsolt 73:17).

A 8. vers szép hitvallás: „Benned van reménységem”. Ez már a panaszénekek ún. bizalom-motívuma. A 9-11. vers ismét panaszének-jellegű: az ellene vétőktől (így olvasandó a héber szöveg „vétkeimtől” szava, ld. az új fordítású Bibliát) kér szabadulást. Ezek nem abban az értelemben bolondok, mint az elmebeteg, hanem abban az értelemben, hogy Istent nem veszik komolyan (Jób 2:10; Zsolt 10:4; 14:1; Jer 5:12). Ha a zsoltáríró elpusztulna az őt ért csapás miatt – és már közel áll ehhez (11. vers) –, akkor a gonoszok diadalmaskodnának. Már most is gyalázzák, gúnyolják őt (9b. vers). A zsoltáríró azért tűri némán a meg nem érdemelt támadást, mert az Úrra tekint, az Ő segítségét várja. Tudja, hogy a csapás az Úrtól van: „te cselekedtél” (10. vers). Azt is tudja, hogy a fenyítés a bűn miatt van (12. vers). A súlyos betegség úgy tönkreteszi az ember testét, ahogyan a moly szétrágja a ruhát. De az Úr el is tudja venni a csapást (11. vers); meg tud könnyörülni hívé, aki már élete végéhez közeledik az Úr kezének ereje miatt (a héber szöveg „felindulás” szavát a LXX az „erő” szóval adja vissza). A 12. vers megint a bölcsességirodalom gondolatait tartalmazza.

A zsoltár befejező verseiben olyan kérés hangzik el, amilyent más panaszénekekben találunk: hallgasd meg imádságomat (Zsolt 4:1; 54:4; 84:9), ne légy néma (Zsolt 28:1k.; 35:22; 83:2; 109:1; 143:7). Ha az Úr választ ad, az döntő fordulatot hoz a zsoltáríró számára. Ezért várja a pap szájából elhangzó ún. üdvjövendölést. Az Úr irgalmát reméli és kéri a zsoltáríró akkor is, amikor jövevénynek és zsellérnek mondja magát. Az ország ui. az Úr tulajdona (Lev 25:23; 1Krón 29:15; Zsolt 119:19; Zsid 11:13; 1Pt 2:11). A zsoltáríró joggal reméli, hogy Isten, Aki népe tagjaitól azt kívánta, hogy legyenek irgalmasak a jövevényekhez, özvegyekhez és árvákhoz (Deut 14:29; 16:11k..14; 24:17.19-22; 26:12; 27:19), maga is megkönnyörül hívé, a nyomorúságba jutott „jövevényen” (Deut 10:18). Már Ábrahám is jövevény volt (Gen 23:4)! A 14. vers szerény kérést tartalmaz: „Tekints el tőlem!” (a héber szöveg „ragaszd be” szava nem illik ide. A szövegjavítás Jób 14:6 alapján történt; vö. Jób 7:19; 10:20-22). A zsoltárírók ennek az ellenkezőjét szokták kérni: azt, hogy tekintsen rájuk az Úr (Zsolt 13:4;

59:5; 119:159; vö. Num 6:24-26). A zsoltáríró azt kéri, hogy szűnjenek meg szenvedései, hiszen nemsokára elmegy és nem lesz többé: meg fog halni (Jób 7:9; 10:21k.; Zsolt 88:6-8). Az élet rövidségének gondolata tkp. a bölcsességirodalomhoz tartozik. Itt, a panaszének végén levő könyörgésben az Isten irgalmában való reménységet fejezi ki.

40. VÁRVÁN VÁRTAM A FELSÉGES URAT

¹A karmesternek: Dávid zsoltára. ²Várva vártam az URat, és ő lehajolt hozzám, meghallotta kiáltásomat. ³Kiemelt a pusztulás verméből, a sárból és iszapból. Sziklára állította lábamat, biztossá tette lépteimet. ⁴Új éneket adott a számba, Istenünknek dicséretét. Sokan látják ezt, félik az URat, és bíznak benne. ⁵Boldog ember az, aki az ÚRba veti bizodalmát, nem igazodik a kevélyekhez és az elvetemült hazugokhoz. ⁶URam, Istenem! Sok csodás tervet vittél véghez értünk, nincs hozzád fogható. Szeretném hirdetni és elmondani, de több annál, amit fel tudnék sorolni. ⁷Véresáldozatban és ételáldozatban nem telik kedved: nyitott fület adtál nekem. Égőáldozatot és vétekáldozatot nem kívánsz. ⁸Akkor így szóltam: Íme, megjelentem, a könyvtekercsben írva van rólam. ⁹Abban telik kedvem, Istenem, hogy akaratomat teljesítsem, törvényed szívemben van. ¹⁰Hirdetem igazságodat a nagy gyülekezetben, és nem zárom be számat, jól tudod, URam! ¹¹Igazságodat nem rejtegetem szívem mélyén, hanem beszélek hűségéről és szabadításodról. Nem titkolom el szeretetedet és hűségedet a nagy gyülekezet előtt. ¹²URam, ne vond meg tőlem irgalmadat, szereteted és hűséged őrizzen szüntelen! ¹³Mert annyi baj vett engem körül, hogy megszámolni sem lehet. Bűneim büntetése utolért engem, áttekinteni sem tudom őket, számosabbak hajam szálainál, és a szívem is elhagyott engem. ¹⁴Légy kegyelmes, URam, és ments meg, URam, siess segítségemre! ¹⁵Szégyenkezzen, piruljon mindenki, aki életemet el akarja venni! Riadjanak vissza, és érje gyalázat azokat, akik bajomban gyönyörködnek! ¹⁶Rettegjenek szégyenükben, akik hahotázva beszélnek rólam! ¹⁷Örüljenek, és örvendezzenek benned mindazok, akik téged keresnek. Akik szabadításodra vágyódnak, hadd mondhassák mindig, hogy nagy az ÚR! ¹⁸Én nyomorult és szegény vagyok, de gondol rám az Úr. Te vagy segítségem és megmentőm, Istenem, ne késlekedj!

A hit nemes harca.

Bourgeois L., Genf, 1551.

Vár-ván vár-tam a fel-sé- ges U- rat,
 És i- me hoz- zám for- du- la,
 Ke- gyel- me- sen meg- hall- ga- ta,

És raj-tam meg-mu- ta- tá jó vol- tát.
 Ki- vőn a mély ve- rem- ből,
 És a sá- ros fer- tő- ből,
 És én lá- ba- i- mat Szép e- gye-
 nes kő- re El- fel- he- lyez- tet-
 te. Ve- zér- l- vén ú- ta- mat.

*

1. Várván vártam a felséges Urat, És íme, hozzám fordula, Kegyelmesen meghallgata, És rajtam megmutatá jó voltát. Kivőn a mély veremből, És a sáros fertőből, És én lábaimat Szép egyenes köre Elfelhelyezettette, Vezérelvén utamat.
2. Ada én számba új énekeket Istenünk dicséretire, Hogy akik hallgatnak erre,

Higgyék és féljék ő Istenüket. Boldog, aki az Úrban :/: Bízik, szemét elhajtván
A kevély népektől, Kiknek minden dolgok :/: Hazugságra hajlók: Tőlük távol
kerül.

3. Csodatételidnek sok ő száma, És nagy bölcs gondolatidnak, Hozzánk való
jóvótodnak Sokságát senki meg nem mondhatja. Ha elkezdem számlálni, :/: Nem
tudom kimondani, Mert te nem kívántad A sok áldozatot, :/: De hogy fogadjak
szót, Fülemet alkottad.

4. Égő áldozat nincsen kedvedben, A bűnért valók sem kellők. Akkor mondom:
ím, eljövök, Rólam írás van a törvénykönyvben: Hogy akaratod tegyem, :/: Én
kegyelmes Istenem! A te törvényedben Gyönyörködik lelkem :/: És örvendez
szívem A te szent igédben.

5. Már tebenned mind örvendezzenek, Akik keresnek tégedet, Kívánják
üdvösségedet, Mondván: dicsőség legyen Istennek! Noha én szegény vagyok, :/:
És én szükségim nagyok, De rám gondot visel Az Úr, én megtartóm, :/: Jövel,
szabadítóm, Úr Isten, ne késsél!

★

Isten szabadításának megtapasztalásáról, az igaz hit erejéről, az Istennek
tetsző hálaáldozatról és a hívő reménységről nyújt tanítást ez a zsoltár. A
régiek adventi, karácsonyi, sőt húsvéti énekül is használták. Szövege elejétől-
végéig építő, költői és gyülekezetszerű. Igen nagy veszteség, hogy napjainkban
alig néhány gyülekezet él vele.

Versszakainak megfelelően dallama is kissé hosszú, de a szép dallam minden-
képpen megjutalmazza a megtanulásával járó fáradságot. „Adó én számba új
énekeket” — így kezdődik a második verse. Már csak ezért is megérdemelné,
hogy megtanítsuk ott, ahol éneklésünk tartalmi és formai, belső és külső meg-
újulását szívén viseli mind a lelkipásztor, mind a gyülekezet. Ez a megújulás
egyrészt a legjobb hagyományainkhoz való visszatérésben, másrészt éneklésünk
kulturáltabbá válásában fejeződik ki. Amint a zsoltár utolsó verse mondja:

Már tebenned mind örvendezzenek,
akik keresnek tégedet,
kívánják üdvösségedet,
mondván: dicsőség legyen Istennek!
Noha én szegény vagyok
és én szükségim nagyok,
de rám gondot visel
az Úr, én megtartóm,
jövel, szabadítóm,
Úristen, ne késsél!

*

A 40. zsoltár két részből áll: a 2-12. vers egyéni hálaének, a 14-18. egyéni panaszének. A 13. vers összeköti a zsoltár két részét. A második rész önálló énekként is megtalálható a 70. zsoltárban. A két zsoltárt valószínűleg a szerkesztés folyamán kapcsolták össze. A zsoltár Jeremiás és a Deuteronomium hatásait mutatja.

A hálaénekben a zsoltáríró visszatekint az átélt nyomorúságra. „Várva várta” az Urat: csak Tőle remélt segítséget (Zsolt 27:14; 38:16; 39:8; 130:5). Az Úr pedig meghallgatta a „kiáltást”, az imádságot, és lehajolt hívéhez (Zsolt 18:7.17). A zsoltáríró már a halál birodalmában érezte magát; ez olyan gödörhöz hasonlít, amelynek iszap van az alján (Jer 37:16; 38:6), sőt zúgó vizek sodorhatják itt el az embert (Zsolt 42:8; 65:8; 69:2k..15k.). A pusztulásból mentette meg Isten a zsoltárírót, amikor magas kősziklára, biztos talajra állította. A szabadítás után maga az Úr indítja hívét hálaénekekre (Jób 35:10; Zsolt 42:9). Az Urat dicsérő ének Isten ajándéka (Kol 3:16k.). Új ének ez, mert a szabadító Isten adja hozzá az inspirációt (Zsolt 96:1; 98:1; 149:1; Jel 5:9k.).

A 4. vers második felében látjuk, hogy a hálaadás a gyülekezet körében történik, és a gyülekezet tagjainak hitét erősíti (11. vers). A zsoltáríró bölcs tanítóként szól az 5. versben; vö. Zsolt 32:8kk.; 34:12kk.). A boldognak mondás a bölcsességirodalom stílusához tartozik. Boldog az, aki az Úrban bíz és „nem fordul a kevélyekhez”. Emögött a héber „*rahab*” szó áll, amely eredetileg a teremő Istennel szembeszegülő szörny egyik neve (Jób 9:13; 26:12; Zsolt 89:11; Ézs 51:9). Itt a „hazugságot keverők” kifejezéssel együtt a bálványokra vonatkozik. Bűn ezekben bízni, ezekhez „fordulni” (Lev 19:4; Deut 31:18.20; Hós 3:1). Hiszen senki sem hasonlítható az Úrhoz (Zsolt 86:8; 89:7; Ézs 40:18). Népe szabadítására annyi csodát tett, hogy fel sem lehet sorolni (Zsolt 92:5k.; 104:24; 106:2; 139:17k.).

A hálaadás hálaáldozat bemutatásával járt együtt. A zsoltáríró azonban azt állítja, hogy Isten nem gyönyörködik sem a hálaáldozatban (ehhez tartozik a véresáldozat, melyben a gyülekezet tagjai is részesülnek, és az ételáldozat, Lev 7:12kk.), sem pedig a bűnökért bemutatott áldozatokban (az égőáldozat mindenestül az Úré, hiszen füstként száll fel; a vétekáldozat értelmét neve is mutatja). Áldozat helyett engedelmességet kíván az Úr: „fület vájtál nekem”. A teremő Isten azért adott fület az embernek, hogy meghallja és engedelmesen teljesítse Isten parancsolatait (1Sám 15:22k.; Ézs 1:10-17; Jer 7:22k.; Hós 6:6; Ám 5:21-24; Mik 6:6-8). Az Újszövetség ehhez hozzáteszi: áldozatok által nem üdvözülhet az ember, csak Krisztus kereszthalála által (Zsid 10:5-10).

A 8. vers eleje annak az embernek a mondása, aki hálaadás céljából megy a templomba (Zsolt 66:13; 118:19). A könyvtekercs, melyben „írva van rólam”, nem Mózes törvénye, hanem a zsoltáríró nyomorúságának és szabadulásának történetét tartalmazó irat. Szokás volt ezeket az ókori Keleten a templomokban elhelyezni, sőt kőbe vésni. Ezek alapján készítették a papok és lévíták a zsoltárokat, immár liturgikus használatra (Deut 31:19kk.; Jób 19:23k.; Zsolt 102:19). A 9. versben a zsoltáríró elmondja, hogy Isten törvénye a szívében (tkp. a „belsejében”) van (vö. Deut 30:11-14; Zsolt 37:31; Jer 31:31-34; Ez 36:28k.). A 10-11. versben Isten igazságának hirdetéséről van szó. A gyülekezet előtt elhangzó hálaéneket említi a Zsolt 22:23k..26; 35:18; 107:32 is. Nemcsak Isten parancsolatainak engedelmes megtartása fontos (7. és 9. vers), hanem Isten tetteinek magasztalása is (vö. Zsolt 50:14k.; 51:16-19). Itt az imádság és az istendicséret áll szemben az áldozattal (Zsolt 69:31k.; 141:2). A zsoltáríró „nem zárja be száját” (10. vers), hanem dicséri az Urat a gyülekezet jelenlétében. Reménykedve várja, hogy az Úr sem „zárja be” hűségét és szeretetét, hanem őrizni fogja őt (12. vers). Isten kegyelme (*heszed*) örök és végtelen (Zsolt 89:3; 100:5; 106:1; 107:1; 136:1-26).

A 13. vers összeköti a hálaéneket (2-12. vers) a panaszénekekkel (14-18. vers), amely kevés eltéréssel a Zsolt 70-ben is megtalálható. Maga a panaszének a szokott módon az Úr megszólításával és segítségül hívásával kezdődik. Ehhez képest az összekötő vers szokatlan; a „mert” kötőszó máskor az ének főrészét vezeti be. A zsoltáríró itt megokolja szenvedéseit. Bűnbánattal mondja, hogy sok bűne miatt kell szenvednie, és már a szíve is elhagyta őt. Ez azt jelenti, hogy elfogyott a lelkiereje; kedvét vesztette, elcsüggedt. Ezért kéri az Urat, hogy siessen segítségére (Zsolt 22:20; 38:23; 70:2.6; 71:12). A bűnbánó bűnös számára a segítség bűnbocsánatot jelent (Zsolt 25:6k.; 51:3k.). A kérés másik fele a szenvedőt gúnyoló ellenség megszégyenítéséről szól (15k. vers). Az ellenség a szenvedő kárát, sőt halálát kívánja. A 16. vers végén hangutánzó szó áll, amelyet az új fordítású Biblia a „hahotázás” szóval fejez ki (Zsolt 35:21.25; Ez 25:3; 26:2; 36:2). A 17. vers visszautal a 15. versre: ne azok diadalmaskodjanak, akik életemre törnek (tkp. „lelkemet keresik”), hanem azok, akik az Urat „keresik” (Zsolt 24:6; 69:7; 105:4), és Őt magasztalják. Az utolsó vers megismétli a szabadulásért mondott könyörgést, és a zsoltárírónak azt a bizalmát fejezi ki, hogy hamarosan megsegíti őt az Úr, Aki törődik az alázatosokkal és szegényekkel (Zsolt 69:30; 86:1; 88:16).

41. BOLDOG, AKI A NYAVALYÁST HÍVEN

¹A karmesternek: Dávid zsoltára. ²Boldog az, akinek gondja van a nincstelenre, ha bajba kerül, megmenti az ÚR. ³Az ÚR megőrzi, és életben tartja, boldog lesz a földön; nem engedi át ellenségei dühének. ⁴Az ÚR enyhülést ad betegágyán, jobbulást ad neki, valahányszor betegen fekszik. ⁵Ezt mondom: URam, légy kegyelmes hozzám! Gyógyíts meg engem, mert vétkeztem ellened! ⁶Ellenségeim rosszat mondanak rólam: Mikor hal már meg, mikor vész ki a neve? ⁷Aki eljön meglátogatni, hiábavalóságot beszél, szívében összegyűjt minden rosszat, azután kimegy az utcára, és kibeszéli. ⁸Mindazok, akik gyűlölnék, egymás közt sugdolóznak, és rosszat gondolnak rólam: ⁹Gyógyíthatatlan betegség támadta meg, nem kel föl többé onnan, ahol fekszik! ¹⁰Még a legjobb barátom is, akiben megbíztam, aki velem együtt evett, az is ellenem támadt. ¹¹De te, URam, légy kegyelmes, segíts fel engem, hadd fizessenek meg nekik! ¹²Abból tudom meg, hogy kedvelsz, ha nem ujjonghat rajtam ellenségem, ¹³engem pedig megtartasz, mert feddhetetlen vagyok, és színed elé állítasz örökre. ¹⁴Áldott az ÚR, Izráel Istene öröktől fogva mindörökké. Ámen, ámen.

*

1. Boldog, aki a nyavalyást híven Szánja ínségében, Mert szükségében őtet ismétlen Megmenti az Isten, Megtartja éltét, és ez országba' Lesz jó állapotja, Ellenséginek kívánságába, Nem adja markába.
2. Fájdalmában az Isten megtartja, Szépen felgyógyítja; Betegágát fordítja örömré, És jó egészségre. Azért így szólok neked, Istenem: Kegyelmezz meg nekem! Gyógyítsd meg, Uram, én betegségem, Mert igen vétkeztem.
3. Tisztaságomban engem megtartasz, És megszabadítasz, És szemeid eleibe állatsz, Örökké el nem hagysz. Áldott légy, Izráelnek Istene, Most és mindörökké! Szent neved dicsértessék mindenben, Ámen és úgy légyen!

*

Keresztyén életünknek az Istennel és emberrel való teljes megbékélés (2 Kor. 5: 19–20) kereséséből adódó legfőbb feladata a *diakónia*, vagyis az embertársainkért és az egész emberi világért végzett szolgálat, kicsi és nagy dolgokban egyaránt. Isten csak azt szereti, aki embertársát is személyválogatás nélkül (Csel. 10 • 34–35) szeretni tudja. Az igaz keresztyéneket arról lehet megismerni, hogy nemcsak egymást, hanem az idegeneket, sőt ellenségeiket is

szeretni tudják (Mát. 5 : 43-46., Ján. 13 : 35).

A keresztyén szeretetszolgálat nem a szerencsések és az egészségesek becélésében, hanem a szerencsétlenek, elnyomottak, árvák és betegek iránt való feltétlen szolgálatban és áldozatkész, munkás szeretetben nyilvánul meg. Maga *Isten* nem mint egy elvont fogalom, hanem *mint konkrét feladat és megfogható valóság*, a segítségre, könyörlésre vagy bocsánatra váró *másik ember képében* jó velünk szembe. Az utolsó ítéletről szóló példázatában Jézus ezt mondotta: „amennyiben megcselekedtetek eggyé/ az én legkisebb atyámfiái közül, *emelem* cselekedtetek meg" (Mát. 25 : 40).

A 41. zsoltár a diakóniai lelkület kettős képét rajzolja meg, egyfelől a szolgálatot vállaló, másfelől a szolgálatra szoruló lélek megmutatásával, valamint a kettőnek egységbe foglalásával. Ez a zsoltárunk a legtöbb gyülekezetben teljesen ismeretlen, tehát valósággal *új ének* gyanánt vezethetjük be. Eleven, lendületes és fülbemászó dallama szinte a népdalok üde levegőjét sugározza. Semmi esetre sem elnyújtottan, hanem élénk tempóban kell énekelni, mert csak így jut érvényre a dallam magával ragadó lendülete. Talán felesleges mondani, hogy az élénk tempónak nem volna helyes túlzásba menni. Főleg a szöveg „ropogtató” ejtését kell kerülnünk.

Éneklésünknek nagy nyereségére szolgálna, ha a 41. zsoltárt mennél több gyülekezet megismerné és szívvel-lélekkel énekelné, kivált olyan alkalmak keretében, amikor az igehirdetés az egyháznak és minden keresztyén embernek a világ és benne élő embertársaink felé irányuló szolgálatát tárgyalja.

Zsoltárunknak utolsó verse az énekeskönyvben az eredeti hatodik és hetedik vers összevonásából állott elő.

*

Ez a zsoltár hálaének. A szokásos bevezetés hiányzik („Hadd adjak neked hálát, hadd magasztaljalak”): mindjárt a tanító jellegű mondásokkal kezdődik (2-4. vers). Ezután jön az átélt nyomorúság elbeszélése (5-10. vers), majd a könyörgés és annak meghallgatása (11-13. vers). A 14. verset a szerkesztő kapcsolta a zsoltárhoz.

A hálaénekben ismételten előfordul, hogy a zsoltáríró bölcs tanítóként a gyülekezethez fordul és tanácsokat ad (Zsolt 31:24k.; 32:8kk.; 34:12kk.; 40:5). A boldognak mondás a bölcsességirodalomban gyakran előfordul. Itt azt az embert

mondja boldognak a zsoltáríró, aki „értelmesen”, megértően bánik a szegénnyel; vö. Zsolt 35:13k.; Péld 14:31. Más zsoltárok az istenfélőket mondják boldognak (Zsolt 32:1k.; 34:9; 40:5; 65:5). Az igaz hit gyümölcse a könyörülő szeretet (Jak 1:27). Az ilyen ember is kerülhet bajba és betegségbe, de megsegíti az Úr (Mt 5:7). Nem engedi, hogy elnyelje őt ellenségei „dühé” (szó szerint: „lelke”). A betegség idején pedig orvosnak bizonyul az Úr (Ex 15:26; 2Kir 1:3; Zsolt 6:3; 30:3; 103:3b).

A hálaéneknek ebben a részében az átélt nyomorúságot beszéli el a zsoltáríró, és szó szerint idézi az akkor mondott könyörgést. A szenvedést bűnei igazságos büntetésének tartotta, és bűnbocsánatért imádkozott (Zsolt 6:2; 38:2-6; 39:12; 69:6). Az 5. versben levő „lélek” szó itt a személyes névmás helyett áll: „gyógyíts meg engem!”. A következőkben a beteg látogatóit ismerjük meg (vö. Jób 2:11kk.). Ezek nemcsak azt kívánják, hogy haljon meg, hanem azt is, hogy a halál után „vesszen el a neve”, ne is emlékezzenek rá (Deut 7:24; 9:14; 25:6; Zsolt 109:13-15). Itt nem csupán azt tudjuk meg, hogy a látogatók „hiábavalóságot” beszélnek, egymás közt sugdolóznak, és rossz híreket terjesztenek a betegről, hanem a 9. vers szó szerint idézi is szavaikat: „valami pusztító dolog áradt rá...” Úgy gondolják, hogy pusztító démon hatalmába került a zsoltáríró; innen már nincs szabadulás. A zsoltárírónak különösen is fáj, hogy hajdani jó barátja is ellene támadt (szó szerint: „felemelte sarkát ellenem”; ez vagy „rúgást”, vagy „taposást” jelenthet). Pedig együtt ettek kenyeret, és így kötöttek szövetséget egymással. A volt jó barát nemcsak hálátlan lett, hanem szövetségszegő is (Zsolt 55:21). Az Újszövetség ezt a verset Júdással kapcsolatban idézi (Jn 13:18).

Ezekben a versekben együtt van a zsoltáríró szabadulásáért és ellenségei megszégyenüléséért mondott könyörgése. Nem úgy akar „megfizetni nekik” (11. vers), hogy bosszút áll rajtuk, hanem megelégszik azzal, hogy „nem ujjonganak felettem” (12. vers). Az ő igazi jutalma az, hogy kiderült az ártatlansága (ti. az ellene mondott „hiábavalóságok” és koholt bűnök valótlanak bizonyultak, 7-8. vers), és „örökre” ott állhat Isten színe előtt (Zsolt 16:11). Ebből megtudta (12. vers; *perfectum!*), hogy Isten jóakarattal van hozzá, meghallgatta könyörgését.

Ez a vers a zsoltárok első könyvének liturgikus záradéka. Hasonló záradék található mind az öt zsoltárgyűjtemény („könyv”) végén: Zsolt 72:18; 89:53; 106:48; 150. Mind az öt esetben Isten dicsőítésével van dolgunk: doxológiával.

42. MINT A SZÉP HÍVES PATAKRA

¹A karmesternek: Kórah fiainak tanítókölteménye. ²Ahogy a szarvas

kívánczik a folyóvízhez, úgy kívánczik a lelkem hozzád, Istenem! ³Isten után szomjazik lelkem, az élő Isten után: Mikor mehetek el, hogy megjelenjek Isten előtt? ⁴Könnyem lett a kenyerem éjjel és nappal, mert egész nap ezt mondogatják nekem: Hol van a te Istened? ⁵Kiöntöm lelkemet, és arra emlékezem, hogy milyen tömeggel vonultam, és hogyan vezettem Isten házához hangos ujjongással és hálaénekekkel az ünneplő sokaságot. ⁶Miért csüggedsz el, lelkem, miért háborogsz bennem? Bízzál Istenben, mert még hálát adok neki az ő szabadításáért! ⁷Istenem, elcsügged a lelkem, azért terád gondolok a Jordán földjéről és a Hermónról, a Micár hegyéről. ⁸Örvény örvénynek kiált zuhatagjaid hangjában, minden habod és hullámod átcsapott fölöttem. ⁹Nappal szeretetét rendeli mellém, éjjel éneket ad számba az ÚR; imádságot életem Istenéhez. ¹⁰Ezt mondom Istenemnek, köszálamnak: Miért feledkeztél el rólam? Miért kell gyászban járnom, miért gyötör az ellenség? ¹¹Mintha csontjaimat tördelnék, amikor gyaláznak ellenfeleim, mert egész nap ezt mondogatják nekem: Hol van a te Istened? ¹²Miért csüggedsz el, lelkem, miért háborogsz bennem? Bízzál Istenben, mert még hálát adok neki, szabadító Istenemnek!

Ohajtozás Isten után.

Bourgeois L., Genf, 1551.

Mint a szép hí- ves pa- tak- ra
Lel- kem úgy ó- hajt U- ram- ra,
A szar- vas kí- ván- ko- zik,
És hoz- zá fo- hász- ko- dik,
Te- hoz- zád, én Is- te- nem, Szom- jú-
ho- zik én lel- kem, Vaj- jon szí- ned e- le-
i- ben Mi- kor ju- tok, é- lő Is- ten?

*

1. Mint a szép, híves patakra A szarvas kívánczik, Lelkem úgy óhajt Uramra,
És hozzá fohászkodik, Tehozzád, én Istenem, Szomjúhozik én lelkem, Vajon
színed eleiben Mikor jutok, élő Isten?
2. Könnyhullatásim énnékem Kenyerem éjjel-nappal, :/: Midőn azt kérdik
éntőlem: Hol Istened, kit vártál? Ezen lelkem kiontom, És házadat óhajtom, Hol
a hívek seregében Örvendek szép éneklésben.
3. Én lelkem, mire csüggedsz el? Mit kesergesz ennyire? :/: Bízzál Istenben,
nem hágy el, Kiben örvendek végre, Midőn hozzám orcáját, Nyújtja
szabadítását; Ó, én kegyelmes Istenem, Mely igen kesereg lelkem!
4. Sebessége árvizednek, És a nagy zúgó habok :/: Énrajtam összeütköznek,
Mégis hozzád óhajtok; Mert úgy megtartasz nappal, Hogy éjjel vigassággal
Dicséreteket éneklek Néked, erős őrizőmnek.
5. Mondván: Isten, én köszálam, Mire felejtesz így el? :/: Ellenségim vannak
rajtam, Gyászbán járok veszéllyel. Mert az ő hamis nyelvek Csontjaimban
megsértnek, Mert így bosszantnak ellened: Lássuk, hol vagyon Istened?
6. Én lelkem, mire csüggedsz el: Mit kesergesz ennyire? :/: Bízzál Istenben s
nem hágy el, Kiben örvendek végre. Ki nekem szemlátomást Nyújt kedves
szabadulást, Nyilván megmutatja nekem, Hogy csak ő az én Istenem.

*

Az idegen földön és a templomtól távol élő lélek sóhajt ebben a zsoltárban az élő Isten felé, aki ugyan látszólag elhagyta őt, de valójában mindig vele van, mert „*nappal kiküldte kegyelmét az Úr, éjjel éneke volt velem*” – amint a bibliai szöveg olyan szépen mondja. Ez a kép-párhuzam az ének ötödik versében kissé megfakultán van csak jelen.

A zsoltár két részre oszlik; mindegyik részt vigasztaló tartalmú refrénversszak (*Én lelkem, mire csüggedsz el? ...*) zárja le. Ezeknek bibliai szövege lényegileg azonos, az énekeskönyvi egymástól kissé inkább eltérő.

Dallama talán a legismertebb valamennyi zsoltárunk között. Mindenesetre változatlanul megmaradt eredeti hangvezetésében, csupán a ritmusát semlegesítette a kiegyenlített, vontatott éneklésmód. Helyreigazításánál csak az zavarhat bennünket, hogy a dallam és a szöveg hosszú, illetve rövid hangjai, valamint a hangsúly szerinti tagolás metszetei nem fedik egymást tökéletesen. Szemléltetésül lássuk az első vers kezdő részét:

Mint-a szép-hí- / ves patak - ra

Aa-szar-vas ki- / vdn-ko - zik,
 Lel-kem úgy ó- / *hajt* Uram - ra
 és hoz- zá fo- / hász-ko - dik

Ezt csak úgy tudjuk kiegyenlíteni, ha a dőlt betűs helyeken, ahol a dallamban sorközépi metszet van, a szövegben pedig nincs, a hangsúlyt lehetőleg visszafogjuk. Az első vers második felében már nincs ez az ütközés dallam és szöveg, illetve hangsúly és prozódia (mérték) tekintetében.

Erre a dallamra énekeskönyvünkben kilenc dicséretszöveget találunk. Közülük kettővel (334., 440.) saját sorszámuk alatt foglalkozunk, az alábbi sorokban pedig további hármat emelünk ki:

Nem vagyunk mi magunkéi (173.) — ismeretlen szerző éneke, először az 1837. évi kolozsvári énekeskönyvben jelent meg, mint kezdő ének. Ott és a többi következő énekeskönyvünkben saját, de meglehetősen nyakatekert dala volt. Ezt elhagytuk, a sikerült szöveget pedig a 42. zsoltárhoz kapcsoltuk.

Jézus meghalt bűneinként (349.) — Szőny/ Benjáminnak ez a szép húsvéti éneke 1921-ben kihagyásra került és 1948-ban jutott ismét az énekeskönyvbe.

Mostani harmadik — egyben legszebb — versszaka az eredeti 3—4. vers összevonásából alakult ki:

A meghalt Jézus vére szólt
 nekünk oly drága dolgot;
 mert e vér Isten vére volt,
 bűnt, halált ezzel oldott.
 Vér, melynek nincsen mása,
 ó, Betlehem forrása!
 Ó, Jézus egy áldozatja,
 Isten gyönyörű illatja!

A dallamról még érdemes megjegyezni, hogy világi eredetű; egyes kutatók szerint egy 1505-i feljegyzésből származó népszerű francia dalra vezethető vissza. Más források szerint // *Henrik* francia király (f 1559) kedvenc vadászdala volt. Ehhez azonban azt is tudnunk kell, hogy ez a király üldözte a protestánsokat, továbbá a világi vadászdal és Bézo között természetesen nincs tartalmi kapcsolat.

Menj e/ a te nyugalmadba kezdetű egy versszakos halotti énekünk (413.)

szerzőjét nem ismerjük. Számos vidéken a háznál végzett temetési szertartásnak ez a megszokott záró éneke.

*

Ez a két zsoltár összetartozik. Összeköti őket a közös refrén (42:6.12; 43:5), a közös versmérték (3+2-es verssorok ún. *kina-metrum*), a közös gondolatok (42:5-43:3.4; 42:10-43:2), továbbá az a tény, hogy a 43. zsoltárnak nincs külön felirata. Ez a Zsolt 42-72-t magában foglaló gyűjteményben ritka; a Zsolt 43-on kívül csak a Zsolt 71-nél fordul elő. A zsoltár kettéválasztása azért történhetett meg, mert a 43:1 szabályos panaszének-bevezetés, 43:2 pedig a fő részt bevezető „mert” kötőszóval kezdődik.

A zsoltárok műfaja egyéni panaszének. Nagy költői szépsége szétfeszíti a műfaj kereteit; pl. hiányzik a bevezetés (Isten megszólítása és segítségül hívása) és a fő részt bevezető „mert”. Az ún. hirtelen hangulatváltozás a refrénben jut kifejezésre, és egészen bizonyosan nem a pap szája által elhangzott üdvjövendölésből fakad; hiszen a panasz oka az, hogy a zsoltáríró nem mehet el a templomba. A refrén tartalmazza a fogadalomtételt is. *Költői* a szomjas szarvasról szóló hasonlat, és a zsoltáríró párbeszéde saját lelkével. *Prózai* viszont a keletkezési hely pontos meghatározása 42:7k.

Tartalmi szempontból nézve van a zsoltárban ún. „én-panasz”, melyben a zsoltáríró a múltbeli boldogságát hasonlítja össze a jelen nyomorúságával. Van ún. „te-panasz”, amelyben ellenségeire panaszskodik. Van ún. „Isten-panasz” is, amelyben azért panaszskodik, mert Isten „elfeledkezett” róla (42:10), „elutasította” őt (43:2).

A zsoltár az északi országrészben keletkezett, abban az időben, amikor még állt a jeruzsálemi templom.

Palesztinában nemcsak állandó vízü patakok vannak, hanem olyanok is, amelyek a száraz évszakban kiszáradnak. A nőstény szarvas (az állítmány nőnemű; a tavat csak egyszer írta le a másoló; ez *haplographia*) hiába megy a száraz patakmederhez inni. Így „szomjazik” a zsoltáríró is az élő Istenhez (Zsolt 63:2; 84:3). A panaszénekekből ismert „mikor” kérdéssel fejezi ki vágyódását a templomba, ahol megláthatja Istent (3. v.). Ez a kifejezés az Izráel előtti időből való, és a bálványszobor meglátását jelentette. Ezért a másolók passzívumba tették az igét: láttatni = megjelenni Isten előtt (ld. még Deut 16:16; 1Sám 1:22;

Ézs 1:12; Zsolt 63:3; 84:8). Nem tudjuk, mi gátolta a zsoltáríróat abban, hogy Jeruzsálembe zárándokoljon; talán betegsége. Emiatt „könny a kenyere” (Zsolt 80:6; 102:10). A szenvedő embert gúnyolták a hite miatt: Hol van a te Istened? (Zsolt 79:10; 115:2; Jóel 2:17; Mik 7:10). Költői a kérdés, mert akik ezt kérdezik, azt gondolják, hogy az az Isten, Akiben a zsoltáríró hisz, sehol sincs, nem fog és nem tud segíteni.

Szenvedései közt a zsoltáríró a boldog múltra tekint vissza, „kiönti lelkét”, elmondja panaszát az Úrnak (1Sám 1:15; Zsolt 62:9; 102:1; 142:3). De nem hajdani gazdagságát vagy tekintélyét emlegeti, mint Jób 29-30. rész, hanem a boldog jeruzsálemi zárándokutakat, amikor „vonultam a Felséges sátorába”, Isten házába (5. vers). (*Baszák eddaddém helyett b^eszók addír* fordítandó a LXX és a gondolatpárhuzam alapján.) A „sátor” a templom régies és költői neve (Zsolt 27:5; 76:3; JSir 2:6). A hívek itt nemcsak Isten jelenlétének örvendezhetnek, hanem az egymással való közösségnek is (Zsolt 55:15). Ld. még: Zsolt 26:7; 48:13k.; 122:1-5. Ujjongás és hálaének hangja zeng az ünneplő sokaságban. A refrénben (42:6.12; 43:5) a zsoltáríró önmagát („saját lelkét”, Zsolt 103:1k.; 116:7) bátorítja: újra eljön az a boldog alkalom, amelyben a múltban része volt, és módja lesz arra, hogy hálaadó istentiszteleten vegyen részt.

A zsoltáríró a Jordán forrásainak vidékén él. A Hermón-hegy déli lejtőjén négy forrásból ered a Jordán. A forrást Baal, majd Pan istenség lakásának gondolták; ezért itt ősi kultuszhely volt (Bír 3:3). A 2750 m magas, hófedte Hermónhoz képest kicsinek számít a közelében levő 814 m magas Micór-hegy. Itt ma is van egy *ca^cora* nevű falu. A Jordánnak ezt az ágát Pan istenségről Paneionnak, majd Paneasnak nevezték el; arab neve Banias. Dán területe ez, a későbbi Caesarea Philippi. A Jordán itt nagyon bővizű; számos zuhatagban, sziklák közt folyik. Mai ember szemével nézve ez csodálatosan szép. A szenvedő zsoltáríróat azonban a holtak hazájának sodró áradatára emlékezteti ez a látvány (Zsolt 18:5; 69:3.15k.; 88:8). Mégsem démoni hatalmak kezében érzi magát, hanem Isten kezében: az „örvényben” is a „te zuhatagjaid..., habjaid és hullámaid” zúgnak! És bár ezek már-már átcsapnak a szenvedő ember feje fölé, ő rendíthetetlen hittel bízik Urában. Hiszen az Úr munkálkodik! Nappal, amikor az ellenség csúfolja őt, az Úr „rendeli mellé hűségét”, éjjel pedig énekekre indítja, inspirálja (vö. Jób 35:10; Zsolt 40:4; 51:17). Ez az ének: „imádság az élő Istenhez”, Aki egyedül képes segíteni. Néhány bibliai kézirat az „imádság” szó helyett itt a „dicséret” szót tartalmazza.

E versek alapján arra gondolhatunk, hogy a zsoltáríró súlyos betegségben szenved. A panaszének stílusában kérdezi Istent: Miért felejtkeztél el rólam (ld.

Zsolt 10:11; 77:10)? A gyász jeléül már „feketén” jár (Jób 30:28; Zsolt 35:14; 38:7). A 11. versben „csontjaimban levő gyilkosság” helyett „csontjaimban levő fájdalom” olvasandó. Ellenségei közben gúnyolják, kétségbe vonva Istene hatalmát (4. és 11. vers).

A refrén magyarázatát ld. a 6. versnél.

43. ÍTÉLJ MEG ENGEMET, ÚR ISTEN

¹Szolgáltass nekem igazságot, Istenem, és pereld peremet a hűtlen néppel szemben! Az alattomos és álnok emberektől ments meg engem! ²Hiszen te vagy oltalmazó Istenem, miért taszítottál el engem? Miért kell gyászban járnom, miért gyötör az ellenség? ³Küldd el világosságodat és igazságodat: azok vezessenek engem! Vigyenek el szent hegyedre és hajlékaidba, ⁴hogy eljussak Isten oltárához, Istenhez, akinek ujjongva örülök. Hadd magasztaljalak hárfával, Isten, én Istenem! ⁵Miért csüggedsz el, lelkem, és miért háborogsz bennem? Bízzál Istenben, mert még hálát adok neki, szabadító Istenemnek!

*

1. Ítéld meg engemet, Úr Isten, És fogadd fel én ügyemet E kegyetlen nemzetiség ellen! A hamis embernek kezében Ne bocsáss, Uram, engemet,

Tartsd meg én fejemet!

2. Uram, engem miért hagyál el? Lám, te vagy én erősségem! Miért járok keserűséggel? Minden örömöm távozik el, Mert nyomorgat ellenségem És sanyargat engem.

3. Igazságodat add értenem, Világosságod küldd alá, Mely megvilágosítson engem! Szent hegyedre légyen vezérem; Bémenésem igazgassa A te hajlékodból!

4. Isten oltárához bemégyek Az én Uram eleiben, Aki öröme én szívemnek. Hegedűvel neked éneklek, És hálát adok szüntelen Tenéked, Úr Isten.

5. Miért vagy szomorú, én lelkem? Mit kesergesz ily szertelen? Bízzál az Istenben, mert hiszem, Hogy őtet én még dicsőítem, Midőn híven megment engem Megváltó Istenem.

*

A Virágvasárnapot megelőző vasárnap (*judica*) kezdő miseéneke a római egyházban ebből a zsoltárból van véve. A 43. zsoltár tartalmilag az előzőnek folytatása. Még a bibliai refrénverse is ugyanúgy szól, mint a 42. zsoltáré. A genfi ének-verzióban azonban a tartalmilag egybetartozó két zsoltárt elválasztja a versforma és a dallam különbözősége. Emez ugyanis Marót munkája és korábban készült Bézo 42. zsoltáránál; Bourgeo/s-nak tehát mindegyikhez külön melódiát kellett szerkeszteni.

Nyugodt menetű dallama három kitartott hanggal indul. Megtanulása nem járhat nehézséggel. Két utolsó dallamsorát megállás nélkül énekeljük!

Egyes, kivált dél-dunántúli gyülekezetekben szokásban volt e zsoltár harmadik, olykor negyedik versének fennálló — vagy igehirdetés előtti éneklése.

*

A panaszének írója itt perhez hasonlítja ügyét, és Istent arra kéri, hogy szolgáltatson neki igazságot (Zsolt 7:9k.; 9:5; 26:1; 35:1). Joggal mondja ellenségeit „nem kegyes népnek”, hiszen a Jordán forrásvidékén idegen kultuszok hívei éltek. Álnokul és gonoszul támadták a zsoltáríró (Zsolt 5:7; 36:4; 37:1; 107:42). A 2. versben a panaszénekekben gyakori „miért” kérdések vezetnek be a panaszt (vö. 42:10). A 3. vers kérés: Küldd el világosságodat és igazságodat. Isten világossága és hűsége mint valami mennyei lények vezérlik a hívő embert. Hasonló megszemélyesítés található Zsolt 21:6; 55:11k.; 85:11-14; 89:9.15; 97:2-ben is. (Egyiptomi sírokban levő képeken két istenség kézen fogva vezeti az elhunytat a főisten trónusához.) A vers végén újra elhangzik a kérés: a zsoltáríró

az Úr szent hegyére, a Sion-hegyre vágyódik, ahol Isten hajléka van (a „hajlék” szó ún. *intensiv-pluralis*ban áll, mint Zsolt 46:5; 84:2; 87:2; 132:5-ben is). A 4. vers szerint a zsoltáríró az oltárhoz kíván járulni „örömömnek Istenéhez”. Nyilvánvalóan hálaáldozatot akar bemutatni Istennek, öröme forrásának. Hálaéneket kíván mondani zene *(lyra)* kíséretével. A refrén azt a reménységet fejezi ki, hogy eljön még a hálaadás ideje.

45. EGY SZÉP DOLGOT HOZ ELŐ AZ ÉN SZÍVEM

¹A karmesternek: „A liliomok” kezdetű ének dallamára. Kórah fiainak tanítókölteménye. A szeretet éneke. ²Szívem zsong a szép szavaktól, művem a királynak mondom el, nyelvem gyors, mint az írnok tolla. ³Legszebb vagy az emberek közt, kedves szavak áradnak ajkadról, meg is áld Isten örökre! ⁴Kösd derekadra kardodat, te hős, öltö pompás díszruhát! ⁵E díszedben járj sikerrel az igaz ügyért, az igazság védelmében! Jobbod félelmetes dolgokra tanítson! ⁶Nyilaid hegyesek, átjárják a király ellenségeinek szívét, népek kerülnek hatalmadba. ⁷Trónod Istentől való, mindörökké megmarad, királyi pálcád igazság pálcája. ⁸Szeretted az igazságot, gyűlölöd a gonosztságot, ezért kent föl téged társaid közül Isten, a te Istened öröm olajával. ⁹Mirha, aloé, kasszia illata árad minden öltözetedből, elefántcsont palotákból hárfák vidámítanak. ¹⁰Királylányok viselik ékszereidet, jobbod felől a királyné áll ófíri arannyal ékesítve. ¹¹Halld csak, leány, nézz, és figyelj ide! Feledd el népedet és atyádnak házáat! ¹²Szépségedet a király kívánja, mert ő a te urad, borulj le előtte! ¹³Tírusz leánya! A nép gazdagai ajándékkal hízelegnek neked. ¹⁴Csupa dísz a királylány odabent, arannyal van átszőve ruhája. ¹⁵Hímzett ruhákban vezetik a királyhoz, szüzek, barátnői követik, így vonulnak hozzád. ¹⁶Ujjongó örömmel vezetik őket, úgy vonulnak be a királyi palotába. ¹⁷Őseid helyébe fiaid lépnek, akiket fejedelmekké teszel az egész földön. ¹⁸Hirdetem nevedet minden nemzedéknek. Ezért magasztalnak majd a népek örökön örököké.

Az Isten Felkentjének menyegzője (dicsősége).

Bourgeois L., Genf, 1551.

f

Egy szép dol- got hoz e- lő az én szí- vem,

A di- cső ki- rály- ról lesz é- nek- lé- sem,

Kit nyel- vem dí- csér nagy szép fel- szó- val,

Mint egy de- ák az í- ró pen- ná- val.

Sok- kal szebb vagy te min- den em- be- rek- nél,

Min- dent fe- lül- mulsz te szép ter- me- ted- del,

A- ja- kid- nak nagy ő ked- ves- sé- ge,

Mert meg- ál- dott az Is- ten ö- rök- ké.

*

1. Egy szép dolgot hoz elő az én szívem, A dicső királyról lesz éneklésem, Kit nyelvem dicsér nagy szép felszóval, Mint egy deák az írópennával. Sokkal szebb vagy te minden embereknél, Mindent felülmúlsz te szép termeteddel, Ajakidnak nagy ő kedvessége, Mert megáldott az Isten örökké.

2. Te kegyes, erős vitéz, készüljél fel, Vedd fegyvered és oldaladra kösd fel, Úgy, mint királyi ékességedet, Ez ékességben végy győzedelmet! A jó igazság

vezérlje utadat, Jóság, kegyesség bírja járásodat, És a te karodnak erejével
Nagy csudákat téssz, megládd szemeddel!

3. Mert hegyesek a te sebes nyilaid, Mit megéreznek minden ellenséged,
Szívüket midőn általszegezed, És őket hatalmad alá veted. Ó, Úr Isten, a te
királyi széked, Megmarad mindörökké dicsőséged; Pálcája a te királyságodnak:
Pálcája bizony igazságodnak.

4. Az igazságot te igen szereted, A hamisságot viszontag gyűlölöd, Azért az
Isten mindenek felett Víg olajjal megkenett tégedet. A te nevedet mindenkor
hirdetem, Nemzetségről nemzetségre beszélem: És minden maradéki ezeknek
Mindörökké tégedet dicsérnek.

*

Ez a királyi menyegzőre való zsoltár címe szerint tanköltemény, tehát éppen-úgy allegorikus értelemben kell felfognunk, mint pl. az Énekek Énekét. A vőlegény-király nem más, mint Isten megálmodott, titokzatos Felkentje, a Messiás, így tehát jelképesen magát Krisztust szemlélhethetjük a gazdag keleti képzelettel megjelenített király alakjában. Ilyen átvitt értelemben a régi zsoltárkönyvek tárgymutatói részint mennybemeneteli, sőt pünkösdi, részint karácsonyi jelentéssel ruházták fel ezt a zsoltárt.

Versformája ugyanarra a mértékre van szabva, mint a 32. és a 18., ill. 144. zsoltáré, tehát dallama azokéval és a rájuk szabott dicséretékével is felcserélhető. Igen szép, népdalszerű lejtésű, szinte a régi magyar históriás énekek és népballadák hangulatát idéző dallamáért kár, hogy gyülekezeteink már régóta elfelejtették és nem nagyon sietnek újra megtanulni. Ez nagyrészt onnét is van, hogy a hasonló értékű énekszövegek között egy sincs, amelyiknek nótajelzése ezt a zsoltárt idézné. Semmit sem vétene az a lelkész, kántor vagy gyülekezet, amelyik, miután a dallamot megtanulta, például a 32. zsoltár nótájára utaló négy dicséretünk valamelyikét megpróbálná erre a dallamra énekelni. Ez azért is kíváncsú volna, mert maga a zsoltár eredeti szövege éppen jelképes volta következtében nem sok reményt nyújt arra, hogy közönséges istentiszteleti keretben megpróbálkozzanak a használatba vételével.

*

A Zsolt 45 a király-zsoltárok közé tartozik. Ilyenek: Zsolt 2; 18; 20-21; 72; 89; 101; 110; 132; 144. Közelebbről a király házasságkötése alkalmával keletkezett. Feltételezték, hogy Ahábról és Jezábelről van szó; ui. a 13. vers Tírusz leányát szólítja meg. Jezábel tíruszi királyleány volt. Ahábnak volt elefántcsonttal díszített palotája (1Kir 22:39; ld. még Ám 3:15). Sőt talán a 8. vers „szeretted” (*áhabtá*) szava is utalás Ahábra. Mindez azonban csak feltételezés. Bizonyosnak

csak az vehető, hogy a király új felesége idegen származású. A politikai érdekházasságok gyakoriak voltak az északi országrészben. Későbbi zsidó és keresztyén magyarázók allegorikus értelmet tulajdonítottak a zsoltárnak; eszerint a vőlegény Isten, a menyasszony a gyülekezet.

A 2. versben a költemény szerzőjét ismerjük meg. Az írnok szólal meg itt, mint udvari költő. Az írnoknak minden fontos alkalomnál jelen kellett lennie. Átérzi feladata nagyságát, és megindult szívvel ajánlja művét, költeményét a királynak. Először a király szépségét dicséri (*inf. absolutus*-sal teszi állítását nyomatékosná); ez a király-ideológia ismert gondolata (Bír 8:18; 1Sám 9:2; 16:12.18; 17:42; 2Sám 14:25; 1Kir 1:6; Ézs 33:17). A király beszéde is „kegyet” áraszt (Préd 10:12), jóindulatú és megnyerő. A 4-6. vers a királyt harcosként ábrázolja. Kardját csak „az igazság védelmében” használja (Zsolt 72:4; Ézs 11:4k.); fegyvereivel népeket hódít meg. A világuralom gondolata is a király-ideológiához tartozik (vö. Zsolt 2:7-11; 72:8; 110:1k.).

A 7. vers hagyományos (Károli) fordítása: „Trónod, ó Isten, örökkévaló”. Itt azonban meg kell gondolnunk, hogy az Ószövetségben sehol sem szólítják a királyt Istennek. Izráel megismerkedett a királyi udvartartás szokásaival, de az ún. „udvari stílus” kifejezéseit nem szabad szó szerinti értelemben venni. Isten fia a király, de nem testi értelemben, hanem csak az örökbefogadás alkalmával, Isten ígéje által válik azzá (Zsolt 2:7). „Kiemelte őt népe közül” és fölkenete őt az Úr (Zsolt 89:20k.), és így a király sérthetetlenné is vált (1Sám 24:7; 26:9). Sőt a király Isten trónusán ül (Zsolt 110:1.5; ld. még 1Krón 28:5; 2Krón 9:8). A király azonban ember marad! Emberként fenýíti meg őt Isten (2Sám 7:14). Ezért az írásmagyarázók egy betű kiesésével számolnak (a „*kaf*” haplographiája), és így fordítják a verset: trónod, mint Istené, örökre (megmarad). A háttérben Nátán jövendölése áll (2Sám 7:8-16; vö. 1Kir 11:38; ahol I. Jeroboám kap hasonló ígéretet). – Magasabb értelemben idézi a 7-8. verset Zsid 1:8.9; itt azonban Jézusról, mint Isten egyszülött Fiáról van szó.

A király „pálcája” buzogány, mellyel szétzúzza ellenségeit (Zsolt 2:9). Egyúttal méltányosságot, igazságot valósít meg. Ez is a király-ideológiához tartozó gondolat; a király feladata a bűnösök megbüntetése (Zsolt 101:7k.). Isten éppen azért kente fel a királyt, mert ő „szereti”, azaz érvényesíti az igazságot, és „gyűlöli”, azaz nem engedi érvényesülni a gonoszságot. A király az isteni jogrend képviselője (2Sám 8:15; 1Kir 10:9; Zsolt 72:12kk.; 89:15.17). A király uralkodása örömet szerez (1Kir 5:21; 2Kir 11:20; Zsolt 21:2.7).

A 9. vers szerint a király minden ruhája „mirha, aloé, kasszia”. A mirha keserű illatú gyanta (*commiphora abessinica*), melyet púder formájában is árultak. Kis

tasakokban maguknál hordták az asszonyok (Énekek 1:13). Az aloé az indiai aloéfából (*aquilaria agallocha*) készült illatszer, melyet balzsamozásra is használtak. A kasszia fahéjhoz hasonló fűszer, mely a *cinnamonum-fa* virágjából, leveleiből és kérgéből áll. A király ruhája természetesen nem illatszerekből készült, hanem ezeknek az illatát árasztja. (Hasonló mondatszerkesztést találunk Ézs 5:12-ben is.) Az elefántcsont díszítésekkel ellátott palotából húros hangszerek (itt többes szám olvasandó) hangja szól, az alkalomhoz illően. Az arany ékszerekkel felékesített királyné ott van a király jobbján. Ófír valószínűleg Arábia déli részén keresendő; aranyáról volt híres. A király jobbján lenni méltóságot és megtiszteltetést jelent (1Kir 2:19; Zsolt 110:1). A királyné kíséretében ott vannak udvarhölgyei, a „királyok leányai” is drága ruhákban. (A „királyok leányai” kifejezést egyesek a királyi hárem tagjaira vonatkoztatják; mások az egyes számban álló állítmány és a szír fordítás alapján egyes számnak értik: király[ok] leánya. Ez így az új királynéra vonatkozik, akinek királyok az ősei. Ebben az esetben a tíruszi királylány maga a királyné, nem csupán a hárem új tagja.)

Ezekben a versekben az udvari költő az új királynét szólítja meg. „Hallgass ide, te leány!” Ez bizalmas megszólítás. A költő valószínűleg idős ember, a királyi család bizalmasa; ezért beszélhet így. Arra tanítja a fiatal királynét, hogy felejtse el apja házát. Hiszen már Salamont is rossz útra vitték az idegen asszonyok, akik magukkal hozták szokásaikat és vallásukat (1Kir 11:1kk.). Keserves tapasztalatai voltak Izráelnek Jezábellel (1Kir 19; 21 r.), majd Ataljával is (2Kir 11:1kk.). Nem büszke idegen királylányra van itt szükség, hanem engedelmes feleségre, aki leborul” férje előtt mint „ura” előtt (12. vers; ld. Ruth 1:16). Mint királynét el fogják halmozni ajándékokkal; keresik a kedvét aranyfoglatban levő korall (így javítható a 14. vers „belül” szava) ékszerekkel (vö. Zsolt 72:10k.). Társnői, udvarhölgyei kíséretében tarka ruhában (más olvasási mód szerint: „ajándékokkal”) vonul a király elé. Öröm és ujjongás veszi körül.

A zsoltár két utolsó verse a jövőndőbe tekint. Ha az új királyné „elfelejti apja házát” (11. vers), gazdag kárpótlást kap. Fiai lesznek, akik az ország egy-egy részének „fejedelmei” lesznek. Tapintatos módon nem szól a költő arról, hogy az elsőszülött majd uralkodni fog apja halála után.

Az utolsó vers megint a királyhoz szól, akinek maradandó emléket állít a költő: az ő tiszteletére írt „mű” (2. vers) megmarad, és ennek a szavaival zengik majd a népek a király dicséretét.

46. AZ ISTEN A MI REMÉNYSÉGÜNK

¹A karmesternek: Kórah fiaié. Ének magas hangra. ²Isten a mi oltalmunk és erősségünk, mindig biztos segítség a nyomorúságban. ³Azért nem félünk, ha megindul is a föld, és hegyek omlanak a tenger mélyébe; ⁴ha háborognak és tajtékoznak is vizei, és tombolásától megrendülnek a hegyek. (Szela.) ⁵Egy folyam ágai örvendeztetik Isten városát, A Felségesnek szent hajlékait. ⁶Isten van benne, nem inog meg, megsegíti Isten reggelre kelve. ⁷Népek háborognak, országok inognak, ha az ÚR mennydörög, megretten a föld. ⁸A Seregek URa velünk van, Jákób Istene a mi várunk. (Szela.) ⁹Jöjjetek, lássátok az ÚR tetteit, aki bámulatos dolgokat művel a földön. ¹⁰Háborúkat szüntet meg a föld kerekségén, íjat tör össze, lándzsát tördel szét, harci kocsikat éget el. ¹¹Csendesedjete el, és tudjátok meg, hogy én vagyok az Isten! Magasztalnak a népek, magasztal a föld. ¹²A Seregek URa velünk van, Jákób Istene a mi várunk. (Szela.)

*

1. Az Isten a mi reménységünk, Midőn reánk tör ellenségünk, Minden háborúságinkban Megtart erős hatalmában. Azért a mi szívünk nem félne, Ha az egész föld megrendülne, És a hegyek a tengernek Közepibe bedülnének.
2. Ha a tenger szörnyen zúgna is, Minden víz felzavarodnék is, És ha a sebes szélvésszel A hegyek hányatnak széjjel: A szép folyóvíz mindazáltal :/: Az ő szép tiszta folyásával Az Istennek szent városát, Megvigasztalna hajlékát:
3. Mert közepén lakik az Isten, Azértan romlása nem leszen; Semmi ínségbe nem ejti, Az Isten jókor megmenti. A pogány népek dúlnak-fúlnak, :/: Nagy sok országok feltámadnak, De az ő haragos szava Mind e földet elolvasztja.
4. De az Isten minden időben Mivelünk vagyunk ínségünkben; Jákób Istene oltalmunk, A Zebaóth erős várunk! Jertek, lássátok e nagy Úrnak, :/: Csuda dolgait hatalmának, Ki mind e föld kerekességét, Elpusztítja ékességét!
5. E földön széjjel nagy hadakat, Ő megcsendesít háborúkat, Ívet, kopjákat megrontat, Társzekereket felgyújtat, Így szólván: mindnyájan halljátok, :/: Hogy erős Istenetek vagyok, És hogy birodalmam vagyok Minden népen e világon!

*

Luther Márton ennek a zsoltárnak alapján írta *Erős vár a mi Istenünk* kezdetű hatalmas énekét. Anélkül azonban, hogy a nagy német reformátor művét kisebbíteni akarnók, bátran mondhatjuk, hogy *Morot-nak* a bibliai szöveget híven követő zsoltára, *Bourgeois* jelen alakjában *Genfben* 1551-ben megjelent dallamával, ha nem is örvend világhírnévnek, szintén a reformatori énekkincs legjava közé

tartozik. Régebben Pünkösöd ünnepén is énekelték. Mindenképpen, megérdemelné, hogy ott, ahol ismerik, a reformáció emléknapja táján templomainkban felhangozzék.

Annak ellenére, hogy a talán sohasem használt 82. zsoltáron kívül egyetlen más szöveget sem éneklünk rá (versmértéke különben a 7. és az 59. zsoltáréval egyforma), dallama még nem veszett ki teljesen a gyülekezetek énekléséből. A legtöbb helyen azonban furcsa módon „félreéneklik”, olyképpen, hogy az 5–6. sor végén a c hangot c/sz-re emelik, a két utolsó sorban pedig egyszeregszer *fisz* helyett *f-et* énekelnek. Ennek következtében a dallam hangnem jellege felemássá lesz. Az ilyen jelenségekről részletesebben szólnak a 138. zsoltárnál.

Szerkezetileg ez is *da-capo* zsoltár, vagyis félversszakkal zárul. Ebben az esetben lehetséges a félvers-szöveg megismétlésével a dallamot végig énekelni.

★

Ezt a zsoltárt a Sion-énekek között tartjuk számon. Ilyenek még: Zsolt 48; 76; 84; 87; 122; 132. Formáját meghatározza a refrén: „A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk” (8.12. vers). Ez olvasandó a 4. vers után is. A refrén a zsoltárt három versszakra osztja. Az első versszak mögött a mitikus teremtetéstörténet, a második mögött a szent háború (vagy Jahve-háború) gondolköre, a harmadik mögött eszkatologikus váradalmak állnak. Tévedés lenne a zsoltárt bármelyik ismert történelmi eseményhez (pl. Sanhérib támadásához Kr. e. 701-ben) kötni. Jellemző a zsoltárra az erős mitológiátlanítás. Felismerhető nemcsak a Deuteronomium hatása (az Úr hajléka Jeruzsálemben van), hanem Ézsaiás próféta („velünk az Isten”, Ézs 7:14; 8:8) és Ezékiel próféta hatása is: az ún. megismerési formula (11. vers), valamint a Góg és Mágóg megsemmisítésére (Ez 38k.) emlékeztető harmadik strófa (9-12. vers). Az igen régi, Izráel előtti tradícióknak itt már csak szolgáló szerepük van: segítenek kifejezni Isten hatalmát és népét oltalmazó szeretetét. A zsoltárban a bizalom-motívum az uralkodó gondolat. Ez a zsoltár indította Luther Mártont „Erős vár a mi Istenünk” kezdetű híres énekének a megírására.

Nem Jeruzsálem városa, nem is a templom az „erős menedékhely”, hanem maga az Isten (Zsolt 61:4; 62:8; 71:7). Ezt fejezi ki a refrén is, mely az első versszak után is beiktatandó: Jákób Istene „fellegvár”: olyan magas hely, melyhez nem fér hozzá az ellenség (Zsolt 18:3; 59:10.17k.; 62:3.7). Ebben a versszakban a mitikus teremtetéstörténetből ismert ősi ellenségről, a kaotikus áradatról van szó, amelyet hajdan a teremtető Isten legyőzött és korlátok közé szorított (Jób 38:8-11; Zsolt 65:8; 89:10k.; 93:3k.; 104:6-9). Gőgös hatalom volt ez, de Isten

összezúzta (Zsolt 74:13k.; 89:10; Ézs 51:9k.). Izráel a Káosz hatalmától fenyegetett világban érezte magát: a pusztító áradat újból eláraszthatja a földet (Ézs 17:12-14; Jer 47:2). Csak az Úr oltalmazza a földet a káosz visszatérésétől.

A Felséges Isten legyőzte és megszelídítette a káosz vizeit. Az ósóceán forrásként tört fel a földből, és ágakra szakadt az Éden-kertben (Gen 2:6.10kk.). Jeruzsálemet e folyó ágai „örvendeztetik meg”. Ezt kétféleképpen magyarázzák: egyrészt oltalmat jelentenek a várost körülvevő sáncok; másrészt Jeruzsálem vizei termékennyé teszik a földet (Zsolt 74:15; 104:10; ld. még Ez 47; Jóel 4:18; Zak 14:8; Jel 22:1k.). Eszerint az utolsó időkben a jeruzsálemi templomból csodálatos forrás fog fakadni. Ézsaiás próféta, a jeruzsálemi tradíciók képviselője már a Gihón-forrás csendes vizét is Isten hűséges megtartó munkájához hasonlította (Ézs 8:6kk.). A Zsolt 46-ban azonban nem Jeruzsálem tényleges földrajzi viszonyairól van szó, hanem Izráel előtti ősi hagyományról. Eszerint *É*/istenség „a két folyam forrásánál”, az ősi óceán mélyén lakozik. *É*/istenség jelzője volt a „felséges” (Gen 14:19k.): ő a többi istenek királyának számított. Izráel hite *É*ŋt az Úrral azonosította. Az a hatalmas szikla, amelyen a jeruzsálemi templom épült, a néphit szerint elzárja a föld alatti óceánt a földtől. Egyúttal a Deuteronomium egyik főgondolatát ismerhetjük fel itt: az Úr hajléka Jeruzsálemben van (1Kir 8:26-43); ott lakozik az *Ő* neve (Deut 12:11; 14:23; 16:2.6.11; 26:2). Ha meg is támadhatják Jeruzsálemet hatalmas, ellenséges népek (Zsolt 2:1kk.; 93; Ézs 17:12-14; 59:15-20; 63:1-6), elég Isten mennydörgő szava ahhoz, hogy visszariadjanak (vö. 1Sám 2:10; 7:10; Ézs 30:30kk.). A segítség reggel érkezik (Ex 14:27; Zsolt 5:4; 17:15; 90:14; Ézs 37:36).

A 9. vers felszólítja a gyülekezetet az Úr megdöbbentő tetteinek meglátására. Pusztító tettek lesznek ezek: a háborúnak és a gyilkos fegyvereknek az elpusztítása. Az íjak és lándzsák összetörése után szekerek elégetéséről beszél a 10. vers. Mivel a „szekér” szó itt teherhordó szekeret jelent, egyes magyarázók málhát szállító szekerekre gondolnak. Mások a szót a LXX alapján más magánhangzókkal látják el és „pajzsok”-nak olvassák. A győztes harc után szokás volt az ellenség fegyvereit elégetni (Józs 11:6.9; Ézs 9:4; Ez 39:9k.; Hós 2:20). Ezzel Isten az örök béke birodalmát valósítja meg (Ézs 2:4; 11:6kk.). Ennek az a célja, hogy mindenki „hagyjon fel” (ti. az ellenségeskedéssel), és tudja meg, hogy az Úr az Isten (Zsolt 59:14; Jer 16:21; Ez 6:7.13; 7:27; 11:10; 12:15 stb.). Ez a kifejezés legtöbbször Ezékiel próféta könyvében fordul elő, és azt jelenti, hogy akár szabadító, oltalmazó, akár „rettenetes” és pusztító tetteket visz véghez az Úr, mindig az a végső cél, hogy népe és a többi népek megismerjék Őt és elismerjék hatalmát. Isten dicsőségének kell felragyognia; ez Isten

munkájának a célja: „Magasztos vagyok a népek között, magasztos vagyok a földön” (11. vers).

47. NO MINDEN NÉPEK, ÖRVENDEZZETEK

¹A karmesternek: Kórah fiainak zsoltára. ²Ti népek, mind tapsoljatok, harsogó hangon ujjongjatok Isten előtt! ³Mert a felséges ÚR félelmetes, nagy király az egész földön. ⁴Népeket vet alá, nemzeteket lábaink alá. ⁵Kiválasztja a mi örökségünket, Jákób büszkeségét, akit szeret. (Szela.) ⁶Felvonul Isten ujjongás közben, kürtzengéssel jön az ÚR. ⁷Zengjete Istennek, zengjete! Zengjete királyunknak, zengjete! ⁸Mert az egész föld királya Isten, zengjete neki éneket! ⁹Isten uralkodik a népeken, szent trónusán ül az Isten. ¹⁰Összejöttek a népek előkelői Ábrahám Istenéhez, mert Istené a föld minden uralkodója, igen magasztos ő!

Isten a világ királya.

Bourgeois L., Genf, 1551.

No min-den né-pek, Ör-ven-dez-ze-tek,
 És tap-sol-ja-tok, Is- tent áld-já-tok
 Szép han-gos-ság- gal És nagy fel-szó-val,
 Mert az Úr Is- ten Nagy fel- sé- gé- ben
 Ő ki- rály-sá- ga És nagy or- szá- ga
 Ki- ter- jed mesz-sze, Ez e- gész föld-re.

*

1. No, minden népek, Örvendezzetek És tapsoljatok, Istent áldjátok Szép hangossággal És nagy felszóval, Mert az Úr Isten Nagy felségében Ő királysága És nagy országa Kiterjed messze, Ez egész földre.
2. Hatalmunkba vet Nagy sok népeket, És meghódoltat sok pogányokat Minékünk végre Ő nagy ereje. Minket ő felvett, Örökévé tett, Nékünk engedte Ő kegyessége Jákóbnak tisztét, Kit igen szeret.
3. Íme, az Isten Szépen felmegyen Nagy vigasságban, Trombitaszókban; Urunk felmegyen Nagy dicsőségben. Énekeljete Az Úr Istennek Zengő verseket, Szép énekeket, E nagy királynak, Mint mi Urunknak!
4. Őnéki minden Jól énekeljen! Mert minden népek Néki engednek. Királyi székekben Ül nagy kegyesen. A fejedelmek Őhöz gyűlnek, Mint Ábrahámnak Istenét, áldják, Alázatosan Néki szolgálván.

*

Egyike a legörömtelibb, legerőteljesebb zengésű zsoltárainknak. A szövegben kifejezett örömet a dallam hiánytalanul kifejezésre juttatja. A dallamsorok modern ütemekben kifejezhető belső tagolását a hangjegyvonalak közötti szaggatott vonalak is érzékeltetik. A két szaggatott vonal között egy szinkópának nevezett, tí-tá-tí ritmusképlet van; az új verssor kezdete annak a hosszú és *hangsúlyos* középső hangjára esik. Ilyen módon két-két szövegsort lendületesen, megállás nélkül egybeéneklünk. Ügyeljünk rá, hogy ne essünk abba a hibába, ami itt-ott előfordul, és abból áll, hogy a „nagy *felségében*” dallamsor utolsó előtti hangját felemelten, gisz-nek éneklik, azt gondolva, hogy úgy jobb, pedig csupán hamissá válik a dallam.

Ez a zsoltár is fél versszakkal végződik, és a két versfél formai egyezése folytán a félvers megismétlésével végig lehet énekelni. Mondani sem kell talán, hogy még jobb, ha a szöveg elfogyván, a dallamot a megfelelő helyen, azaz közepén fejezzük be.

Még csak azt kell megemlítenünk, hogy régen a zsoltár harmadik versét Áldozócsütörtökön szokták énekelni. A mai időben pedig különösen megszívlelni való számunkra a negyedik vers kezdete:

őneki minden jól énekeljen!

Ez a sor kétszeresen időszerű, mivel nem énekel mindenütt mindenki, és nem mindenütt és nem mindenkor éneklünk jól. Annak meg, hogy mi a „*jól éneklés*” értelme, szintén egyszerű a nyitja: szív szerint és ízléssel kell énekelnünk.

*

Ez a zsoltár az Úr uralkodását dicsőítő ének. Ilyenek: Zsolt 93 és 96-99. Műfaját tekintve himnusz, istendicséret. Két helyen is előfordul benne a himnuszok jellegzetes imperativusos bevezetése (2. és 6. vers). Utána mindkétszer a himnuszok fő részét (*corpusát*) jelző „mert” kötőszó áll. De hiba lenne ebből azt gondolni, hogy itt két különálló himnuszt kapcsoltak össze. Összeköti a himnusz két részét a közös tartalom, sőt a közös forma is. A zsoltár mindkét felében látható a mitikus háttér (3.8. vers) és a kultikus háttér (6.9k. vers). Ebből emelkedik ki az üdvtörténeti mondanivaló (4-5. vers). – A zsoltár szerzettetési ideje a királyok kora; úgy látszik, hogy a szövetségláda még megvan, és Izráel már feldolgozta a Jeruzsálemben megismert kánaáni tradíciókat.

Már a 2. versben, a himnikus bevezetésben kifejeződik az a gondolat, hogy az Úr

királyi uralmát minden népnek el kell ismernie. Tapsolással, üdvivalgással és hangos ujjongással a királyokat szokták ünnepelni (2Kir 11:12; Zsolt 98:4.6.8; Zof 3:14; Zak 9:9). A 3. vers azt mutatja, hogy az Úr átvette *Él* és *Baal* méltóságjelzőit. *Él* istenség jelzője volt a „Felséges”. A „Felséges” szabta meg az egyes istenségek uralmi területét (Deut 32:6k.); Övé az egész föld (Zsolt 24:1; 95:4k.; 97:5). A vers végén levő „az egész föld fölött” kifejezést jó néhány kézirat és Zsolt 95:3 „minden isten fölött”-nek mondja; ez is *Él*-re illik. A „félelmetes” jelző *Baal*-ra illik, aki harccal szerezte meg magának az uralmat. Azonban a tengeri káosz-szörnyel vívott harc helyett a zsoltár az üdvtörténetről beszél. A nagy vizek helyébe az ellenséges népek léptek, melyeket a történelem Ura Jákób-Izráelnek, szeretett népének alávetett. A győztes király a legyőzöttek nyakára tette a lábát (Józs 10:24; Zsolt 110:2); a legyőzött király a nagykirály lába zsámolyának nevezte önmagát. Az exodus célhoz ért: a nép „örökségének” birtokába jutott. Ez az örökség tejjel és mézzel folyó föld (Ex 3:8.17; Deut 6:3; 26:9.15), „Jákób büszkesége” (Ézs 58:14). – A 6. vers a kultuszra mutat. Az Úr „felmegy” jeruzsálemi templomába. Itt a szövetségláda történetére kell gondolnunk, melyet Dávid ünnepi menetben vitt be Jeruzsálembe (2Sám 6; Zsolt 68:25; 132). Ezt a kultuszban is ünnepelték (Zsolt 24:7-10). Az ünneplés alkalmával zengtek a kürtök, ahogyan a királyok ünneplése alkalmával is (2Sám 15:10; 2Kir 9:13).

A 7. vers ismét himnikus bevezetés. Négy ízben fordul elő a felszólítás: „Zengjetek!”. A vers elején „Zengjetek, istenek” helyett számos héber kézirat és a LXX alapján „Zengjetek Istennek” olvasható. Ez a vers a 3. vershez hasonlóan az egész föld királyának mondja az Urat. A 9. vers szerint „Isten uralkodik”. Mivel ez az ige perfectumban áll, így is fordították: „király lett”. Ez azonban azt jelentené, hogy azelőtt nem volt király. Baalról joggal mondhatták, hogy király lett, hiszen a mítosz szerint évente lement az alvilágba, és tavasszal mindig feltámadt. Ekkor üdvözölték hívei: Király lett Baal! De az Úr sohasem vesztette el királyságát, Ő örökkévaló Király (Zsolt 29:10). Nem az ünnepség alkalmával ült trónjára, hiszen trónusával, a szövetségládjával együtt, afölött láthatatlanul trónolva vonul be templomába (Zsolt 24:7-10). A szövetségláda az Úr trónja (1Sám 4:4; 2Sám 6:2; Zsolt 99:1; Jer 3:16k.). A 10. vers szerint az Úr trónusa előtt gyűlnek össze a „népek előkelői”. Ez után „Ábrahám Istenének népe” áll a szövegben. Itt egyesek két betű (*áin* és *mem*) kiesésére, ill. haplographiájára gondolnak, és úgy értik a verset, hogy a népek előkelői „Ábrahám Istenének népével együtt” gyűlnek össze. Mások úgy értik a szöveget, ahogyan van: a népek előkelői azonosak Ábrahám Istenének népével; szervesen a választott néphez tartoznak. Nem ellenségek többé, mint pl. a honfoglalás idején, hanem ők is úgy tisztelik az Urat, mint a választott nép tagjai. „Istenéi a föld pajzsai” – olvassuk a vers második felében. Az uralkodók ui. pajzsként

oltalmazták népüket. Zsolt 84:10; 89:19 szerint maga az Úr a választott nép pajzsa.

Ez a zsoltár használja ugyan a mítosz formanyelvét, de messze maga mögött hagyja a mítoszokat. Az ellenséges tengeri szörny helyett ellenséges népekről beszél, akiket az Úr a honfoglalás alkalmával alávetett népének. A „népek” végül elismerik az Úr királyi uralmát. A zsoltár itt az Ábrahámnak szóló áldás megvalósulásáról beszél. Ez az áldás a népekre is kiterjed: „Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége” (Gen 12:3).

48. NAGY AZ ÚR MÉLTÓSÁGÁBAN

¹Ének. Kórah fiainak zsoltára. ²Nagy az ÚR, méltó, hogy dicsérjék Istenünk városában, szent hegyén. ³Szépen emelkedik a Sion hegye az egész ország örömére az északi oldalon; a nagy király városa, ⁴melynek palotáiban úgy ismerik Istent, mint erős várat. ⁵Mert a királyok szövetkeztek, együttesen fölvonultak ellene, ⁶de amint meglátták, megdöbbentek, megriadtak és megfutamodtak. ⁷Reszketés fogta el őket, mint a vajúdó asszonyt, ⁸mint mikor a keleti szél összezúzza a tengerjáró hajókat. ⁹Amiről hallottunk, azt láttuk is a Seregek URának városában, Istenünk városában: megtartja Isten örökre. (Szela.) ¹⁰Jóságodról elmélkedünk templomodban, ó Isten. ¹¹Nevedhez méltóan dicsérnek a föld kerekiségén, Istenünk, jobbod csupa igazság. ¹²Örül Sion hegye, vigadoznak Júda leányai, mert igazságot osztasz. ¹³Járjátok körül Siont, kerüljétek meg, számláljátok meg tornyait! ¹⁴Jól nézzétek meg bástyáit, járjátok be palotáit, hogy beszélhessetek róla a jövő nemzedéknek. ¹⁵Bizony, itt van Isten, a mi Istenünk örökkön örökké, ő vezet minket mindhalálig.

Sion zarándokainak éneke.

Genf, 1562.

Nagy az Úr méltóságában,
Az Isten szent városában,
Holott lakozik dicsősége,
És dicsértetik ő szent neve.
A szent Sionnak hegyén,
Annak északi szélén,

E gyönyörűségese helyen,
Holott helyezettett szépen
A nagy királynak városa,
Melynek nincs e földön mása.

*

1. Nagy az Úr méltóságában, Az Isten szent városában, Holott lakozik dicsősége, És dicsértetik ő szent neve. A szent Sionnak hegyén, Annak északi szélén, E gyönyörűségese helyen, Holott helyezettett szépen A nagy királynak

városa, Melynek nincs e földön mása.

2. Mit megerősített Isten, :/: Hogy romlása ne lehessen. Nézünk itt te kegyességedre :/: Szent templomodnak közepette. Dicsőséges szent neved Mind e földre kiterjed; Ekképp a te dicséreted :/: Nagy messzire kiterjeszted; Jobbod teljes igazsággal, Mindenben irgalmassággal.
3. Örül a Sionnak hegyi :/: És a Judának leányi, Te igaz ítéleteiden :/: Szíve szerint örvendez minden. A Siont járjátok meg, Tornyait lássátok meg, Nézzétek meg ő bástyáit, :/: Szépen épített házait, Hogy ezt megbeszélhessétek A jövőendő nemzedéknek.

★

Sion zárándokainak éneke Isten városáról és annak örökkévaló dicsőségéről. Gyülekezeteinkben talán sehol sem használatos; nem is látszik valószínűnek, hogy első versén kívül többet valaha is énekelnek belőle. Utolsó verse a dallam negyedik sorával végződik.

Dallama ugyan hosszú, de sor- és motívum-ismétlései folytán könnyen tanulható és szép vonalvezetésű. A dór egyházi hangnem hatodik fokának váltakozása (*h* vagy *be*) jól szemlélhető benne: valahányszor alulról lép a dallam erre a fokra és nem halad tovább felfelé, hanem visszafordul, mindig leszállítva (*faé-nek*) énekeljük, mert különben nem hangoznék szépen, sőt az első sor elején, a *fa-tí* bővített hangköz (az úgynevezett tritonius) miatt módosítás nélkül alig lehetne tisztán megszólaltatni.

Zsoltároskönyvünk dallamainak sorrendje szerint ez a zsoltár az első azok között, amelyek először csak 1562-ben, az első teljes kiadásban láttak napvilágot. Ennek a kereken 40, *Bourgeois Genfből* való távozása után keletkezett dallamnak szerzőjéül „Péter mester”-t emlegeti az egykorú genfi hagyomány. Azt azonban, hogy ki volt ez a Péter mester, sőt hogy egyetlen személy volt-e, máig sem sikerült felderíteni. Ebben a tíz évre terjedő időszakban ugyanis hosszabb-rövidebb ideig összesen tizennégy személy működött *Genfben* kántori minőségben, és közülük ötnek volt Péter a keresztnéve. A kutatók többsége régebben *Dagues*, újabban Du Buisson Péter szerzősége mellett foglalt állást, de arról is tudunk, hogy *Vallette* Péter 1556-ban *Genfben* egy, 89 zsoltárdallamot tartalmazó pedagógiai célú kiadványt bocsátott ki. Melyikük, avagy mind a három, sőt a további két Péter nevű kántor is részes volt a dallamok szerzésében? — egyelőre rejtély.

★

Ezt a zsoltárt a Sion-énekek között tartjuk számon. Ilyenek még: Zsolt 46; 76; 84; 87; 122; 132. Műfaj tekintetében himnusz. Helytelen lenne azonban Sion-himnusznak nevezni, mert elsősorban nem Sion, hanem magát Istent magasztalja. Izráel előtti jeruzsálemi tradíciók tükröződnek benne; de itt már nem ellenséges káosz-hatalmakkal találkozunk, hanem királyokkal, történelmi hatalmakkal (5-9. vers). A zsoltár vége zarándokénekre emlékeztet; itt ünnepi processzióról van szó. A templom még áll; szereztetési időnek a királyok korát tartjuk.

Már a 2. vers kimondja, hogy az Úr „dicsérendő”, dicséretre méltó. Dicséretének helye Sion, az Ő szent hegye (Zsolt 2:6; 15:1; 43:3; 87:1). Bár a Sion-hegy csak 743 m magas, a 3. vers szerint mégis „szép magasságú”, sőt ez „a Cáfón csúcsa”. Sion szépségéről Zsolt 50:2; JSir 2:15 is beszél. A Cáfón-hegy a kánaáni mitológia szerint a földet körülvevő óceánból emelkedik ki. Ez Baal székhelye és az istenek gyülekezőhelye (vö. még Ézs 14:13). Az Úr hegye azonban „magasabb” a többi isten hegyeinél (Zsolt 68:16k.; Ézs 2:2). Az Úr kezében van a világalom, nem Baal kezében! Az Úr „nagy király” (Zsolt 47:3; 95:3; Mt 5:35). Ez tkp. az asszír királyok címe volt (2Kir 18:19.28; Hós 5:13), itt az Úr univerzális uralmát fejezi ki. Az Úr oltalmazza városát és népét (Zsolt 46:6.8.12).

Nem lehet ezeket a verseket Izráel történelmének valamelyik eseményével azonosítani. Hiszen pl. Kr. e. 701-ben csak Asszíria támadt Jeruzsálemre, nem pedig a föld (összes) királya és népe. Itt ősi jeruzsálemi tradíciók szólnak meg. Ezek szerint hatalmas ellenség támad Jeruzsálemre (Zsolt 2:1-3; 46:7; 76:7k.), de nem kerül sor harcra, mert mihelyt az Urat meglátják (Zsolt 77:17), rémületbe esnek (1Sám 7:10; 14:15; Ézs 8:9; 17:14) és megfutamodnak. A vesztes sereg szenvedését a szülő nő gyötrelmeihez hasonlítja a 7. vers (vö. Ézs 13:8; 21:3). A következő vers az ókor legnagyobb hajóiról, az ún. Tarsís-hajókról szól, melyeket össze tud törni a félelmes erejű keleti szél (Jób 27:21; Ézs 27:8; Ez 27:26). Erről a gyülekezet legfeljebb hallomásból értesült; ezt Jeruzsálemből nem lehet látni. Mit „láttak” tehát Isten városában? A szabadító Istent, Akivel a kultuszban lehet találkozni (Zsolt 68:25; 69:33; vö. Zsolt 107:24). A gyülekezet hittal elfogadta azt, hogy Isten megtartó ereje munkálkodik az Ő városában.

Az istentisztelethez az elmélkedés is hozzátartozott. Az egész világ Ura a szívek Ura is. Ő kelt riadalmat ellenségei szívében (5-6. vers) – és Ő kelt áhítatot gyülekezete szívében. Ő vezérli hívei gondolatait, hogy megértsék és elfogadják az Ő szeretetét, és eljussanak az Ő dicséretére. Isten neve dicséretének a „föld végéig” zengenie kell, hiszen Isten az egész föld királya, nagy király (3. vers). „Jobbja igazsággal van tele”: a sok ellenség legyőzése arra

szolgál, hogy utána igazságos rend és béke valósuljon meg a földön. Ennek örül Sion hegye és Júda „leányai”, a Júdában levő falvak és azoknak lakói (Num 21:25; Józs 17:16).

A messze földről jött zarándokoknak szólnak ezek a versek. Az ünnepi istentisztelethez hozzátartozott a körmenet, a processzió. A gyülekezet „bejárta” a várost (a 14. vers második félsorának ezt a szavát csak a szövegösszefüggés alapján tudjuk lefordítani; értelme talán „megszemlél, szemügyre vesz”). A szemlének az volt a célja, hogy hazatérve beszámolhassanak azoknak, akik nem tudtak részt venni az ünnepen (Zsolt 102:19). Az exodus-tradíció továbbadásáról ismételten olvasunk (Ex 12:28k.; 13:14; Deut 6:20kk.; Zsolt 78:3kk.). A 48. zsoltár végén a Sion-tradíció továbbadásának parancsa áll. A Baalt legyőző Úrról tesz hitvallást a zsoltár utolsó verse is: Ez a mi Istenünk mindörökkre! A vers utolsó szavát nehéz lefordítani. Legvalószínűbb a LXX értelmezése: Ő vezérel bennünket örökké.

49. HALLGASSÁTOK MEG, MINDEN NEMZETEK

¹A karmesternek: Kórah fiainak zsoltára. ²Halljátok ezt mind, ti népek, figyeljen a világ minden lakója, ³közemberek és előkelők, gazdag és szegény egyaránt! ⁴Bölcs dolgokat beszél majd szám, szívem gondolatai értelmesek. ⁵Példázatra figyel fülem, hárfakiséréttel adom elő talányomat. ⁶Miért féljek a gonosz napokon, ha körülvesz az alattomosok bűne, ⁷akik vagyonukban bíznak, és nagy gazdagságukkal dicsekszenek? ⁸Hiszen senki sem válthatja meg magát, nem adhat magáért váltságdíjat Istennek. ⁹Mert olyan drága az élet váltsága, hogy végképp le kell tennie róla, ¹⁰még ha örökké élne is, és nem látná meg a sírgödört. ¹¹Pedig meglátja! Meghalnak a bölcsök, a bolond és ostoba is elpusztul, és másokra hagyják vagyonukat. ¹²Azt képzelik, hogy házuk örökké megmarad, lakásuk nemzedékről nemzedékre, földeket neveznek el róluk. ¹³De a gazdag ember sem marad meg, hasonló az állatokhoz, amelyek kimúlnak. ¹⁴Ez a bolondok sorsa, és követik őket azok, akiknek tetszik beszédük. (Szela.) ¹⁵Mint juhok kerülnek a holtak hazájába, a halál lesz a pásztoruk. Alakjuk eltűnik a holtak hazájában, nem lesz lakásuk. Reggelre a becsületesek uralkodnak. ¹⁶De Isten engem kivált a holtak hazájából, és magához fog venni. (Szela.) ¹⁷Ne törődj azzal, ha valaki meggazdagszik, ha sok kincs lesz is házában. ¹⁸Úgysem vihet magával semmit, ha meghal, nem követi kincse. ¹⁹Bár életében áldottnak tartja magát, és dicsérik, hogy jól megy sora, ²⁰mégis őseinek nemzedékéhez kerül, soha többé nem lát napvilágot. ²¹Mert a gazdag ember sem marad meg, hasonló az állatokhoz, amelyek kimúlnak.

A gazdagságban bízni balgaság.

Genf, 1562.

Hall- gas- sá- tok meg, min- den nem- ze- tek,
 E föld la- kó- i, jól fi- gyel- je- tek,
 Köz- né- pek és a fő- ren- den va- lók,
 Min- den sze- gé- nyek és a gaz- da- gok!
 Az én szá- jam szól nagy böl- cse- sé- get,
 És el- mém gon- dol jó ér- tel- me- ket;
 E pél- dá- ra ma- gam is fi- gyel- me- zek,
 He- ge- dű szó- ban szép me- sét je- len- tek.

*

1. Hallgassátok meg, minden nemzetek, E föld lakói, jól figyeljeteK, Köznépék és a főrenden valók, Minden szegények és a gazdagok! Az én szájam szól nagy bölcses-séget, És elmém gondol jó értelmeket; E példára magam is figyelmezek, Hegedűszóban szép mesét jelentek.

2. Mit félnék én a gonosz időben, Hogy nyomorgatóm engem elejtsen, Ha ellenségem mind azon vagyon, Hogy engemet láb alá tapodjon? Némelyek igen bíznak pénzükben, És dicsekednek az ő kincsükben; De senki meg nem váltja atyjafiát, Nem adhatja meg Istennél váltságát.

3. Mert drága a léleknek váltsága, Életét senki meg nem válthatja, Hogy a halált ő elkerülhesse, És a sírba menni ne kellene. Mert látja, hogy sem bolond, sem eszes, A halál ellen nincsen mentséges, És holtuk után minden gazdagságuk, Más emberre száll az ő sok jószáguk.

4. Ez őnékiek fő gondolatjuk, Hogy mindörökké tartson szép házuk, Hogy el ne fogyjon az ő nemzetük, És megmaradjon örökké nevük. Mert noha vagyon pénzük és tisztük, De nem sokáig tartnak mindezek, Mert végre minden jóktól elszakadnak, Mint oktan állatok, ők meghalnak.

5. Mert oda lészen minden ő dolguk, A koporsó lészen ő hajlékuk, De a haláltól engem az Isten Megment, és hozzá vészen kegyesen. Annak okáért azzal ne gondolj, Hogy némely ember igen gazdagul, Mert minden kincset másoknak kell hagyni, A dicsőségtől meg kell néki válni.

*

Tárgya szerint részben az élet rejtélyét kutatja, részben arra a megoldásra jut, hogy a földi jókban bízni balgatagság. Ebben rokon Jézusnak Luk. 12: 16–21-ben olvasható példázatával.

Aligha van gyülekezetünk, ahol használatos volna, pedig a szövegében rejlő mély erkölcsi tanulság mellett dallama révén is a zsoltárok java közé tartozik. Egészében véve a 16. század bibliai moralizáló énekeivel tart stílusbeli és tartalmi rokonságot.

*

A Zsolt 49 műfaj tekintetében a bölcsességirodalomhoz tartozik. Ez már a zsoltár bevezetéséből kiderül: a zsoltáríró „bölcs dolgokat..., szívének értelmes gondolatait... példázatot... a rejtély megfejtését” kínálja olvasóinak. A „rejtély” szót a LXX a „probléma” szóval fordítja le. A „probléma” az igazak és a bűnösök sorsa. Bár a zsoltár szövege sok helyen romlott, mondanivalója jól érthető. Tartalma a Zsolt 37 és 73-ral rokon; sőt Jób könyvének fő része és a Prédikátor könyve is foglalkozik hasonló kérdésekkel. Szereztetési idő a fogság utáni kor.

A 2. vers a hallgatók figyelmét felhívó ún. tanítást kezdő formula (Deut 32:1; Jób 33:1-7; 34:2-4; Ézs 28:23). A tanítás az egész világhoz szól. A 3. versben az „ember fiai” kifejezés az alacsony származásúakat, a „férfi fiai” kifejezés az előkelőket jelenti. A bölcs tanító azzal az öntudattal szól, hogy Istentől kapta bölcsességét, inspiráció alapján beszél: először „odahajtja fülét”, Istenre figyel, és csak azután tudja a rejtélyeket „megnyitni”, a problémák nyitját megtalálni, azokat megfejteni. A zenekíséret régi időkben a prófétai ihlet előidézését

segítette (1Sám 10:5; 2Kir 3:15).

A zsoltár fő része a panaszénekek jellegzetes „miért” kérdésével kezdődik. Az igaz embernek félnie kellene, mert „csalárdak bűne” veszi körül (ld. Jer 17:9). Ezek az emberek a vagyonukban bíznak, nem Istenben. Pedig (így olvasandó a 8. vers első szava „fitestvér” helyett) az ember semmiképpen nem válthatja meg magát (toleratív értelmű *nifa*). A gazdag a földön sok mindent elintézhet pénzzel; a nagyobb büntetéstől megszabadulhat (Ex 21:29k.; Num 35:31; Jób 36:18; Péld 6:35; 13:8). Istennél azonban „drága az élet váltsága”. A leggazdagabb ember sem tud váltságot adni, „hogyan tovább éljen örökre, és ne lássa meg a sírgödört” (10. vers). Bölcs és „bolond”, azaz Istent komolyan nem vevő ember egyaránt meg fog halni (11. vers). A 12. vers szerint bár az utódok földeket fognak elnevezni róluk (mint a királyokról, 2Sám 5:9; 12:28k.), kénytelenek másokra hagyni vagyonukat (11. vers, Zsolt 39:7). A 13. vers refrén, mely ismétlődik a 21. versben. A különbség csak az, hogy a 13. versben az „éjszakázik” (*jálin*) ige áll, amit szabadon „marad”-nak fordítanak: „az ember vagyon által nem marad meg”; a 21. versben pedig a „megért, belát” (*jábin*) ige: „ez ember a vagyon által nem látja be, (hogy) az állatokhoz hasonlít, (amelyek) kimúlnak”. A LXX a 13. verset is így fordította. – A Prédikátor könyve is hasonló gondolatokkal foglalkozik: meg kell halnia mind a bölcsnek, mind a bolondnak éppen úgy, mint az állatoknak (Préd 2:16; 3:18–22). A gazdag nem viszi magával vagyonát, amikor meghal (Préd 5:14). Ld. még Jézusnak a bolond gazdagról szóló tanítását (Lk 12:16kk.).

A vagyonban való bizakodás hamis bizakodás (Jób 31:24). A 14. vers „gyönyörködnek” szavát egyes görög fordítások a „futnak” szóval adják vissza: „ez az ösvényük azoknak, akik az ő szájuk után futnak”. Más felfogás szerint: „akik a saját szájukban (= beszédükben) gyönyörködnek”. A következő vers valószínű fordítása: „Mint juhok roskadnak a holtak hazájába; a halál pásztorolja őket” stb. A halál itt mint megszemélyesített hatalom áll előttünk, mint Istennek, népe hű pásztorának ellentéte. Nyilvánvaló, hogy a halál más cél felé vezeti „juhait”, mint Isten! Az ő „alakjuk eltűnik a holtak hazájában” (az „alakjuk” szó helyett a LXX „segítségüket” mond), és „reggelre a becsületesek fognak uralkodni”. A reggel az Istentől jövő segítség ideje (Zsolt 5:4; ld. még Ex 16:7; 2Kir 3:20; Zsolt 46:6; 101:8; 130:6). A zsoltár már ebben a versben is reménységet sugároz, örömmüzenetet hirdet. Még inkább így van ez a 16. versben. Egyesek úgy értik ezt a verset, hogy csak múló földi veszedelemből vár a zsoltáríró szabadulást. Azonban a vers első fele („Isten megváltja lelkemet”) a 8. vers általános igazságával áll szöges ellentétben, mely szerint az ember semmiképpen sem tudja megváltani magát. Csak Isten képes megváltani az embert! A vers második fele pedig az Úr által való „elragadtatás” terminus technicus. A zsoltáríró abban reménykedik, hogy Énókhhoz és Illéshez hasonlóan

őt is magához fogja venni az Úr (Gen 5:24; 2Kir 2:9k.). Ez is ahhoz a személyes kijelentéshez tartozik, amelyről az 5. versben van szó. Ez itt nem az általános feltámadásról szóló tanítás, hanem személyhez szóló kijelentés, mint pl. Lk 2:26. A zsoltáríró szilárdan hisz abban, hogy Istennel való kapcsolatát a halál sem szakíthatja meg (Róm 8:35-39).

A 17. versben ugyanazt mondja el a zsoltáríró, amit a 6. versben mondott. Most azonban nem az egyéni panaszének stílusában szól, hanem bölcs tanítómesterként, aki választ ad a problémára. „Ne félj, ha meggazdagodik valaki”, hiszen semmit sem vihet magával a sírba. A 19. vers megengedő értelmű; a vers második fele talán azt a mondatot tartalmazza, amit a gazdag a saját lelkének mond (vö. Lk 12:19): „Bár életében így áldja lelkét: Dicsérnek téged, mert jól csináltad!” (A LXX itt passivumot fordított: „áldatik”; a vers végét jól fejezi ki az új *rk.* fordítás: „mert jól gazdálkodtál”). A gazdag tehát meg van elégedve magával. Mégis oda kerül, ahova őseinek nemzedéke, ahol soha többé nem lát világosságot: a halálba (Jób 3:16; Zsolt 88:13). A zsoltár végén ismét felcsendül a refrén, mely nemcsak a gazdagságban való bizakodást ítéli el, hanem az ember értelmét is kevésnek tartja az igazi bölcsesség elérésére: „az ember ezt gazdagság által nem érti meg” (vö. Jób 28:28; 1Kor 2:6-16).

50. AZ ERŐS ISTEN, URAKNAK URA

¹Ászáf zsoltára. A hatalmas Isten, az ÚR szól, és hívja a földet napkelettől napnyugatig. ²A tökéletes szépségű Sionon ragyogva jelenik meg Isten. ³Jön a mi Istenünk, nem hallgat. Előtte emésztő tűz, körülötte hatalmas szélvihar. ⁴Hívja az eget odafent, és a földet, mert ítélni akarja népét. ⁵Gyűljetek hozzám, híveim, akik áldozattal kötöttetek szövetséget velem! ⁶Igazságát hirdesse az ég, mert ítéletet tart az Isten. (Szela.) ⁷Hallgass, népem, most én beszélek! Izráel, most téged intelek! Isten, a te Istened vagyok én! ⁸Nem feddelek meg véresáldozataidért, sem állandóan előttem levő égőáldozataidért, ⁹de nem fogadok el házadból bikát, sem aklaidból bakokat. ¹⁰Hiszen enyém az erdő minden vadja, és ezernyi hegynek minden állata. ¹¹Ismerem a hegyek minden madarát, enyém a mező vadja is. ¹²Ha éhezném, nem szólnék neked, mert enyém a világ és ami betölti. ¹³Eszem-e a bikák húsát, iszom-e a bakok véré? ¹⁴Hálaadással áldozz Istennek, és teljesítsd a Felségesnek tett fogadalmadat! ¹⁵Hívj segítségül engem a nyomorúság idején! Én megszabadítlak, és te dicsőítesz engem. ¹⁶A bűnösnek pedig ezt mondja Isten: Hogy mered emlegetni rendelkezéseimet, és szádra venni szövetségemet? ¹⁷Hiszen te gyűlölöd a feddést, és elveted igéimet! ¹⁸Ha tolvajt látsz, vele cimborálsz, és a paráznákkal tartasz. ¹⁹Szádból gonosz beszéd jön ki, nyelved csalárdságot sző.

²⁰Ahol csak vagy, testvéred ellen beszélsz, anyád fiát is bemocskolod.

²¹Ilyeneket csinálsz, és én hallgassak? Azt hiszed, én is olyan vagyok, mint te? Megfeddelek, és mindezt szemedre vetem! ²²Értsétek meg ezt ti, akik elfeledkeztek Istenről, különben elragad menthetetlenül! ²³Aki hálaadással áldozik, az dicsőít engem, és aki ilyen úton jár, annak mutatom meg Isten szabadítását.

*

1. Az erős Isten, uraknak Ura, Szól és e földet mind elő hívja, Támadatról és napenyészetről, Nagy szépséggel a Sion hegyéről Eljő az Isten ő

fényességében, Semmit el nem hallgat ítéletében.

2. Emésztő tűz mégyen őelőtte, Nagy forgó szélvész léssen körül; Szólítja az eget és a földet, Hogy megítélje minden ő népét, Mondván: gyűjtsétek ide a híveket, Kik áldozattal vették kötésemet!
3. Az egek hirdetik igazságát Az Istennek, mert ítélt igazat. Én népem, hallgasd meg, szólok neked, Mert bizonysgot teszek ellened, Én tenéked erős Istened vagyok, Áldozattal keveset gondolok.
4. Szükségben tőlem segítséget kérj, Én megsegítlek, hogy engem dicsérj! A gonosznak mond Isten: de mire Vészed törvényem a te nyelvedre? Kötésem szájjal vallod, de gyűlölsz Intésemet, és ígémet megveted.
5. És mikoron a lopót te látod, Együtt futsz véle, dolgát javallod; A paráználkával örömet mulatsz, Rossz társaságnak gyakran helyet adsz; Szájaddal szólasz nagy sok gonoszságot, Nyelveddel szerzesz sok háborúságot.
6. Leülsz és atyádfiát megszólod, Az anyád fiát is rágalmazod; Ezt míveled, de én csak hallgatom. Azt véled, én is csak olyan vagyok, Mint szintén te, de téged előveszlek, És szemlátomást bűnödről megfeddlek.
7. Ezt mostan eszetekbe vegyétek, Kik az Istenről elfelejtkeztek, Hogy mentség nélkül el ne rántsalak! Az becsül engem, aki hálát ad; Mond Isten: az ily ember jár jó úton, És segedelmem néki jelen vagyok!

*

Régen adventi zsoltárként tartották számon, persze nem a kispolgárius-Jézuskás értelemben, hanem a második Adventre, Krisztus ítéletre való eljövételére gondolva. Verseinek szövege itt-ott meghálálna egy kis mértéktartó és stílusos kiigazítást, olyanformát, ahogyan a régi festmények kopásait vagy sérüléseit helyrehozza a restaurátor avatott keze vagy ahogyan *Kodály* Zoltán meg-megigazította egyéb zsoltárfeldolgozásai között éppen ennek a zsoltárunknak hatalmas kórusművében található szövegét. Sajnos, ilyen igazításokra annak idején, a mostani énekeskönyvünket szerkesztő bizottságban nem nyílt olyan mértékű lehetőség, amennyire az kívánatos lett volna. De azért valami itt is történt, így éppen az 50. zsoltár első versének második sorában sikerült egy kis szórendi cserével („szól és mind e földet” helyett: „szól és e földet mind”) legalább egy fontos helyen biztosítani a zenei hangsúly miatt kívánatos szövegjavítást.

Dallama jól ismert és kedvelt, ritmikus lejtése könnyen elsajátítható. Két dicséretet is szoktunk rá énekelni: az egyik Keresztesi József adventi éneke (D/cséretet *mond nyelve mindennek*, 307. sz.), a másik *Losontz*/ Istvánnak a sákramentomokról szóló katekizmus! dicsérete (*Úr Jézus, idvesség fejedelme*, 430. sz.).

★

Ez a zsoltár az ún. Ászát zsoltárok közé tartozik (ld. még Zsolt 73-83). Ezek az északi országrészből, Izráelből valók, és a szövetségről szóló tradíciókat képviselik. A Zsolt 50; 81 és 95 háttérében a szövetség megújításának ünnepe állhatott. Hétévenként a sátoros ünnepen fel kellett olvasni az Úr parancsolatait a gyülekezet előtt (Deut 31:9-13). Az Zsolt 50 a Sínai-kijelentésen alapul. Az 1-6. vers Isten megjelenéséről (teofánia), a 7-14. vers a helyes áldozatról, a 16-23. vers pedig a Tízparancsolatnak a nép életében való érvényesítéséről, azaz a helyes etosról szól. A Tízparancsolathoz hasonló a stílus is: a zsoltár a népet egyes szám 2. személyben szólítja meg. A zsoltár első fő részében Deutero-Ézsaiáshoz hasonló felvilágosult gondolkozás tükröződik, második felében lévita prédikátorokra jellemző intések állnak. Az észak-izráeli-deuteronomiumi hagyományok tovább éltek a fogság utáni gyülekezetben is.

A zsoltár a ritkán előforduló „Isten, az ÚR-isten” kifejezéssel kezdődik (ld. még Józs 22:22). Megjelenése (teofánia) fényzőnben történik, mint hajdan a Sínai-hegyen (Ex 19:18; Deut 33:2; Zsolt 80:2). De most már a Sion-hegyen jelenik meg, mely „tökéletes szépségű”. Itt már a Sion-énekekben levő tradíció szólal meg (vö. Zsolt 48:2-4; 122:1.2). Amikor az Úr megjelenik, nem hallgat, azaz nem hallgatja el népe bűnét. Az Úr orcája előtt emésztő tűz a villámokat jelenti (Zsolt 29:7; 97:3k.; 104:4; 148:8). A vihar is kísérője Isten megjelenésének (Jób 38:1; 40:6). Az eget és a földet tanúul hívja (Deut 31:28; 32:1; Ézs 1:2), amikor ítélni akarja népét. A kegyesekről van szó, akik szövetséget kötöttek az Úrral a Sínai-hegyen (Ex 24:1-11); ezekkel „azonosak” az utódaik (Deut 5:2k.). Az Úr „igazságát” az egeknek kell hirdetniük (Zsolt 97:6). Ez az „igazság” Isten népének javát szolgálja (Deut 4:6-8; 10:13; Zsolt 19:8-11).

A hétévenként tartott ünnepen a templomban szolgáló papok idézték fel a Sínai-hegynél történt teofániát. Tradíció ápolásáról lehet szó, és nem arról, hogy Isten szemmel láthatóan minden ünnepi istentiszteleten megjelent. Mégis komolyan kell vennünk azt, hogy Isten jelen volt és a pap (vagy próféta) által szólt az istentiszteleten (Zsolt 60:8; 108:8).

A „Halld meg Izráel!” felszólítás az ünneplő gyülekezetnek szól, és Isten parancsolatainak kihirdetését vezeti be (Deut 5:1; 6:4; 9:1; 20:3). A 7. vers vége pedig a Tízparancsolat bevezető szavaira emlékeztet: „Én vagyok az ÚR, a te Istened”. A szerkesztő ebben a zsoltárgyűjteményben ismételten „Isten”-t írt „ÚR” helyett. A következőkben nem az áldozatok teljes elvetéséről van szó. A véres- és égőáldozatokért nem feddi meg népét az Úr. Megfeddi azonban azért a pogány nézetért, mintha Istennek lenne szüksége az áldozatra: mintha Ő lenne

„éhes”, és az áldozat Őt táplálná. Szörnyű tévedés lenne azt gondolni, hogy Ő az áldozati állatok vérét issza (13. vers). (Egyik mezopotámiai képen a trónon ülő istenség és az előtte álló hívő látható, közöttük egy nagy korsó, melyből egy-egy hosszú nádszálon isznak mindketten.) Nem szorul rá Isten az áldozatra, hiszen az egész világ az Övé! Egyúttal az is téves nézet, hogy Isten „elfogadja” az áldozatot (9. vers), és ezzel kötelezi magát az áldozatot bemutató ember akaratának teljesítésére. Nem az az áldozat célja, hogy ezzel az ember rákényszerítse a maga akaratát Istenre, hanem – a hálaadás! A „hála” szó hálaéneket is jelenthet; ezért így is fordítják: „Áldozz az Úrnak hálaéneket” (Zsolt 69:31k.). Hálaénekek egybekötött hálaáldozatról van szó. Ehhez a személyes bizonyágtétel is hozzátartozott. A gyülekezet előtt mondta el a hálaáldozatot bemutató ember, hogy mi történt vele: hogyan jutott nyomorúságba, hogyan „hívta segítségül” az Urat, és Ő hogyan mentette meg. Hálaadás alkalmával az Urat dicsőítették, és a Neki tett fogadalmat teljesítették. Ebben gyönyörködik az Isten, és erre biztatja híveit. Ő a jövőben is kész lesz meghallgatni a nyomorúságban mondott könyörgést, és várja a hívek hálás dicséretmondását. – Ilyen értelemben idézi a 14. és 23. verset Zsid 13:15 is.

Ezek a versek továbbfejlesztik a nagy próféták tanítását. Ők az áldozati kultusszal az engedelmességet, a hétköznapi istentiszteletét állították szembe (1Sám 15:22k.; Ézs 1:10-17; Jer 7:22k.; Hós 6:6; Ám 5:21-24; Mik 6:6-8), a zsoltáríró pedig a helytelen istentisztelettel szemben a helyes istentiszteletre tanít.

A 16. vers elején van egy olyan félsor, mely nem illik bele a versmértékbe: „A bűnösöknek pedig ezt mondja az Isten”. Ez későbbi betoldásnak látszik. A másoló úgy gondolta, hogy a következő versek nem a gyülekezet egészének szólnak, hanem csak a gyülekezet egy bűnös tagjának. Azonban továbbra is a gyülekezetet szólítja meg egyes szám 2. személyben a 16-23. vers. Itt is szövetségről van szó (16. vers), éppúgy, mint az 5. versben. A 23. vers pedig a zsoltár mindkét részére visszatekint. Olyan gyülekezet tagjait ismerjük itt meg, akik fel tudták sorolni az Istennel kötött szövetség egyes rendelkezéseit (16. vers); de hátuk mögé vetették az „igét”. A Tízparancsolatot ui. „tíz Igének” nevezi az Ószövetség (Ex 34:28). A 18-20. versben célzást találunk a Tízparancsolat egyes részeire. „A tolvajban gyönyörködsz” (a LXX szerint: „vele együtt futsz”) kifejezés a 8. parancsolatot idézi; „a paráználkálással együtt van a részed” kifejezés a 7. parancsolatot (18. vers). A 19. és 20. vers pedig a 9. parancsolat megszegését rója fel: gonosz, álnok beszéd a „testvér” ellen. A többnejűség korában a testvérek közt is azok álltak egymáshoz közelebb, akik ugyanattól az anyától származtak.

Mindez arra mutat, hogy a gyülekezetben képmutatók is voltak, akik jól ismerték Isten parancsolatait, ott voltak a templomban, de az erkölcsi életük tisztátalan volt. Csak szájukkal tisztelték Istent, szívük távol állt tőle (Ézs 29:13). A zsoltáríró itt is a nagy próféták nyomába lép, akik ismételten ostromozták népüket a Tízparancsolat megszegése miatt (Jer 7:8-11; Hós 4:2).

A „hallgatni” ige (*hárász*) panaszénekekben szokott előfordulni (Zsolt 28:1; 35:22; 39:13; 83:2; 109:1). Ott a zsoltárírók arra kérik Istent, hogy ne hallgasson, hanem szóljon, és szavával védje meg híveit. Itt viszont az ünnepi istentiszteleten elhangzó prófétai dorgálásról van szó. Isten nem hallgat, ha gyülekezete életében bűnöket lát. El kell hangzania a feddő szónak, népének szeme elé tárja (tkp. „rendezi, sorolja”) annak bűneit (21. vers). Ez a bírósági tárgyalás egyik szakkifejezése (Jób 13:18; 23:4; 33:5). A 22. vers első felében prófétai intés hangzik az Istenről „elfelejtkező”, azaz Vele nem törődő néphez (ld. Deut 8:14.19; Bír 3:7; 1Sám 12:9; Jer 3:21). A vers vége újra a panaszénekek stílusát tükrözi. Az ítélő Istent vadállathoz hasonlítja, mely menthetetlenül széttépi áldozatát (vö. Hós 2:12; 5:14; Zsolt 71:11). Végül a 23. vers összefoglalja a zsoltár két fő részének mondanivalóját: Istent hálaáldozattal (és hálaénekekkel) kell tisztelni – és a helyes istentisztelethez hozzátartozik a helyes „út”: a feddhetetlen élet (ld. még Zsolt 40:7-11; 51:17k.; 65:2; 69:31k.; 141:2). Az ilyen embernek megmutatja segítségét, üdvösségét az Úr.

51. ÚR ISTEN, KÉRLEK, KEGYELMEZZ NÉKEM

¹A karmesternek: Dávid zsoltára, ²abból az időből, mikor nála járt Nátán próféta, mert bement Dávid Betsabéhoz. ³Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem, töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal! ⁴Teljesen mosd le rólam bűnömet, és vétkemtől tisztíts meg engem! ⁵Mert tudom, hogy hűtlen voltam, és vétkem mindig előttem van. ⁶Egyedül ellened vétkeztem, azt tettem, amit rossznak látsz. Ezért igazad van, ha szólsz, és jogos az ítéleted. ⁷Lásd, én bűnben születtem, anyám vétekben fogant engem. ⁸Te pedig a szívben levő igazságot kedveled, és a bölcsesség titkaira tanítasz engem. ⁹Tisztíts meg izsóppal, és tiszta leszek, moss meg engem, és fehérebb leszek, mint a hó. ¹⁰Engedd, hogy vidámságot és örömet halljak, és megújuljanak tagjaim, amelyeket összetörtél. ¹¹Rejtsd el orcádat vétkeim elől, töröld el minden bűnömet! ¹²Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újíts meg bennem! ¹³Ne vess el orcád elől, szent lelkedet ne vedd el tőlem! ¹⁴Vidámíts meg újra szabadításoddal, támogass, hogy lelkem készséges legyen, ¹⁵hogy taníthassam utaidra a hűtleneket, és a vétkesek megtérjenek hozzád. ¹⁶Ments

meg, mert vért ontottam, ó Isten, szabadító Istenem! És igazságodat ujjongva hirdeti nyelvem. ¹⁷Nyisd meg ajkamat, Uram, és dicséretedet hirdeti szám. ¹⁸Hiszen a véresáldozatot nem kedveled, és ha égőáldozatot adnék is, nem vennéd szívesen. ¹⁹Isten előtt a töredelmes lélek a kedves áldozat. A töredelmes és megtört szívet nem veted meg, Istenem! ²⁰Tégy jót a Sionnal kegyelmesen, építsd fel Jeruzsálem kőfalait! ²¹Akkor majd kedveled a helyesen bemutatott áldozatokat, az égőáldozatot és a teljes áldozatot. Akkor majd áldozhatnak oltárodon bikákat.

Dávid bűnbánati imádsága. (Negyedik bűnbánati zsoltár.)
Bourgeois L., Genf, 1551.

Úr Is- ten, kér- lek, ke- gyel- mezz né- kem,
 És ke- gyel- med- ből kö- nyö- rülj én- raj- tam,
 Bű- ne- im- ből tő- led meg- tisztí- tas- sam,
 Nagy ir- gal- mad- dal végy kö- rül en- gem!
 Tö- rüld el az én nagy bű- ne- i- met,

*

1. Úr Isten, kérlek, kegyelmezz nékem, És kegyelmedből könyörülj énrajtam,
Bűneimből tőled megtisztíttassam, Nagy irgalmaddal végy körül engem! Töröld
el az én nagy bűneimet, Mosogass jól meg fertelmességimből, Amikkel
fertéztetem éltemet: Tisztítsad el nagy kegyelmességedből!
2. Mert ismerem jól gyarló voltomat, És bűnöm mindenkor forog előttem,
Melyet csak teellened cselekedtem, Mely miatt tészek én nagy siralmat.
Vétkeztem a te szemeid előtt, Melyért engemet méltán megbüntethetsz, Rám
vethedd kemény ítéletedet, Mindazonáltal igazán ítélhetsz.
3. Mert íme, látom, nyilván jól értem, Hogy én a gyarlóságban fogantattam,
Vétekben az én anyámtól származtam, Szüleim bűnös véréből lettem. De te az
igazságot szereted, És igen kedveled a tiszta szívet, És a te titkos
bölcsségedet Nagy kegyelmesen nékem megjelented.
4. Hints meg, Uram, engemet izsóppal, És én azontúl tisztán megújulok; Moss
meg engem, és szépen megtisztulok, És fejből leszek a tiszta hónál. Hogy
örvendezhessen az én szívem, Add, hogy megértsem te nagy irgalmadat, És
megvidul minden én tetemem, A te haragod melyet összerontott.
5. Színedet rejtsd el vétkeim elől, Fertelmes bűneimet ne tekintsed, Haragos
orcád énrólam elvégyed, Tisztíts meg engem minden bűnömből! És teremts
tiszta szívet énbennem, Dolgomat mindig jóra vezéreljed, Az erős lelket újítsd
meg bennem, Hogy kedves legyen életem előtted!
6. Ne vess el engem szent színed elől, És ne vedd el szent Lelkedet éntőlem,
Sőt szerezz teljes örömet énbennem, Tégy bizonyossá engedelmedről! Indíts
szívemben nagy vigasságot, És engem vidám lélekkel erősíts, Értsem örömmel
nagy irgalmadat, Kegyelmességgel engemet bátoríts!
7. És példa leszek erről mindennek, A bűnösöket utadra tanítom, Bűnükből

hozzád térésre indítom, Hogy csak tebenned reménykedjenek. Ó, én Istenem,
én idvességem, Szabadíts meg e vérrel buzgó büntől, Hadd énekeljen örökké
nyelvem Te igazságos szent ítéletedről!

8. Nyisd meg azért az én ajakimat, Hogy az én szájam dicsérhessen téged! Ha
az áldozat kedves volna néked, Nem kíméleném áldozatomat, De nem kell néked
égő áldozat: Az alázatos lelket te szereted, Az tenálad a kedves áldozat; A
töredelmes szívet meg nem veted.

★

Negyedik bűnbánati zsoltár: Dávid imádsága, miután megfeddette őt Náthán
próféta azért, hogy Bethsabéval vétkezett. Egyike a legmélyebb hangú és minden
emberi nemzedék számára legidősebb zsoltároknak. A teljes megalázkodás
mellett benne van a felemelkedés teljes lehetősége is: „tisza szívet teremts
bennem ... add vissza nekem a te szabadításodnak örömét ... hadd tanítsam a
bűnösöket a te utaidra ... szabadíts meg a vérontástól ... nyisd meg az én ajaki
mát, hogy hirdethesse szájam a te dicséretedet ... a töredelmes szívet nem
veted meg ..."

Nem véletlen, hogy a reformáció századában a 130-ik mellett ezt a zsoltárt
költötték át több-kevesebb hűséggel vagy szabadsággal a különféle nemzetiségű
énekírók légiói, köztük szép számmal magyarok is. Sajnos, ez a gyönyörű énekünk
a folyó évszázad kezdete óta fokozatosan elhanyagolódott, majd feledésbe
merült, mert kimaradt a felekezeti iskolák tantervéből és az egyre jobban
elapadó családi kegyesség már nem volt elégséges az emlékezetben tartására.

Legújabban itt-ott ismét kezd elterjedni. Dallama igen szép és nem nehéz a
megtanítása. Kezdetben két-, majd négy soronként gyakoroltassuk. Ahol egyszer
megtanulja a gyülekezet, ott kedvelt énekké lesz, ahogy azt számos eddigi példa
mutatja.

Szövegének első sorát kis igazítással (a régi „ke-gyel-mezz meg” helyett
„kérlek, *kegyel/mezz*”) sikerült a dallam ritmusához szabni.

Emlékezzünk meg arról is, hogy zsoltáraink között az 51. zsoltárdallam nem áll
magában. Erre lehet énekelni a 69. zsoltárt is, amely a mai gyülekezetekben eddigi
értékeléseim szerint sehol sem használatos. Pedig, kivált ha az 51-iket
megtanultuk, azzal együtt a 69-ikre is sort kell keríteni. Ez a zsoltár a nagy
megpróbáltatások alatt szenvedő, alaptalanul gyűlölt vagy kitaszított, illetve
szomorúságban élő lélek kiáltása az Úrhoz segítségért és vigasztalásért. Egyes
versszakai, kivált az első, a hatodik és a hetedik, megrendítő költői szépségükben
a magyar istenes költészet legszebb sorai közé tartoznak.

Az 51. zsoltárt régen úrvacsorai bűnvallóénekül is használták. Néhány versszakát Gárdonyi Zoltán orgona kísérettel ellátott kórusműben dolgozta fel.

*

Ezt a zsoltárt a bűnbánati zsoltárok között tartjuk számon. Ilyenek még: Zsolt 6; 32; 38; 102; 130; 143. Műfaj tekintetében egyéni panaszénekekkel van dolgunk, úgy azonban, hogy a panaszének egyik motívuma - a bűnbánat - a zsoltár fő tartalmává vált. Most már alig lehet felismerni, hogy van szó a zsoltáríró betegségéről (10. vers: „csontjaimat összetörted”) és a zsoltáríró életét veszélyeztető ellenségről (16. vers: „ments meg a vérontástól”). Vannak írásmagyarázók, akik ezt a két verset másképpen értik: a „csontok” a személyes névmást helyettesíti (= én), a többes számban álló „vérek” szó pedig a zsoltáríró által ontott vért jelentené. Múltban elkövetett vérontás büntetéséről lenne szó? Vagy még ezután kerülhet erre sor? Nem tudjuk. De valószínű, hogy a zsoltáríró élete van veszélyben, ill. a panaszének ilyen motívuma szólal meg. A keletkezési kort az határozza meg, hogy Ezékiel és Deutero-Ézsaiás hatása látható a zsoltárban, sőt a 20. és 21. vers a Nehémiás előtti évekre mutat.

A címfelirat Dávid életének egyik eseményével (2Sám 12) magyarázza a zsoltár keletkezését. Ennek ellene mond nemcsak a 20. és 21. vers, hanem a zsoltár egész *corpusa*, melyben a nagy próféták tanításának hatása kimutatható.

A bevezetés Isten megszólítását és segítségül hívását tartalmazza. A zsoltáríró semmiféle emberi érdemmel nem támasztja alá kérését. Könyörületet, irgalmat kér, aminek forrása egyedül Isten kegyelme, hűsége. A hűtlenség „eltörlése” okmány szövegének „törlését” jelenti (Ex 32:32; Num 5:23; Zsolt 69:29; 109:14; Ézs 43:25). A 4. vers mögött ősi kultikus cselekmény áll. Aki a bűnnel érintkezésbe került, annak meg kell mosnia ruháját (Lev 16:24.28). A zsoltáríró magát Istent kéri, hogy „erősen” mossa meg, tisztítsa meg őt vétkétől.

A „mert” kötőszó a zsoltár fő részét vezeti be. Más panaszénekekben itt a nyomorúság, a baj elbeszélése következik, de itt most a zsoltáríró büntudatáról olvasunk. A 6. vers nem azt jelenti, hogy emberek ellen sohasem követett el bűnt, hanem azt, hogy az emberek ellen elkövetett bűnnel is elsősorban Istent sértjük meg (Gen 39:9; 2Sám 12:13; Péld 17:5). „Azt tettem, ami a te szemedben rossz”: ez a Deuteronomium gyakran használt kifejezése (Deut 4:25; 9:18; 17:2; 31:29). A 6. vers második fele a bűnt büntető Isten dicsőítése. Egyes írásmagyarázók itt a babiloni fogságot tartják a vers történelmi hátterének: amit Isten régen megmondott a próféták által, az teljesedett be. Isten szava

igaznak bizonyult. Ugyanez érvényes az egyén szenvedésére is; a zsoltáríró igaznak tartja Isten ítéletét. A 7. vers még nem azonos az eredendő bűnről szóló tannal. De az Ószövetség tud az ember bűnösségéről (Gen 8:21; Jób 14:4; 15:14-16; 25:4-6; Zsolt 143:2; Jer 17:9). A 7. vers végén a zsoltáríró nem a saját anyját akarja gyalázni, mintha talán házasságtörést követett volna el. Csak azt akarja kifejezni, hogy az ember gyökerestül bűnös. Pedig Isten nem a bűnben gyönyörködik, hanem az ember belső világában levő hűségben; és éppen itt (szó szerint: „titokban”) munkálkodik azon, hogy az embert a bölcsesség megismerésére eljuttassa. A 8. vers vége inspirációra, Istennek az ember szívében végzett folyamatos munkájára mutat.

A panaszének fő részéhez a kérés is hozzátartozik. Ebben a zsoltárban a kérés tárgya a bűnbocsánat: „szabadíts meg vétkeimtől izsóppal, és tiszta leszek!” Az izsóp vadon is termő növény, melynek ágait összekötötték és víz vagy vér hintésére használták, pl. páska-ünnep (Ex 12:22) vagy beteg ember „tisztulása” alkalmával (Lev 14:1-9). Ebből egyes magyarázók azt a következtetést vonták le, hogy a zsoltáríró leprás volt, de ez nem valószínű. Lehet, hogy beteg volt; a 10. vers végén csontjairól beszél, melyeket összetört az Úr. Egy mezopotámiai képen a beteg ágyánál az édesvizek istenségének, a varázsláshoz értő É-ának a papja áll, és vizet hint a betegre. A zsoltárban azonban már csak átvitt értelemben van szó izsóppal való meghintésről. A kérés igazi tárgya a bűnbocsánat. Ha megbocsát az Úr, a bűnös a hónál is fehérebb lesz (vö. Ézs 1:18). Hasonlóképpen sajátos értelemben áll a „rejtse el orcádat” kifejezés. Az orca elrejtése jelenti, hogy Isten nem segít, megvonta jóindulatát; a panaszének írói azt kérik, hogy Isten ne rejtse el orcáját előlük (Zsolt 13:2; 22:25; 27:9; 44:25; 69:18; 88:15 stb.). Itt azt kéri a zsoltáríró, hogy vétkei előtt rejtse el orcáját az Úr; bocsássa meg és törölje el bűneit (3. vers).

A 12. vers első fele: „Teremts bennem új szívet”, arra tanít, hogy nem emberi erőfeszítés eredménye az új szív, hanem a teremő Isten munkája. Teremteni csak Ő tud; a *bára'* = terem igét csak Istennel kapcsolatban használja a Szentírás (Gen 1:1; Ézs 40:28; 42:5; 45:18). Ő nemcsak az eget és a földet teremtette, hanem az ember szívét is újjáteremti (Jer 24:7; 31:33; Ez 11:19; 36:25-27; 2Kor 5:17). Az erős, szilárd lélekre azért van szükség, hogy az ember vissza ne essék bűneibe. Akkor ui. nem maradhatna meg Isten közelében: elvetné őt színe előtt az Úr (13. vers; vö. Zsolt 27:9; 71:9). A szilárdsághoz éppen az Úr Lelkére, szent Lelke folyamatos segítségére van szükség. A 14. vers ismét a panaszénekekből ismert kérést tartalmazza. A „szabadítás öröme” együtt jár a hálaadó istentiszteleten való részvétellel. Sőt továbbra is „készséges lelket” ad az Úr: segíti híveit abban, hogy az Ő parancsolatait megtartsák (Zsolt 143:10).

Ismételten előfordult, hogy a hálaadó istentiszteleten Isten segítségéről bizonyosságot tevő hívő a gyülekezet tanítójává vált (Zsolt 32:8kk.; 34:12kk.). A 15. versben erre tesz fogadalmat a zsoltáríró. Sőt nem is csak a híveket akarja az Úr „útgára” tanítani, hanem a hűtleneket, a vétkeket is (vö. Zsolt 25:8). A 16. versben a „vérektől”, vérontástól kér szabadítást a zsoltáríró. Itt az őt fenyegető veszélyre gondolhatunk. A szabadítás egyúttal az Úr „igazságát” is napfényre hozza; a szabadítás hirdetése Isten dicsőségére történik. De még ehhez is maga Isten ad indítást, inspirációt (17. vers; vö. Zsolt 40:4; 42:9).

A 18-19. vers mögött a nagy próféták igehirdetése áll (vö. Ézs 1:10-17; Jer 7:22k.; Hós 6:6; Ám 5:21-24). Ők az áldozatokkal az engedelmességet állították szembe. Később (Zsolt 40:7-11; 50:7-15; 69:31) a hálaáldozatot és a hálaéneket tartja értékesebbnek az áldozatoknál. Az Zsolt 51 írója pedig a megtört szívet tartja Istennek tetsző áldozatnak (Zsolt 34:19; 109:22; 147:3; Ézs 57:15; 61:1; 66:2). A gyülekezet tagjai a fogság utáni időben szegényeknek és megtört szívűeknek nevezték magukat.

Későbbi korból valók ezek a versek. Szerzőjük szerint csak addig nem kedves Istennek az áldozat, amíg romban állnak Jeruzsálem falai. Ezért abban a reményben könyörög Jeruzsálem falainak újjáépüléséért, hogy utána majd kedvesek lesznek az Úrnak a templomban bemutatandó áldozatok (Zsolt 102:14,17; 147:2; Ézs 62:6k.). A falak a Kr. e. 5. század második felében épültek újjá Nehémiás vezetésével.

54. TARTS MEG URAM, ÉN ISTENEM

¹A karmesternek: Húros hangszerre. Dávid tanítókölteménye, ²abból az időből, amikor a zífiak Saulhoz mentek és ezt mondták neki: Nem tudod, hogy Dávid nálunk rejtőzködik? ³Istenem, segíts meg neveddel, szolgáltass nekem igazságot hatalmaddal! ⁴Istenem, hallgasd meg imádságomat, figyelj beszédemre! ⁵Mert idegenek támadtak rám, erőszakos emberek törtek életemre, akik nem törődnek Istennel. (Szela.) ⁶De Isten megsegít engem, az Úr megtartja életemet. ⁷Szálljon a baj támadóimra, semmisítsd meg őket igazságoddal! ⁸Készségesen áldozok neked, magasztalom neved, URam, mert jó vagy. ⁹Mert minden nyomorúságból kimentettél engem, megvetéssel nézek ellenségeimre.

*

1. Tarts meg, Uram, én Istenem, És szent nevedért védelmezz meg, Ártatlan ügyemet tekintsd meg, Hatalmaddal támadj mellém! Kérem te szent Felségedet, Hallgass meg én könyörgésembe' És kegyesen vedd füleidbe Az én szájamnak beszédét!
2. Mert ellenségim kevélyen Reám támadnak és kergetnek, És engem halálra keresnek, Eszükbe sem jut az Isten. De az Isten megtart engem, Kegyelmeességét megmutatja, És segédelmét hozzám nyújtja, Jóra vezérli életem.
3. Ez nékem szánt nagy nyavalyát Én ellenségimre téríti, És ezt nékiek megfizeti, Megmutatván igazságát. Akkoron neked víg szívvel Hálaadásokat áldozom, És szent nevedet magasztalom, Mert teljes vagy kegyességgel.

A hit diadalma.

m *Genf, 1562.*

Tarts meg U- ram, én Is- te- nem,
 És szent ne- ve- dért vé- del- mezz meg,
 Ár- tat- lan ü- gye- met te- kintsd meg,
 Ha- tal- mad- dal tá- madj mel- lém!
 Ké- rem te szent Fel- sé- ge- det,
 Hall- gass meg én kö- nyör- gé- sem- be'
 És ke- gye- sen vedd fü- le- id- be
 Az én szá- jam- nak be- szé- dét!

*

Szabadításért való könyörgés, és az állhatatos hit jutalma a tárgya ennek a szép, de alig ismert zsoltárnak. Dallama komoly, szépen formált és nem is nehéz. Negyedik verse a dallam közepén ér véget, de mivel a további sorok

szótagszáma megfelelő, a szöveg megismétlésével a dallamot végig is énekelhetjük, amint arra a 32. és a 47. zsoltárnál is utaltunk.

*

Ez a zsoltár egyéni panaszének. A zsoltár – rövidsége ellenére is – tartalmazza az egyéni panaszének főbb alkotórészeit. Keletkezési ideje a Deuteronomium utáni kor lehet.

A címfelirat az 1Sám 23:19; 26:1-ben olvasható eseményre céloz. Lehet, hogy az 1Sám 23:15-ben és a zsoltár 5. versében levő „életére tör” kifejezés adott alkalmat arra, hogy a zsoltárt megpróbálják összekapcsolni Dávid történetével. A későbbi időben élt szerkesztő a Dávid iránti tiszteletből tette ezt.

A bevezetés a zsoltár terjedelméhez képest hosszú, sőt kettős. Hiszen kétszer is elhangzik Isten megszólítása és segítségül hívása. A 3. versben az Úr nevétől vár a zsoltáríró segítséget. Az Úr neve sok bibliai hely tanúsága szerint az Úrral azonos. Erre néhány példa: Ézs 24:15; 25:1; 26:13; 52:5.6; 56:6; Jer 23:27; 34:16; Ez 20:9.14.22.39; 36:20-23. Itt az Úr nevének tisztelete vagy gyalázása az Úr tiszteletét vagy gyalázását jelenti.

Az ókori keleti népek vallásaiban az isteneknek sok nevük van; pl. Marduknak 50. Ezek között titkos nevek is vannak. A Bibliában is van szó arról, hogy Isten nem jelenti ki nevét pl. Jákóbnak Penuélnál (Gen 32:30), Mánóahnak, Sámson apjának (Bír 13:18). Amikor végre kijelenti nevét Mózesnek, akkor is úgy jelenti ki, hogy Ő szuverén Úr marad, Aki nem adja magát az ember hatalmába (Ex 3:14). Őt nem lehet nevével fogva megidézni és az ember szolgálatába állítani; Ex 20:7 szerint „hiábavalóság” céljából nem szabad kimondani a nevét.

Az Úr maga a mennyben lakozik (Deut 26:15), de hatalma van arra, hogy bárhol „emlékezetessé tegye nevét” (Ex 20:24). Ő Jeruzsálemet tette nevének lakóhelyévé (Deut 12:11; 14:23; 16:2.6.11; 26:2). Ezt a próféták hatására hangsúlyozza a Deuteronomium – a népi kegyesség korrigálására, mely úgy gondolta, hogy Isten a templomban lakik. De Isten nevét segítségül lehet hívni! Ezt teszi a zsoltáríró a 3. versben.

A 3. vers második felében Isten nevével párhuzamosan Isten hatalmáról van szó. Ez Istennek a harcokban megmutatkozó erejét fejezi ki (Deut 3:24; Jób 26:14; Zsolt 20:7). Az Úr harcol az igazság érvényesítéséért (Zsolt 35:1-3.23k.; 74:13k..22). Ugyanitt peres ügyre mutat az „ítélj meg engem” kifejezés (új fordítású Biblia: „szolgáltass nekem igazságot!”). Ugyanerről képek nélkül szól a 4. vers; itt imádságról és annak meghallgatásáról van szó. A zsoltárírók hittek abban, hogy az Úr hallja az imádságot (Zsolt 5:2; 17:1; 55:2). Sőt pl. egyiptomi

ábrázolásokon a Nap és Hold szimbóluma mellett két hatalmas fül is található annak kifejezésére, hogy az istenség hall!

A panasz, és pedig az emberek elleni panasz (az ún. te-panasz) ebben az egyetlen versben található. A héber szöveg „idegenek” szava helyett számos kézirat az „orcátlanok” szót olvassa (ld. Zsolt 86:14). Ez jól illik a párhuzamos felsorhoz mely zsarnokokról, erőszakosokról beszél (Jób 6:23; 27:13; Jer 15:21). Befolyásos emberekről, a hatalom birtokosairól van szó, akik nem riadnak vissza a szenvedő hívő életének veszélyeztetésétől sem. A zsoltáríró bizonyára az alacsonyabb néprétegekhez tartozik, és kiszolgáltatott helyzetben van. Ha azonban a zsoltáríró ellenségei „nem helyezik Istent maguk elé”, nem törődnek Istennel, akkor ezek az emberek egyúttal Isten ellenségei is! Ez reménységre jogosítja a hívő embert.

A 6. vers ún. bizalom-motívum. A 3. versben kért segítséget meg fogja adni az Úr. A 7. vers a panaszénekekben levő imádsághoz tartozik. A zsoltáríró - bízva Isten igazságában és hűségében - nemcsak segítséget kér igaz ügyében, hanem ellenségei büntetését is. Abban a hitben teszi ezt, hogy Isten igaz bíró. A 7. vers elején kétféleképpen olvasható a szöveg: a) „térítse”, b) „térjen”. Az utóbbi a helyes. Ezt választotta az új fordítású Biblia is.

A panaszének végén megjelenik a fogadalomtétel. Önkéntes áldozatról és Isten nevének magasztalásáról szól a 8. vers. A hálaáldozathoz ui. hozzátartozik a hálaének és Isten nevének a magasztalása (Zsolt 40:10k.; 50:14k.; 69:31k.). Ez a magasztalás himnikus formában történik: dicsérik az Urat, „mert Ő jó” (Zsolt 52:11; 100:5; 106:1; 135:3). A szabadításban részesült hívek megláthatják a bűnösök büntetését is (Zsolt 58:11; 59:11; Ézs 66:24).

55. HALLGASD MEG AZ ÉN KÖNYÖRGÉSEM

¹A karmesternek: Húros hangszerre. Dávid tanítókölteménye. ²Istenem, figyelj imádságomra, ne zárkózz el könyörgésem elől! ³Figyelj rám, hallgass meg engem! Bánatomban bolyongok, és sóhajtozom ⁴az ellenség hangoskodása, a bűnösök nyomorgatása miatt. Mert bajt zúdítanak rám, és haraggal támadnak rám. ⁵Szívem vergődik keblemben, halálos rémület fogott el. ⁶Félelem és reszketés lepett meg, borzongás járt át. ⁷Ezért így szóltam: Miért is nincs szárnyam, mint a galambnak, hogy elrepülhetnék, és nyugton lehetnék? ⁸Messzire bujdosnék, a pusztában laknék. (Szela.) ⁹Sietve keresnék menedéket a szélvész és a vihar elől. ¹⁰Oszlasd szét őket, Uram, zavarod össze nyelvüket! Csak erőszakot és

viszályt látok a városban; ¹¹ez megy éjjel-nappal falai közt, vész és nyomor van benne. ¹²Romlás uralkodik benne, nem távozik tereiről a zsarnokság és a csalás. ¹³Nem az ellenség gyaláz engem, azt elszenvetném. Nem gyűlölöm hatalmaskodik rajtam, előle elrejtőzném. ¹⁴Hanem te, magamfajta ember, bizalmas jó barátom, ¹⁵akivel meghitt barátságban voltam; az Isten házába együtt jártunk a gyülekezet körében. ¹⁶Törjön rájuk a halál! Szálljanak elevenen a holtak hazájába, mert gonoszsággal van tele lakóhelyük. ¹⁷Én pedig Istenhez kiáltok, és az ÚR megsegít engem. ¹⁸Bár reggel, délben, este gondban vagyok és sóhajtozom, ő meghallja hangomat. ¹⁹Megszabadít engem támadóimtól, hogy békecsésem legyen, bár sokan vannak ellenem. ²⁰Meghallgat Isten, és megalázza őket az, aki ősidők óta trónján ül. (Szela.) Mert nem akarnak megváltozni, és nem félik az Istent. ²¹Kezet emelt jóbarátjára, és meggyalázta a szövetséget. ²²Szája simább a vajnál, de veszekedésen jár az esze. Beszéde lágyabb az olajnál, pedig olyan, mint a kivont kard. ²³Vesd az ÚRra terhedet, és ő gondot visel rád! Nem engedi sohasem, hogy ingadozzon az igaz. ²⁴Istenem, te taszítod őket a sírnak mélyére. A véreskező és álnok emberek az emberélet felét sem érik el. De én benned bízom!

Könyörgés hamis atyafiak ellen. Genf, 1562.

Hall-gasd meg az én kö-nyör-gé-sem, Úr
 Is-ten ne for-dulj el tő-lem, I-mád-sá-
 gom vedd fü-le-id-be, Mert nagy kí-no-
 kat szen-ve-dek, Szi-ve-m-ben i-gen ke-ser-
 gek, E-lőt-ted pa-nasz-lok resz-ket-ve!

*

1. Hallgasd meg az én könyörgésem, Úr Isten, ne fordulj el tőlem, Imádságom vedd füleidbe, Mert nagy kínokat szenvedek, Szívemben igen kesergek, Előtted panaszlok reszketve!
2. Kesereg szívem nagy ínségben, Élek halálos félelemben, Teljességgel elszomorodtam; Rettegek, félek, gyötrődöm, Reszketvén szörnyen vesződöm, Úgy, hogy immár sokszor kívántam:
3. Szárnyaim, ó, ha lehetnének, Mint a galamb, ha repülhetnék: Én elrepülnék messze földre, Elmennék e népek közül. Pusztát keresnék, ezektől Ahol nyugodalmam lehetne.
4. Mind este, reggel öt óhajtom, Délkorban is ötöt kiáltom, És meghallgatja könyörgésem, Megtart engem békességben Minden ellenségim ellen, Kik seregbe gyűltek ellenem.

*

Könyörgés a gonosz ellenség és a hűtlen barátok ellen. Ebből a zsoltárból merítette tárgyát Kecskeméti *Vég Mihály*, énekeskönyvünk 263. dicséretének, a *Kodály Zoltán* zenekölteménye révén világhírré emelkedett „magyar zsoltárnak” — ismertebb, latin nevén: *Psalmus Hungaricus-nak* — költője.

Genfi zsoltárunk dallamát a csupán nevééről ismert Péter mester egy *Dicsérd Sión Megváltódat* (Lauda Sion Salvatorem) kezdetű, *Aquinói Tamástól* (1225– 1274), a nagy középkori skolasztikus teológustól származó latin dicséret hagyományos melódiájából alakította ki. A dallamot a zsoltár szövegének versformájához igazította és átalakította.

Az 55. zsoltárt gyülekezeteink általában nem éneklik. Ebben része lehet annak is, hogy szenvedélyes hangú, panaszos versszakait a mai gyülekezet számára alig lehetne időszerűsíteni. Ezért énekeskönyvünkben is mindössze négy kiválasztott verse szerepel Bézo eredeti tizennégy strófája közül. Ilyen csonka alakban pedig nehezen illeszthetjük be egy, az igehirdetés tárgya szerint meghatározott tartalmú istentisztelet keretébe.

*

Ennek a zsoltárnak a szövege jó néhány helyen gondot okoz a magyarázóknak. Egyszerűbb az eset, ha elég a szöveget másképpen pontozni (azaz a magánhangzókat megváltoztatni), vagy egy-egy szót a következő vershez

kapcsolni. Nehezebb és bizonytalanabb a magyarázat a zsoltár második felében, melynek szövege - nem egyértelműen ugyan, csak némi korrekcióval - más környezetre mutat, és talán a Jordántól keletre élő néhány arab törzs nevét tartalmazza. Azonban a zsoltár mindkét része egyéni panaszének, és jelen formájában már egyetlen énekként áll előttünk. A szerzettetési idő a babiloni fogság utáni kor lehet. Erre mutat az imaidők említése a 18. versben. Erről az Ószövetség ezenkívül csak Dániel könyvében tesz említést.

A bevezetésben azzal a hittel hívja segítségül az Urat a zsoltáríró, hogy Ő meghallgatja hívei imádságát (Zsolt 5:2; 17:1; 54:4). Ezt az egyiptomi vallás hívei is hitték; Amon-Re istenség szimbóluma mellett két fül található az ősi ábrázolásokon. Ez a hit harcol azzal a kísértéssel, hogy „elrejtette orcáját az Úr” (Zsolt 10:1; 27:9; 30:8; 104:29). Egy darabig ui. a látszat azt mutatja, mintha nem törődne hívei imádságával. A hit harcára van szükség ahhoz, hogy a szenvedő ember ilyenkor is buzgón imádkozzék. A 3. vers meghallgatást, ill. feleletet kér a gondban levő hívő számára, aki „bolyong” (más fordítás szerint „bánatos”, ill. „megalázott”).

A 3. vers utolsó szavát a 4. vershez kapcsolják és a LXX segítségével „zavarban vagyok”-nak fordítják. A következő félsor „nyomorgatás” szava segít a vers megértésében: hatalmaskodókról, zsarnokokról van itt szó, akik bajt „zúdítanak” (LXX: „hajlítanak, fordítanak”) a szenvedőre és támadják őt. A zsoltáríró szívében a szülési fájdalomhoz hasonló szenvedés és halálfélelem van; „beborítja” őt a rettegés.

A 7. vers első szava kívül áll a versmértéken, mint a zenében a „felütés”: „Azt mondtam.” Ezzel a panasz egészen személyes részét vezeti be a zsoltáríró. Szeretne elmenekülni, mint a madár (Zsolt 11:1). Azt kívánja, hogy bárcsak biztonságban lehetne ellenségeitől és messze a pusztában „lakozhatna” (Jer 9:1kk.). A 9. vers második fele és a 10. vers első fele nehezen érthető: „rágalmazó (*femininum*) szelétől, vihartól; zavard össze, Uram, hasítsd szét nyelvüket”. Az írásmagyarázók a „vihartól” szót a 10. vershez kapcsolják, és az „Uram” szó helyett a gondolatpárhuzamba illő „torkuk” szót ajánlják. A fordítás így alakul: 9. vers: Hadd fussak menedékhelyre a szélvihar elől, 10. vers: torkuk rágalmazásának vihara elől, nyelvük (patak)medrei elől! A következőkben pontosan ki is fejti a zsoltáríró ezeknek a költői képeknek az értelmét. Eszerint a városban (Jeruzsálemben?) nagy a baj és a nyomorúság. Nem a városra vigyázó őrök járnak körül a falakon, mint máskor, hanem az erőszakos és ravasz zsarnokok emberei. A város kapujánál levő téren, ahol a jogi ügyeket szokták intézni a vének, most elnyomás és álnokság uralkodik (12. vers; vö. Jób 29:7-17; Ézs 59:14; Jer 5:1k.; Ám 5:12).

A zsoltáríró fájdmát szinte elviselhetetlenné teszi az, hogy egyik jó barátja is ellenségévé vált. Őt tehát nemcsak a város lakóit sújtó zsarnokság gyöttri, hanem az a mélységes csalódás is, amelyet hittestvére okozott neki. Bizalmas barátról, jó ismerősről van szó, akivel éppen az Úr házában, istentiszteletek alkalmával voltak együtt „édes közösségben”. Ez azt jelenti, hogy együtt örvendeztek az Úr előtt (ld. Zsolt 41:10). Tömegben (a LXX szerint: „egyetértésben”) jártak együtt; ez az együtt megtett zarándokutakra vonatkozhat. Mai kifejezéssel erre azt mondanánk: a zsoltárírónak az fáj, hogy a hívők és a hitetlenek közti választóvonal a gyülekezet körén belül húzódik! A belső ellenség többet tud ártani a külsőnél. Nem csoda, ha az ilyenekre Isten büntetését kéri. A 16. vers eleje a héber szövegben kettőt jelenthet: 1. „rémület rájuk!”, 2. „törjön rájuk a halál!”. Az első olvasási móddal (*ketíb*) párhuzamos a vers végén levő mondat, mely a szívükben (ezt meg is magyarázza az utána jövő „belsejükben” szó) levő bajokról beszél, a második olvasási móddal pedig (*qeré*) párhuzamos az előtte levő mondat: „szálljanak elevenen a holtak hazájába”. Ilyenről Kóré és csoport lázadása történetében olvasunk (Num 16:31-35; vö. Ézs 5:14).

Ezekben a versekben a panaszének egyik alkotórésze, az ún. bizalom-motívum szólal meg. A gonosz zsarnokokkal és a jó barátból lett ellenséggel ellentétben a zsoltáríró Istenhez „kiált”, imádkozik. Rendszeres imádságról van szó, amelyre naponta háromszor került sor, éspedig a meghatározott időkben (Dán 6:11.14). Jézus Krisztus szavával ezt joggal nevezhetjük „zörgetésnek” (Mt 7:7). A zsoltáríró szilárdan hitte, hogy Isten meghallgatja imádságát, és megadja a kért szabadítást. – Ide tartozónak gondolják a 19. vers első három szavát is: „Békességgel megváltotta lelkemet”.

Itt már eltér a hagyományos fordítás egyes újabb magyarázók véleményétől. A szöveg így szól: „Az ellenem támadóktól, mert tömegesen (ez a 'sokakban' szó jelentése) lettek ellenem.” Ha a „sokak” szót másképpen pontozzuk, „íjászokat” jelent. A 20. vers végén levő „Kelet lakói” kifejezést a régebbi fordítók „örök(től fogva) trónoló”-nak fordították, és Istenre vonatkoztatták. Ha azonban valóban Kelet lakóiról van szó, akkor joggal lehet a vers elején az „Isten meghallgat” kifejezésnél Izmael nevére gondolni; az utána jövő „és megalázza őket” kifejezésben pedig (szövegjavítással) egy másik arab törzs, Jalám neve rejtőzhet (ld. Gen 36:5.14.18). Ezek a nomád törzsek valóban híres íjászok voltak. Nem félték Istent (ti. Izráel Istenét), és nem voltak hajlandók a „változásra”, az erkölcsi megjobbulásra. – Ha ez a feltételezés helyes, a Zsolt 55 írója is idegen földön (diaszpórában?) élt (ld. még Zsolt 42:7; 61:3; 120:5-7).

A 21. versben csak csekély, pontozásbeli változtatásra van szükség. A „békéjére” helyett „jó barátjára” olvasandó: „Jó barátja ellen nyújtotta ki kezét”. Ez a vers erősen emlékeztet a 14. versre, ahol a bizalmas barát hűtlenségéről van szó.

Bűnéhez a 21. vers vége szerint a szövetség meggyalázása is hozzátartozott. Barátok szövetségkötéséről olvasunk 1Sám 18:3-ban is. – A volt jó barát nem nyíltan és becsületesen harcolt, hanem álnok és képmutató módon: vajnál simább szájjal, olajnál lágyabb beszéddel. Szívében azonban rosszakarat lakott; a kedves beszéd mögött kivont fegyverhez hasonló ártó szándék rejtőzött (22. vers; vö. Zsolt 52:4).

A 23. versben a pap bátorítja az imádkozó embert arra, hogy terhét (a LXX szerint: „gondját”) az Úrra vesse (1Pt 5:7). Ugyanakkor ún. papi üdvjövendölés formájában közli azt a választ, amit Isten adott. Eszerint Isten gondoskodik hívéről, nem engedi „örökre ingadozni”, a szenvedés nem tart örökké. A 24. vers a vérontó és álnok emberek büntetéséről szól (Zsolt 26:9; 51:16; 59:3; 139:19). Ezek az emberek „megfelezik napjaikat”, azaz idő előtt fognak meghalni és a holtak hazájába, a mély gödörbe kerülnek. A híveket viszont hosszú élettel ajándékozza meg az Úr (Gen 25:7; Zsolt 91:16). – A zsoltár utolsó mondata fogadalomtétel: a zsoltáríró a jövőben is egyedül az Úrban fog bízni.

56. KEGYELMEZZ HEG NEKEM, ÉN ISTENEM

¹A karmesternek: „A messzi fák galambja” kezdetű ének dallamára. Dávid bizonyágtétele abból az időből, amikor a filiszteusok elfogták Gátban. ²Légy kegyelmes hozzám, Istenem, mert bosszút lihegnek ellenem, szüntelenül támadnak és gyötörnek engem. ³Ellenségeim szüntelenül bosszút lihegnek, sokan támadnak rám kevélyen. ⁴Ha félek is, benned bízom! ⁵Istenben, akinek igéjét dicsérem, Istenben bízom, nem félek, ember mit árthat nekem?! ⁶Szüntelenül elferdítik szavaimat, minden gondolatukkal rosszat akarnak nekem. ⁷Összefognak, lesben állnak, lépteimet figyelik, mert az életemre törnek. ⁸Megmenekülhetnek-e gazságuk ellenére? Taszítsd el haragodban e népséget, Istenem! ⁹Te számon tartod bolyongásomat. Gyűjtsd könnyeimet tömlődbe, legyenek benne könyvedben! ¹⁰Meghátrálnak majd ellenségeim, amikor hozzád kiáltok. Ebből tudom meg, hogy Isten velem van. ¹¹Istenben, akinek igéjét dicsérem, az ÚRban, akinek igéjét dicsérem, ¹²Istenben bízom, nem félek, ember mit árthat nekem?! ¹³Tartozom neked, Istenem, fogadalmaimmal, megadom hálaáldozatomat. ¹⁴Hiszen megmentettél engem a haláltól, lábamat az elbukástól, hogy jár hassak Isten színe előtt az élet világosságában.

Könyörgés üldöztetésben.

Genf, 1562.

Ke- gyel-mezz meg ne- kem, én Is- te- nem,
 Mert az em- ber i- gen ker- get en- gem,
 Nagy ha- ta- lom-mal tá- mad el- le- nem,
 Hogy en- gem el- ejt- hes- sen.

Sok el- len- sé- gim há- bor- gat- nak ször- nyen,
 El- szán- ták, hogy bé- nyel- je- nek hir- te- len,
 Úr Is- ten, én i- lyen nagy fé- lel- mem- ben
 Ben- ned re- mén- y- sé- gem!

*

1. Kegyelmezz meg nekem, én Istenem, Mert az ember igen kerget engem, Nagy hatalommal támad ellenem, Hogy engem elejthessen. Sok ellenséгим háborgatnak szörnyen, Elszánták, hogy bényeljenek hirtelen, Úr Isten, én ilyen

nagy félelmemben Benned reménységem!

2. Én az Úr Istenben dicsekedem, Szent Igéjében nem kételkedem. Mit tehetne az ember énnekem, Aki kerget engemet? Visszafordítják az én beszédemet, És naponként abban hányják eszüket, Hogy nékem szerezzenek veszedelmet, Csak gonoszt gondolnak.
3. Énellenem ők összejárulnak, Hogy megkapjanak, azon forgódnak, És életemtől megfoszthassanak: Ez minden ő szándékuk. A gonoszságban nagy ő bizodalmuk, Azt vélik, hogy jól leszén minden dolguk, De haragod ha esik, Uram, rajtuk: Őket mind levered.
4. Minden futásimat megemlíted, Könnyhullatásim tömlődbe szeded: A te könyveidbe fel is jegyzed Minden én ínségemet. Könnyörgésemet midőn hozzád nyújtom, Ellenségimet ottan futni látom, Mert velem vagy, és te vagy megtartásom, Kegyelmes Istenem!
5. Úr Isten, Fölségedet dicsérem, És szent igédet nagynak becsülöm; Áldom az Urat, míg lesz életem, Bízván ő beszédében. Reménységemet vetem az Istenben, Irgalmasságára nézek szüntelen, Azért félelmem senkitől nem leszén: Ki árthatna nékem?
6. Szent fogadásom tartja azt nékem, Hogy jóvoltodért neved dicsérjem, Mert kegyelmesen megmentéd lelkem A halál köteléből. És lábaimat megtartád eséstől, Hogy én élhessek tenéked kedvesül; Az élők fényes világában szentül Járjak teelőtted.

★

Könnyörgés vigasztalásért. Már régóta nem használatos a gyülekezetekben. Valamikor pedig különösen a negyedik versszak kiváltképpen kedvelt volt és számos irodalmi idézetben is szerepelt:

Minden futásimat megemlíted, könnyhullatásim
tömlődbe szeded; a te könyveidbe fel is jegyzed
minden én Ínségemet

mert velem vagy, és te vagy megtartásom, kegyelmes
Istenem!

Ezen kívül még ötödik és hatodik verse is kedvelt és időszerű lehet a mai gyülekezetben is.

Dallamának nemcsak kezdősora, hanem egyes további részei is 66. zsoltárdallamunk hatásáról tanúskodnak. Ezt azért is megjegyezzük, mert amazt — eredetileg a 118. zsoltárhoz — Bourgeois, emezt pedig jóval később Péter mester készítette.

A zsoltár bibliai szövegének héber nótajelzéséről és általában az Ilyenfajta jelenségekről a 22. zsoltárnál szoltunk.

*

Ez a zsoltár egyéni panaszének. A zsoltár szövege sok nehézséget ad; itt-ott szükség van szövegjavításra. – Költői szépségű a refrén (5. és 11k. vers). A zsoltár vége már hálaének: a zsoltáríró hálaáldozatot mutat be és magasztalja az Urat a szabadításért (13k. vers).

A zsoltár címfelirata eltér a bibliai hagyománytól: 1Sám 21:11kk. nem beszél arról, hogy Dávidot elfogták a filiszteusok.

A bevezetés kétszer mondja el ugyanazt. A különbség csak az, hogy a 2. vers egyes számban szól „emberről” és „támadásról”, a 3. vers pedig többes számban. Úgy látszik, a 3. vers figyelmeztet arra, hogy a 2. verset is többes számnak értsük (ún. *collectiv singularis*). A zsoltáríró azért kéri a kegyelmes Isten segítségét, mert sokan vannak az üldözői (Zsolt 55:19; 59:5; 62:4).

A 3. vers utolsó szava („magasság”) gondot okoz. Egyesek magára Istenre vonatkoztatják: „ó, Felséges”. Mások szerint ez már a 4. vershez tartozik, amely a zsoltáríró bizalmát fejezi ki. Kéri Istent, hogy „emelje fel” őt (a „magasság” szót itt igei alakban írják át), hiszen istenfélelem van a szívében. Az 5. vers refrén, mely Isten Igéjét dicséri. Ezzel az Igével szemben az ember csak „test”: gyenge, törékeny, mulandó teremtmény (Jób 14:1k.; 25:6; Zsolt 90:5k.; 103:15k.; Ézs 2:22; 31:3; 40:6-8). Bármilyen sok és erős is az ellenség, Isten tud szabadítást adni.

A 6. versben az ún. „te-panasz”, az ellenség magatartásának leírása kezdődik. Rosszindulatú rágalmazókkal áll szemben a zsoltáríró, akik azon törik a fejüket, hogyan ártsanak neki (vö. Jer 11:18k.; 18:18). A 7. vers első szavánál nem szükséges a szövegjavítás („összegyűlnek”); a szótári jelentés: „támadnak”. Ehhez jól illenek a következő kifejezések: „titokban tartják, nyomaimra ügyelnek, életemre törnek”. A képek a vadászatból valók: a vadász követi a vad nyomait. A 8. vers első feléből kimaradt a „nem” szó; ez a LXX-ban megvan: „a gonoszság miatt ne legyen nekik megmentés!” A vers második fele az ellenséget a „népekkel” azonosítja, és arra kéri Istent, hogy haragjában „szállítsa le őket”, ti. a holtak hazájába (Zsolt 55:16).

A 9. vers első szava (*nód*) szenvedést jelent. Egyesek Jób 7:4-hez hasonló

értelemben itt is „nyugtalanságra”, álmatlan éjszakákra gondolnak. Szenvedést „megszámolni” annyit jelent, mint a szenvedéssel eltöltött napokat számon tartani. Ezt a gondolatot fejezi ki a következő mondat is: „Tedd tömlőbe könnyeimet”. Költői kérdés zárja a verset: „Nincs-e beírva könyvedbe?” E mögött az a hit áll, hogy Istennek könyvei vannak, melyek az emberek jó és rossz cselekedeteit tartalmazzák (Ex 32:32; Neh 13:14; Jób 19:23; Dán 7:10; Mal 3:16; Jel 5:1kk.). A 10. vers szerint „akkor” hátrálnak meg a zsoltáríró ellenségei, amikor ő „kiált”, azaz imádkozik; majd így folytatja: „Ebből tudom meg, hogy Isten velem van”. Ez arra mutat, hogy az ítélő Isten az istentisztelet alkalmával tesz igazságot igazak és bűnösök között. A 12. versben megismétlődő refrén tehát nemcsak általában Isten ígéjének, hanem annak a bírói ítéletnek a dicsérete, mellyel Isten elítéli a bűnöst és felmenti az igazat (Ex 22:8.10; Deut 17:8kk.; 1Kir 8:31k.).

A szenvedés idején tett fogadalmát teljesíti a zsoltáríró. Hálaáldozatot mutat be Istennek, és a gyülekezet jelenlétében magasztalja Őt. A magasztalás oka az, hogy a haláltól mentette meg őt az Isten. A holtak hazájában az ókori népek felfogása szerint sötétség van. Ennek ellentéte „az élet világosságában” való járás. A halálban nincs istendicséret (Zsolt 6:6; 30:10; 88:6.11k.); a zsoltárírónak azonban a kegyelmes Isten módot adott arra, hogy Őt magasztalja (Zsolt 30:13) és Isten előtt járjon (Gen 17:1; 24:40; 48:15; Zsolt 116:9). Ez azt jelenti, hogy a zsoltáríró Isten akaratának engedelmeskedve, az Ő tetszése szerint fog élni.

57. IRGALMAZZ, URAM, IRGALMAZZ NEKEM

¹A karmesternek: A „Ne veszíts el” kezdetű ének dallamára. Dávid bizonyágtétele abból az időből, amikor Saul elől a barlangba menekült.

²Könyörülj, Istenem, könyörülj rajtam, mert nálad keres oltalmat a lelkem! Szárnyaid árnyékában keresek oltalmat, míg elvonul a veszedelem. ³A felséges Istenhez kiáltok, Istenhez, aki mellém áll. ⁴Segítséget küld nekem a mennyből, csúffá teszi üldözőimet. (Szela.) Isten elküldi szeretetét és hűségét.

⁵Oroszlánok között fekszem, amelyek felfalják az embereket. Foguk lándzsa és nyíl, nyelvük éles kard. ⁶Magasztaljanak téged a mennyben, Istenem, dicsőítsenek az egész földön! ⁷Hálót vetettek lábaim elé, megalázták lelkemet. Vermet ástak nekem, de maguk estek bele. (Szela.) ⁸Kész a szívem, Istenem, kész a szívem arra, hogy énekeljek és zengedezzek ⁹Ébredj, lelkem, ébredj, lant és hárfa, hadd ébresszem a hajnalt! ¹⁰Magasztallak, Uram, a népek közt, zsoltárt zengek rólad a nemzetek közt, ¹¹mert szereteted az égig ér, hűséged a magas fellegekig. ¹²Magasztaljanak téged a mennyben, Istenem, dicsőítsenek az egész földön!

Bizodalom veszedelemben. Genf, 1562.

Ir-gal- mazz, U- ram, ir- gal- mazz ne- kem,
Mert te- ben- ned bí- zik az én lel- kem!
Több se- ge- del- mem se- hol nin- csen né- kem!
Szár- nyad- nak ár- nyé- ká- ban vé- del- mem,
Míg ve- sze- del- mem el- tá- vo- zik tő- lem.

*

1. Irgalmazz, Uram, irgalmazz nekem, Mert tebenned bízok az én lelkem! Több segedelmem sehol nincsen nékem! Szárnyadnak árnyékában védelmem, Míg veszedelmem eltávozik tőlem.
2. Én a felséges Istenben bízom, Ki jóra vezérli minden dolgom; Segedelmet küld alá ínségemben. Az ellen lésszen nékem oltalmam, Aki engem kerget, hogy benyelhessen.
3. Én nyelvem és lantom már serkenj föl, Véletek ím a hajnalt keltem föl! Jó reggel én is ágyamból fölkelek, És éneklek nagy dicsőségéről. Téged, Uram, minden népnek hirdetek!
4. Mert nagy jóvoltod, örök irgalmad És igazságod az édig fölhat! Nagy dicsőséged láttasd meg az égen, És jelentsd meg nagy hatalmasságod Az embereknek mind az egész földön!

*

Tartalma: bizodalom a veszedelmek között. Énekeskönyvünkben levő négy verse igen alkalmas a gyülekezeti éneklésre; kivált az utolsó kettő nagyon költői. A

hatodik vers így szól:

Én nyelvem és lantom, már serkenj föl, veletek ím a
hajnalt keltem föl! Jó reggel én is ágyamból fölkelek,
és éneklek nagy dicsőségedről, téged, Uram, minden
népnek hirdetlek!

Dallama is értékes. Hangnemi jellege — első négy sora mollos hangulatú, az utolsó azonban mixolydra zárul — némelyeknek talán szokatlan lehet. De éppen azért érdemes megismerkedni vele, mert nem sablonos, hanem sorról sorra új meglepetéseket tartogat, és mégis könnyű, mert természetes hangmenetekből épül fel.

Bibliai szövegének „*Altashét*” nótajelzése, mely az 58., 59. és a 75. zsoltárnál is megvan, új bibliafordításunk szerint arra a bordalra utal, amelyet Ézs. 65 : 8 szerint akkor énekeltek a szüretelők, amikor a szőlőszemek már teljesen érettek, tehát szedésre alkalmasak voltak. A dal szövege *Ézsaiás* szerint így szólt: „*Ne hagyd megromlani, mert áldás van benne!*” A zsoltár lelkes hangulata maga is azt sejteti, hogy már az ősi időkben is valami lendületes, bizakodó tartalmú ének dallamával kapcsolódott egybe.

*

Az 57. zsoltár két részből áll. A 2-7. vers egyéni panaszének, mely a 8-12. versben egyéni hálaénekhez vezet. A zsoltár két része között a 7. vers végén a „*szela*” szó áll. A szöveg meglehetősen jó állapotban maradt ránk. Úgy látszik, hogy a refrén két egyforma hosszúságú versszak után áll (6. és 12. vers). Azonban a 6. vers rossz helyen áll, felcserélendő a 7. verssel, mely még a panaszhoz tartozik. Kisebb szövegjavításra van szükség a 4. versben és a 7. versben, de ez a LXX segítségével elvégezhető. - A szereztetési idő fogság előtti is lehet. - A zsoltár második fele, a 8-12. vers (kisebb különbségekkel) megtalálható Zsolt 108:2-6-ban is.

A címfelirat 1Sám 22kk. fejezetekben leírt eseményekkel hozza kapcsolatba a zsoltárt. Ennek ellene mond a zsoltár *corpusa*.

A bevezetésben (2. vers) a zsoltáríró kétszer is könyörületet kér Istentől, és pedig imperativusos formában. Az Úr „szárnyainak árnyékában” keres oltalmat. Nem a szövetségláda kerúbjainak a szárnyaira kell gondolni, hiszen ezek felett az Úr trónol láthatatlanul, hanem oltalmazó szárnyakra. Ilyenek (pl. sólyom vagy szárnyas kobra) vannak egyiptomi képeken a király mögött (ld. még Zsolt 17:8;

36:8; 61:5; 63:8; 91:4). A zsoltáríró azt reméli, hogy a veszedelem el fog vonulni, mint valami pusztító démon (Zsolt 91:5k.).

A 3. verssel kezdődik a panasz elbeszélése, éspedig jelen időben (*praesens historicum*): „kiáltok – küldi – fekszem” (3. és 4. vers). A zsoltáríró a veszedelem idején a „Felséges”-hez, az istenek királyához imádkozott. Ő kiküldte (kiegészítendő: „kezét”) az égből, azaz lenyúlt az égből (Zsolt 18:17), és megmentette őt azoktól, akik gyalázták őt (a LXX alapján itt többes szám 3. személy olvasandó) és életére törtek. A 4. vers második sora ismétlés, magyarázó glossza: Isten elküldte segítségül szeretetét és hűségét, mint valami megszemélyesített mennyei lényeket (vö. Zsolt 85:11k.; 89:15).

Az 5. vers szavait: „oroszlánok között fekszem”, nem szabad szó szerinti értelemben venni. A zsoltárírók gyakran hasonlítják ellenségeiket oroszlánokhoz vagy más vadállatokhoz (Zsolt 10:9; 17:12; 22:13k..17.22 stb.). (A szír fordítás oroszlánok helyett kutyákat mond.) A következő verssorból világos, hogy támadó és ártalmas beszédéről van szó: az ellenség foga és nyelve fegyverekhez hasonló (Zsolt 52:4; 59:8; 140:4). A zsoltáríró és ellenfelei közti harcban az Úr hozza meg a döntést. Ezért kell a zsoltárírónak „feküdni”, az éjszakát a templom egyik kamrájában töltenie. Az Úr ítélete reggel hangzik el (Zsolt 3:6; 4:9; 5:4; 17:3; 59:17). Akkor „felemelkedik”, magasztosnak bizonyul Isten; megjelenik egész világot betöltő dicsősége. A zsoltáríró itt a teofánia kifejezéseit használja. Isten ítélő igazsága viszi véghez a bűnösök bukását. Most még „megalázzák lelkemet” (a LXX alapján itt többes szám olvasandó), és „hálót készítenek lépteimnek” (a háló a vadászat ismert eszköze volt; a királyok győzelmét is úgy ábrázolták, hogy az ellenség abba a hálóba került, melyet a király tart a kezében); de hamarosan maguk esnek bele abba a gödörbe, amelyet ástak (Zsolt 7:16k.; 9:16; 35:7k.).

Ez a hálaének kevés különbséggel Zsolt 108:2-6-ban is megtalálható. A szabadulást hozó reggelen (Zsolt 46:6; 90:14; 130:5k.; 143:8) a zsoltáríró ének- és zeneszóval „ébreszti a hajnalt”. Az ének és a zene a hálaadó istentisztelet szerves része (Zsolt 43:4; 71:22). A zsoltáríró alig várja, hogy üssön a hálaadás órája; erre kész a szíve és a „lelke” (a 9. vers „dicsőségem” szava helyett „májam” – „bensőm” olvasandó, mint a Gen 49:6; Zsolt 7:6; 16:9; 30:13; 108:2-ben is). Mivel Isten Felséges (3. vers), az ég és föld Ura (6.12. vers), méltó, hogy minden néphez eljusson a Neki szóló magasztalás (10. vers). Hiszen az Ő szeretete és hűsége végtelen: betölti a földet (Zsolt 8:2.10; 48:11; 72:19) és az égig ér (Zsolt 36:6; 89:3; 103:11). Isten univerzális uralmának 2 gondolata az ősi jeruzsálemi tradícióhoz tartozik (vö. Gen 14:19k.).

59. SZABADÍTS MEG ENGEM, ÚR ISTEN

¹A karmesternek: A „Ne veszíts el” kezdetű ének dallamára. Dávid bizonyágtétele abból az időből, amikor Saul embereket küldött, hogy tartsák szemmel a házát, és öljék meg. ²Ments meg ellenségeimtől, Istenem, védj meg támadóimtól! ³Ments meg a gonosztevőktől, szabadíts meg a vérszomjas emberektől! ⁴Mert ólálkodnak körülöttem, életemre törnek a hatalmasok, pedig se bűnöm, se vétkem, ó URam! ⁵Bár nincs semmi bűnöm, sietnek, hogy rám rontsanak. Serkenj föl, jöjj ide, láss meg! ⁶Hiszen te vagy, URam, a Seregek Istene, Izráel Istene! Ébredj föl, büntesd meg e népeket, ne kegyelmezz az alávaló gonoszoknak! (Szela.) ⁷Esténcént visszatérnek, morognak, mint a kutyák, csatangolnak a városban. ⁸Szájuk tajtékzik, ajkuk között mintha kardok volnának. Azt gondolják, nem hallja őket senki. ⁹De te, URam, nevetsz rajtuk, csúffá teszed e népeket. ¹⁰Te vagy az én erőm, rád figyelek, Isten az én erős váram. ¹¹Szeretetével jön felém Istenem. Még megengedi Isten, hogy lássam ellenségeim vesztét. ¹²Ne öld meg őket, hogy népem ne felejtse! Tedd őket bujdosókká hatalmaddal, taszítsd el őket, Uram, mi pajzsunk! ¹³Ejtse őket csapdába gőgjük, vétkes szájuk és ajkuk beszéde, hiszen csupa átok és hazugság, amit beszélnek! ¹⁴Végezz velük haragodban! Végezz velük, hogy ne legyenek! Hadd tudják meg az egész földön, hogy Isten uralkodik Jákóbon! (Szela.) ¹⁵Esténcént visszatérnek, morognak, mint a kutyák, csatangolnak a városban. ¹⁶Ennivaló után kóborolnak, és ha nem laknak jól, vonítanak. ¹⁷Én pedig hatalmadról énekelek, magasztalom minden reggel hűségedet. Mert erős váram vagy, menedékem, mikor bajba jutok. ¹⁸Te vagy az én erőm, rólad zeng énekem. Erős váram az Isten, az én hűséges Istenem!

Könyörgés szorongattatásban.

Genf. 1562.

Sza- ba- díts meg en- gem, Úr Is- ten,

És tarts meg el- len- sé- gim el- len!

Mentsd meg a- zok- tól é- le- tem,

Kik fel- tá- mad- tak el- le- nem!

Ol- tal- mazz meg a ha- mis nép- tül,

Ki én ve- sze- del- mem- nek ö- rül

És szom- jú- zik ár- tat- lan vért!

Ments meg at- tól szent ne- ve- dért!

*

1. Szabadíts meg engem, Úr Isten, És tarts meg ellenségim ellen! Mentsd meg azoktól életem, Kik feltámadtak ellenem! Oltalmazz meg a hamis néptől, Ki én veszedelmemnek örül És szomjúzik ártatlan vért! Ments meg attól szent nevedért!
2. Én ellenségimnek ereje, Kezedben minden tehetsége. Benned bízom, én Istenem, Mert te vagy én segedelmem. Az Isten jóvoltát jelenti, Nyavalyámnak elejét veszi, És megláttatja énvélem, Hogy elvesz én ellenségem.
3. Mert te vagy, Uram, én oltalmam, Reménységem és bizodalmam: Azért, ó, én erősségem, Mindenütt neved dicsérem, Hogy nekem az én szükségemben, Segedelmem vagy ínségemben; Te vagy én erős kőváram, Kegyességed nagy énhozzám.

*

Ez a zsoltár a szorongattatásban levő ember oltalomért való könyörgését, és a hűséges, megsegítő Isten dicsőítését foglalja magába. Gyülekezeti éneklésre, megfelelő tárgyú igehirdetés keretével, kivált 10. versének szövegével, főleg rendkívül szép, meleg dallama teszi alkalmassá. Használatba vétele, akár más. alkalmas szöveggel, éneklésünk komoly nyeresége lenne. Szövegének versmértéke ugyanaz, mint a (szintén szép dallammal rendelkező) 7. és 46. zsoltaré.

*

Ezt a zsoltárt a „népek” említése miatt (6.9.12-14. versek) egyes írásmagyarázók nemzeti panaszénekeknek tartják. Azonban a zsoltár az egyéni panaszénekekhez tartozik. Az említett versek később kerültek a zsoltárba: akkor, amikor a babiloni fogságban az egyéni panaszt is sokszor a nép sorsára vonatkoztatták. - Ebben a zsoltárban is van refrén, mint pl. a Zsolt 56 és 57-ben. A 7. és 15. vers azonos, a 10. vers és a 11. vers eleje pedig megbízhatóbb formában megismétlődik a 18. versben. A zsoltár fogság előtti is lehet, a népekre utaló versek fogság utániak.

A címfelirat Dávid történetének egyik eseményével hozza kapcsolatba a zsoltárt (1Sám 19).

A bevezetésben a zsoltáríró segítségért, oltalomért könyörög Istenhez (Zsolt 7:2; 31:3; 51:16). Az „oltalmazni” ige alapjelentése: magas helyre (pl. kősziklára, sziklavárba) vinni, ahova nem jut el az ellenség. Az imádkozó ember számára a templom az a menedékhely, ahol oltalmat találhat gonosz ellenségeitől, a „vér(ontás) embereitől” (Zsolt 5:7; 26:9; 55:24).

A panaszének fő része az ellenség magatartását rajzolja meg. A 4. versben szükségtelen a szövegjavítás; az egyik ige jelentése: „ólálkodnak”, a másiké: „támadnak”. A zsoltáríró tehát nem nyílt támadás fenyegeti, hanem alattomosan törnek az életére. A 4. vers vége és az 5. vers eleje a panaszének ismert „ártatlanság-motívuma”. A zsoltáríró nem érzi magát bűnösnek abban, amivel ellenségei vádolják. Úgy támadnak neki, ahogyan a harcos ront neki az ellenségnek (Jób 15:26; 16:14; Zsolt 18:30; 62:4). Ezért sürgeti Istent, hogy keljen fel, ébredjen fel (5. és 6. vers). Ez a kifejezés eredetileg a meghaló és feltámadó istenségek kultuszához tartozott (1Kir 18:27). A Szentírásban már csak átvitt értelemben fordul elő és azt fejezi ki, hogy a zsoltáríró sürgős segítséget kér az Úrtól (Zsolt 35:23; 44:24; 78:65). A Seregek Ura igaz bíró: megbünteti a hűtleneket (6b. vers); ezeket később a „népekkel” azonosították (6a. vers). Itt nem szükséges a szövegjavítás („népek” helyett „gőgösök”).

A 7. és 8. versben kóbor kutyák falkájához hasonlítja ellenségeit a zsoltáríró. Ilyen kutyák bőven voltak az ókori keleti városokban. Tisztátalanoknak, sőt pl. Babilóniában, démoni erőktől megszállottaknak tekintették őket. A szemétkben kerestek maguknak edelt, de veszélyesek is voltak. A 8. vers világosan mutatja, hogy hasonlattal van dolgunk: a kutya szájában nincsenek kardok. A kard az ellenség veszélyes beszédét jelképezi (Zsolt 52:4; 55:22; 57:5; 64:4). A vers vége pedig (bár glossza) a bűnösök gondolkozásmódját fejezi ki: Isten nem lát, nem hall, tehát nem kell büntetéstől félnünk (vö. Zsolt 10:4.11; 64:6; 73:11; 94:7). A 9. vers az Úr szavak nélküli válaszát tartalmazza: Ő nevet rajtuk (Zsolt 2:4; 37:13). Ez a nevetés az Úr hatalmát és mindentudását fejezi ki. Ő tudja azt, amit ellenségei (itt ismét: a „népek”) nem tudnak: az ítélet idejét.

A 10-11. vers együtt olvasandó a 18. verssel. Mindkét helyen „oltalmam” fordítandó „erőm” helyett. A héber szó két jelentése közül itt azért választandó az „oltalom”, „menedék” szó, mert a párhuzamos sorban „erős váram” („fellegváram” vagy „sziklaváram”, ld. a 2. vers magyarázatát) áll. Utána a 10. versben is „hadd zengjen énekem” olvasandó, mint a 18. versben. A 11. vers eleje is a 18. vers alapján olvasandó: „hűségemnek Istene”, azaz hűséges Istenem jön felém. (A héber szöveg másolói is egyes szám 1. személyű birtokragot ajánlanak.) A zsoltáríró készül arra, hogy hálaéneket zengjen az Úrnak, Akinél menedéket talált, és Aki már közeledik felé. A szabadításhoz hozzátartozik az is, hogy a hívek megláthatják az ellenségeiket érő ítéletet (Zsolt 54:9; 58:11; Ézs 66:24).

Ezekben a versekben későbbi szerző szólal meg, aki az egyén ellenségeit érő ítéletet népe ellenségeire vonatkoztatta. Kain büntetését kívánja nekik, akit Isten bujdosóvá tett (Gen 4:11k.). Másik bibliai kézirat az „alázd meg” szót tartalmazza; ez jól illik a következő szóhoz: „taszítsd le őket!” (vö. Zsolt 56:8).

Itt kellene végződnie a 12. versnek; az „Uram, mi pajzsunk” szavak már a 13. vershez tartoznak. A „mi pajzsunk” szavak nem illenek ide; itt a mondat állítmányának kellene állnia. A tőhangzók épen hagyásával „szolgáltasd ki őket” olvasható. Érje utol a bűnösöket gonosz beszédük büntetése, a sok átok és hazugság, amit kimondtak! A 14. vers eleje azt a kérést tartalmazza, hogy az Úr végezzen népe ellenségeivel. Ez különbözik a vers végén és a 12. versben kifejezett kéréstől: ne haljanak meg a bűnösök, nehogy „népem” elfelejtse azokat és sorsukat: inkább tudja meg mindenki, hogy Izráel Istene az egész föld Ura. Ez Ezékiel tanítására emlékeztet, aki mind a büntetés, mind a bocsánat célját abban látta, hogy „megtudják, hogy én vagyok az ÚR” (Ez 20:9.12.20.26.38.44).

A 15. versben a 7. vers ismétlődik. A 16. vers a kóbor kutyák falánkságát rajzolja meg. Ez utalás lehet a bűnösök anyagiasságára. A 17. vers hálaadás: a zsoltáríró ujjongva dicséri az Urat, aki „reggelre” segítséget adott (Zsolt 3:6; 4:9; 5:4; 30:6; 143:8). A 18. versben ismét a refrén szólal meg. Bár az utolsó félsor csonka, kiegészíthető a 11. vers alapján: „hűséges Istenem közeledik hozzám”. A bizalom kifejezésével végződik a zsoltár.

60. MINKET ÚR ISTEN, ELHAGYÁL

¹A karmesternek: A „Liliomok” kezdetű ének dallamára. Intelem, Dávid tanító bizonyágtétele ²abból az időből, amikor a naharaimi és a cóbai arámok ellen harcolt, Jóáb pedig visszafordult, és levágott a Sós-völgyben tizenkétezer edómi embert. ³Ó Isten! Elvetettél, szétszórtál bennünket! Megharagudtál ránk, állíts helyre minket! ⁴Megrendítetted, megrepesztetted a földet. Gyógyítsd be sebeit, mert megindult. ⁵Szörnyű dolgokat láttattál népeddel, bódító borral itattál minket. ⁶De jelt adtál az istenfélőknek, hogy megmeneküljenek az íj elől. (Szela.) ⁷Segítsen jobbod, és hallgass meg minket, hogy megmenekülhessenek kedveltjeid! ⁸Isten így szólt szentélyében: Örömmel adom örökségül Sikemet, és kiosztom a Szukkót völgyét. ⁹Enyém Gileád, enyém Manassé, Efraim sisak a fejemen, Júda a kormánypálcám, ¹⁰Móáb pedig a mosdómedencém, Edómra teszem sarumat, Filiszteán diadalmaskodom! ¹¹Ki visz el az erős városba, ki vezet el engem Edómba? ¹²Csak te, Istenünk, noha elvetettél minket, te, Istenünk, bár nem jársz seregeinkkel! ¹³Adj nekünk mégis segítséget az ellenség ellen, mert az emberi segítség mit sem ér! ¹⁴Isten segítségével hatalmas dolgokat viszünk véghez, ellenségeinket ő tapossa el.

Imádság nehéz időkben.

Bourgeois L., Genf, 1562.

Min- ket, Úr Is- ten, el- ha- gyál,
 És re- ánk meg- ha- ra- gud- tál,
 Tő- led széj- jel el- osz- la- tánk,
 Térj ke- gye- sen is- mét hoz- zánk!
 Mind e föl- det meg- in- dí- tád,
 Nagy ha- tal- mad- dal meg- ron- tád,
 É- pítsd meg az ő nagy rom- lá- sát,
 Mert rom- lás mi- att a- lig áll- hat.

*

1. Minket, Úr Isten, elhagyál, És reánk megharagudtál, Tőled széjjel eloszlátánk, Térj kegyesen ismét hozzánk! Mind e földet megindítád, Nagy hatalmaddal megrontád, Építsd meg az ő nagy romlását, Mert romlás miatt alig állhat.

állhat.

2. Népedet keményen tartád, És igen megsanyargatád; Minket mintegy csípős borral, Itatál keserű búval, De akik tégedet félnek, :/: A zászlót adád nékiek, Hogy fölemelnék igazságban, Bízván a te szent oltalmadban.

3. Légy minékünk segítségül, Őrizz meg ellenséginktől, Mert az emberi segítség Hiábavaló epedség. Az Isten által minékünk :/: Lészen erős győzedelmünk, És megszabadít ő bennünket, Megtapodja ellenségünket.

★

A 60. zsoltár Isten népének a nehézségek között való helytállásáról és az övéit megsegítő Isten hatalmas tetteiről szól. Tartalmi tekintetben mégis inkább a hálátelt és bizakodó hangulatú 108. zsoltár tartotta sokáig életben, kedvelt közös dallamukkal együtt. Sajnos, ma már igen kevés helyen éneklik, pedig mind a 60., mind a 108. zsoltár szövege építő és jól használható, dallamuk pedig különösen megérdemelné, hogy új életre keljen.

★

Ez a zsoltár nemzeti panaszének. Ilyen még Zsolt 44; 74; 79-80; 83; 85; 89-90; 137. Valószínű, hogy az ország Kr. e. 587-ben végbement pusztulása áll a háttérben. A 8-10. vers isteni jövendölés (orákulum). Ennek versmértéke is különbözik a panaszének versmértékétől, és az írásmagyarázók véleménye szerint régebbi a panaszéknél. Ez azt bizonyítja, hogy a nehéz helyzetben Izráel kegyesei elővették a régi ígéretek, és hittek azok megvalósulásában (ld. Ez 37:15-28; Ézs 40:8; 55:10k.) A zsoltár 8-14. verse megtalálható a Zsolt 108:8-14-ben is.

A címfelirat Dávid harcaira utal; de 2Sám 8:13 nem 12 ezer edómi harcos legyőzéséről beszél, hanem 18 ezerről. Főleg pedig: ott Dávid győzelmeiről van szó, itt meg a nép súlyos vereségéről.

A nemzeti panaszének azzal kezdődik, hogy Isten elvetette népét. Ez nem végleges, hanem csak ideiglenes elvetést jelent (Zsolt 43:2; 44:10.24; 74:1; 77:8; JSir 3:31). Az Úr „rést tört” népén, mint valami várfalon (Bír 21:15; 1Sám 5:20), mert haragudott rá. Ebben a panaszénekekben nincs szó arról, hogy Isten a nép bűne miatt haragudott meg. Haragja kiterjedt a kozmoszra: megrendült a föld. A panasz mind a 3. vers végén, mind a 4. vers végén kéréssel végződik: „Állíts helyre minket!... Gyógyítsd be (a föld) hasadékait!” A nép nehéz, „kemény” eseményeken ment át, amikor országát elvesztette (Kr. e. 587-ben); a harag

poharát ki kellett innia (Zsolt 75:9; Ézs 51:17; Jer 25:15k.; Ez 23:33; Jel 14:10; 16:19; 17:2; 18:3). De még ebben a helyzetben is felragyogott Isten kegyelme. Ő maga adott „hadijelvényt”, de ezúttal nem harcra, hanem a menekülésre. Ő maga menti meg az istenfélőket, az Ő „kedvenceit” (7. vers; vö. Deut 33:12; Zsolt 127:2; Jer 11:15). A 7. vers végén már nemcsak azt olvassuk, hogy az Úr jobbjá (= hatalma) szabadítást adott, hanem azt is, hogy imádságukra választ adott. Ez az isteni válasz (üdvjövendölés) olvasható a 8-10. versben.

A szentélyben az Úr nemcsak meghallgatja a könyörgést, hanem szól is (Zsolt 35:3; 50:1; 62:12; 81:6; 85:9). Ezekben a versekben Isten régi ígéretei csendülnek fel. A nyomorúság idején Isten régi tetteire és ígéreteire figyelnek a hívek (Zsolt 42:2-4; 74:12-17; 77:12-21; 80:9; 83:10-13; 89:9-13.20-38; Ézs 51:9-11). Azt remélik, hogy az Úr újra régi tetteihez hasonlóan fog cselekedni. Az északi országrész pusztulása idején (Kr. e. 722) Izráel területe idegen fennhatóság alá került. De ez a terület az Úr tulajdona! Ő osztotta ki a honfoglalás után Izráel törzseinek. Majd újra „kiosztja” népének Sikemet (Gen 33:19). Visszakapja a nép a Jordánon túli területeket is (Stukkót az Arnón-patak torkolatánál van; Jer 50:19; Mik 7:14; Zak 10:10). Újra egyesül az ország (Ez 37:15kk.; Hós 2:2; Zak 10:6). Ismét Júda lesz a vezér (a „kormánypálca”; Gen 49:10; Num 24:17-19). Efraim az északi országrész vezető törzse, visszanyeri méltóságát: sisak lesz az Úr fején. Sőt a Dávid által meghódított szomszédos országok is visszakerülnek: Edóm, Móáb és a filiszteusok (Ézs 11:14; Ám 9:12; Zof 2:4-7; Zak 9:7). Ezek az országok elvesztik méltóságukat, és szolgai állapotba kerülnek. Az írásmagyarázók itt *breviloquentiá*-ra gondolnak: Móáb (vizei, azaz a Holt-tenger) mosdómedence lesz, amely lábmosásra (vagy akár köpöcsészésre) való; Edómra saruját dobja az Úr (ez a birtokbavétel jele; ellentéte a saru lehúzása, Ruth 4:7); Filisztea felett pedig üdvivalgást hallat (győztes csata után volt szokásban).

„Ki visz el engem a megerősített városba?” A Zsolt 108:11-ben ránk maradt jobb szöveg alapján itt Bocrára, Edóm fővárosára gondolhatunk. Ez a Holt-tengertől 38 km-re délkeletre található. Az otthon maradt nép képviselője beszél itt. Tudjuk, hogy a nép egyes csoportjai Egyiptomba, mások az edómitákhoz menekültek Kr. e. 587 után (Jer 40:11k.; 42. rész; Abd 14). A 12. versben újra a panasz szólal meg (vö. 3. és 4. vers). A 13. vers bizalom-motívummal egybekötött könyörgés: mivel az emberi segítség hiábavaló (Zsolt 20:8; 33:16k.; 146:3; Ézs 2:22; 31:1-3), egyedül Isten adhat segítséget. A 14. vers az Úr harcainak hagyományaira épül, és túlmutat a zsoltáríró korán, amikor csak az életben maradás volt a tét. A hit szemével már azt is lehet látni, hogy az Úr diadalra viszi, hatalmas tettek véghezvitelére segíti népét (Zsolt 44:5-9; 118:15k.).

